

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

(ΝΜΣΤΙΧΟΣΠ.Π)

1-3 3-5
2-1
0-1

2-2
1-1
3-1
6-4

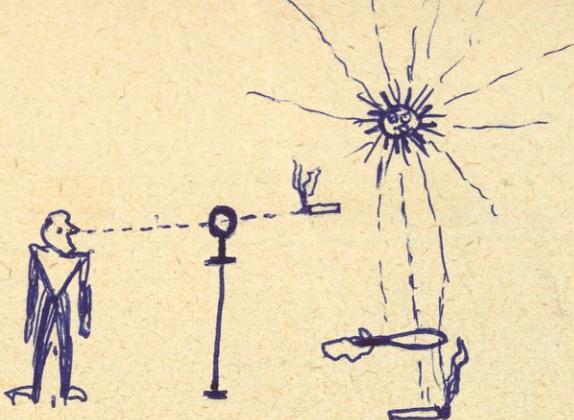
2-0
1-3

2-3
2-1
2-0
6-4

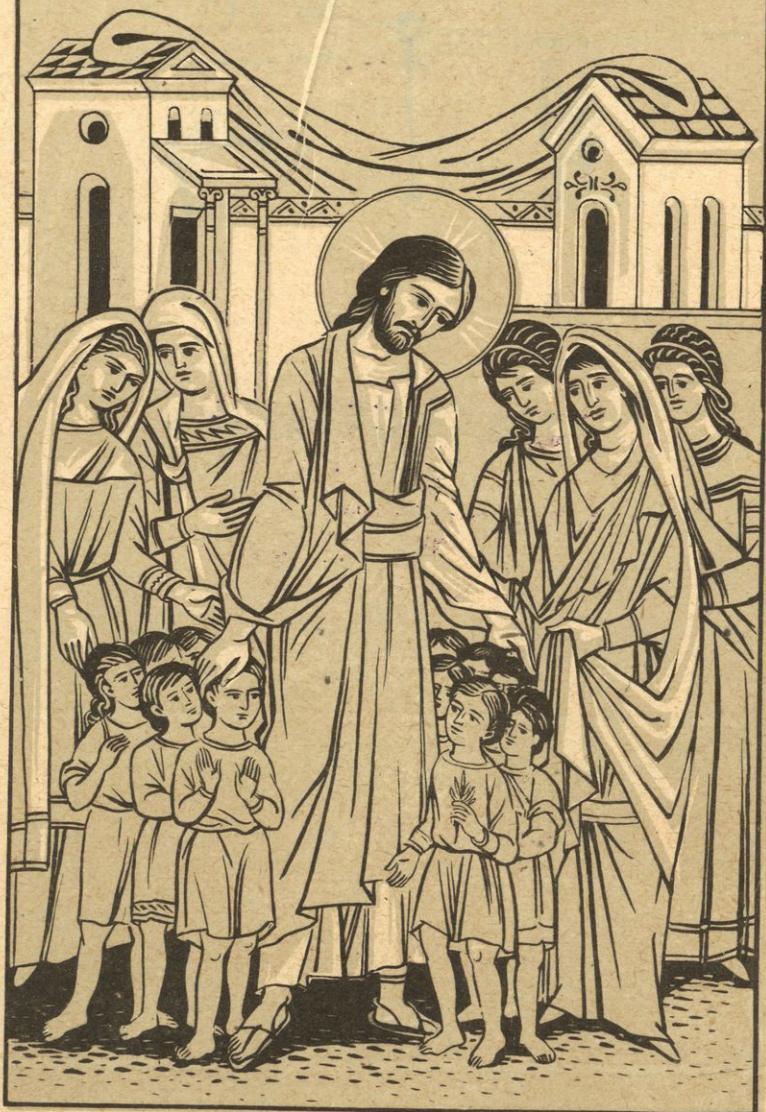

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

18472

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΥΛΟΓΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.

ΚΩΝΣΤ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΕΥΑΓΓ. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ - ΗΛΙΑ Π. ΜΗΝΙΑΤΗ
Γ. ΜΕΓΑ - Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ
Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ - ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΡΑΣ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ
Κ. ΔΑΒΑΚΗ 83 - ΤΗΛ. 960-515
ΚΑΛΛΙΘΕΑ - ΑΘΗΝΑΙ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1961

18472

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ
ΠΡΩΤΟΝ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ

Αύτὸν εἶναι τὸ ἱερὸν πανί, τὸ γαλανὸν καὶ τὸ χρυσόν,
κομμάτι απὸ ἀνοιξιάτικον καὶ ἔστερον οὐρανόν,
ποὺ εἶναι λευκὸν σὰν τὸν ἀφρὸν τοῦ κύματος, ποὺ ἀνθίζει
σὲ περιγιάλι διάλογυχο, σὲ πέλαγο μακρινό.
Αύτὸν εἶναι τὸ ἱερὸν πανί, ποὺ, ὅταν περνᾷ μπροστά μας,
ὑγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπαρταρᾷ ἡ καρδιά μας.

Δὲν εἶναι ἡ αὔρα, ποὺ ἔρχεται γλυκὰ νὰ τὸ χαιδέψῃ,
δὲν τὸ ἀνεμίζει πρόσχαρα ἡ αὔρα ἡ σιγανή.
εἶναι μιὰ ἀθάνατη πνοή, ποὺ ὁρμᾷ νὰ ζωντανέψῃ
μὲ ἀνατριχίλα ἀνέκφραστη τὸ δίχρωμο πανί.
Τὸ πῆρε κάποια μάγισσα καὶ τὸ καμέ χλαμύδα
καὶ ζῇ σ' αὐτὸν καὶ πάλλεται διάλογη ἡ Πατρίδα.

Εἶναι ἡ Σημαία ! Τὴν βλόγησαν παπᾶδες μ' ἀσπρα γένεια,
μέσο' στῆς σκλαβιᾶς τὸ τρίσβαθο κι' ἀπόκρυφο σχολειό,
ἔκλαψαν μάτια καὶ καρδιές ἐπάνω της, καὶ οἱ κόρες
τὴν νύκτα τὴν ὑφαίνανε χρυφὰ στὸν ἀργαλειό.
Σὰν βόρειο σέλας ἀστραψε στὴν Λαύρα μιὰν ἡμέρα
κι' ἀπλώθηκε ὡς τὸν ἔβδομο οὐρανὸν κι' ἀκόμη πέρα.

Ποιά λύρα ἔχει τὴν δύναμι γιὰ νὰ σὲ ψάλῃ ἐπάξια;
Εἶσαι τῆς νέας Ἑλλάδος μας ἡ ἀγία εἰκόνα Ἐσύ.
Εἶσαι ἡ λαχτάρα ποὺ λυγάει τὰ γόνατα τῶν σκλάβων,
εἶσαι τοῦ γένους τ' ὄραμα, Σημαία μας χρυσῆ,
ποὺ ὅταν τὰ μάτια ἐπάνω σου μὲ σέβας τὰ καρφώνει
θαρρεῖς καὶ κάποιο οὐράνιο φῶς σὲ περικυκλώνει...

N. Ζαφειρίου « Ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία »

Στέφανος Δάφνης

A'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

— Παππού! є, παππού! ἐφώναξεν ὁ Νάσος, σπρώχνοντάς τον μὲ τὸ πόδι του.

— Τί εἶναι;

— Α, σήκω νὰ ἰδοῦμε τὴν Ἀνάστασι.

Σὰν ἐβγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὴν καλύβα τους, ἀκουαν σὲ ὅλην τὴν κοιλάδα καὶ γῦρο ἀπὸ τὶς ράχες φωνές. "Ολοι οἱ βλάχοι τῆς περιφερείας ἔκεινης ἥσαν στὸ πόδι, στολισμένοι, καὶ μὲ κεριὰ στὰ χέρια ἐπερίμεναν τὴν Ἀνάστασι.

Εἶχε πιὰ πλησιάσει ἡ ὥρα. 'Ο αὐγερινὸς φεγγοβολῶντας ἀνέβαινε ψηλά. Οἱ βλάχοι μὲ τὶς γυναικες καὶ τὰ παιδιά τους ἥσαν ἔτοιμοι ἔξω ἀπὸ τὶς καλύβες τους. Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ γῦρο χωριὰ εἶχαν ἀνεβῆ στὰ ὑψώματα. Νέοι ζωηροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδιά, γυναικες νέες καὶ γριές, ὅλοι εἶχαν καρφώσει τὰ μάτια τους στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ ὁρί-

ζοντος. "Ηξεραν πώς άπό κεῖ ύψωνετο μιὰ ράχι, ἀπ' ὅπου θὰ
έφαίνετο ὁ παπᾶς μὲ τὴν λαμπάδα στὰ χέρια, αηρύσσοντας
στοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρος. Οἱ μεγάλες πυρὲς
έλαμπάδιζαν ύψηλὰ καὶ ἔρριχναν κοκκινωπὲς ἀκτῖνες στὰ
πρόσωπα καὶ στὰ καθαρὰ ἐνδύματα.

"Η καρδιὰ ὅλων ἐβροντοκτυποῦσε ἀνυπόμονη, ὅσο ἐπλησί-
αζε ἡ μεγάλη καὶ ἵερὴ στιγμή. Κάθε ἄστρο, ποὺ παρουσιάζετο
ἀπὸ τὴν ράχι, τὸ ἐπαιρναν γιὰ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ καὶ ἐ-
φώναξαν ἀναπηδῶντας μὲ χαρά:

— Νάτο, ἐφάνηκε!

— Αμ' ποῦ ἀκόμη!

— Θ' ἀσπρίσῃ τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδῆς.

Καὶ ἐπείραζε ὁ ἔνας τὸν ἄλλον καὶ διηγεῖτο ἴστορίες,
καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρός.

— Νά το, νά το! Εκεῖνο εἶναι! ἐφώναξε κάποιος χαρούμενος.

Πράγματι ἐφάνηκε φῶς λαμπάδας, ποὺ ἐτρεμόσβηνε
στοῦ ἀνέμου τὴν πνοή. "Εσχιζε τὸ σκοτάδι καὶ ἔρριχνε παρή-
γορη λάμψι γῦρο.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ γῦρο μέρη
ἐκάρφωσαν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰ μάτια τους καὶ ἐτέντωσαν τὴν
ἀκοή τους.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

"Η φωνὴ ἀκούσθηκε ἀπὸ τὴν ράχι δυνατή. "Εφθασε σὰν
κύματα στὶς καρδιὲς τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ
ἔχυσε ἐπάνω τους γλυκύτητα καὶ συγκίνησι.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

"Η φωνὴ ἀκούσθηκε τώρα πιὸ δυνατή. Οἱ βλάχοι καὶ οἱ
χωρικοὶ ἔσκυψαν τὴν κεφαλὴ καὶ ἔκαμαν τὸν σταυρὸ τους.
"Ολη ἐκείνη ἡ μεγάλη κοιλάδα ἔμοιαζε τὴν ὥρα ἐκείνη σὰν
ἔνας μεγάλος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!...

‘Η φωνὴ ἀντήχησε γιὰ τρίτη φορά. Μαζὶ μὲ τὸ φῶς τῆς λαμπάδας ἐφάνηκε καὶ μία ἄλλη λάμψις καὶ ἀμέσως ἀκούσθηκε δ βαθὺς βρόντος πυροβόλου. Καὶ εὐθὺς μὲ τὸν πρῶτο πυροβολισμὸν ἄλλοι πολλοὶ μαζὶ πυροβολισμοὶ ἐσφύριζαν στὶς ράχες, τὰ λαγκαδια, τὰ δένδρα, τὶς καλύβες, τὰ πρόβατα καὶ τὰ μανδριά. Οἱ βλάχοι, μὲ τρελλὸν ἐνθουσιασμόν, μετέδιδαν δ ἔνας στὸν ἄλλο τὴν εὐχάριστη εἰδῆσι τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέλφια!...

— Ἀληθῶς ἀνέστη!... ἀληθῶς ἀνέστη!...

— Ζῆ καὶ βασιλεύει... Ζῆ καὶ βασιλεύει!...

Πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο παντοῦ. Τὰ βλαχόπουλα ἔτρεχαν πρόθυμα νὰ μεταφέρουν στοὺς ἄλλους τὸ ἄγιο φῶς, ποὺ ἐλαβαν ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ.

Σὲ λίγο ὅλες οἱ ράχες ἐφεγγοβολοῦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μέσα στὸ σκοτάδι, ὡς πολυάριθμα διαμάντια. Ἀπὸ κάθε καλύβᾳ τὰ καριοφίλια καὶ οἱ ἀσημοπιστόλες ἀστραφταν καὶ ἐβροντοῦσαν. Τὰ πρόβατα στὰ μανδριὰ ἐβέλαζαν καὶ ἐπηδοῦσαν φοβισμένα ἀπὸ τοὺς κρότους, οἱ σκύλλοι ἀλυκτοῦσαν καὶ τὰ ἄλογα ἐχρεμέτιζαν.

‘Η ράχι, ποὺ ἐπάνω τῆς ἐφάνηκε τὸ πρῶτο φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦτο τώρα κατάφωτη. Εἴκοσι ὥς εἴκοσι πέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα ἀναμμένη στὰ χέρια, ἐγονάτιζαν γῦρο στὸν παπᾶ. Καὶ ὁ παπᾶς, δρυιος, κινῶντας τὴν λαμπάδα του ἀνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

Ανδρέας Καρκαβίτσας

(X)

2. ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Τὸ μέγα θαῦμα σήμερα τὴν πλάσι ὅλη μαγεύει,
ρυθμὸς ἀγάπης τὶς καρδιὲς σὰν ὄνειρο χαιδεύει.

Χριστὸς ἀνέστη! ἀντιλαλεῖ παντοῦ σὰν ἄγια ἀλήθεια,
κι ἀκτῖδα ἐλπίδας χύνεται σὲ πονεμένα στήθια.

Κι ἔρχεται μὲ τὴν ἀνοιξί, μὲ τοὺς ἀνθοὺς τ' Ἀπρίλη,
τὸ πρόσχαρο τὸ μήνυμα, σὰν νὰ θελε νὰ στείλη
τὴν λουλουδένια του ὁμορφιὰ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ θῦμα
μέσ' στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ πνίξῃ κάθε κρῖμα.

Χριστὸς Ἀνέστη! φίλημα γλυκειᾶς ἀγάπης δῶστε
φίλοι κι ἔχθροι κι ἀδελφικὰ τὰ χέρια σας ἐνῶστε.

Ἐνα τοῦ κόσμου τ' ὄνειρο: Νικήτρια ἡ καλωσύνη.
νά ναι παντοῦ, κι ὁδηγητὴς τῶν ἔργων μας νὰ γίνη.

Τοῦ Λόγου ἡ δόξα ἀνάλαμψε κι ἥρθε παρηγορήτρα
— σὰν μέσα στὸ ἥλιόκαμμα — σ' ὅλη τῆς γῆς τὴν φύτρα.

Χριστὸς Ἀνέστη! ἀς ζῆ στὸν νοῦ τὸ Σύμβολο τ' ὥραϊ,
γιὰ νὰ πληθαίνουν μέσα μας χαρὲς καὶ φέγγος νέο,

ἡ Δικαιοσύνη τῆς ψυχῆς τὰ βάθη νὰ φωτίζῃ

καὶ τῆς Ἀγάπης ἡ ὁμορφιὰ τὸν κόσμο νὰ στολίζῃ. (X)

Γ. Λαμπρίδη « Χριστὸς Ἀνέστη »

Ιωάννης Πολέμης

3. ΧΡΟΝΙΑΡΕΣ ΜΕΡΕΣ

(1)

Καὶ θὰ ῥθοῦν χρονιάρες μέρες: Τὰ Χριστούγεννα,
μὲ τ' ἀφρόπλαστα χριστόψωμά τους, πρῶτα,
καὶ τ' Ἀϊ-Βασιλειοῦ, μὲ τῶν παιδιῶν τὰ κάλαντα,
καὶ μὲ τῶν νερῶν τ' ἀγιάσματα, τὰ Φῶτα.

Καὶ ὅστερα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ Ἀνάστασι,
ποὺ δόλοχαρο τὸ χωρὶὸ θὰ τὴν γιορτάσῃ,
τῶν βουνῶν βροντοξυπνῶντας τοὺς ἀντίλαλους,
σπέρνοντας λαμπάδων φέγγισμα στὰ δάση.

Καὶ μὲ τὰ λαμπριάτικα καλοκαιριάσματα
στήνοντας χορὸ στὰ δόλανθα χαμομήλια,
θ' ἀνεμίζουν κάτω ἀπὸ μηλιᾶς χιονόκλαδα
κόκκινες ποδιὲς καὶ κίτρινα μαντήλια.

(2)

Γεώργιος Δροσίνης

4. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Ανήμερα τῆς ἑορτῆς τῶν Βαΐων τοῦ Είκοσιένα, τὴν Κυριακή, φίλοι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ ἐπίσημοι ξένοι τὸν ἐπαρακινοῦσαν νὰ φύγῃ, νὰ σωθῇ. Τὰ μέτρα τῆς Ὁθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐξ αἰτίας τῆς Ἐπαναστάσεώς μας ἐγίνοντο ἄγρια καὶ ὁ καθεὶς μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τὸ μέλλον. Τὸν ἐπαρακαλοῦσαν λοιπὸν νὰ φύγῃ, τοῦ ἐπρόσφεραν καὶ τὰ μέσα.

«Μὴ μὲ παρακινῆτε νὰ φύγω, εἶπε στοὺς φίλους του.

Μή θέλετε νὰ σωθῶ. Ἡ ὥρα τῆς φυγῆς μου θὰ ἦτο ἀρχὴ σφαγῆς, ὥρα σπαθιοῦ στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ στὰ ἄλλα Χριστιανικὰ μέρη. Ὁραῖο πρᾶγμα θέλετε νὰ κάμω, μεταμορφωμένος μὲ καμμιὰ προβιὰ στὴν πλάτη, νὰ φεύγω στὰ καράβια." Η, κλεισμένος σὲ φιλικὴ πρεσβεία, νὰ ἀκούω στοὺς δρόμους τὰ ὄρφανὰ τοῦ "Εθνους μου νὰ σπαράζουν στὰ χέρια τοῦ δημίου. Εἴμαι Πατριάρχης γιὰ νὰ σώσω τὸν λαό μου, δχι νὰ τὸν ρίξω στὰ μαχαίρια τῶν Γενιτσάρων. Ο θάνατός μου ἵσως ὀφελήσῃ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ζωὴ μου. Οἱ ξένοι βασιλεῖς θὰ ταραχθοῦν ἀπὸ τὸν ἄδικο θάνατό μου. Δὲν θὰ δείξουν ἀδιαφορία βλέποντας νὰ βρίζεται ἡ πίστις τους στὸ πρόσωπό μου καὶ οἱ "Ελληνες θὰ πολεμήσουν μὲ ἀπελπισία, ποὺ συχνὰ χαρίζει τὴν νίκη. Κάμετε λοιπὸν ὑπομονὴ δ, τι μοῦ συμβῆ. Σήμερα τῶν Βαΐων ἀς φᾶμε στὸ τραπέζι τὰ ψάρια τοῦ γιαλοῦ καὶ ἔπειτα, ἵσως αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα, ἀς φᾶνε καὶ αὐτὰ ἀπὸ μᾶς.

"Οχι, δὲν θ' ἀφήσω νὰ μὲ περιγελοῦν, περπατῶντας μὲ ἀκολουθία ἀπὸ διάκους καὶ ἀρχοντες στοὺς δρόμους τῆς. Οδησσοῦ, τῆς Ἐπτανήσου ἢ τῆς Ἀγκῶνος καὶ νὰ μὲ δείχνουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ λέγουν: Νά ὁ φονιᾶς Πατριάρχης! "Αν τὸ "Εθνος μου σωθῇ καὶ θριαμβεύσῃ, θὰ μὲ ἀποζημιώσῃ, ἐλπίζω, μὲ θυμιάματα τιμῆς καὶ ἐπαίνου, ἐπειδὴ ἔκαμα τὸ χρέος μου. Δὲν θὰ ἀνεβῶ γιὰ τετάρτη φορὰ στὰ μοναστήρια τοῦ "Αθω, δὲν τὸ θέλω. Χαίρετε, σπήλαια καὶ κορυφὲς τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ. Χαῖρε, θαλάσσιο κῦμα. Χαῖρε, Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι, ὅπου ἤθελα νὰ ἴδρυσω σχολεῖα γιὰ τοὺς νέους τῆς Πατρίδος. Χαῖρε, γῆ τῆς γεννήσεώς μου, Δημητσάνα!

"Ἐγώ πηγαίνω ὅπου μὲ καλεῖ, μὲ ὄδηγεῖ ἢ γνώμη μου, ἢ μεγάλη μοῖρα τοῦ "Εθνους καὶ ὁ οὐράνιος Θεός».

Όμιλία περὶ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου   Γεώργιος Τεοτσέτης

5. Ο ΘΕΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολλὲς φορὲς συλλογίζομαι καλὰ-καλὰ ὅσα τεράστια ἡ θεία παντοδυναμία. Του κάνει γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅταν εἴμαι βυθισμένος στὶς σκέψεις αὐτές, φέρω τὸν νοῦ μου στὴν ἀξιομνημόνευτη ἐκείνην ἐποχὴ τῆς ἑλευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Φαραὼ. Καὶ βρίσκω κάποια δύμοιότητα στὶς τύχες τῶν δύο λαῶν.

— Ακούει ὁ Θεὸς τὴν κραυγὴ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ, βλέπει τὴν θλῖψι καὶ τὴν δυστυχία τους, συμπαθεῖ στὰ δεινά τους καὶ ἐκλέγει ἔνα ποιμένα προβάτων, γιὰ νὰ τοὺς ἑλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου.

— Ποιός εἴμαι ἐγώ, λέγει ὁ Μωϋσῆς, Κύριέ μου, ποιός εἴμαι ἐγώ ποὺ προστάζεις νὰ πάω στὸν Φαραὼ, τὸν βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου; Παρακαλῶ, Κύριε, ἄφησέ με. Ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἴμαι.

Τὰ ἴδια ἐλέγαμε καὶ ἐμεῖς, ὅταν ὁ Θεός, ἐλεῶντας τὴν ἀθλία κατάστασί μας, ἐφώτισε στὴν καρδιά μας τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ἀπελευθερώσεώς μας.

—'Εμεῖς μόνοι, ἐλέγαμε, νὰ σπάσωμε τὶς ἀλύσεις μας; 'Εμεῖς νὰ νικήσωμε τὸν πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο τοῦ τυράννου;

—Μαζί σου θὰ εἴμαι ἐγώ, εἶπε τότε στὸν Μωϋσῆν ὁ Θεός. Μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ θὰ ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴν δύναμί μου θὰ κτυπήσω τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐγὼ θὰ δυναμώσω τὸν λαό μου ἐναντίον των.

Αὐτὰ μοῦ φαίνεται ἀπαράλλακτα ὅτι ἀκούω νὰ λέγῃ καὶ σήμερα τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ στὸν ἀδύνατο λαὸ τῆς Ἑλλάδος.

—Ἐγώ, λέγει, ἀδύνατε καὶ ἐγκαταλειμμένε λαέ μου, ἐγὼ θὰ εἴμαι μαζί σου, ἐγὼ θὰ ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴν δύναμί μου ἐγὼ θὰ κτυπήσω τοὺς ἐχθρούς σου, ἐγὼ θὰ σὲ δυναμώσω ἐναντίον τους.

Αὐτὰ εἶπε καὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς ὀλοένα γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

«Λόγοι αὐτοσχέδιοι»

Σπυρίδων Τρικούπης

6. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Διηγεῖται ό ΐδιος ό Κολοκοτρώνης, ότι μιὰ φορὰ ἐπῆγε στὸ πανηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἦτο μεγάλο καὶ εἶχε καταστραφῆ στὴν ἐπανάστασι τοῦ Ὁρλώφ, τὸ 1769. "Οταν ἐπέρασε, ἦτο μία μάνδρα χαλασμένη, καὶ σκεπασμένη ἡ ἐκκλησία μὲ κλαδιά.

Τότε ἔταξε ό Κολοκοτρώνης:

— Παναγία μου, βοήθησέ μας νὰ ἐλευθερώσωμε τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν Τύραννο καὶ νὰ σὲ κάμω καθὼς ἦσουν πρῶτα.

Καὶ πράγματι ἡ Παναγία ἐβοήθησε· καὶ στὸν δεύτερο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπλήρωσε ό Κολοκοτρώνης τὸ τάμα του καὶ τὴν ἔκανε ὅπως ἦτο πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφῆ της.

« 'Ο Γέρων Κολοκοτρώνης »

Γεώργιος Τερτσέτης

7. Ο ΠΑΠΑ-ΑΡΣΕΝΗΣ

Ἐπέρασαν πάλι οἱ Τοῦρκοι τοῦ Δράμαλη τὰ Δερβεῖα, ἀρχὲς Ἰουλίου τοῦ 1822, καὶ ἐπῆραν τὴν ἀναπνοή τους κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς Κορίνθου. Μὰ εἶδαν ὅτι εἶχαν ἀφήσει χιλιάδες ἄλλους Τούρκους πίσω τους, ἔξω ἀπὸ

τὸ Ναύπλιο. Τότε ἀπεφάσισαν νὰ ξαναμποῦν στὰ φοβερὰ στενά; νὰ βογθήσουν ἐκείνους ποὺ ἔμειναν καὶ νὰ στείλουν τροφές στὸ πεινασμένο Ναύπλιο. Ἡ ἀπόφασί τους αὐτὴ δείχνει, πῶς τὴν περασμένη καταστροφή τους μέσα στὰ στενά τὴν ἔξηγγησαν, ἵσως καὶ σωστά, ως ἀποτέλεσμα τῆς παράλογης τρομάρας των, ἀφοῦ τόσοι λίγοι "Ελληνες ἔτυχε νὰ εἶναι ἐκεῖ στὰ Δερβενάκια.

· Η ἀπόφασί τους λοιπὸν τώρα εἶναι ἀνδρικὴ καὶ οἱ μάχες, ποὺ ἔγιναν μέσα στὰ περάσματα τοῦ "Αἴ - Σώστη, δείχνουν λύστα ἀληθινή. Γιατὶ οἱ "Ελληνες εἶναι ἐκεῖ πέρα τώρα πιὸ πολλοὶ συναγμένοι καὶ πολὺ διαλεκτοὶ καὶ ὡχυρωμένοι.

· Εκεῖ, μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἡμέρες, ἔτυχε νὰ τρῶνε ὁ Νικηταρᾶς καὶ ἔνας παπᾶς ἀπὸ τὸ Κρανίδι, ὁ Παπαρσένης. Τότε ἥλθε τὸ μήνυμα πῶς ἐφάνηκαν πάλι οἱ Τοῦρκοι νὰ ἔρχωνται μακριά, ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

· Ο Παπαρσένης δὲν ἐταράχθηκε.

— Φέρτε νὰ πιοῦμε, εἶπε, αὔριο θὰ τοὺς πάρῃ ἡ κατάρα.

Στὸν δρόμο, ἐκεῖ ποὺ ἐπροχωροῦσαν, ἔλεγε ὁ Παπαρσένης πάλι στὸν Νικηταρᾶ:

— Αὔριο τὸ κεφάλι μου θὰ μείνη ἐδῶ, ὅμως σπυρὶ σιτάρι δὲν θὰ περάσῃ γιὰ τὸ Ναύπλιο!

Καὶ τὸ βράδυ, ποὺ ἐδειπνοῦσε ὁ Παπαρσένης (οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν φθάσει ἀκόμη), ἐσυλλογίζετο τὸ Ναύπλιο.

— Τὸ Ναύπλιο τὸ εἶχαμε στὰ χέρια μας, ἔλεγε (ἡτούτο τότε ἔτοιμο νὰ παραδοθῇ), μα ὁ Δράμαλης τὸ ἐπῆρε πάλι. Μονάχα σὰν πάρωμε τὸ Ναύπλιο, τότε θὰ ποῦμε πῶς ἐλευθερωθήκαμε.

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ γενναίου παπᾶ ἔδιναν καρδιὰ μεγάλη σὲ ὅλους, γιὰς νὰ κρατήσουν τὰ στενά.

Τὴν ἄλλη μέρα, 29 Νοεμβρίου 1822, ἐσκοτώθηκε ὁ παπᾶς. "Ομως οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέρασαν.

Γ. Βλαχογιάννη «Ιστορική Ανθολογία» Ν. Σπηλιάδης - Γ. Βαχογιάννης

8. Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ

"Οταν ἦλθε ὁ βασιλιάς "Οθων πρώτη φορὰ στὸ Μεσολόγγι, στὰ 1837, παρουσιάσθηκε ἐμπρός του ὁ Παπᾶς Παναγιώτης Μπουγάτσας. "Ετυχε τότε νὰ βρίσκεται στὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ στρατηγὸς Δ. Μακρῆς καὶ ὁ βασιλιάς ἔζητησε ἀπ' αὐτὸν πληροφορίες γιὰ τὸν παπᾶ.

— Μεγαλειότατε, τοῦ εἶπε ὁ Μακρῆς, τὸν παπᾶ αὐτὸν ἔξιζει νὰ τὸν προσκυνοῦμε σὰν ἄγιο, γιὰ τὶς μεγάλες του ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα καὶ στὸν κόσμο.

— Καὶ ποιές εἶναι αὐτές, καπετάν Μακρῆ; ἐρώτησεν ὁ βασιλιάς.

— Ακούσε, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Μακρῆς. 'Απὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ στὸ Μεσολόγγι, ἡ μόνη δουλειά, που ἔκανε ὁ παπᾶς αὐτός, ἦτο, ἀμα ἄρχιζε τὸ τουφέκι, (καὶ ἦτο αὐτὸ καθημερινό, νύκτα-μέρα) νὰ τρέχῃ στὴν ἐκκλησία. "Επαιρον τὸ δισκοπότηρο στὰ χέρια του, μὲ τὸ φανάρι του, ἐπήγαινε ἀπὸ ἐπαλξὶ σὲ ἐπαλξὶ καὶ μεταλάβαινε τοὺς βαριὰ πληγωμένους καὶ τοὺς παρηγοροῦσε μὲ καλὰ λόγια. Καὶ ἐγκαρδίωνε τοὺς ἄλλους νὰ πολεμοῦν μὲ ὅρεξι καὶ μὲ ψυχὴ γιὰ νὰ ἔχουν τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Σοῦ δρκίζομαι στὴν πίστι μου, Μεγαλειότατε, ὅτι δὲν ἐπέρασε ἡμέρα ἢ νύκτα, που νὰ μὴν τὸν ἴδω στὴν ἐπαλξὶ μου, ἐπάνω στὸ τουφέκι, καθῶς καὶ νὰ φέρῃ γῦρο ὅλες τὶς ἄλλες ἐπάλξεις καὶ μέσα στὴν χώρα ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Καὶ στὴν ἔξοδο, Μεγαλειότατε, ἦτο μαζί μας καὶ βόλι δὲν τὸν ἐπείραξε. Τότε δὲν εἶναι ἄγιος ὁ παπᾶς αὐτός;

Γ. Βλαχογιάννη «Ιστορικὴ Ανθολογία»

N. Δ. Μακρῆς

9. ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Τὴν ἄγια νύχτα τῇ Χριστουγεννιάτικῃ
λυγοῦν τὰ πόδια
καὶ προσκυνοῦν γονατιστὰ στῇ φάτνη τους
τὰ ἀδολα βόδια.

Καὶ ὁ ζευγολάτης ἔάγρυπνος θωρῶντάς τα
σταυροκοπίέται
καὶ λέει μὲ πίστι ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα:
«Χριστὸς γεννιέται!»

Τὴν ἄγια νύχτα τῇ Χριστουγεννιάτικῃ
κάποιοι ποιμένες
ξυπνοῦν ἀπὸ φωνές ὑμνων μεσούρανες
στῇ γῆ σταλμένες.

Κι ἀκούοντας τὰ 'Ωσαννὰ ἀπ' ἀγγέλων στόματα
στὸν σκόρπιο ἀέρα,
τὰ διαλαλοῦν σὲ χειμαδίᾳ λιοφῶτιστα
μὲ τῇ φλογέρᾳ.

Τὴν ἄγια νύχτα τῇ Χριστουγεννιάτικῃ
— ποιός δὲν τὸ ξέρει; —
τῶν μάγων κάθε χρόνο τὰ μεσάνυχτα
λάμπει τὸ ἀστέρι.

Γεώργιος Δροσίνης

10. Ο ΠΑΠΑΣ ΤΟΥ ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΥ

XΣτήν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μάχη, τῷ 1912, συναντήσαμε τὸν παπᾶ, Ψηλό, στεγνό, μὲ πρόσωπο γεμάτο ρυτίδες, μὲ ἄραια γένεια φαρὰ στὸ μυτερό του πηγούνι, μὲ ράσα τριμμένα, πρασινωπά, ζωνάρι γαλάζιο καὶ παντούφλες, ὃπου ἔπλεαν μέσα σ' αὐτὲς τὰ γυμνὰ κοκκαλιάρικα πόδια του. **✚** Εἶχε μάτια ἀεικίνητα, ἀστραποβόλα, διαπεραστικά, φλόγας ἑλληνικῆς, ἄγρυπνος φρουρὸς τοῦ ἀπλοῖκου ποιμάνου του. **✚**

"Οταν ἐσκύψαμε νὰ τοῦ φιλήσωμε τὸ χέρι, ἐκεῖνος τὸ ἐτράβηξε πίσω δυνατά. Τὰ μάτια του ἐβούρκωσαν ξαφνικά. "Αρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι ἐνδὸς ἀπὸ μᾶς τὸ πηλήκιο καὶ ἐφίλησε τὸ ἐθνόσημο μὲ τὸ στέμμα, ὅπως θὰ ἐφιλοῦσε τὸ Τίμιο Ξύλο. "Επειτα μᾶς ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι πατρικὰ καὶ μᾶς ὡδήγησε ἐμπρὸς στὴν 'Ωραία Πύλη. 'Εστάθηκε ἐκεῖ μὲ εὐλάβεια, ἐσταυροκοπήθηκε, μᾶς ἐφίλησε ἐναν-ἐναν στὰ μέτωπα καὶ μὲ φωνὴ φλογερή, λαχανιασμένη, χαμηλὴ μᾶς εῖπε:

— Καὶ στὴν Πόλι, παιδιά μου, ἀδέλφια μου, "Ελληνές μου!....

Μᾶς ἐφάνηκε πῶς ἡ εὐχὴ ἔκείνη ἔβγαινε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Παντοκράτορος, ποὺ εύλογοῦσε ἀπὸ τὸ μισοσκόταδο τῆς σκεπῆς τῆς ἐκκλησίας. Μᾶς ἐφάνηκε ὅτι ἦτο εὐχὴ τῆς Παρθένου, ποὺ ἐσήκωνε τὰ μάτια τῆς ἀπὸ τὸ Θεῖον Βρέφος καὶ μᾶς ἐκοιτοῦσε. "Οτι ἦτο ἡ εὐχὴ τῶν ἀγγέλων, ποὺ ἐφύλαγαν μὲ πύρινες ρομφαῖες τὶς πύλες τοῦ Ἱεροῦ. "Οτι ἦτο ἡ εὐχὴ τῶν Ἀγίων, ποὺ μᾶς ἐκοίταζαν ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς τοίχους, ὅπου ἀντιφέγγιζαν τὴν λάμψι τους οἱ λιγοστὲς κανδῆλες.

Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων

Ηλ. Π. Οἰκονομόπουλος

11. ΜΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

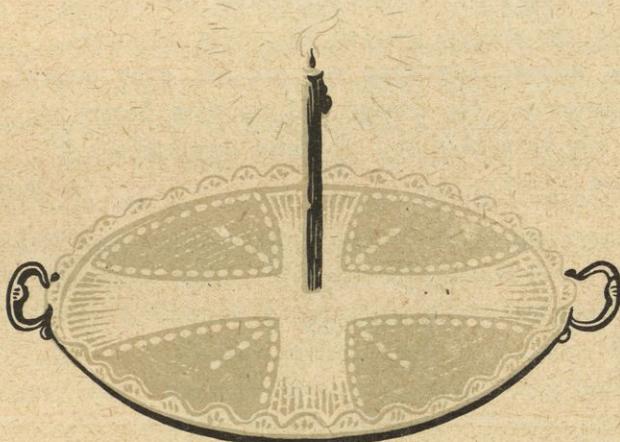
Ἐπροχωρούσαμε ὕστερα ἀπὸ τὴν μάχη τῶν Γιαννιτῶν, τῷ 1912, ἔλεγε ἔνας τραυματίας ὑπαξιωματικός, περινῶντας μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια ποὺ ἀφησαν οἱ Τοῦρκοι φεύγοντας ἀπὸ τὰ κατεχόμενα μέρη.

"Ενας Τοῦρκος πληγωμένος, γεμάτος αἵματα, ἀνασηκώθηκε σὲ λίγο στὸν ἀγκῶνά του μόλις μὲ εἰδε. Ἐκοίταξε μὲ λαχτάρα τὸ παγούρι μου καὶ, στὴν ἄγνωστη γιὰ μένα γλῶσσά του, κάτι μὲ παρεκάλεσε. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ ἄλογο, ἐξεκρέμασα τὸ παγούρι μου καὶ τοῦ τὸ ἐπλησίασα στὸ στόμα. "Ηπιε ἀχόρταγα, μὲ ἐκοίταξε μὲ ἔνα βλέμμα εὐγνωμοσύνης καὶ, πρὶν προφθάσῃ νὰ πῇ τίποτε ἄλλο, ἐπεσε ἀνάσκελα στὸ χῶμα. Ἐπήδησα στὸ ἄλογό μου καὶ ἐφυγα. Ο Τοῦρκος εἶχε πεθάνει.

12. Η ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ

Μᾶς εὐχαρίστησε ἔξαιρετικά, ὅταν ἐμάθαμε ὅτι στὸ χωριό, ποὺ θὰ ἐμέναμε λίγες μέρες; ἔλεγε ἔνας τραυματίας ἀξιωματικός, ὑπῆρχε καὶ ἐκκλησία. Τὴν Κυριακὴν ἐπήγαμε στὴν λειτουργία πρωῒ - πρωΐ. Ἐψαλλαν δύο στρατιῶτες. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῆς πόσο αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖ ἔξω. Καὶ γι' αὐτὸν ἐπηγαίναμε τακτικά, ὅσο ἐμέναμε σ' ἐκεῖνο τὸ χωριό. Καὶ θὰ θυμοῦμαι πάντα μὲ συγκίνησι, ποὺ ἔβλεπα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία θλιμένες, μαυροφόρες γυναικοῦλες, νὰ μᾶς μοιράζουν κόλλυβα. Γιατί, μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ἐγίνετο πάντοτε μνημόσυνο κάποιου ἐθνομάρτυρος.

ΩΑ 13. Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Κτυπᾶς καὶ τῶν περιστεριῶν τὸ κάτασπρο κοπάδι
ξελογιασμένο ἀψήλωσε τὸ γαλανὸ τὸ βράδυ.

Ἡ σιδερένια σου φωνὴ ἀπ' τὸ καμπαναρεῖδ
ὅλη τὴν ἱστορία του τὴν εἶπε στὸ χωριό.
Μὲ σὲ οἱ ζευγᾶδες τὴν αὔγῃ τὰ βόδια τους κεντροῦν
καὶ σὲ θὰ πρωτακούσουνε τὸ βράδυ σὰν γυρνοῦν. Ο —
Μὲ τὴν φωνή σου σταματᾷ ἡ κόρη τὸν ἀργαλειό,
ὅ δουλευτῆς τ' ἀλέτρι του στὸ χῶμα παρατᾶ.

Ἐσύ 'σαι τοῦ μικροῦ χωριοῦ τὸ στόμα τὸ τρανό,
ποὺ τὶς κρυφὲς λαχτάρες τού τὶς λές στὸν οὐρανό.

Ἐσύ παντρεύεις τὸν φτωχὸ καὶ σὺ τόνε βαπτίζεις
καὶ σὺ τὸν τελευταῖό του τὸν ὑπνὸ νανουρίζεις. Η

« Ἀνοιχτὰ μυστικὰ »

Αλ. Φωτιάδης

14. ΤΟ ΙΕΡΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟ

Δὲν ἐπέρασαν πολλοὶ μῆνες, ποὺ ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας ἦταν στρατιώτης καὶ κηρύχθηκε, στὸ 1912, ὁ πόλεμος μὲ τὴν Τουρκία. "Οπως σ' ὅλα τὰ συντάγματα, ἔτσι καὶ στὰ Μηχανικά, ποὺ ὑπηρετοῦσε, οἱ ἄνδρες τὸ ἀκουσταν μὲ ἀκράτητο ἐνθουσιασμό. Οἱ στρατιῶτες ἐκαθάρισαν τὰ ὅπλα καὶ ἥσαν ἔτοιμοι γιὰ τὰ σύνορα. Καὶ ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας κατέβηκε στὸν Πειραιᾶ ν' ἀποχαιρετήσῃ τὴ μάννα του.

— Φεύγομε, μάννα, γιὰ τὰ σύνορα. Ἡλθε ὁ καιρός. Πᾶμε νὰ ἐλευθερώσωμε τοὺς σκλάβους, ν' ἀνοίξωμε τὶς ἐκκλησίες τὶς ἀλειτούργητες... Φεύγω. Τὴν εὐχή σου...

'Ατάραχη τ' ἀκουσε ἡ χήρα, ἡ Σεριφιώτισσα.

— Μὲ τὴν εὐχὴ τῆς Παναγίας, παιδί μου, εἶπε. "Ἐκρυψε ἔνα δάκρυ, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὰ μητρικά της μάτια, κι ἔτρεξε νὰ τοῦ ἔτοιμάσῃ τ' ἀσπρόρρουχα. "Υστερα κατέβασε

ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα τὸ μικρὸ Εὐαγγέλιο, ἵερὸ κειμήλιο τοῦ παπᾶ, τοῦ πατέρα της, σταυροκοπήθηκε, τὸ φίλησε καὶ εἶπε:

— Πᾶρε το, παιδί μου, ὁδηγό σου καὶ φυλακτό σου.

‘Ο Μιχάλης τὸ ἔβαλε μ’ εὐλάβεια κάτω ἀπὸ τὸ χιτώνιό του καὶ κουμπώθηκε.

“Ολα τ’ ἀγαποῦσε ὁ Μιχάλης τὰ πατρογονικὰ κειμήλια κι ὅλα τὰ ἐσεβόταν, μὰ πιὸ πολὺ τὸ μικρὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιο, πολύτιμο δῶρο χαρισμένο στὸν παπᾶ, τὸν παππούλη του, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, τὸν καιρὸ ποὺ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὰ Ιεροσόλυμα.

Μὲ τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ στὰ χέρια ἐμεγάλωσε ὁ Μιχάλης. Κάθε Κυριακὴ ἐδιάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας δυνατὰ νὰ τ’ ἀκούσῃ κι ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ μάννα του. Καὶ τώρα πάλι, φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὸ παῖρνε μαζί του σύντροφο καὶ βοηθὸ καὶ παρηγόρια.

Πῆρε λοιπὸν τὰ ροῦχά του, ἄλλαξε τὸ φιλὶ τοῦ χωρισμοῦ μὲ τὴ μάννα του καὶ ξεκίνησε νὰ φύγῃ.

— Στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ, παιδί μου... ὥρα καλή! μουρμούρισε ἡ μάννα, ἡ νησιώτισσα, ἡ χαροκαμμένη. Καὶ στάθηκε παλληκαρίσια στὴν ἔξωπορτα, δυνατὴ κι ἀδάκρυτη, ὥσπου τὸ παιδί της χάθηκε στὸ βάθος τοῦ δρόμου, τραβῶντας κατὰ τὴν Ἀθήνα.

▲ “Οπως ὅλα τὰ Σώματα, ἔτσι καὶ τὸ Μηχανικόν, δοξάσθηκε στὸν πόλεμο. Τὸ τάγμα τοῦ Μιχάλη ἔκανε θαύματα. Σήκωσε προχώματα, ἔκαμε γεφύρια, βοήθησε τὰ Πεζικά, ἔδωσε χέρι στὰ κανόνια. ”Εγινε κοσμαγάπητο. Περνοῦσε κι οἱ φαντάροι ἐφώναζαν: ▲

— Γειά σας, σκαπανάκια! ζήτω...

Καὶ τὰ σκαπανάκια· καμάρωναν κι ἑτραγουδοῦσαν, εὔθυμα καὶ γελαστὰ παιδιά, σὰν νὰ κάνανε γυμνάσια. ▲

‘Ο Μιχάλης πρώτος πάντα στὸ λόχο του. ‘Η μὲ τὴν ἀξίνα ἐδούλευε ἢ μὲ τὸ τουφέκι, ἢταν τρομερός. ‘Οταν εἰχαν καταυλισμὸν καὶ ἀνάπαυσι, ἔξαπλωνόταν παράμερα, ἔβγαζε ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ Ἱερὸ Βιβλίο καὶ ἀρχιζε νὰ διαβάζῃ:

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φορηθήσομαι;
Κύριος ὑπερασπιστής τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

(Ψαλμὸς κ^ς)

Τοστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἡ σημαία μας ἔφθασε ἐμπρὸς στὰ Γιαννιτσά. Τὰ Τούρκικα στρατεύματα ἐστάθηκαν ἐκεῖ μὲ τὴν ἀπόφασι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ἱερή τους πόλι.

Καὶ ἡ μάχη ἀρχισε. ‘Ωρμησαν τὰ Πεζικά, μούγκρισαν τὰ κανόνια, ἄναψε ὁ τόπος.

— Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! ἐφώναξε σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ Μιχάλης, σφίγγοντας τὸ τουφέκι του. Καὶ θυμήθηκε τὰ λόγια ποὺ ἀκουσε ἀπὸ τὸ δάσκαλό του, ὅταν ἦταν μικρός: Κῦμα θὰ γίνη μιὰ ἡμέρα ἡ ‘Ελλάδα νὰ καταπιῇ τὸ βράχο! X

Ω ποταμὸς Λουδίας μὲ τὰ παραπόταμά του κυλοῦσε ἀντίκρυ τὰ νερά του. Σκληρὴ ἦταν γιὰ τὸ στρατό μας ἡ ἐπίθεσι. ‘Ο ἔχθρὸς ἦταν καλὰ ὡχυρωμένος σὲ βουνοπλαγίες.

‘Εξαφνα ἥλθε μιὰ διαταγὴ! Νὰ γεφυρωθῇ τὸ ποτάμι! X

Τὸ Μηχανικὸν ἔτρεξε ἐκεῖ. ‘Εφθασαν στὴν ὅχθη. Οἱ ἄνδρες ἀρχισαν τὴ δουλειά γρήγορα, βιαστικά, νὰ στηθῇ γεφύρι, νὰ περάσῃ ὁ στρατός, ὁ νικητής. ‘Αλλὰ ὁ ἔχθρὸς τοὺς ἔνοιωσε καὶ τοὺς ἔβαλε στὸ σημάδι. Οἱ ὀβίδες ἔπεφταν γῦρό τους, βουλιάζοντας μέσ’ στὸ χῶμα, σηκώνοντας τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ, σκοτώνοντας κόσμο. X

‘Αλλὰ οἱ ἄνδρες ἀτρόμητοι στὴ δουλειά τους. Τὰ ἔργα-λεῖα ἐδούλευαν καὶ ὁ κρότος ἀκουόταν γρήγορος, βιαστικός, ἐπίμονος. Τὸ πυροβολικό μας ἥθέλησε νὰ τοὺς προστατεύσῃ

καὶ οἱ Ἑλληνικὲς ὁβίδες περνοῦσαν ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, σκάζοντας μέσ' στὰ ἔχθρικὰ προχώματα.

‘Ο ἔχθρὸς κατάλαβε τὸν κίνδυνο. “Αν οἱ Ἑλληνες ἐ-περνοῦσαν τὸν ποταμό, ἦταν χαμένοι. Τάγματα πυκνὰ ἔτρεξαν κατὰ τὸ ποτάμι οὐαὶ ἀρχισαν νὰ ρίχνουν μὲ πεῖσμα. Τρομερὴ ἦταν ἡ ὥρα ἐκείνη. Οἱ μισοὶ ἄφησαν τὰ ἑργαλεῖα κι ἔπιασαν τὰ τουφέκια, οἱ ἄλλοι ἐδούλευαν στὸ γεφύρι.

‘Ο Μιχάλης ἔρριξε μιὰ ματιὰ γῆρο καὶ εἶδε τοὺς ἀγαπη-μένους του συντρόφους, ποὺ πολεμοῦσαν σὰν λεοντάρια.. Σή-κωσε σὲ μιὰ στιγμὴ τὴν ψυχή του στὸ Θεό καὶ εἶπε μέσα του:

— Κύριε, Κύριε, βοήθει τὴν Ἑλλάδα μας!

Τίποτε ἄλλο. ”Επειτα ξανάπιασε τὴν δουλειά. **†**

ΣΚ Εξαφνα ἔνοιωσε ἔνα δυνατὸ τράνταγμα, σὰν νὰ τὸν ἔσπρωξε κανεὶς πίσω. Παρ' ὀλίγον νὰ πέσῃ. ‘Αλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἄκουσε πίσω του ἔνα δυνατὸ θόρυβο **ΣΚ** Γύρισε καὶ εἶδε. Ἡταν τὸ Πεζικό, ποὺ ἐρχόταν νὰ βοηθήσῃ τοὺς γε-φυροποιούς, νὰ τοὺς προστατεύσῃ.

Σὲ λίγο ὁ ἔχθρὸς ἐξαλίσθηκε καὶ ὑπεχώρησε. Τὸ γεφύρι ἐστήθηκε, τὰ στρατεύματα ἐπέρασαν καὶ προχωροῦσαν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκη. Σὲ λίγο πέρνᾳ δίπλα του ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης: **ΣΚ**

— Ε, Πέλεκα, τοῦ ἐφώναξε.

— Εδῶ εἰσαι καὶ σύ; εἶπε ὁ Μιχάλης.

— Εδῶ κι ὅλο ἐμπρός! ἀπάντησε ἐκεῖνος.

‘Αλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ξαφνίσθηκε καὶ δείχνοντας τὸ στῆθος τοῦ Μιχάλη, στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς, εἶπε:

— Μωρὲ Πέλεκα, μιὰ τρύπα ἔχεις ἐδῶ!

‘Ο Μιχάλης εἶδε καὶ τάχασε. Γρήγορα ὅμως θυμήθηκε τὸ τράνταγμα, ποὺ ἔνοιωσε τὴν ὥρα τῆς μάχης, κάτι κατά-λαβε καὶ, ξεκουμπώνοντας τὸ χιτώνιό του, ἔβγαλε τὸ Εύαγ-γέλιο.

Οι ἄνδρες τὸν περικύκλωσαν περίεργοι νὰ ἴδουν. Καὶ ὁ Μιχάλης σηκώνοντας ὑψηλά, ἔδειξε τὸ Ἱερὸ βιβλίο τρυπημένο ἀπὸ μιὰ σφαῖρα. Ἡ σφαῖρα εἶχε περάσει τὸ δερμάτινο ἔξωφυλλο καὶ εἶχε σφηνωθῆ στὸ βιβλίο ὡς τὴ μέση.

— Μέγας εἶσαι, Κύριε! εἶπε ἔνας στρατιώτης καὶ ἐσταυροκοπήθηκε.

· Ήταν ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης. Καὶ οἱ ἄλλοι ἔκαναν τὸ ἴδιο. Ὁ Μιχάλης ἐφίλησε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ ξανάβαλε στὸν κόρφο του.

· Η πίστις σώζει, λέγει ἔνας θεῖος λόγος. Ὁ Μιχάλης εἶχε ἀσάλευτη πίστι πάντα μέσα του. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη σὲ πολλὲς μάχες ἐπολέμησε καὶ πολλὲς φορὲς ἐκινδύνευσε καὶ στὸν πρῶτο καὶ στὸν δεύτερο πόλεμο. Ἄλλὰ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐχὴ τῆς μάννας του τὸν ἐφύλαξαν.

“Οταν ἔγινε εἰρήνη καὶ ἐγύρισαν τὰ Μηχανικὰ στὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ τοὺς πρώτους, ποὺ ἐπήδησαν στὴν προκυμαία, ἦταν κι ἔνας ὑψηλός, γιγαντόσωμος λοχίας, ποὺ ἔψαχνε μὲ τὴ ματιὰ γυρεύοντας τοὺς δικούς του. Μιὰ γυναῖκα μὲ νησιώτικη μανδήλα ἐχύθηκε μέσα στὸ πλῆθος κι ἀγκάλιασε τὸν λοχία κλαίοντας ἀπὸ χαρά.

— Μιχάλη μου, παιδί μου! Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ “Ψιστος”!

· Ήταν ἡ κυρά-Δημήτραινα, ἡ Σεριφιώτισσα, ποὺ ἐδεχόταν τὸ γυιό της νικητή, μὲ δυὸ γαλόνια στὸ χέρι.

Τώρα ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας δὲν εἶναι πιὰ στρατιώτης. Ἐπῆρε τὸ ἀπολυτήριό του ἀπὸ τὸν στρατό, ξαναγύρισε στὸ ἔργοστάσιο καὶ εἶναι ἀρχιτεχνίτης.

· Υψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, ἀνάμεσα στὰ εἰκονίσματα, ξανάβαλε ἡ κυρά-Δημήτραινα τὸ Ἱερὸ κειμήλιο, ποὺ ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ ἀγαπημένου της παιδιοῦ.

SK

Στέφανος Λάφης

15. ΑΪ-ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Στὸ χωριό μας, ποὺ δὲν εἶναι κι ὁμορφότερο στὴν πλάσι,
μᾶς ἀφῆσαν οἱ γονιοί μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά.
Δὲν τῆς ἔχουμε φτιαγμένο μαρμαρένιο εἰκονοστάσι·
τὰ καντήλια τῆς δὲν εἶναι κρυσταλλένια καὶ χρυσᾶ. **X**

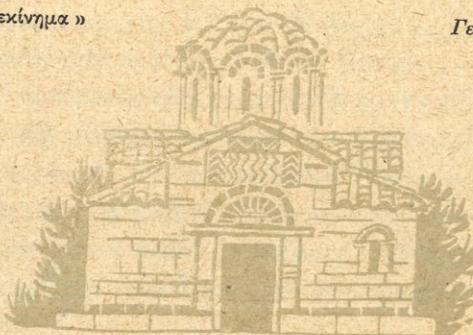
Φτωχικά ντυμένους ἔχει καὶ τοὺς γέρους τῆς παπᾶδες·
ταπεινοὶ κι οἱ δυό της ψάλτες εἶναι πάντα ἐργατικοὶ.
Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουνε λαμπάδες·
στὸν Ἀφέντη Ἀϊ-Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ!

Κι ὅμως στὸ μικρὸ τῆς χῶρο, ποὺ ὅλους καὶ ὅλους δὲ μᾶς
πιάνει,
τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο τὸ αἰσθανόμαστε τρανό! **X**
Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲν σπιθάει πιὸ φωτεινό.

Τὴν καλή μας ἐκκλησούλα! "Ολοι μας ἔκει στὴ μέση
Χριστιανοὶ στὴν κολυμβήθρα γίναμε κλαψαριστά·
Θὰ γελάσωμε μιὰ μέρα καὶ γαμπροὶ στὴν ἴδια θέσι,
Θὰ σωπάσωμε μιὰν ἄλλη μὲ τὰ μάτια μας κλειστά..."

«Πρωΐνδ Εεκίνημα»

Γεώργιος Αθάνας

B'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

16. ΖΗ. Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.
Τριγύρο νύκτα ἀπλώνεται
καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαιδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει,
σὰν νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγῆ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνου, σὰν νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστὸ ἀκρογιάλι
τὶς δυό του ἄγκυρες μαζί,
τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
Γοργόνα θαλασσόβρεκτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι:
—Ο Βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος ἐπέθανε γιὰ ζῆ;

Βροντολογῆ τὸ στόμα της, καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
μὲ τὴν ψαρίσια της οὐρά,
καὶ τὸ γυναικεῖο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
—Ο Βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
ὅ ναύτης ἀποκρίνεται· ζωὴ νάχης, Κυρά!

Αλλοίμονο, ἐν τῇς ἔλεγε πῶς εἶναι πεθαμένος
ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά!...

Εὔθυς τὴν ἕδια τὴ στιγμὴ ὁ ναύτης ὁ καημένος
μαζὶ μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος,
καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἀρχίζε νὰ κλαίη τὸ βασιλιᾶ.

Μὰ τώρα, ποὺ ἔμαθε πῶς ζῆ, τὴν ὄψι της ἀλλάζει
καὶ μ' ὅμορφιές στολίζεται.

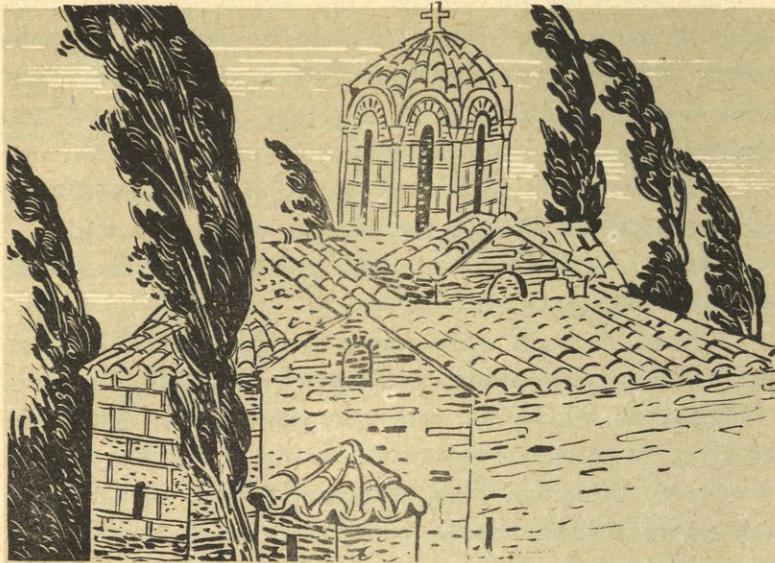
Γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει,
μὲ δυὸ ματάκια δλόγλυκα τριγῦρό της κοιτάζει
κι ἀπ' τὰ ξανθά της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίνι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
στὴ θάλασσα τὴν γαλανή.

Καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἀφρὸ σὰν γλάρος φτερουγίζει,
λύρα κρατάει δλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή!

Γεώργιος Δροσίνης

17. ΓΡΑΙΚΟΣ, ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΟΣ

(Παράδοσις)

XΗταν περασμένα τὰ μεσάνυκτα. Φωνὴ καμπιά! Κανένα ζωντανὸν δὲν ἔβγαζε φωνὴ στὰ ρημαγμένα μέρη. Καὶ ἀν κάπου-κάπου κανένα τριζόνι ἔκανε πώς θὰ ὀρχίσῃ τὸν παραπονιάρικο σκοπό του, ώς καὶ αὐτὸς ἐσώπαινε ἀπὸ τὸν φόβο του.

Μακριὰ ἀκούσθηκε καὶ ἔνα πετεινάρι νὰ λαλῇ πίσω ἀπὸ κάτι χαλάσματα, μὰ καὶ αὐτοῦ ἡ φωνὴ τρομαγμένη ἐπνίγηκε στὸ λαρύγγι του.

Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι στὸ Κάστρο. Οἱ Βενετσιᾶνοι τριγυρίζουν σὰν τ' ἀγρίμια στὴ χώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι τρυπωμένοι στὰ σπίτια τους. Βρισκόμαστε στὰ 1687.

Σβηστὸ ἦταν τὸ καντήλι τῆς Ἀγίας Γλυκερίας στὸ Γαλάτσι, κοντὰ στὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν πηγαίνει νὰ προσκυνήσῃ. Καὶ μόνον τὸ κυπαρίσσι τῆς ἐκκλησίας, ποὺ τὸ ἔφυσοῦσε ὁ ἄνεμος, ἐπήγαινε κι ἐρχότανε, καὶ ὁ ἥσκιος του στὸν τοῦχο ἔμοιαζε σὰν καλόγηρος τυλιγμένος στὸ ράσο του.

Τὸ ἀγιασμένο νερὸ ἐκατρακυλοῦσε μουρμουρίζοντας τὸν κατήφορο καὶ ἐπότιζε ὅ,τι εὕρισκε στὸ δρόμο του.

Νά, νά, καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τῆς ὅμορφης ἐκκλησίας τὸ δρόμο κάποιος προβάλλει.

Φθάνει σὲ κάτι χαλάσματα, βγάζει βαθὺ ἀναστεναγμό, καὶ ἀκούει πέρα ἀπὸ τὸ βράχο τὸν ἀντίλαλο του μόνο.

"Ἐρχεται γῦρο-γῦρο ἀπὸ τὰ χαλάσματα, κουνῶντας λυπημένα τὸ κεφάλι του.

Ποιός ἄλλος ἀπὸ σένα, ἀμοιρεῖς Ἀθηναῖς, θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ σπίτι σου;

Χαιδεύει τὸ αἰγόκλημα, ποὺ εἶχε φυτεμένο μὲ τὴν δύστυχη τὴν ἀδελφή του, σκύβει, παραμερίζει τὶς πέτρες σὰν κάτι νὰ γυρεύῃ. "Υστερα φεύγει μακριὰ ἀπὸ κεῖ. Πάει κατὰ τὴν ἐκκλησία, στέκεται, γονατίζει σὲ ἔναν τάφο ἐμπρὸς καὶ φιλεῖ τὸ μάρμαρό του.

Ἐχορτάριασε τοῦ γονιοῦ σου ὁ τάφος!

— Μὰ γιατὶ κλαῖς σὰν μικρὸ παιδί; τάχα θὰ ζῆς καὶ σὺ αὔριο;

Τὰ ἀγριολούλουδα χύνουν γῦρο τὴν μυρωδιά τους. Ξαπλώνεται στὴν γῆ, ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι του στὸν τάφο καὶ, κοιτάζοντας τὸν οὐρανό, ρωτᾷ τί ἔφταιξε καὶ ἔμεινε ἕρημος καὶ μονάχος στὸν κόσμο! ✗

✗ Αἴφνης ἀπὸ τὰ Τουρκοβούνια κάποιος ἄλλος προβάλλει. Οἱ νυκτερίδες τρελλὰ φτερουγίζουν καὶ τρίζουν γῦρό του. Κατεβαίνει μονοπάτι - μονοπάτι, πηδᾶ ἔναν-ἔναν τοὺς βράχους καὶ κοιτάζει παντοῦ σὰν κάτι νὰ ζητῇ. ✗

‘Η ἀγριευμένη ἡ ὄψις του φαίνεται πιὸ ἀγρια μέσα στὸ σκοτάδι. ’Αλλοίμονο σ’ ἔκεινον ποὺ θὰ τὸν εὕρῃ στὸν δρόμο του! Μὰ δοῦ πλησιάζει στὴν ἐκκλησιὰ κοντά, τόσο ἡ-
μερώνει.

— Γιατί ἐκιτρίνισες καὶ τρέμεις σὰν κορίτσι, ἀγριε Γε-
νίτσαρε;

Σὲ λίγο βλέπει ἔνα μαῦρο πρᾶγμα νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος. Βαθὺ σκοτάδι καὶ δὲν διακρίνει τί νὰ εῖναι. Μὰ σὲ μιὰ ξαφνικὴ ἀστραπὴ βλέπει πῶς ἥταν ἀνθρωπος.
‘Ηταν Βενετσιάνος!

‘Ο Γενίτσαρος ἔγινε πάλι Γενίτσαρος, βγάζει τὸ χαντζάρι του καὶ χύνεται κατεπάνω του. Μὰ νά, ὁ Βενετσιάνος δὲν χωρατεύει. Πιάνει ὁ Γενίτσαρος μὲ τὸ ἀριστερὸ τὸ χέρι τὸ δεξὶ τοῦ Βενετσιάνου, μὰ τὴν ἔδια στιγμὴ πιάνει καὶ ὁ Βενετσιάνος μὲ τὸ ἀριστερὸ του χέρι τὸ δεξὶ τοῦ Γενίτσαρου. Σκουντιοῦνται σὰν τ’ ἀγρίμια καὶ μὲ τὰ πολλὰ ἔρχονται κοντὰ στὸν τάφο.

Πετιέται δ’ Ἀθηναῖος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ βρίσκεται μπροστά τους.

— Εμένα βοήθα, πατριώτη, φωνάζει ‘Ελληνικὰ δ’ Βε-
νετσιάνος, νὰ σκοτώσωμε τὸν Τούρκο τὸν ἄπιστο!

— Κανένα δὲν βοήθω! Τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βενε-
τσιάνους ἀς τοὺς ἀγαποῦν οἱ ἀμυαλοὶ λαϊκοί. ‘Εγὼ καὶ
τοὺς δυὸ τοὺς ξέρω γιὰ ἔχθροὺς τῆς πατρίδος μου. “Οποιος
εἶναι πιὸ γερός, ἀς φάγη τὸν ἄλλον καὶ τοὺς δύο ἀς τοὺς φάνε
τὰ σκυλλιὰ καὶ τὰ κοράκια. Μὰ τραβηγχθῆτε ἀπὸ δῶ! Δὲν
θὰ ἀφήσω νὰ χυθῇ αἷμα ἀνθρώπινο στοῦ πατέρα μου, τοῦ
γέρο Χωραφᾶ, τὸν τάφο!

Γιατί μιὰ φωνὴ ἀπὸ δυὸ στόματα ἀκούγεται: «’Αδελ-
φέ μου!»; Γιατί μὲ μιᾶς πέφτουν τ’ ἀρματα κάτω; Γιατί
ἀνοίγονται τρεῖς ἀγκάλες;

Ποιός τό λπιζε, δ πρῶτος, ποὺ μικρὸς τὸν ἐπῆραν οἱ Γενίτσαροι, δ δεύτερος, ποὺ παιδάκι, τὸν ἔξαγόρασαν οἱ Βενετσιᾶνοι, καὶ δ μικρός, ποὺ τάχα ἐστάθηκε πιὸ τυχερός, γιὰ πρώτη φορὰ νὰ σμείξουν, καὶ σὰν ἔχθροι; στοῦ πατέρα τους τὸν τάφο;

Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ. Τὰ πουλάκια μέσα στὰ χαμόκλαδα τινάζουν τὰ πτερά τους, βγάζοντας χαρωπὴ λαλιά.

Τὸ νυκτοπούλι ἐκρύθηκε στὰ χαλάσματα, νὰ μήν τὸ εῦρη ἡ ήμέρα. Τὰ ἄστρα τρεμοσβήνουν. 'Η νυκτερίδα ἔγινε όφαντη.

Πόσο θὰ ἐσάστιζε διαβάτης, ἀν περνῶντας ἔβλεπε ἕνα Γραικό, ἕνα Γενίτσαρο καὶ ἕνα Βενετσιᾶνο, γονατισμένους σιμά-σιμά, νὰ χύνουν μαῦρο δάκρυ σ' ἕνα τάφου λιθάρι!

Δημ. Γ. Καμπούδογλου

18. Ο ΕΞΩΜΟΤΗΣ

Ἄς γυρίσωμε γιὰ μιὰ στιγμὴ στοὺς μαύρους χρόνους τῆς Σουλτανικῆς δουλείας, τῆς ὅποιας τὸ βάρος ἐπληρώνετο μὲ πολλοὺς τρόπους. Μὲ χρήματα, μὲ εἴδη πολύτιμα, μὲ τὴν γεωργικὴ καὶ τὴν λοιπὴ παραγωγὴν. Αλλὰ ἐπληρώνετο καὶ μὲ ψυχές. Καὶ ὁ φόρος αὐτὸς ἦτο ὁ βαρύτερος φυσικὰ καὶ ὁ σπαρακτικώτερος. Καὶ στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου ἐπληρώνετο, πλὴν τῶν ἄλλων φόρων, κυρίως ὁ φόρος αὐτὸς καὶ μάλιστα μὲ νέους ὑγιεῖς καὶ δυνατούς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ὑπηρετοῦσαν στὸ ναυτικὸ τοῦ Σουλτάνου ἔνα διάστημα, ἀπελύοντο — ἀν βέβαια ἀπελύοντο καὶ ἀν' εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ περισώσει τὴν ζωήν των — καὶ ἐπέστρεφαν. Ας σημειωθῇ ὅτι, ἀν οἱ Γενίτσαροι, ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὸ παιδό-

μάζωμα τῶν Ἑλληνικῶν περιοχῶν, ἥσαν οἱ ἐπίλεκτοι στρατιῶται τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀκόμη περισσότερο ἀπαραίτητοι σ' αὐτὴν ἥσαν οἱ ναυτολογούμενοι "Ἑλληνες τοῦ Αἰγαίου, γιατὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν" ἐπίδοσι στὴν θάλασσα.

Εύρισκόμεθα στὴν "Υδρα τῷ 1769. Μεταξὺ τῶν νέων, ποὺ ἐκληρώθηκαν γιὰ τὴν δουλεία τῶν Σουλτανικῶν πλοίων, ἥτο καὶ ὁ Χατζῆ Καραντάνης. Τὸ πρᾶγμα ἥτο ἴδιαιτέρως σημαντικό, διότι ὁ νέος ἀνῆκε σὲ μεγάλη οἰκογένεια. Ἡτο μονογενής, ὄρφανὸς καὶ εἶχε νὰ φροντίσῃ αὐτὸς καὶ μόνος γιὰ τὴν μητέρα του. Αὐστηρὰ καὶ ἀγία ἥτο ἡ ἡλικιωμένη μητέρα του, πασίγνωστη γιὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐγένειά της.

Καὶ ὁ Χατζῆ Καραντάνης φεύγει ἔνα πρωτὶ μὲ τοὺς ἄλλους νέους, ἐν μέσῳ τῶν θρήνων, τῶν εὔλογιῶν καὶ τῶν εὐχῶν ὅλου τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς μητέρας του. ✕

«Γι' αὐτὴν ὁ καιρὸς ἔφευγε πικρὸς καὶ πολυδάκρυτος μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ παιδιοῦ της.

Αἴφνης ἐπιστρέφει. Ἄλλὰ δὲν ἐπιστρέφει ὡς ἀφυπηρετήσας ναύτης. Ἐπιστρέφει ὡς ἵνυβερνήτης δικρότου, ἀλαζονικὸς σαρικοφόρος, περαστικὸς· ἀπὸ τὴν πατρίδα του, γιὰ νὰ ἰδῃ τὴν μητέρα του, καὶ πάλι νὰ φύγῃ. ✕

Τὸ γεγονὸς κατέπληξε τὸ πολυστένακτο νησὶ καὶ ἐπλήγωσε τὴν ὑπερηφάνειά του. Καὶ ἀρχισαν τὰ σχόλια.

* Μεγάλη περιέργεια εἶχαν οἱ "Υδραιοὶ νὰ μάθουν πῶς θὰ ἐδέχετο τὸ παιδί της ἡ ἀρχόντισσα, ἡ ὄποια, ἀντὶ κοσμήματος, εἶχε πάντοτε στὸ στῆθός της ἔνα μεγάλο ἐλεφάντινο σταυρό. Καὶ ἐνῷ τὰ πάντα ἐπερίμεναν ἀπὸ αὐτὴν, ὅμως δὲν ἐφαντάζοντο κανὸν ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ἐγίνετο. ✕

«Η Χατζῆ Καραντάναινα, ἀμα τὴν ἐπεσκέφθη ὁ γυιός

Κιάφας

της και ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἴδιον ὅτι ἥλθε στὴν "Γδρα κυβερνήτης Σουλτανικοῦ δικρότου, τοῦ ἐζήτησε νὰ ἀνεβῇ μαζὶ του στὸν ἔξωστη και νὰ ἴδῃ τὸ πλοῖο. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἔρριξε κάτω στὸ λιθόστρωτο, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὴν κατάρα τῆς μὲ δῆλη τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς της. 'Ο Καραντάνης μένει νεκρός. Τὸ αἷμά του βρέχει τὸ λίθινο ἔδαφος. Καὶ ἄφωνη και ἀποιθωμένη ἡ μικρὴ κοινωνία τοῦ νησιοῦ συγκεντρώνεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ και γίνεται θεατὴς τῆς τραγῳδίας τοῦ ἀλλαξοπίστου.

'Αλησμόνητη ἔμεινε στὰ ναυτικὰ χρονικὰ τοῦ Αἰγαίου ἡ τύχη τοῦ Καραντάνη. Καὶ πολὺ διδακτική. Στὸν ναύαρχο Σαχτούρη ἄρεσε πότε-πότε νὰ θυμίζῃ στοὺς ναῦτες του τὸ τέλος τοῦ συμπατριώτου των. 'Αλλὰ και ὁ Κανάρης εἰς ἕνα ἀπειθάρχητο ναύτη του ἔβροντοφώνησε κάποτε:

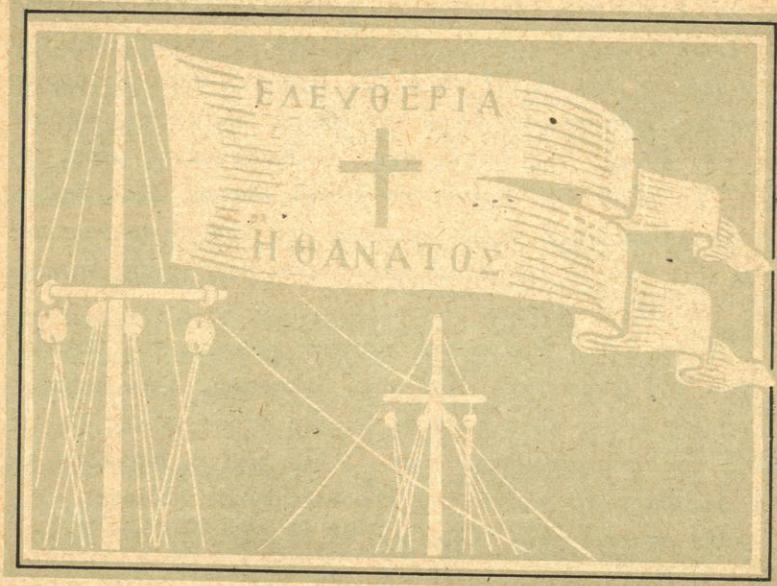
— Θὰ σὲ πάω στὴν "Γδρα και θὰ σὲ ρίξω ἀπὸ τὴν Κιάφα, σὰν τὸν Καραντάνη!

Καὶ ἦτο φυσικό, τὸ ἴδιότυπο τοῦτο δρᾶμα νὰ μὴ ἀγνοήσῃ ἡ δημώδης ποίησις.

'Ιδοὺ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ὅπως τὸ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη οἱ γέροντες 'Γδραῖοι.

X
Τὸ μάθατε τί γένηκε στῆς Κιάφας τ' ἀγροτόπι; Τοῦ Καραντάνη τὸ παιδί, τὸ Καραντανοπαίδι, τό 'ριξε ἡ Καραντάναινα, 'κείνη ἡ ἀντρογυνναῖκα, στὸ καλντερίμι ἀπ' τὸν ὄντα και μνήσκει ἀκόμη τὸ αἷμα στὰ πετρολίθαρα τῆς γῆς, ποὺ 'χύθη σὰν ποτάμι. Καὶ τό 'μαθεν ἡ γειτονιὰ κι ἡ παραπέρα ρούγα και τό 'δαν οἱ ἀντρες, τὰ παιδιὰ κι οἱ νιές και τὰ κορίτσια, μαννάδες πού 'χανε παιδιὰ και νιές πού 'χαν ἀδέλφια.

« 'Ελλ. 'Ερυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος » E. Π. Φωτιάδης (Διασκευὴ)

19. ΟΙ ΨΑΡΙΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙ

Τὴν πρώτη τοῦ Ἰουλίου 1823 ἔνα πλοιάριο, ἀφοῦ ἔλυσε τὰ πρυμνήσια, ἀπέπλευσε ἀπὸ τὰ Ψαρά. Μόλις ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἀνασύρει τὰ εἴκοσι κουπιά του καὶ ἀπλώνει τὰ πανιά.

‘Ο ζέφυρος ἔπνεε οὔριος καὶ τὸ μικρὸ σκάφος μὲ εὔστροφες κινήσεις ἐπηδοῦσε στὰ κύματα, κομψὸ καὶ ὑπερήφανο.

‘Ητο ὑπερήφανο, διότι δὲν ἔσχιζε ἐδῶ καὶ δύο χρόνια τὴν θάλασσα μὲ ξένη σημαία. Τώρα κυμάτιζει ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐπάνω της τὸ ἀθάνατο παράγγελμα «Ἐλευθερία ἡ θάνατος».

Σὲ λίγο ὁ ἥλιος κατεβαίνει μεγαλοπρεπής πρὸς τὴν

θάλασσα. 'Η νύκτα ἔρχεται μὲ τὰ ἀστέρια τῆς. Οἱ ναῦτες ϕάλλουν ὅχι ὅπως πρὶν πένθιμα τραγούδια, ἀλλὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Παπανικολῆ καὶ τοῦ Κανάρη. "Αν τὴν ὥρα ἐκείνη συναντοῦσαν πλοῖο ἔχθρικό; βεβαίως νέες φολόγες θὰ ἐμεγάλωναν τὴν λάμψι τῶν φλογῶν τῆς 'Αλικαρνασσοῦ καὶ τῆς Χίου.

'Αλλὰ γιὰ ποῦ ἐπήγαιναν οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι;

Οἱ Ψαριανοί, οἱ τρομερὲς αὐτὲς μάστιγες τῶν Μουσουλμάνων τῆς Μικρᾶς Ασίας, προετοίμαζαν νέαν ἔφοδο ἐναντίον των. 'Ο κυβερνήτης τοῦ πλοιαρίου ἔπλεε γιὰ τὴν Λέρο, ὅπου, ὅπως ἐμαθε, εύρισκοντο πυροβόλα. Καὶ πυροβόλα δὲν εἶχε.

Φθάνοντας τὸ πρω̄τη στὸν λιμένα τῆς Λέρου εἶδε δύο πλοῖα, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνυψωμένες τὶς σημαῖες των.

Τὸ γυμνασμένο ὄμως μάτι τοῦ πλοιάρχου ἀνεγνώρισε ἀμέσως, ὅτι τὸ πρῶτο ἦτο αὐστριακὸ καὶ τὸ ἄλλο ἑλληνικό.

'Αλλ' αὐτὸς ὑψώνει ἀγέρωχος τὴν πολύπτυχη σημαία, ὅπου ἐδιάβαζες τὴν μαγικὴ λέξι: 'Ελευθερία.

Σὲ λίγο ἀνυψώνεται καὶ στὸν μεσαῖον ἵστὸ τὸ σῆμα τοῦ αὐστριακοῦ ναυάρχου. Συγχρόνως μία βάρκα μὲ ἔναν ἀξιωματικὸ ἐπλησίασε τὸ πλοιάριο καὶ ἐπροσκάλεσε τὸν κυβερνήτη στὴν ναυαρχίδα.

'Ο κυβερνήτης ὡδηγήθηκε ἀνύποπτος στὴν ναυαρχίδα, ὅπου τὸν συνέλαβαν ἀμέσως καὶ τὸν ἔρριξαν δεμένον στὸ κύτος τῆς. "Επειτα συνέλαβαν καὶ τοὺς ναῦτες, πλὴν δύο, οἱ διοῖοι κατώρθωσαν νὰ δραπετεύσουν. Καὶ ἔτσι ἀλυσόδετοι μεταφέρονται κατόπιν στὴν Σμύρνη.

"Εμειναν ἐδῶ καὶ μέσα στὸ κύτος ἔνα περίπου μῆνα, μῆνα ἀγωνίας καὶ θλίψεως, χωρὶς νὰ ξέρουν τί ἐσκέπτοντο περὶ αὐτῶν οἱ Αὐστριακοί.

'Απεβιβάσθησαν τέλος στὴν ξηρὰ γιὰ νὰ σταλοῦν, κα-

θώς τοὺς εἶπαν, στὰ Ψαρά, παρεδόθησαν ὅμως στὸν πασᾶ.

Μακρὰ σειρὰ δεμένων αἰχμαλώτων διέσχιζε τότε τοὺς δρόμους τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰωνίας. "Ολοὶ ἡσαν ἀνυπόδητοι, ὅλοι ἡσαν ρακένδυτοι καὶ στὰ γυμνὰ κεφάλια των ἀκόντιζε φοβερὲς ἀκτῖνες ὁ ἥλιος τοῦ Αὔγούστου. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι ἐβάδιζαν ὑπερήφανοι.

Διαβαίνοντας κοντὰ στὴν ἀγία Φωτεινή, ἀκουαν̄ τὶς ιερὲς φαλμαδίες καὶ τότε αἰσθάνθηκαν θερμὸ δάκρυ νὰ ἀναβλύζῃ ἀπὸ τὰ μάτια των.

Ἡ μακρὰ ὄδοιπορία ὑπῆρξε γεμάτη ὀδύνη. Ἐνῷ οἱ ὄδηγοὶ ἐπροχωροῦσαν ἔφιπποι, οἱ ταλαιπωροὶ δεσμῶται ἔπεφταν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους. Καὶ τότε τοὺς ἐκρεμοῦσαν ὡς κτήνη στὶς οὐρὲς τῶν ἵππων καὶ ἔτσι ἐσύροντο στὶς πέτρες.

Αἰμόφυρτοι ἔφθασαν τέλος στὴν Κύζικο, ὃπου ἐπερίμεναν πλοῖο γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρῃ στὴν Κωνσταντινούπολι.

Καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεως των ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ βράδυ, καθισμένοι στὴν ὅχθη μικροῦ ποταμοῦ, ἐθαύμαζαν τὴν δύσι τοῦ ἥλιου. Ἀλλὰ ἡ βαθειὰ σιγή, οἱ καλλονὲς τῆς φύσεως, ὁ ἱλαρὸς οὐρανὸς τῆς Ἀσίας ἐβύθισαν τοὺς δυστυχεῖς σὲ ἕνα αἴσθημα ἀθυμίας, ἄγνωστο σ' αὐτοὺς ἔως τώρα.

— "Ω! ἔλεγαν, ποιός ξέρει ἂν αὔριο τὴν ὥρα αὐτὴ θὰ ζοῦμε, ἂν καὶ αὔριο θὰ προσευχώμεθα στὸν Θεὸν γιὰ τὴν πατρίδα!

Αἴφνης εἶδαν νὰ τοὺς πλησιάζῃ μιὰ σκιά, πού, ὅσο ἐπλησιάζε, ἔφαίνετο σὰν κατάλευκος γέρος μὲ βαθιὰ γένεια καὶ ἔνδυμα μοναχοῦ.

Ἐπὶ τέλους φθάνει κοντά των καὶ λέγει:

— Λάβετε, τέκνα, τὸ ἄγιον τοῦτο ὑψωμα, τὸ ἄγιασθὲν τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἐπὶ τῆς ιερᾶς Τραπέζης· φάγετε

αὐτὸν καὶ ἡ ἐλπὶς θὰ ἀναγεννηθῇ εἰς τὰς καρδίας σας! "Εχετε πάντοτε πίστιν εἰς τὸν Θεόν καὶ αὐτὸς θὰ εἰσακούσῃ τὰς εὐχάς σας.

Μόλις εἶπε αὐτὰ ἡ σκιά, ἔγινε ἀφαντη. Διεδόθη ἔκτοτε δτὶ ἥτο ἡ σκιὰ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, προστάτου τῶν Ψαρῶν.

"Ητο ἀκόμη βαθὺς ὅρθρος, ὅταν οἱ αἰχμάλωτοι, συνοδευόμενοι ἀπὸ εἴκοσι δύο ἐνόπλους, ἐρρίφθησαν στὸ βάθος σακολέβας, ἡ ὁποία ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολι.

'Ο ἄνεμος ἔπνεε ἀντίθετος καὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀγκυροβολήσουν ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι. 'Απ' ἔκει ἔστειλαν ταχυδρόμο νὰ φέρῃ τὴν εἰδῆσι, ὅτι φθάνουν οἱ μελλοθάνατοι.

Οἱ δεσμῶται ἐσκέπτοντο τρόπους ἐκδικήσεως, ἀλλὰ ποῦ χέρια; 'Η παραγγελία τοῦ ἀναχωρητοῦ τῆς Κυζίκου ἔναντιλθε στὴν μνήμη των καὶ ἐδυνάμωσε τὸ θάρρος των.

Τέλος πάντων ὁ ἄνεμος ἔπνευσε οὔριος καὶ τὸ πλοῖο ἀγνοικεῖ τὰ πανιά.

'Η γλυκειὰ θάλασσα τοῦ Βοσπόρου ἐφαίνετο τώρα, οἱ κορυφὲς τῶν μιναρέδων ἀργισαν νὰ χρυσίζουν καὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας ὁ θόλος ἔξειχε μεγαλοπρεπής. Τὰ κατκια ἔπλεαν ἐλαφρά. Καὶ οἱ εἴκοσι δύο φύλακες τῶν Ψαριανῶν ἔβλεπαν χάσκοντας τὴν Πόλι.

'Ακάθεκτος τότε, ὡς ἀστραπή, κατέβηκε στὴν κεφαλὴ τοῦ δεσμίου κυβερνήτη τολμηρὴ καὶ ἐπικίνδυνη ἰδέα.

— Πλησίασε, εἶπε πρὸς ἓνα ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, καὶ προσπάθησε νὰ κόψῃς μὲ τὰ δόντια σου τὰ δεσμὰ τῶν χεριῶν μου. Πρέπει λοιπὸν νὰ πεθάνωμε, χωρὶς νὰ βάψωμε τὰ χέρια στὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος;

Πράγματι, ὁ σύντροφος ἔκεινος συντρίβει μὲ τὰ δόντια του τὰ δεσμὰ τοῦ πλοιάρχου, ὁ ὁποῖος ἔλυσε ἀμέσως

τὰ δεσμὰ τοῦ σωτῆρός του. Καὶ σὲ λίγη ὥρα οἱ δεσμῶται ηὗραν καὶ πάλι τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν δύναμι.

Αμέσως τότε ἀρπάζουν τὰ γιαταγάνια· τῶν δημίων καὶ τὰ βυθίζουν στὰ στήθη των. Τὰ κουπιά, οἱ ἀλυσίδες, τὰ σχοινιά γίνονται φονικὰ ὅπλα καὶ ὅλο τὸ κατάστρωμα γεμίζει πτώματα καὶ αἷματα.

Ο κυβερνήτης, πληγωμένος στὰ χέρια, ἔδραξε τὸ πηδάλιο, οἱ ναῦτες ὠρμησαν πρὸς τὰ ἄρμενα καὶ τὸ πλοῖο ἐστράφη πρὸς τὰ πίσω.

Καὶ τότε ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τοῦ ἥρωος κυβερνήτου Ἀνδρέα Σταματάρα, ἐνῷ τὰ πτώματα τῶν ἔχθρῶν ἐπεφταν στὴ θάλασσα:

— Πηγαίνετε, δήμιοι, νὰ φέρετε στοὺς τυράννους τὴν εἰδησὶ ὅτι στὴν καρδιὰ τοῦ "Ελληνος" ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος δὲν σβήνει.

"Ομως ὁ ἀνεμος ἐκόπασε καὶ, ὅταν ἔπνευσε πάλι, ἐμπόδιζε τὸ πλοῖο νὰ προχωρήσῃ. Μόλις μετὰ πέντε ἡμέρες καὶ μετὰ πολλὲς περιπέτειες οἱ ἀνδρεῖοι Ψαριανοὶ εἰσεχώρησαν στὰ Στενά. Ἐφοροῦσαν τὸ ἔνδυμα τῶν ἔχθρῶν γιὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

'Αλλ' ὅταν τὸ πλοῖον ἐπλησίασε στὰ φρούρια, κρότοι πυροβόλων ἀνήγγειλαν ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἔξοδος, καὶ μία μάλιστα σφαῖρα ἐτρύπησεν ἔνα πανί. Ἐξηκολούθησαν ὅμως τὸν δρόμο των καὶ ὡς ἐκ θαύματος κατώρθωσαν νὰ περάσουν ἀβλαβεῖς.

Εύθὺς τότε ἐγονάτισαν καὶ δακρυσμένοι εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔσωσε πάλι τοὺς στρατιώτας τῆς πατρίδος. Ἡτο ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ 14η Σεπτεμβρίου, κατὰ τὴν ὅποιαν ἑορτάζομε τὴν ὕψωσι τοῦ Σταυροῦ.

Δυστυχῶς ὅμως νέοι κίνδυνοι ἐπερίμεναν τοὺς φυγάδας. Ο κυβερνήτης βλέπει πρὸς τὸν ὁρίζοντα πολυάριθμο

στόλο μεγάλων πλοίων νὰ εἰσέρχεται γρήγορα στὸν Ἐλλή-
σποντο. Ἡτο δὲ στόλος τοῦ Σουλτάνου, τὸν ὅποιον κατε-
δίωκαν οἱ Ἑλληνες.

Πῶς δύμως νὰ διαφύγουν τὸν νέον κίνδυνον; Ὁ ἀτρό-
μητος Ἀνδρέας δὲν ἐδείλιασε καὶ ἔκραξε πρὸς τοὺς συ-
τρόφους του:

— Θάρρος, ἀδελφοί! Ἐάν δὲ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς
καθ' ἡμῶν. Δὲν μᾶς ἔσωσε γιὰ νὰ γίνωμε βορὰ θηρίων.

Καὶ μὲ ἔξαίρετη τόλμη, ποὺ ἐμπνέει στὰ στήθη μόνον
ἡ ἀγάπη τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, διέσχισε τὸν στό-
λο μὲ σημαία τουρκική. Ἄλλ' ἔνα πλοῖο, ποὺ ὑπώπτευσε
μήπως ἡτο ἑλληνικόν, ὅρμῃ ἐναντίον του. Ἐπειδὴ δύμως
εἶδε ἀταραξίαν καὶ τὸ ἐνδυμα τῶν ναυτῶν, τὸ ἀφῆκε ἀνε-
νόχλητον.

Τότε ἡ σακολέβα ἔχώθηκε στὸν σωρὸ ἄλλων μικρο-
τέρων πλοίων, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κατεδίωκαν τὰ ἔχθρικά. Ἡ
προφητεία τοῦ μοναχοῦ τῆς Κυζίκου ἐβγῆκε ἀληθινή!

Σὲ λίγες ἡμέρες οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ἐγύρισαν στὸ
νησί των, μετὰ τρίμηνη καὶ πλέον αἰχμαλωσία καὶ κινδύ-
νους, καὶ ἐνῷ τοὺς ἐνόμιζαν χαμένους. Ἀνέβηκαν στὸν ναὸ
τοῦ ἀγίου Νικολάου γιὰ νὰ δρκισθοῦν ἐκ νέου δτὶ θὰ πε-
θάνουν ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως.

Δέκα μῆνες ἔπειτα ἄγρια στίφη κατέστρεψαν διὰ
πυρὸς καὶ σιδήρου τὸ ἥρωϊκὸ νησί. Τότε ἐφάνηκε στὸ Πα-
λαιόκαστρο σημαία λευκή, μὲ τὶς λέξεις «Ἐλευθερία ἢ
Θάνατος» καὶ μὲ σταυρὸ ἐρυθρὸ χαραγμένο. Συγχρόνως
“Ελλην ναύτης ἔσπευδε πρὸς τὴν πυριτιδαποθήκη.

Τρομερὸς κρότος ἐκλόνισε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ
τέσσερες γιλιάδες ἀπίστων καὶ ἀρκετοὶ στράτιῶτες τῆς
πατρίδος ἐτινάχθηκαν εἰς τὸν ἀέρα.

(Διασκευὴ)

X 20. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Απ' ἔξω μαυροφόρα ἀπελπισιά ~~X~~
 πικρῆς σκλαβιᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι·
 καὶ μέσα στὴν θολόκτιστη ἐκκλησιά —
 στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ —
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ κανδήλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ δύνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει. ~~X~~

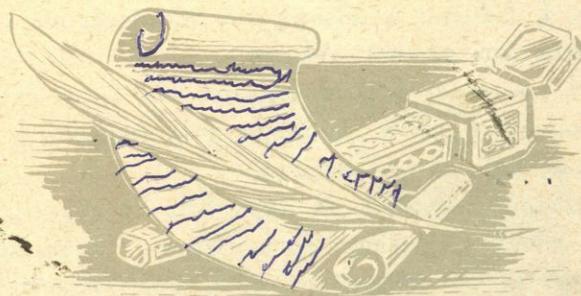
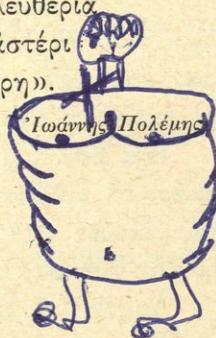
Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα.
 βραχνὰ ὁ παπᾶς, ὁ δάσκαλος, ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά.
 Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾶ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιᾶς τῆς, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

9
9

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
κι ἀπὸ τὴν σιγαλιά,
ποὺ δένει στὸν λαιμὸν πνιγμοῦ θηλειά,
κι ἀπὸ τῶν προγόνων τ' ἀφθαρτα βιβλία,
ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,
ἔνας φαλμὸς ἀκούγεται βαθύς,
σὲ μελωδίες ἐνὸς κόσμου ἄλλου,
κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
μὲν μιὰ φωνὴ βαρειά:

«Μὴ σκιάζεσθε στὰ σκότη! ἡ ἐλευθεριὰ
σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
τῆς νύκτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη».

«Ἀλάβαστρα»

* 21. Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ *

Στής μάχης τὸν καπνό, ποὺ πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης ὅλα τὰ ἔχει λησμονήσει, πεῖνα καὶ δίψα. Καὶ τὸ Σούλι πέφτει ξέμακρα, καὶ σὰν λησμονημένο εἶναι καὶ ἐκεῦνο τ' ἄχαρο.

Καὶ ἐκεῦ ποὺ πολεμάει τὸ παλληκάρι τὸ ἀγλύκαντο, μέρα καὶ νύκτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποὺ τὸν ξυπνάει:

- Λοιπὸν τὸ Σούλι δὲν χάθηκε καὶ ζῇ. *
- Ήταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ παλληκαριοῦ.
- Τί καλὰ μοῦ φέρνεις, Λάμπη;
- Ζεστὴ κουλούρα, ἀδελφέ, ποὺ σοῦ τὴν ἐζύμωσα μὲ τὰ χεράκια μου καὶ ἡ μάννα τὴν ἔψησε στὴν ἀνθρακιὰ μονάχη.
- Ελα νὰ φᾶς καὶ νὰ ξαποστάσης.
- Δὲν μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ τουφέκι... *
- Αὐτὸ εἶναι ἡ συλλογή σου, Νάση; "Ερχομαι εγώ καὶ σοῦ κρατῶ τὸν τόπο σου... Νά, σοῦ ἔστρωσα! Καὶ δός μου τὸ τουφέκι.

— Αντι φραγι!

Χαμογελᾶ ὁ ἀδελφὸς ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει
ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὴν κορασιὰ πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

‘Ο πόλεμος ἐβαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ ἐγέ-
μιζεν ἔκεινη καὶ σημάδευε. Καὶ ὁ ἀδελφός της παραπέρα
ἔτρωγε ἥσυχος καὶ μονάχα τὴν πεῖνά του ἀκουγε, τὴν
θεριεμένη μέσα του.

Καὶ ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε. Καὶ ἔκει ἔνα βόλι ἤλθε καὶ
ἐπέτυχε κατάστηθα τὴν κορασιά. Καὶ αὐτὴ ἔκανε καρδιὰ
καὶ δὲν ἐμίλοῦσε. Τὸ αἷμα ἐπλημμύριζε τὸν κόρφο της. ‘Η
Λάμπη ἐσημάδευε καὶ ἐτουφεκοῦσε.

— “Εφαγες, Νάση;

— Κοντεύω, ἀκόμη λίγο, Λάμπη.

‘Η κόρη ἐξαναρώτησε καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορά.
Καὶ τότε μὲ ἔνα πήδημα τὸ παλληκάρι βρέθηκε κοντά της.
“Αρπάξε τὸ τουφέκι καὶ ἥσυχο, καθὼς εἶχε τραβηχθῆ,
ἐξανάρχισε τὸν πόλεμο.

‘Αμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα ἐπῆγε παραπίσω καὶ
πεσε.

Καὶ ὁ πόλεμος ἐβαστοῦσε...

«Μεγάλα Χρόνια», 1930

Γιάννης Βλαχογιάννης

22. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Μαῦρο πουλάκι ξέβγαινε πομέσα ἀπὸ τὸ Σούλι.
Εἶχε τὰ ωμάτια του θολά, τὰ νύχια ματωμένα
καὶ πέταγε δλομόναχο καὶ στὴν Φραγκιὰ τραβοῦσε.
Πατριῶτες τὸ ρωτήσανε, πατριῶτες τὸ ρωτᾶνε:
— Πουλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατεβαίνεις;
— Ἀπὸ τὸ Σούλι ἔρχομαι καὶ στὴν Φραγκιὰ πηγαίνω.
— Πουλάκι, πές μας τίποτα ἀπὸ τὸ Κακοσούλι¹,
πού κανε τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ φόρεσε τὰ μαῦρα.
— Τί νὰ σᾶς πῶ, μαῦρα παιδιά, τί νὰ σᾶς μολογήσω;
Πῆραν τὸ Σούλι, πῆράν το, πῆραν τὸν Ἀβαρίκο²,
τὴν Κιάφα τὴν περήφανη καὶ κοσμοξακουσμένη.
Ἐκάη κι ὁ καλόγερος στὸ δοξασμένο Κοῦγκι³.

Δημωθες

1. Ἀλλη ὄνομασία τοῦ Σούλιον.

2. Χωρίον τοῦ Σούλιον.

3. Ὄνομαστό καὶ ισχυρότατο φρούριο τοῦ Σούλιον.

23. ΧΗΡΑ ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

‘Ο γέρο-άγωνιστής ἐτελείωσε τὴν διήγησί του γιὰ τοῦ κάστρου τὴν παράδοσι.

— Εβγήκαμε μὲ δὲς τὶς τιμές, ἔλεγε. Μὲ τ' ἄρματα καὶ μὲ τὰ πράγματά μας. Ἡ συμφωνία ἐφυλάχθηκε πιστὴ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μὰ δὲν ἦταν γραμμένο νὰ τελειώσῃ ἔτσι αὐτὴ ἡ σκηνὴ τῆς πολιορκίας. Γιατί, κοντὰ στὴν συμφωνία τὴν γραπτή, ἔγινε κι ἀλλη, πιὸ παράξενη ἀπὸ τὴν πρώτη.

Καὶ τὴν ἔκανε μιὰ ἀπλῆ γυναικα. Ἡ Μάρω ἡ Σουλιώτισσα, νιόνυμφη καὶ χηρεμένη. “Οσο ἔζοῦσε δ ἄνδρας της, τὴν ἐσεβόταν ἡ φρουρά. Μὰ καὶ χήρα τώρα δὲν ἔχωράτευε. Νομίζεις εἶχε πάρει τὸν ἀέρα ἐκείνου τοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο ἀνάμεσά μας. Καὶ ἡ παρθενική της ντροπὴ μονάχα δὲν ἀφηνε τὴν χήρα νὰ δράξῃ τ' ἄρματα.”

Καὶ τώρα βγαίνοντας ἀπὸ τὸ κάστρο ἡ Μάρω ἀκολουθοῦσε ἀμίλητη, ἀκλαυστη, ἀσχημη, γιατὶ εἶχε σβήσει ἡ πεῖνα κάθε ἀνθὸ στὴν ὅψι της, ὅπως εἶχε κάμει νὰ στερέψῃ καὶ τὸ στερνό της δάκρυ. “Αξαφνα ἡ Μάρω, ἐκεῖ ποὺ ἐπήγαινε σκυφτή, ἔβαλε μιὰ φωνή. Καὶ εἶχαμε ἀδειάσει πιὰ τὸ κάστρο καὶ οἱ Τούρκοι ἐτοιμάζονταν νὰ μποῦν. Ἐγύρισε ἡ Μάρω πίσω τρέχοντας καὶ ἐστάθηκε στὴν σιδερόπορτα τοῦ κάστρου ὀλόρθη μὲ τὴν παρδαλή μανδήλα της, (τὰ μαῦρα τότε ποῦ νὰ τά ’βρισκε; Ὁστερα ἡ ζωή της ἐπέρασε· μαυροντυμένη).

— Στοθῆτε πίσω! εἶπε. Κανένας δὲν θὰ μπῇ!

Παραξένεψε πολὺ καὶ ἡ ὅψι καὶ ἡ φωνή της. Οἱ Ἀρβανῖτες τὴν ἐπῆραν μὲ τὸ καλό.

— Σῦρε! τῆς εἶπαν. Σκλάβα θὰ κρατηθῆς, ἀν μείνης. Τί ζητᾶς;

— Στὸ κάστρο μέσα ἐλησμονήθηκε ἄνθρωπος. Μπέσα γιὰ μπέσα¹;

— Μπέσα! εἶπε ἔνας Ἀρβανίτης.

‘Η Μάρω ἔχαθηκε καὶ ἔξαναφάνηκε σὲ λίγο κρατῶντας στὴν ποδιά της κρυμμένο κάτι. Καὶ ἐπροχώρησε νὰ περάσῃ.

Οἱ Τοῦρκοι τώρα τὴν ἐκύκλωσαν στενά, θέλοντας νὰ ἰδοῦν τί εἶχε καὶ νὰ τῆς τὸ ἀρπάξουν.

‘Η ἵδια ἡ Μάρω εἶδε τὸν κίνδυνο. Ἐτράβηξε τὸ χαντζάρι ἀπὸ τὸν κόρφο της, ποὺ τὸ εἶχε πάντα σύντροφό της.

— Πίσω, ἐφώναξε. Τὴν μπέσα μὴν πατᾶτε!

Μὲ τὸ ἀριστερό τῆς χέρι βαστῶντας τὴν ποδιά της ἀνοικτὴ ἔδειχνε τὰ κόκκαλα (λιβανισμένα κόκκαλα τοῦ ἀνδρός της). Καὶ ἐφοβέριζε μὲ τὸ μαχαίρι. Καὶ ἐπροχώρησε καὶ ἐπέρασε.

“Οταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἐσπάρθηκε τῆς Μάρως ἡ ἀποκοτιά², δὲν ἔμεινε ὅψι νὰ μὴ γλυκαθῇ καὶ χεῖλι νὰ μὴ γελάσῃ. Καὶ ἦταν ἔνα ξαλάφρωμα στὴν πικραμένη συνοδεία μας, ποὺ ἐπροχωροῦσε βαρυκίνητα... Νοῦ καὶ καρδιὰ ποιός εἶχε πιὰ τὴν Μάρω νὰ θαυμάσῃ! *

«Μεγάλα Χρόνια», 1930

Γιάννης Βλαχογιάννης,

1. Πίστι στὸν λόγο.

2. Πρᾶξι τολμηρή.

24. Η ΔΕΣΠΩ

Ἄγδος Βαρύς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι;

Ούδε σὲ γάμο ρίχνονται, ούδε σὲ χαροκόπι.

· Ή Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

— Γεώργαινα, ρίξε τ' ἀρματα, δὲν εἶναι ἐδῶ τὸ Σούλι,

Ἐδῶ εῖσαι σκλάβα τοῦ πατᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἀν προσκύνησε κι ἀν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

· Η Δέσπω ἀφέντες λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάμει.

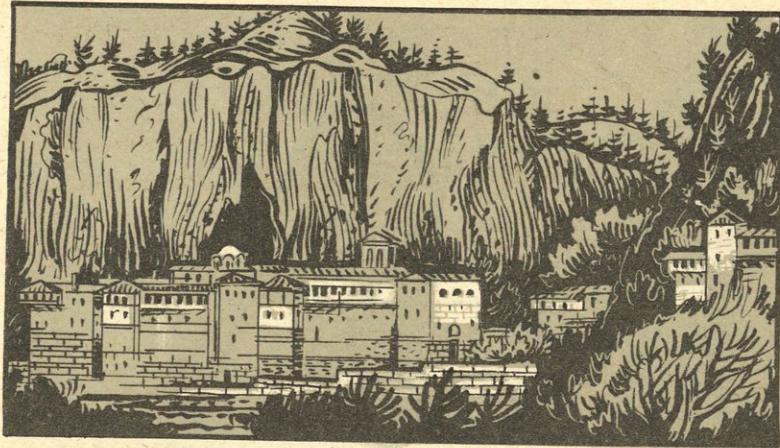
Ααγαλὶ στὸ γέοι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει:

— Σχλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε! παιδιά, μαζί μου

ἘΛΑΞΤΕ

Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψαντε καὶ ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

Δ η μ ω δ ε ζ

25. ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἔχει συνδεθῆ στενὰ μὲ τὸν Ἱερό μας ἀγῶνα. Ὁ δεσμὸς αὐτὸς ἐφάνηκε ἵδιως κατὰ τὴν τρίτη εἰσβολὴ τοῦ Ἰμβραχήμ στὰ Καλάβρυτα, ἡ ὁποία ἔγινε ἀπὸ τὰς Πάτρας τὸν Ἰούνιο τοῦ 1827. *

Ο Ἰμβραχήμ ἐβάδισε εἰρήνικῶς πρὸς τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐστρατοπέδευσε ἀπ’ ἔξω. Κατὰ τὴν διαδρομή του ἔδιδε ἔγγραφα ἀμνηστεύσεως στὰ ὑποτασσόμενα χωρία. Καὶ ἐνῷ στὸ στρατόπεδο ἐδέχετο τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὑποτασσομένων, ἐσκέφθηκε δὲ πρέπει μὲ κάθε θυσίᾳ νὰ καταλάβῃ τὴν Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Διότι ἀντελήφθη δὲ αὐτὴ ἡ Μονὴ ἦτο κέντρο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. "Οπως ὑπῆρξε σ' ὅλους τοὺς αἰῶνας προπύργιο τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔτσι καὶ τώρα σ' ὅλον τὸν ἀγῶνα ὑπῆρξε προπύργιο τῆς ἐλευθερίας. * Πολλοὺς ἐπροστάτευσε ἡ Μονὴ κατὰ τὶς ἐπιδρομὲς τοῦ Ἰμβραχήμ καὶ πολλὰ ἔξωδευσε. Οὔτε καὶ αὐτὰ τὰ ἱερὰ ἀργυρᾶ σκεύη ἐλογάριασε. "Ολα τὰ ἔξηργύρωσε γιὰ

τις ἀνάγκες τοῦ ἀγῶνος. Καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπρομηθεύθηκε ὅπλα καὶ εἶχε ἀνέκαθεν καὶ δύο κανόνια.

Τότε λοιπόν, εὐθὺς ὡς ἐπλησίασε ὁ Ἰμβραήμ στὰ Καλάβρυτα, πλῆθος γυναικοπαίδων εἶχε καταφύγει στὸ Μέγα Σπήλαιον. Καὶ ἔξακόσιοι πολεμισταὶ κατέψυγαν ἐπίσης ἐκεῖ ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς B. καὶ N. Πετμεζᾶν, γιὰ νὰ προστατεύσουν καὶ τὴν Μονὴ καὶ τὰ γυναικόπαιδα. Ἐτοποθέτησαν στοὺς πύργους τῆς Μονῆς τὰ κανόνια καὶ ἐκεῖ, κοντὰ σ' αὐτά, ἐστάθηκαν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς μαχητάς, βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ πολλοὺς μοναχούς ἐνόπλους. Οἱ ἄλλοι κατέλαβαν θέσεις κοντὰ στὴν Μονὴ καὶ γῦρό της. Μέσα στὴν Μονὴ ἔμεναν τὰ γυναικόπαιδα καὶ προσηγόρισαν στὴν Ὑπερμαχὸν Στρατηγὸν γιὰ τὴν σωτηρία αὐτῶν καὶ τοῦ Ἐθνους.

Ο Ἰμβραήμ, προτοῦ διατάξῃ ἔφοδο κατὰ τοῦ Μοναστηρίου, ἐπροσπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποταγὴ τῶν μοναχῶν. Τοὺς ἔγραψε λοιπὸν ἔνα γράμμα, στὸ ὅποιον ὅμως ἔλαβε τὴν ἔξῆς ἀπάντησι ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Δαμασκηνοῦ:

«Ὑψηλότατε ἀρχηγὲ τῶν Ὀθωμανικῶν δυνάμεων, χαῖρε. Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου καὶ εἰδομεν τὰ ὅσα γράφεις. Ἡξεύρομεν ὅτι εἶσαι εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Καλαβρύτων πολλὰς ἡμέρας καὶ ὅτι ἔχεις ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου. Ἡμεῖς νὰ προσκυνήσωμεν εἶναι ἀδύνατον, διότι εἴμεθα ὥρκισμένοι εἰς τὴν πίστιν μας: "Ἡ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν πολεμοῦντες" καὶ κατὰ τὴν παράδοσίν μας δὲν γίνεται νὰ χαλάσῃ ὁ ἱερὸς ὄρκος τῆς πατρίδος μας. Σὲ συμβουλεύομεν ὅμως νὰ ὑπάγγης νὰ πολέμησης ἄλλα μέρη, διότι νὰ ἔλθῃς ἐδῶ νὰ μᾶς πολεμήσης καὶ νὰ νικήσης δὲν εἶναι μεγάλο κακόν, διότι θὰ νικήσης παπᾶδες ἂν ὅμως νικηθῆς, τὸ ὅποιον ἐλπίζομεν ἀφέύκτως μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχομεν καὶ θέσιν δυνατήν, θὰ εἶναι ἐντροπή σου, καὶ

τότε οι "Ελληνες θὰ ἐγκαρδιωθοῦν καὶ θὰ σὲ κυνηγοῦν πανταχοῦ. Ταῦτα σὲ συμβουλεύομεν καὶ ἡμεῖς καὶ κάμε ως γνωστικὸς τὸ συμφέρον σου. "Ἐχομεν καὶ γράμματα καὶ ἵερὸν δρκον ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Κολοκοτρώνην, δτι εἰς πᾶσαν περίστασιν πολλὴν βοήθειαν θὰ μᾶς στείλουν, στρατιώτας καὶ τροφάς.

Δαμασκηνὸς ὁ Ἡγούμενος
καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πατᾶδες καὶ καλόγηροι
Τῇ 21 Ἰουνίου 1827, Μέγα Σπήλαιον».

Μετὰ τὴν γενναία καὶ πατριωτικὴν αὐτὴν ἀπάντησι τοῦ ἡγουμένου, ὁ Ἰμβραήμ μεταχειρίσθηκε τὴν βία, γιὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς γενναίους κληρικοὺς νὰ παραδοθοῦν. Στὴν ἀρχή, ἀφοῦ ἐπλησίασε καὶ κατεσκόπευσε τὰ γῆρα τῆς Μονῆς, ἐτοποθέτησε κανόνια καὶ ὄπλιτας ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Σταυρίου, ἀπέναντι τῆς Μονῆς. Καὶ τὴν 24ην Ἰουνίου τοῦ 1827 διέταξε τὴν ἔφοδο, ποὺ διηύθυνε ὁ Ἰδιος.

Ἡ μάχη ἐκράτησε ἀπὸ τὸ πρωὶ ἔως τὸ βράδυ. Τὰ κανόνια καὶ τὰ ὄπλα τῶν ἐπιδρομέων δὲν ἐσταματοῦσαν, ἀλλὰ ματαίως. Ἡ Μονὴ ἐστέκετο ὀρθή. Οἱ ἀμυνόμενοι ἀπὸ τὴν Μονὴ ἔβλαππαν πολὺ τοὺς ἀπέναντι ἔχθρούς.

Ο Ἰμβραήμ διέταξε τὸ ἱππικό του καὶ μέρος τοῦ πεζικοῦ νὰ ἀνεβοῦν στὴν δυτικὴ κατωφέρεια τοῦ ἐλαιοσκεπασμένου βουνοῦ καὶ πυροβολῶντας νὰ πλησιάσουν ἀπὸ ἐκεῖ τὴν Μονή. Ἀλλά, ἐνῷ ἐπλησίαζαν, ἐσκοτώνοντο ἀπὸ τὶς σφαῖρες τῶν γενναίων πολεμιστῶν. Τότε ὁ Ἰμβραήμ, ἀπελπισμένος καὶ βλέποντας τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ φοβούμενος νὰ πλησιάσῃ, διέταξε γενικὴ ὑποχώρησι. Καὶ δῆλοι τῶν ντροπιασμένοι ἔφυγαν στὰ Καλάβρυτα, ἐνῷ τὰ κανόνια καὶ οἱ καμπάνες τῆς Μονῆς ἐκροτοῦσαν καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ καὶ νικηταὶ ἔδόξαζαν τὴν Ἀειπάρθενον.

Χρ. Σταυρόπουλος (Διασκευή)

26. Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Ο Κανάρης εἶχε ἀποφασίσει νὰ πυρπολήσῃ τὸν φοβερὸ αἰγυπτιακὸ στόλο μέσα στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὸ τολμηρὸ σχέδιο δυστυχῶς δὲν ἐπέτυχε καὶ οἱ "Ἐλληνες πυρποληταὶ ἐσώθηκαν ώς ἐκ θαύματος καὶ ἐπέστρεψαν στὴν Ἑλλάδα.

Πλοίαρχος δύμως καὶ ναῦτες ἥσαν σὲ κακὴ κατάστασι,
διότι δὲν εἶχαν οὔτε ψωμὶ οὔτε νερό.

Καὶ ἐνῷ ἔπλεαν μὲν οὐριον ἄνεμο, ἔνας ναύτης, ποὺ
παρατηροῦσε πολλὴ ὥρα τὸ πέλαγος, εἶπε στὸν Κανάρη:

- Καπετάν Κωνσταντῆ, ἔνα καράβι ἀπὸ μακριά!
- Καλά, ἀποκρίνεται ἥσυχα ὁ Κανάρης.

Σὲ μισή ὥρα, ὅταν τὰ δύο πλοῖα εὑρέθηκαν σὲ μικρὴ
ἀπόστασι, οἱ ναῦται τοῦ Κανάρη διέκριναν ὅτι τὸ ξένο πλοῖο
ἥτο μεγάλο αὐστριακὸ ίστιοφόρο.

— Εμπρός, παιδιά, τοὺς γάντζους! προστάζει ὁ Κα-
νάρης.

Μερικοὶ ναῦτες ἐπῆραν τὰ ὅπλα των, ἄλλοι ἐκωπηλα-
τοῦσαν. Σὲ λίγο ἡ βάρκα τοῦ Κανάρη ἐπλησίασε τὸ με-
γαλοπρεπὲς πλοῖο.

Τότε ὁ Κανάρης μὲν ἄλλους ναῦτες ἀναρριχᾶται εἰς αὐτὸ
καὶ κρατῶντας τὸ πιστόλι, ἐμφανίζεται στὸν αὐστριακὸ
πλοίαρχο.

- Τί θέλετε; ρωτᾷ κατατρομαγμένος.
- Θέλομε ψωμί, νερό καὶ ὅ, τι ἄλλο ἔχει τὸ καράβι, γιατὶ
πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πεῖνα.

· · · Ο πλοίαρχος προστάζει τοὺς ναῦτές του νὰ φέρουν
ψωμί, νερό, τυρὶ καὶ ἔνα βαρέλι μὲ παστὰ ψάρια.

Αφοῦ δλα αὐτὰ τὰ κατέβασαν στὴν βάρκα, ὁ Κανάρης
λέγει πρὸς τὸν πλοίαρχο:

- Δὲν ἔχω χρήματα νὰ σὲ πληρώσω τώρα· γράψε σ'
ἔνα χαρτὶ πόσο ἀξιζουν καὶ φέρε το νὰ τὸ ὑπογράψω!
- Δὲν κάνουν τίποτε, ἀποκρίνεται ὁ πλοίαρχος.
- Φέρε τὸ χαρτὶ καὶ γράψε δύο χιλιάδες γρόσια! εἶπε
ἐντόνως ὁ Κανάρης.

· · · Αφοῦ ὑπέγραψε τὸ χαρτὶ, ὁ Κανάρης εἶπε:

- Τὸ "Εθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ!"

—'Αλλά, ἐτόλμησε νὰ ἀποκριθῇ ὁ πλοίαρχος, σεῖς δὲν
ἔχετε ἔθνος.

Τότε τὰ μάτια τοῦ Κανάρη ἀστράπτουν καὶ μὲ ἀγα-
νάκτησι λέγει:

—"Αν δὲν ἔχωμε ἔθνος, θὰ κάνωμε!

'Επὶ τέλους ἔχωρίσθηκαν καὶ ὁ Κανάρης ἔφθασε αἰ-
σίως στὴν πατρίδα του.

'Επέρασαν ἀρκετὰ χρόνια. 'Η 'Ελλὰς ἐλευθερώθηκε
καὶ ὁ Κανάρης ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. "Ενας ἀπὸ τοὺς
πιὸ πιστοὺς συντρόφους του ἦτο πλοίαρχος ἐμπορικοῦ
πλοίου καὶ ἐταξίδευε στὸ Γαλάζι, γιὰ νὰ ἀγοράσῃ σιτάρι.

'Εκεῖ συνήντησε τὸν αὐστριακὸ πλοίαρχο, ὁ ὅποῖς δὲν
τὸν ἀνεγνώρισε στὴν ἀρχή. "Οταν ὁ "Ελλην πλοίαρχος τοῦ
ἐθύμισε τὶς λεπτομέρεις τῆς συναντήσεώς των στὸ πέ-
λαγος, ἔξανάφερε στὴ μνήμη του τὶς τόσο δυσάρεστες
γι' αὐτὸν στιγμές.

'Ο "Ελλην τὸν παρεκίνησε νὰ ἔλθῃ στὰς Ἀθήνας, γιὰ
νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ αὐστριακὸς πλοίαρχος μετὰ πολλοὺς δι-
σταγμούς ἐδέχθηκε.

'Ο παλαιὸς σύντροφος τοῦ Κανάρη μὲ τὸν αὐστριακὸ
πλοίαρχο ἐπῆγαν στὸ 'Υπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

—'Εξοχῶτατε, λέγει ὁ "Ελλην πλοίαρχος, ἐνθυμεῖσαι, ποὺ
ὑπέγραψες ἀπόδειξι γιὰ δύο χιλιάδες γρόσια σ' ἐναν πλοί-
αρχον κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια;

'Ο Κανάρης ἐσκέφθηκε καὶ εἶπε:

— Αἱ, ναί, ἐνθυμοῦμαι!

— Νά, λοιπόν, ὁ πλοίαρχος ἤλθε νὰ πάρῃ τὰ χρήματα.

Τότε ὁ Κανάρης ἐζήτησε τὴν ἀπόδειξι, τὴν εἶδε καὶ μὲ
παράπονο πρὸς τὸν αὐστριακὸ γιὰ τὴν παλιὰ δυσπιστία του
ὑπέγραψε ἔνταλμα καὶ ὁ πλοίαρχος ἐπληρώθηκε. | ↗

(Κατὰ διασκευὴν)

27. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

('Υπὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη τὸ 1822)

Φύσα, μαΐστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τὴν μάννα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγᾶδες
στὸ Δερβενάκι κοίτουνται στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμά χουνε τὴν μαύρη γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γι' ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴν λάμψι!
Κι ἔνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συγνορωτᾶνε:
— Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι;
— Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσ' ὁ Κολοκοτρώνης
καὶ παραπίσω οἱ "Ελληνες μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια!"

Δημᾶς

28. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

— Κολοκοτρώνα! Κολοκοτρώνα!

· "Ετσι ἔλεγαν τὰ τουρκάκια, στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, καὶ τὸ αἷμά τους ἐπάγωνε. Ἡ φαντασίᾳ τους τὸν ἐπλαθε τεράστιο γίγαντα μὲ τρία μάτια. Τὸ μεσιανό, πελώριο, ἐπάνω ἀπὸ τὴν μύτη, στὸ μέτωπο. Τὸν ἥθελαν τριχωτὸ σὰν ἀρκοΐδα· μὲ φοβερὰ δόντια κάπρου, γυριστά, κοφτερὰ σὰν χαντζάρια.

Καὶ πῶς τὸν ἐφαντάσθηκαν οἱ Εύρωπαιοι; Μεγαλοκέφαλο, τρομερὸν ἀτσίγγανο μ' ἄλλοιθωρα μάτια.

Καὶ οἱ ἄλλοι, ποὺ τὸν εἶδαν κοντά; Μυτερὸ σταχτόχρωμο βράχο, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι σπαρμένοι στὸ Αἴγαο, ἄγρια μορφή, σκάμμενη ἀπὸ τὸν καιρό, χαλασμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο, φαγωμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἀνησυχία, ὅμοια μὲ βράχο, ποὺ τὸν δέρνουν τὰ κύματα. Καὶ ἔνας Γάλλος συνταγματάρχης, ποὺ ἦταν μαζί του στὴν Τρίπολη, σ' ὀλάκερη τὴν πολιορκία, τοῦ κολλάει ἐνα μουστάκι πελώριο.

"Ἐνας νέος εἶχε φθάσει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, στὰ 1823, πρόσφυγας στὴν Τρίπολη. Μὲ φαντασία γεμάτη ἀπὸ τὰ παραμύθια τῆς Ἀσίας γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη, ἔτρεξε, ἀμα ἔφθασε, στὸ σπίτι του νὰ ἴδῃ τὸ ὑπεράνθρωπο τέρας. Εύρηκε κόσμο πολὺ ἐκεῖ πέρα. 'Ο Γέρος ἦταν μὲ ἄλλους καπεταναίους, σὲ ἔνα ισόγειο δωμάτιο, ἀμέσως μετὰ τὴν αὐλή. Λαὸς καὶ ἔνοπλοι ἀκόλουθοι ἔφραζαν τὴν πόρτα. 'Ο νέος δὲν μποροῦσε νὰ ἴδῃ τίποτα, ἔσπρωχνε καὶ σπρωχνότανε νὰ ἀνοίξῃ δρόμο. 'Ο Οἰκονόμου, γραμματικὸς τοῦ ἀρχηγοῦ, τὸν ἔβλεπε, τοῦ κίνησε τὴν περιέργεια.

— Ποὺ θές νὰ πᾶς; τὸν ρώτησε. Τί γυρεύεις;

— Νὰ ἴδω τὸν Κολοκοτρώνη.

'Ο Οἰκονόμου τὸν ἐβοήθησε νὰ φθάσῃ ἐως τὴν θύρα.

— Μὰ ποιός εἶναι; Ποιός;

'Εκοίταξε ὅλους τοὺς ἄλλους, ἔξω ἀπὸ τὸ Γέρο, καὶ ἀς ἦταν ὀρθός. "Οταν τοῦ εἶπαν τέλος «αὐτὸς εἶναι», ἀπόμεινε βουβός, σὰν κάποιος ποὺ βλέπει νὰ σωριάζεται ἐμπρός του πύργος τετράψηλος. Δὲν μποροῦσε νὰ ῥθῇ στὰ σύγκαλά του. Σὰν νὰ μὴν ἦταν ἐκεῖ κανένας ἄλλος, εἶπε δυνατὰ μιλῶντας μὲ τὸν ἔχυτό του:

— Μπά! εἶναι σὰν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

"Αν τὸ φυσικὸ μποροῦσε ποτὲ νὰ δώσῃ τὴν παρα-

μικρὴ ἵδεα τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς, νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ἀπροσμέτρητη δύναμι της, αὐτὸ δὲν ἦταν σίγουρα τὸ δικό του φυσικό. Ἀνάστημα μέτριο, κορμὶ κανονικό, συμμετρικό, λιγνό, σβέλτο, χωρὶς τίποτε τὸ ἔξαιρετικό. Ἐμπρὸς σὲ ἄλλους κλέφτες θὰ φαινότανε νᾶνος. Ἡ μορφή του, σουρωμένη, ξεροψήμενη, ἔδειχνε ἀκόμη πιὸ ἀδύνατη μέσα στὰ μακριὰ μαλλιά του, ποὺ ἐκυμάτιζαν στοὺς ὄμους. Τὸ μετωπό του, ψηλὸ καὶ στερεό, αὐλάκωναν δυὸ τρεῖς βαθειές ρυτίδες. Ἡ μύτη του, κάπως χονδρή, μεγαλούτσικη, ἐλαφρὰ γυριστή. Δυὸ μεγάλες γραμμὲς ἐπάνω ἀπὸ τὸ δασύ μουστάκι, κατέβαιναν ἀπὸ τὴν ἄκρη τῶν ρουθουνιῶν καὶ ἔζωναν μὲ ἔνα μισοφέγγαρο, τὸ πλατύ, παχὺ στόμα του. "Ἐνα δόντι ἐκαβαλλίκευε λιγάκι τὸ κάτω χεῖλος, ποὺ δὲν ἔσμιγε ἐντελῶς μὲ τὸ ἐπάνω. Τὸ σαγόνι του ἀρχιζε μὲ ἀδρὴ γραμμή, ἔσβηνε ὅμως πιὸ κάτω ἀπαλά. Δὲν εἶχε μεγάλα μάτια. Κάτω ἀπὸ πυκνὰ φρύδια, μέσα στὶς βαθειές κόγχες τους, ἐφαίνονταν μάλιστα μικρότερα πολὺ ἀπὸ ὅσο ἦταν πραγματικά. Ἡ ἔκφρασίς τους ἐστεκόταν ὅλη στὴν ματιά του. "Ησυχη, ἄμεση, ἀτρομη, ἔχωνόταν ὄλοισια, σὰν μύτη ἀτσαλιοῦ, στὸ εἶναι τῶν ἄλλων! Ἡταν κοντολογῆς μορφὴ χαρακτηριστική, μὰ δχι φωνακτή· καὶ αὐστη, ἡ, χωρὶς νὰ εἶναι ἄγρια. Κάτι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ξαφνιάσῃ στὸ τραχύ του πρόσωπο δὲν ἦταν οὔτε μύτες, οὔτε στόματα, οὔτε μῆλα πεταγμένα καὶ βαθουλώματα, μὰ ἔνας ἀέρας, γεμάτος χριστιανικὴ ἐγκαρπέρησι, βαθειὰ καλωσύνη καὶ ἀνθρωπιά, μιὰ γλύκα σὰν ἀσκητής, ποὺ δὲν ἥξερες τί γυρεύει σ' ἔναν πρωτοκλέφτη, ποὺ εἶχε ὑπείρει μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια, τόσες φορές, τὸν θάνατο.

Εύκολο δὲν ἦταν νὰ διαβάσῃς αὐτὴ τὴν μορφή. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ἀπλότητά της, ἔξεχώριζες τὶς πιὸ σύνθετες καὶ ἀπροσδόκητες ἔνώσεις. "Εφθανε πολλὲς φορὲς ἔνας

λόγος, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἥσυχο μάτι του μιὰ ἔκφρασι τρομερή, παγερή. Τὸ πρόσωπό του ἀλλαζε ἀπότομα. 'Ο ἀγγελικὸς ἀέρας τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ὑποταγῆς, ἡ ἐγκαρδιότης καὶ ἡ γλύκα ἐσβηγναν στὴν στιγμή. 'Εφώναζε σὰν λιοντάρι. Καὶ ἀντιλαλοῦσαν τὰ φαράγγια τοῦ Μωριᾶ, σὰ νὰ ἐβροντοῦσε ἀπὸ ψηλά. Τὸ ἵδιο καὶ στὸ ξέσπασμα τοῦ κεφιοῦ του. Μὰ ἔνας μονάχα θὰ μποροῦσε νὰ σταθῇ πλάι του. 'Ο νικητὴς τῆς Ἀράχωβας. Μεγάλος στρατιώτης, γεννημένος στρατηγός, ὁ Καραϊσκάκης.

'Αλλὰ θὰ ἐστένευε κανένας πολὺ παράξενα τὴν μορφὴ τοῦ Γέρου, ἂν τὸν ἔπαιρνε σὰν ἀπλῆ στρατιωτικὴ ἀξία. 'Ο 'Ιμπραήμ μάλιστα ἔφθασε νὰ πῇ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης, ὡς στρατιωτικός, δὲν ἀξιζε δυὸ παρᾶδες! "Οχι σωστός, βέβαια, λόγος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ραμπώ, ποὺ δὲν ἔχωνευ διόλου τὸν Κολοκοτρώνη, τοῦ ἀναγνωρίζει τὴν «φυσικὴ ἀντίληψι τοῦ πολέμου», μὲ ἀλλα λόγια τὸ στρατηγικὸ μυαλό.

Μὰ ὁ Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι μονάχα ὁ μεγάλος πολέμαρχος. Εἶναι κάτι πολὺ πλατύτερο ἀπ' αὐτό. Εἶναι ὁ γνήσιος «ἀνθρωπὸς τοῦ Είκοσιένα».

Δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸν "Κολοκοτρώνη ραγιᾶδες".

— "Ελληνες! φωνάζει στὸν ἐλεύθερο λαό, ποὺ θέλει νὰ ξεσηκώσῃ δλάκερο.

Βλαστάρι τοῦ Μωριᾶ μιλεῖ σὰν ἀρχηγὸς λαοῦ, ποὺ δὲν ἐδέχθηκε ποτὲ ζυγό. Εἶναι γεμάτος ἀπὸ τὴν ἀνάμυνση καὶ τὴν ὑπερηφάνεια γιὰ τὰ παλιὰ Ἑλληνικὰ τρόπαια. "Ερχεται νὰ ξαναδέσῃ τὴν κομμένη παράδοσι.

"Οταν ἐπῆραν τὸ Ναύπλιο, ἐπῆγε ὁ "Ἀγγλος πλοιάρχος" Αμιλτον καὶ τὸν εἶδε. Τοῦ εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσουν οἱ "Ελληνες συμβιβασμὸ καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μπῇ στὴ μέση.

— Αὐτὸ δὲν γίνεται, εἶπε ξερὰ ὁ Κολοκοτρώνης. 'Ελευ-

θερία ή θάνατος! 'Εμεῖς ποτὲ συμβιβασμὸ δὲν ἐκάμαμε μὲ τὸν Σουλτᾶνο. "Αλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθὶ καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμε ἐλεύθεροι ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά. 'Ο βασιλέας μας ἐσκοτώθη· καμμιὰ συνθήκη δὲν ἔκαμε. 'Η φρουρά του εἶχε παντοτινὸ πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους καὶ διὸ κάστρα ἦταν ἄπαρτα.

— Ποιὰ εἶναι ἡ φρουρά του; Καὶ ποιὰ τὰ κάστρα;

— 'Η φρουρὰ τοῦ βασιλιᾶ μας εἶναι οἱ κλέφτες. Καὶ τὰ κάστρα μας, ἡ Μάνη, τὸ Σούλι καὶ τὰ Βουνά.

'Οκτὼ γενιὲς Κολοκοτρωναίων ἐστάθηκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι κατὰ τῶν Τούρκων. 'Αβοήθητος, ἀφημένος τόσες φορὲς ἀπὸ τὸ πρῶτο φυσέκι. Καὶ ὅμως ἐφύσησε στοὺς "Ελληνὲς τὴν ἀδάμαστη πνοή, ποὺ ἐψύχωνε τὰ δικά του στήθη. Τοὺς ἀπλοὺς γεωργούς, ἀπὸ λαγούς, ποὺ ἔτρεμαν τὰ ὅπλα καὶ ἀκούγαν «Τούρκοι» καὶ ἐγίνονταν ἀφαντοί, σὲ λίγες ἑβδομάδες μέσα τοὺς ἀνέδειξε ἥρωες καὶ σὲ λίγο ἐρωτοῦσαν:

— Ποῦ εἶναι οἱ Τοῦρκοι;

Γιὰ νὰ τοὺς κυνηγήσουν. Τοὺς ἔμαθε νὰ ἀγαπιοῦνται, νὰ πονοῦν δὲ ἔνας τὸν ἄλλον, τόσο νὰ φυλάγωνται, ὅσο καὶ νὰ ἀψηφοῦν τὰ βόλια. Νὰ μάχωνται ἐναντίον τοῦ ἵππικοῦ, νὰ ρίχνουν φρούρια δυνατά, νὰ συντρίβουν καὶ νὰ σκορπίζουν στρατιές· νὰ σέρνουν νικημένους τοὺς πασᾶδες, νὰ κερδίζουν μὲ τὸ σπαθὶ τους ὅρματα βαρύτιμα καὶ μυριοπλουμισμένα.

· Στὰ Δερβενάκια, στὴν καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη, ἔνας νέος χωριάτης μὲ μιὰν ἀγκλίτσα ἐστεκόταν ἐμπρός του καὶ ἐχάζευε.

— Τί εἶσαι ἐσύ, "Ελληνα;

— Βοσκός.

— Καὶ γιατί δὲν πᾶς νὰ πολεμήσῃς;

— Δὲν ἔχω ἄρματα.

— Καὶ ἡ ἀγκλίτσα εἶναι ὅπλο, "Ελληνα! Πήγαινε μ' αὐτὴν
νὰ σκοτώσῃς Τούρκους καὶ νὰ πάρῃς τ' ἄρματά τους.

'Εγύρισε κάποτε σὰν ἀστακός, ἐτρόμαξε κι ὁ Ἰδιος
νὰ τὸν γνωρίσῃ: Τὸν εἶχε ἀλλάξει σὲ πολεμιστὴ μέσα σὲ
λίγες ὥρες. 'Εφύτεψε τὴν ἀσάλευτη πίστι του βαθιὰ στοὺς
ἄλλους. Καὶ στὶς πιὸ δύσκολες ὥρες, ὅταν καὶ οἱ δυνατώτε-
ροι ἑλύγιζαν σὰν καλάμια, ἔφθανε νὰ κτυπήσῃ τὴν γῆ μὲ
τὸ σπαθί του, γιὰ νὰ βγάλῃ νέους πολεμιστάς.

«Ο Γέρος τοῦ Μωριᾶ»

Σπύρος Μελάς (Διασκενή)

29. ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια.
Ἐτσι λάμπει κι ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πόχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴν γῆς νὰ τὴν πατήσουν.

Καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Ρίχνουν φλωριὰ στὴν Παναγιά, φλωριὰ καὶ στοὺς ἄγίους
καὶ στὸν ἀφέντη τὸν Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.

Δημωδες

30. Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ

Άκούω κούφια τὰ τουφέκια,
άκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
άκούω ξύλα, άκούω πελέκια,
άκούω τρίξιμο δοντιῶν.

”Ω! τί νύκτα ἥταν ἐκείνη,
ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμός!

”Άλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατος πικρός.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί.

Καὶ οἱ βροντὲς καὶ τὸ σκοτάδι,
ὅπου ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν ”Αδη,
ποὺ ἐκαρτέρειε τὰ σκυλλιά.
» “Τμονος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν »

Διονύσιος Σολωμός

31. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Στά 1818 είχεν ἔλθει ὁ Καποδίστριας ἀπὸ τὴν Ρωσία στὴν Κέρκυρα. Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του είχε τραπέζι σὲ πολλοὺς καὶ στὸν Κολοκοτρώνη. Ἐκεῖ, ποὺ ὁ Ἰδιος ὁ Κολοκοτρώνης ἐλιάνιζε τὸ ἄρνι (ῆταν, φαίνεται, Πάσχα), τοῦ λέγει ὁ Καποδίστριας:

—Ἐφέτος ἐδῶ· καὶ τοῦ χρόνου στὴν Πελοπόννησο.

‘Ο Κολοκοτρώνης τὸ ἐφύλαξε αὐτὸ καλὰ στὸ νοῦ του.

“Αμα ἐκηρύχθηκε ἡ Ἐπανάστασις, ἔγραψε στὸν Καποδίστρια νὰ ἔλθῃ νὰ φᾶνε τὸ ἄρνι.

« Ἀπόμνημονεύματα »

N. Σπηλιάδης (Διασκευή)

32. Η ΦΟΥΝΤΑ ΤΟΥ ΣΠΑΘΙΟΥ

"Οσες φορές κι ἀν ὑπηρέτησε σὲ ξένη στρατιωτικὴ ὑπηρεσίᾳ, ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἐκρέμασε ποτὲ φούντα στὸ σπαθὶ του, ἔξηγῶντας κατὰ γράμμα τοὺς στίχους τοῦ πολεμιστηρίου τραγουδιοῦ τοῦ Ρήγα:

Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ
ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθὶ.

"Ο Ἰδιος ὁ Κολοκοτρώνης γράφει, ὅτι ἐφύλαξε πίστι στὴν παραγγελία τοῦ Ρήγα καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀξίωσε καὶ ἐκρέμασε φούντα στὸ Γένος του, ὡς στρατιώτης του. Χρυσῆ φούντα δὲν ἐστόλισε τὸ σπαθὶ του, ὅταν ὑπηρετοῦσε σὲ ξένα χράτη.

«Ο Γέρων Κολοκοτρώνης»

Γεώργιος Τερτσέτης (Διασκευὴ)

33. ΣΥΝΟΡΑ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ

"Οταν ἔγινε γνωστὸν ὅτι, οἱ Μεγάλες Δυνάμεις ἐξέλεξαν τὸν Λεοπόλδο ἥγεμόνα τῆς Ἑλλάδος, στὰ 1830, συνεδρίασε ἡ Γερουσία καὶ ἀπεφάσισε νὰ γίνη ἀναφορά πρὸς τὸν Λεοπόλδο. Καὶ νὰ τονίζῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη τὰ σύνορα τοῦ Κράτους νὰ γίνουν πλατύτερα.

"Ο Κολοκοτρώνης, ἀφοῦ ἀκουσε τὴν ἀναφορά, εἶπε: — Θέλομε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλιᾶς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. Γιὰ τὴν πίστι καὶ γιὰ τὴν πατρίδα ἐμεῖς ἐπήραμε τὰ ἄρματα.

"Ετσι ἐμπήκε καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη ἡ γνώμη μέσα στὴν ἀναφορά.

Ἐφημερὶς « "Ηλιος" », 1856

(Διασκευὴ)

34. Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1823 ὁ πασᾶς τῆς Σκόδρας Μουσταῆς ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐπαναστατημένη δυτικὴν Ἑλλάδα. Κατεβαίνοντας ἐλογάριαζε νὰ πέρασῃ ἀπὸ τὰ "Αγραφα. Καὶ γιὰ τοῦτο, μόλις ἔφθασε στὴν Λάρισα, ἔζήτησε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ ὁ Ἰδιος ὁ Καραϊσκάκης, ἀρματωλὸς τότε τῶν Ἀγράφων, νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Μὰ τὸ στρατηγικὸ μυαλὸ τοῦ Καραϊσκάκη ἐκατάλαβε

άμεσως, πώς έμπρός στήν μεγάλη δύναμι, πού ἔφερνε μαζί του ὁ Μουσταῆς, θὰ ἤταν πολὺ παράτολμο νὰ ἀντισταθῇ κανεὶς σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη. "Ετσι ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἔστειλε στὸν Μουσταῆν κοροϊδευτικὴ ἀπάντησι, ἐτραβήχθηκε ἀπὸ τὰ "Αγραφαί, μὲ τὸ μικρό του στρατό. Τριακόσια παλληκάρια περίου ἀφησε στὸ Καρπενήσι, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Μᾶρκο Μπότσαρη. Καὶ αὐτὸς μὲ μερικοὺς ἄλλους ἐτράβηξε γιὰ τὸν Προυσσὸ τῆς Εύρυτανίας. Τοῦ εἶχαν πῆ νὰ πάγη νὰ μείνῃ λίγον καιρὸ σὲ ὀρεινὸ μέρος, γιατὶ τὸν ἐτρωγαν οἱ ἀδιάκοπες θέρμες.

"Η ἑλονοσία τότε ἀκόμη δὲν εἶχε γίνει γνωστὴ ὡς ξεχωριστὴ ἀρρώστεια. Καὶ ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἤξερε μὲ τὶ τρόπο νὰ γιατρευθῇ. Ἡταν ἄνθρωπος νευρικὸς καὶ στενόχωρος, ἥ δψι του πάντα στεγνή, μελαχροινή, μὲ δυὸ μάτια σπιθοβόλα, τὸ ἀνάστημα κοντὸ καὶ τὸ σῶμά του ἀδύνατο. Τὰ δυὸ χρόνια, ποὺ ἔκανε νέος στὰ Γιάννενα, μέσα στὰ σίδερα τῆς φυλακῆς τοῦ Ἀλήπασα, τοῦ εἶχαν βλάψει πολὺ τὴν ύγεια.

Στὸ Μοναστήρι τοῦ Προυσσοῦ, ποὺ ἔσταθμευσε ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὰ παλληκάρια του, ἐφάνηκε μιὰ μέρα ἔνας πλανόδιος γιατρὸς μὲ βράκες, ποὺ ἔλεγε πῶς ἥλθε ἀπὸ τὰ νησιά. Ἐγύριζε τὰ χωριὰ κηρύττοντας πῶς γιατρεύει κάθε πληγὴ καὶ ἀρρώστεια, μὰ περισσότερο φαίνεται πῶς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ πουγκί του. Παρουσιάστηκε στὸν Μῆτρο Σκυλλοδῆμο, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ τὸν Βάλτο. Τοῦ εἶπε τὴν ἴδιότητά του καὶ ἔζήτησε νὰ ἰδῇ τὸν καπετάνιο, ποὺ ἔμαθε ἀπὸ τὰ κάτω χωριὰ πῶς εἶναι ἀρρωστος βαριά.

"Ο Καραϊσκάκης στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε νὰ δεχθῇ τὸν Φράγκο, ὅπως τὸν εἶπαν στὸ στρατόπεδο. Μὰ ὁ γιατρὸς ἐπέμεινε, καὶ ἔλεγε τοῦ Σκυλλοδήμου:

— "Ἄς μὲ ἀφήσῃ ὁ Καπετάνιος νὰ τὸν ἰδῶ καὶ, ἀν δὲν τὸν γιατρέψω, ἀς μὲ κόψη.

— Τί θέλεις Φράγκο; τοῦ εἶπε μὲ τραχύτητα ὁ Καραϊσκάκης, σὰν τὸν πρωτοαντίκρυσε.

— Νὰ σὲ γιατρέψω, στρατηγέ, καὶ θὰ τὸ ίδης. Μὰ τί θὰ μου τάξῃς;

— "Αν μὲ γιατρέψης ἔχεις δυὸ χιλιάδες γρόσια, τοῦ ἀποκρίθηκε ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸν πυρετό του ὁ Καραϊσκάκης.

"Αρχισε λοιπὸν ὁ γιατρὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα τὰ ματζούνια. Τὰ ἐκατάπινε θέλοντας καὶ μὴ ὁ Καραϊσκάκης, χωρὶς νὰ βαρυγκούμῃ.

Ο καιρὸς ἐπερνοῦσε. Τὰ γιατρικὰ ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν, μὰ τοῦ ἀναβαν περισσότερο τὸν πυρετό, ἡ κατάστασί του ἐπήγαινε στὸ χειρότερο. Τοῦ Καραϊσκάκη τότε ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ ἡ ὑποψία, μήπως ὁ Φράγκος ἥταν βαλτὸς νὰ τὸν φαρμακώσῃ. Καὶ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν γιατρική του ἀξία καὶ νὰ μάθῃ ἐκεῖνο, ποὺ ἥθελε, ἐσοφίσθηκε τὸ ἀκόλουθο στρατήγημα.

Τὴν ὥρα, ποὺ ὁ γιατρὸς θὰ ἐπήγαινε νὰ τοῦ κάμη τὴν τακτική του ἐπίσκεψι, διέταξε τὸν Σκυλλοδῆμο νὰ πλαγιάσῃ στὸ κρεβάτι πλάι του. Ο Σκυλλοδῆμος, ποὺ ἥταν θηρίο μοναχὸ στὴ δύναμι καὶ στὴν γεροσύνη, ἐπλάγιασε πλάι του καὶ ἐσκεπάσθηκε ὅλος μὲ τὴν ἴδια βελέντζα καὶ τὴν ἴδια κάπα τοῦ ἀρχηγοῦ του Καραϊσκάκη. Καὶ ἔτσι δὲν ἐφαίνετο ὅτι καὶ οἱ δύο βρίσκονται πεσμένοι στὸ ἴδιο στρῶμα.

Ο γιατρός, καθὼς ἐμπῆκε στὸ κατάλυμα, ἐρώτησε τὰ νεώτερα τῆς ὑγείας τοῦ στρατηγοῦ. Ο Καραϊσκάκης ἔκαμε τὸ μισοκακόμοιρο, λέγοντας πῶς αἰσθάνεται τὸν ἔσυτό του καλύτερα, καὶ πῶς αὐτὸ τὸ χρώστᾳ στὰ γιατρικά του.

Τότε ὁ γιατρὸς ἐζήτησε τὸ χέρι τοῦ ἀρρώστου, γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν σφυγμό του. Μὰ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ὁ Καραϊσκάκης ἔκαμε κρυφὸ νόημα στὸν σύντροφό του Σκυλλοδῆμο. Καὶ ἔτσι αὐτὸς ἐμισοπρόβαλε σιγὰ-σιγὰ τὸ δικό του

τὸ χέρι μέσα ἀπὸ τὰ σκεπάσματα. 'Ο γιατρὸς τὸ ἔπιασε καὶ μὲ προσοχὴ ἅρχισε νὰ σφυγμομετρᾷ τὸν ἄρρωστο καὶ νὰ συλλογίζεται γιὰ κάμποση ὥρα. "Τστερα, γυρίζοντας στὸν Καραϊσκάκη, τοῦ εἶπε.

— Καλά, πολὺ καλὰ πᾶμε, καπετάγιο μου. Μονάχα πώς ἀκούω ἀκόμη μεγάλη ἀδυναμία.

'Επετάχθηκε ὁλόρθιος ὁ Καραϊσκάκης θυμωμένος:

— Πιάστε τον, δέστε τον καὶ δῶστέ του πενήντα ραβδιές στὰ πισινά. Αὐτὸς ἔχει σκοπὸν νὰ μὲ ξεκάμη ἐφώναξε στὰ παλληκάρια του μὲ δρμή.

Καὶ σιμώνοντας τὸν γιατρό:

— Ποιός ἔχει ἀδυναμία; Αὐτὸς ἔχει ἀδυναμία—καὶ ἔδειξε τὸ θηρίο τὸν Σκυλλοδῆμο—ποὺ καβαλλικεύει φοράδα τρέχοντας;

Τὰ παλληκάρια τοῦ Καραϊσκάκη στὴ στιγμὴ ἔσυραν τὸν γιατρὸ μαλλιοκούβαρα καὶ τὸν ἔβγαλαν ἔξω, δίνοντάς του ὅχι πενήντα, μὰ πολὺ περισσότερες ραβδιές.

— Ελα, ἔχει χάρι, τοῦ εἶπαν. Δὲν σὲ σκοτώνομε, μὰ τὸ δειλινὸν νὰ μὴ σὲ βρῇ ἐδῶ πέρα.

« Ήμερολόγιον τῆς Μεγ. 'Ελλάδος », 1926   Ρήγας Γκόλφης (Διαφκευή)

35. ΣΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΔΑΣ

Στὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς, στὶς 8 Μαΐου τοῦ 1821, οἱ Τούρκοι εἶχαν φθάσει ὡς τὶς πολεμίστρες, ποὺ εἶχαν ἀνοίξει οἱ κλεισμένοι "Ελληνες γιὰ τὰ τουφέκια τους. "Ἐνας Τούρκος ἄρπαξε τὸ τουφέκι τοῦ Γιάννη Φαρμάκη ἀπὸ τὴν μπούκα καὶ τοῦ ἔβγαλε τὴν τουφεκόβεργα. / Τότε ὁ Φαρμάκης λέγει στὸν πλαϊνό του σύντροφο:

— Πάρε καὶ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι, γέμιζε καὶ τὰ δυὸ μὲ τὴν δική σου τουφεκόβεργα καὶ δίνε μου νὰ ρίχνω γρήγορα. Ξέρω καλὸ σημάδι.

· Ο Φαρμάκης, παλιὸς κλέφτης, ἦταν περίφημος στὸ σημάδι. "Ἐτσι ἐσκότωσε Τούρκους ἔκει μὲ τὸ χέρι του δέκα δώκτω.

· Ο τρόπος αὐτός, ἔνας νὰ γεμίζῃ καὶ ἄλλος νὰ ρίχνῃ, δὲν ἦταν ἀσυνήθιστος στοὺς κλέφτικους πολέμους. /

« Ιστορικὴ Ἀνθολογία », 1927

Γιάννης Βλαχογιάννης (Διασκενή)

36. ΣΑΝ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

| "Εφθασε ό παπαφλέσσας στὸ Μανιάκι μὲ τρεῖς - τέσσερις χιλιάδες στρατό. Μὰ δλοι ἔβλεπαν ὅτι τὸ μέρος ἦταν πολὺ χαμηλὸ καὶ εύκολο νὰ πατηθῇ ἀπὸ τὸ ἵππικό. Γι' αὐτὸ καὶ ό ἀνεψιός του Ἡλίας Φλέσσας, ό φίλος του Παναγιώτης Κεφάλας καὶ ἄλλοι τὸν συνεβούλευσαν νὰ πιάσουν ψηλότερα.

Στὸ βουνὸ ἐπάνω εἶχαν ἥδη ἀπὸ φόβῳ σταθῆ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους, ποὺ εἶχαν συγκεντρώσει. Ἐκεῖ θὰ μποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὸν πόλεμο μιὰ - δυὸ ἡμέρες, ὥσπου νὰ φθάσῃ ἡ βοήθεια, ποὺ ἐπερίμεναν.

—Ἐγώ, τοὺς εἶπε ό παπαφλέσσας, δὲν ἥλθα ἐδῶ νὰ μετρήσω τὸν στρατὸ τοῦ Ἰμπραήμ πόσος εἴναι, ἀπὸ τὰ ὑψώματα. Ἡλθα νὰ πολεμήσω. Οὔτε ἐτρελάθηκε ό Ἰμπραήμ νὰ χάνῃ τὶς ὁρές του ἐκεῖ, ποὺ δὲν ἐλπίζει νὰ κερδήσῃ νίκη, μὰ θὰ πάγη ἵσια κατὰ τὴν Τρίπολι. Καὶ ἐγὼ τότε θὰ μείνω νὰ μαζεύω ἀπὸ πίσω τὰ καρφοπέταλά του. Ἀν δύμως τὸν κρατήσω ἐδῶ στὸ Μανιάκι σφίζω τὸν Μωριᾶ. Γιατὶ θὰ τὸν κάμω τὸν Ἰμπραήμ νὰ γυρίσῃ πίσω, δπως ό Δράμαλης, ἄλλοιῶς θὰ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὸ αἷμά μου καὶ θὰ τὸ συλλογισθῇ καλὰ ὑστερα νὰ μπῆ στὴν καρδιὰ τοῦ Μωριᾶ. Καθίστε ἐδῶ νὰ πεθάνωμε σὰν ἀρχαῖοι "Ελληνες.

Καὶ πράγματι ἐκάθισε καὶ ἐπέθυνε σὰν ἀρχαῖος "Ελλην.

·Ο Ἰμπραήμ καὶ σὲ ξένους καὶ σὲ "Ελληνες καὶ στὸν Θεόδωρο Γρίβα, στὰ 1844, ποὺ εἶχε πάει στὴν Αἴγυπτο, εἶπε πώς δέκα ἀκόμη σὰν τὸν Παπαφλέσσα νὰ εῦρισκε νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν στὸν Μωριᾶ, θὰ ἐγύριζε στὸν τόπο του.

« Ιστορικὴ Ἀνθολογία », 1927

Δ. Γ. Δημητρακάκης (Διασκευὴ)

37. Ο ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Οι γενναῖοι, ποὺ ἔμειναν καὶ ἀπέθαναν στὸ Μανιάκι, γρήγορα εἶχαν καταλάβει ὅτι θὰ ἔχανονταν, γιατὶ εἶδαν πῶς εἶχαν κυκλωθῆ στενά ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. "Ομως τοῦ Παπαφλέσσα ή ἀπόφασις, καὶ πρὸ μποῦ στὰ ταμπούρια τους, ἤταν μιὰ καὶ μόνη: Νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ σκοτωθῇ.

Στὸν ἀδελφό του ἔγραψε:

« Δὲν εἴμαι σὰν καὶ ἐσᾶς, ποὺ τρέχετε ἀπὸ ράχι σὲ ράχι, σὰν νὰ εἴσθε ὁ Προφήτης Ἡλίας. Ἐγὼ ὡρκίσθηκα νὰ χύσω τὸ αἷμά μου γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς πατρίδος, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα. Εὔχομαι στὸν Θεὸν τὸ πρῶτο βόλι τοῦ Ἰμπραήμ νὰ μὲ πάρῃ στὸ κεφάλι »

Τὸ ἔβλεπε λοιπὸν καὶ ὁ Ἰδιος καὶ οἱ ἄλλοι, πῶς ἡ μάχη αὐτὴ ἤταν χαμένη. "Ομως κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ μιλήσῃ γιὰ φυγὴ στὸν Παπαφλέσσα. Τέλος ὁ Κεφάλας καὶ ὁ Παπαγιώργης ἐπῆγαν κοντά του καὶ γλυκὰ τοῦ ἔμιλησαν νὰ φύγουν.

— "Εχασα τὶς ἐλπίδες μου ἀπὸ σένα! εἶπε στὸν Κεφάλα ὁ Παπαφλέσσας. Ἀλλοιῶς σὲ ἐτιμοῦσα. Καὶ σὺ, παπᾶ, μοῦ τὰ ἐντρόπιασες, εἶπε στὸν Παπαγιώργη, πιάνοντας τὰ γένεια του. Δὲν ξέρετε πῶς, ἀμα βγῆ ἀπὸ τὸ ταμπούρι του ὁ στρατιώτης ὁ ἄτακτος, πουθενὰ δὲν θὰ σταθῇ; Καὶ τότε πέντε Ἀραπάδες καβαλλάρηδες θὰ μᾶς σφάξουν ὅλους.

Τότε ὁ Βοϊδῆς ὁ Μαυρομιχάλης εἶπε:

— Πᾶμε στὰ ταμπούρια μας, κι ὅποιος μείνῃ ἀς ἀκούη τῶν γυναικῶν τὰ μοιρολόγια.

« Βίος Παπαφλέσσα »

Φώτιος Χρυσανθακόπουλος (Διασκευὴ)

38. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗΚΕΝ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ⓐ "Οταν οἱ Ἑλλῆνες ἀρπάξαν τὰ ὅπλα καὶ ἔκαμαν τὴν Ἐπανάστασι, ἔτυχε δὲ φοβερός ὁ Οδυσσεύς, δὲ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὃπου ἦσαν κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι.

"Ο πόλεμος στὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσεν ἀργά. Δὲν ἦταν τότε γνωστὰ τὰ σημειρινὰ καταστρεπτικὰ μέσα. Καὶ δὲν ἦταν σπάνιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἔχθρικὰ χέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα, γιατὶ ἔλειπαν πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέρα, ὃπου ἔγινε τὸ ἀκόλουθο ἐπεισόδιο. Ⓠ

"Εξύπνησαν τὰ παλληκάρια τοῦ Ὁδυσσέως πρωὶ-πρωὶ καὶ ρίχνοντας τυχαῖα τὰ μάτια στὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, εἰδαν κάτι παράξενο. Οἱ Τοῦρκοι, ἀνεβασμένοι ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα, κατέστρεψαν τὰ ὥραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνηκε τέτοια ἀνώφελη βαρβαρότης, ὥστε ἐτρεξαν ἀμέσως καὶ εἰδοποίησαν τὸν Ὁδυσσέα. Ὁ στρατηγός, ἀμα ἐβεβαιώθηκε καὶ αὐτὸς μὲ τὰ μάτια του, ἔστειλε τρία τέσσερα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατὶ ἔδειχναν τέτοια ἀγριότητα στὰ μάρμαρα.

"Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφεραν στὸν στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι: "Οτι οἱ Τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι νὰ χύσουν βόλια, εὔρηκαν ὅτι μέσα στοὺς μαρμάρινους στύλους τοῦ Παρθενῶνος ἦταν τὸ μέταλλο αὐτό. Τὸ μολύβι τοῦτο ἐχρησίμευε γιὰ νὰ συνδέῃ στερεὰ τὰ κιονόκρανα. Ἔσκεφθησαν λοιπὸν νὰ ἀφαιρέσουν τὸ μολύβι αὐτὸν καταστρέφοντας τὰ μάρμαρα.

"Ἡ ἀπόκρισι αὐτὴ ἔφερε σὲ μεγάλη ἀπελπισία τοὺς

"Ελληνας. Καὶ γιὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου τους, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς Τούρκους, ὅτι ἦταν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἔχρειάζετο γιὰ τὴν ὑπεράσπισή τους.

"Ετσι καὶ ἔγινε. Οἱ "Ελληνες, δίδοντας στοὺς ἔχθρους βόλια γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἔξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμά τους τὰ τολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα. Γιατὶ τὰ μάρμαρα αὐτὰ ἦταν προωρισμένα νὰ ζήσουν, γιὰ νὰ ἴδοῦν καὶ πάλι ἀναστημένο γῆρό τους τὸ δουλωμένο "Εθνος.

39. ΑΓΙΑ ΛΙΘΑΡΙΑ

A "Οταν ὁ βασιλιάς "Οθων ἐγιόρταζε τὰ εἴκοσι πέντε χρόνια τῆς βασιλείας του, ἔνα πλοϊο ἔφερνε ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κόσμο πολύ, καὶ ἰδίως ἀγωνιστὰς τοῦ Είκοσιένα. "Ηθελαν νὰ συγχαροῦν τὸν βασιλέα τους.

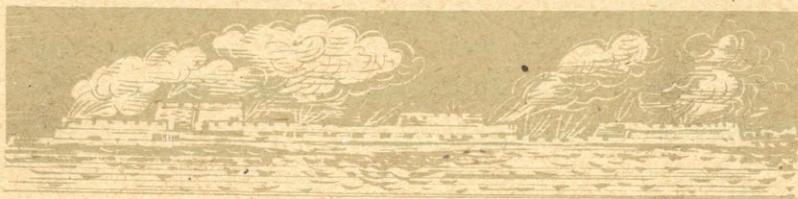
'Αφοῦ ἐπέρασε τὸ πλοϊο τὴν Αἴγινα, ἐφάνηκε ἡ Ἀκρόπολις λαμπρή. "Ολοι ἐκάρφωσαν τὰ μάτια καὶ ἅπλωσαν τὰ χέρια πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τότε ὁ στρατηγὸς Τσόκρης ὁ Ἀργίτης εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή:

— Νά, ἐκεῖνες οἱ πέτρες μᾶς... ἐλευθέρωσαν! **A**

« Ιστορικὴ Ἀνθολογία », 1927   Διήγησις Διονυσίου Ρώμα (Διασκευὴ)

6

40. Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Είμαστε στά 1825, τὸν Ἰούλιο. Ἀκούονται κανονιὲς ὅλο τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Μιὰ ψηλὴ στήλη καπνοῦ, σὰν νὰ εἴναι ἀπὸ σπαρτά, ποὺ καῖνε, ἐφαινόταν ὅλο τὸ ἀπόγευμα. Τὴν νύκτα ἡ φλόγα ἔξεχώριζε καθαρή.

‘Ο Ἐθνικός μας ποιητὴς Σολωμὸς ἔζοῦσε στὸ Ἀκρωτῆρι τῆς Ζακύνθου μὲ τὸν ὑπηρέτη του. ‘Ο ὑπηρέτης ἀργότερα ἔλεγε:

—“Ἐνα μεσημέρι ἀκοῦμε κανονιὲς καὶ τὸ ἀφεντικὸ ἐβγῆ-κε εἴω ἀπὸ τὸ δωμάτιό του καὶ ἐστάθηκε στὸ λόφο. Ἐπειτα ἀνασκηώνοντας τὰ χέρια στὸν οὐρανὸ ἐφώναξε δυνατά, μὰ πολὺ δυνατά: «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!...»

Καὶ ἔκλαιγε σὰν παιδί.

—“Ἐνα ἄλλο βράδυ μὲ ἀστροφεγγιὰ ἦταν καθισμένος στὴν ρίζᾳ μιᾶς ἐλιᾶς καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ σιωπὴ εἶπε στὸν ὑπηρέτη του:

—Λάμπρο, τί νὰ γίνωνται ἐκεῖ κάτω τ’ ἀδέλφια μας;
Καὶ ἀρχισε νὰ κλαίῃ πάλι.

—“Αλλη μιὰ φορὰ διέταξε νὰ δοθῇ τὸ φαῖ του στοὺς χωρικοὺς λέγοντας:

—Αὔτη τὴν ὥρα, Λάμπρο, πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας στὸ Μεσολόγγι πεινοῦν... Δὲν θέλω περιστέρια!

Καὶ ὁ ποιητὴς ἔφαγε ψωμὶ καὶ ἐλιὲς μονάχα.

41. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Νά 'μουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πήγαινα τ' ἀψήλου,
 ν' ἀγνάντευα τὴν Ρούμελη, τὸ ἔρμο Μεσολόγγι,
 πῶς πολεμᾶ μὲ τὴν Τουρκιά, μὲ τέσσερους πασᾶδες.
 Πέφτουν κανόνια στὴν στεριὰ καὶ μπόμπες τοῦ πελάγου,
 πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα σὰν ἄμμος, σὰν χαλάζι.
 Καὶ δὲ Μακρῆς τοὺς φώναξε καὶ δὲ Μακρῆς φωνάζει:
 «Παιδιά, βαστᾶτε τ' ἀρματα καὶ τὰ βαριὰ τουφέκια,
 καὶ τὸ μαντάτ' μᾶς ἔρχεται στεριὰ καὶ τοῦ πελάγου,
 Καραϊσκάκης τῆς στεριᾶς κι Ὑδραιοὶ τοῦ πελάγου». Μήτε μαντάτο ἔφθασε, μήτε βοήθεια φθάνει.
 Καὶ οἱ κλεισμένοι ξώρμησαν μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια
 καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐσταύρωσαν καὶ τοὺς διαμοιράζουν.
 Πῆραν κεφάλια ἀμέτρητα καὶ ζωντανοὺς ἀμέτρους
 καὶ λίγοι ξεγλυτώσανε πλέοντας μέσ' στὸ αἷμα.

Δημόδες

42. ΣΤΗΝ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

★ Στήν μάχη τοῦ Σαρανταπόρου, τῷ 1912, ἐνας γεννάδιος ἀνθυπολοχαγός, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του, ἐπληγώθηκε ξαφνικὰ ἀπὸ σφαῖρα ἔχθρική καὶ ἔπεσε. ★

Οἱ στρατιωτές του, ποὺ ἦταν παρέκει, ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ τὸν βοηθήσουν. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ὅμως ἀρνήθηκε ἐπίμονα.

—Ἐμένα, εἰπε, θὰ μὲ πάρουν οἱ νοσοκόμοι. Ἐσεῖς προχωρεῖτε.

Καὶ πρόσθεσε μὲ τόνο διαταγῆς:

—Ἐμπρὸς ἐσεῖς. Ἐμπρὸς, ἐμπρός! ★

« Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος »

N. Σπανδωνῆς (Διασκευὴ)

43. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τὴν παραμονὴ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης, σὲ μιὰ στιγμὴ ἀναπαύσεως, ἔνας στρατιώτης ἦταν ξαπλωμένος μακάρια ἐπάνω στὸ χῶμα.

Ἐξαφνα τοῦ ἐφώναξαν οἱ ὄλλοι:

— Συνάδελφε, σήκω ἀπὸ χάμω. 'Ο ἀρχιστράτηγος ἔρχεται. 'Ο Διάδοχος!

'Ο στρατιώτης ἐφαντάσθηκε πὼς τὸν ἐγελοῦσαν καὶ ἀνταποδίδοντας τὰ ἀστεῖα, ὅπως ἐνόμιζε, εἶπε:

— Καὶ πότε θὰ φθάσωμε, 'Υψηλότατε, στὴν Θεσσαλονίκη;

— Ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται. 'Αν δείξετε τὴν διαγωγή, ποὺ ἐδείξατε ὡς τώρα, σὲ τρεῖς-τέσσερις ἡμέρες θὰ φθάσωμε.

'Ηταν πράγματι δὲ ἀρχιστράτηγος, τότε Διάδοχος Κωνσταντίνος, ἔνα βῆμα πίσω ἀπὸ τὸν ξαπλωμένο στρατιώτη καὶ ἀπαντοῦσε χαμογελῶντας στὴν ἐρώτησι, ποὺ εἶχε ἀκούσει.

«'Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος»

N. Σπανδωῆς (Λιασκενή)

44. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΜΑΣ

Ἐπηγγαίναμε γιὰ τὴν Φλώρινα. Ἐνυκτώσαμε σὲ κάποιο τουρκικὸ χωρὶς καὶ ἀφοῦ ἐξασφαλίσαμε τοὺς αἰχμαλώτους, ποὺ συνωδεύαμε, τρεῖς-τέσσερες στρατιῶτες, ἐλεύθεροι ὑπηρεσίας, ἐκτυπήσαμε σὲ ἔνα σπίτι.

"Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς κόπους ἡ θύρα ἀνοιξε καὶ μιὰ γριὰ Τούρκισσα παρουσιάσθηκε. Μόλις μᾶς εἶδε ἀρχισε νὰ φωνάζῃ, νὰ κλαίῃ, νὰ μᾶς παρακαλῇ. Μάταια τὴν ἐβεβαιώναμε, πῶς δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῇ.

"Εξαφνα ἐπάνω ἀπὸ κάποιο παράθυρο, στὸ βάθος τῆς αὐλῆς, διακρίναμε κάποια ἄλλη χανούμισσα, νέα, μὲ σκεπασμένο τὸ πρόσωπο. Ἐζητήσαμε ἔνα μέρος νὰ μείνωμε καὶ αὐτὴ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ ἀπὸ τὸν φόβο της κάτι εἴπε στὴ γριὰ καὶ μᾶς ὠδήγησε μέσ' στὸ σπίτι. Ἐκεῖ εύρήκαμε τὴ νέα μὲ σκεπασμένο πάντα τὸ πρόσωπο. Ἐτρεμαν τόσο πολὺ τὰ χέρια της, ποὺ κάποιος ἀπὸ μᾶς τῆς ἐπῆρε τὸ φῶς, ποὺ ἐκρατοῦσε, γιὰ νὰ μὴν τῆς πέσῃ. Ἐκλαιγε καὶ αὐτή. Προσπαθήσαμε νὰ τὴν βεβαιώσωμε ὅτι δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ τὸ παραμυκρό.

Καὶ ἐκείνη τότε σιωπηλὴ μᾶς ἀνοίξε μιὰ θύρα καὶ μᾶς ἔδειξε νὰ περάσωμε.

Ήταν μιὰ πρώτης τάξεως τουρκικὴ σάλα. Δὲν θέλαμε νὰ περάσωμε μὲ τὰ λασπωμένα ροῦχά μας τὰ ὡραῖα διβάνια καὶ ἐζητήσαμε ἔνα ἄλλο πιὸ μέτριο κατάλυμα. Σιωπηλὴ ἡ νεαρὴ Τούρκισσα μᾶς ὠδήγησε σ' ἔνα ἄλλο δωμάτιο, ὅπου ἐκοιμηθήκαμε.

Τὸ πρωὶ μᾶς ἔφεραν ἔνα πλουσιώτατο πρόγευμα, μὰ δὲν τὸ ἀγγίξαμε. Ἐφοβόμαστε μήπως μᾶς ἐδηλητηρίαζαν. Φοβᾶται ὁ Γιάννης τὸ θεριδ καὶ τὸ θεριδ τὸν Γιάννη, ποὺ λέσι καὶ ἡ παροιμία.

Ἐφύγαμε καὶ μόνον ὅταν ἀποχαιρετήσαμε εὐχαριστῶντας γιὰ τὴν φιλοξενία, ἡ Τούρκισσα ἐγέλασε μὲ ἀνακούφισι καὶ μᾶς εὐχήθηκε κολὸ κατευόδιο. ♫

«Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος»

N. Σπανδωνῆς (Διασκενή)

45. ΣΚΑΡΦΑΛΩΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΜΠΙΖΑΝΙ

✗ Είχα βρεθή στις προφυλακές, στὸ Μπιζάνι, ἐμπρὸς σὲ μιὰ ὀμάδα Κρητῶν καὶ εὐζώνων, ποὺ ἐκαθαρίζονταν στὴν λιακάδα.

—"Ε, καλὸ παλληκάρι, πῶς τὰ περνᾶτε ἐδῶ; ✗

— Πῶς νὰ τὰ περνᾶμε; εἶπε δὲ Κρητικός. Συνηθίσαμε πιά. Τὴν ἡμέρα ἔχομε κουβέντα μὲ τὰ τοπομαχικὰ τοῦ Μπιζανιοῦ. Πέφτει ἡ ἡμέρα καὶ ἀρχίζουν οἱ νυκτερινοὶ αἰφνιδιασμοί... Τὰ βουνὰ γῦρό μας τραντάζονται ὀλοένα ἀπὸ τὶς ὅβιδες. Λές καὶ ἔχουν αἰώνιο σεισμό... Τρία ἡμερόνυκτα τώρα δὲν ἐσηκώσαμε κεφάλι ἀπὸ τὰ ὄχυρώματά μας. Σήμερα μονάχα μᾶς ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ παίξωμε λιγάκι ἀπὸ κοντά... ✗

— Καὶ αὐτοί, ποὺ κάνουν τὴν ἐπίθεσι, εἶναι Τοῦρκοι ἢ
Αλβανοί;

“Ενας δεκανεύς τῶν εὐζώνων μοῦ ἀπαντᾷ:

— Εγὼ εἴμαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὶς προφυλακές. Σὰν νυ-
κτώσῃ καλά, νά σου καὶ οἱ φίλοι μας οἱ Τουρκαλβανοί, ὅ-
λο καὶ μεθυσμένοι μᾶς ἔρχονται μπουλούκια-μπουλούκια.
Κάποτε μᾶς μιλοῦν ‘Ελληνικά, γιὰ νὰ μᾶς γελάσουν τάχα.
Μὰ ἐμεῖς τίποτε!...’ Αρχίζομε πῦρ δμαδόν. Μισή ὥρα δὲν κρα-
τοῦν. “Τστερα, ὅπου φύγη-φύγη. Πολλὲς φορὲς τοὺς πιάνο-
με σὰν λαγούς, ἀμα ἔρχονται κατ’ ἐπάνω μας. Κούφια κορ-
μιά, ἀφέντη μου, δὲν ἀξίζουν. μιὰ γυροβολιὰ τοῦ τσαρου-
χιοῦ μου. Οὕτε τοὺς λογαριάζομε πιά. Μονάχα ποὺ εἶναι
νηστικοὶ καί, ἀμα τοὺς πιάσωμε, μᾶς τρῶνε τὶς κουραμάνες
σὰν παντεσπάνι! Τὸ πρωὶ-πρωὶ μπόμπες, ὅλη τὴν ἡμέ-
ρα πόλεμος καὶ Ζήτωωωω! Νυκτώνει καὶ ἀρχίζουν οἱ
αἰφνιδιασμοί. Εημερώνει, καινούργιες μπόμπες, καινούρ-
γιος πόλεμος, καινούργια Ζήτωωωω... Καὶ ἔτσι τὰ περνοῦμε
ὅπως θέλει ὁ Θεός, ἀφέντη μου.

‘Εσταυροκοπήθηκα καὶ ἔφυγα ψιθυρίζοντας:

— Εἶδα ὡς τώρα τρεῖς πολέμους τριῶν διαφόρων λαῶν.
Πουθενὰ δὲν εἶδα τέτοια ἀπάθεια ἐμπρὸς στὸν θάνατο

«‘Ο Διάδοχος Κωνσταντῖνος»

N. Σπανδωνῆς (Διασκενή)

46. ΔΙΨΑ ΝΙΚΗΣ

“Εχω τόσα νὰ γράψω! ἔγραφε ἔνας πολεμιστής καὶ δημοσιογράφος τῷ 1913. Ἀλλὰ τὴν ἡμέρα νικοῦμε· τὴν νύκτα παίρνομε δινάμεις γιὰ νέους ἀγῶνες. Καὶ τώρα, ἂν καὶ εἴμαι ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἔχθρο, ποὺ θὰ τὸν τσακίσωμε αὔριο, κλέβω λίγες στιγμὲς γιὰ νὰ σᾶς γράψω δύο λόγια.

Τί νὰ σᾶς πῶ! “Ο, τι καὶ ἂν σᾶς πῶ, δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί γίνεται ἐδῶ. Εἴναι τρέλλα χαρᾶς, μανία δργῆς, δίψα νίκης, ξέρω καὶ ἐγὼ τί εἴναι; ”Οχι, μιά, σαράντα Σόφιες μποροῦμε νὰ πάρωμε. Εἴμαι εύτυχής, ποὺ φορῶ τὸ χακί. Εἴμαι εύτυχής, ποὺ σᾶς γράφω, ἐνῷ ἀπέχω λίγα μέτρα ἀπὸ τὸν ἔχθρο καὶ μὲ τὴν συνοδεία τῆς μουσικῆς τοῦ κανονιοῦ.

« Ἀνέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων »

• Ηλ. Οἰκονομόπουλος (Διασκευὴ)

47. "ΣΤΗΝ ΣΟΦΙΑ,,..."

Στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο τοῦ 1913 ἐπέρασα εἴκοσι χέσσερες ὥρες στὸ Στρατηγεῖο τοῦ σταθμοῦ Χατζῆ-Μπεηλίκ. Ἡμουν σὲ ἀπόστασι δέκα βημάτων ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὅπου μὲ τὸ φῶς μιᾶς λάμπας πετρελαίου ὁ Κωνσταντῖνος μὲ τὸ ἐπιτελεῖό του κατέστρων τὸ σχέδιο τῆς μάχης τοῦ Πετσόβου. Μαζὶ μὲ τὸν Διάδοχο, τοὺς πρίγκιπες καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἐπιτελείου ἐμελετοῦσε τοὺς χάρτες καὶ ἐσημείωνε διάφορες διαταγές.

Καὶ ἐνῷ στὸ τραπέζι ἐκεῖνο ἔργαζόταν ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἥρχοντο κάθε στιγμὴ ἀγγελιαφόροι καὶ ὁ τηλέγραφος ἐδούλευε ἀδιάκοπα. Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶτες, πληθυσμὸς μιᾶς μικρῆς πόλεως, κινοῦνται διαρκῶς. Ἄλλοι καπνίζουν καὶ τραγουδοῦν. Εἶναι ἀπίστευτο μὲ ποιὰ εὐχαριστησι κάνει τὸν πόλεμο αὐτὸν ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Τὸν αἰσθάνεται σὰν ἔνα ἀληθινὸ πανηγύρι καὶ παραποιοῦνται μόνον ὅσοι δὲν λαμβάνουν μέρος.

Ἀνεβαίνοντας μὲ τὸν σιδηρόδρομο στὸ Χατζῆ-Μπεηλίκ συναντήσαμε τρεῖς ἀμαξοστοιχίες, ποὺ ἔφερναν ἐπιστρά-

τους. Ἡταν νέοι κληρωτοὶ Ρουμελιῶτες καὶ ἔσπευδαν νὰ συμπληρώσουν τὰ κενά, ποὺ ἀφησαν οἱ μάχες τῆς Δοϊράνης, τῆς Στρώμνιτσας καὶ τοῦ Δεμίρ -Ισάρ.

Οἱ νεαροὶ ἐπίστρατοι, παιδιὰ ἀμούστακα ἀκόμη, δὲν ἔδειχναν πῶς ἐπήγαιναν στρατιῶτες σὲ ἔναν ἀπὸ τοὺς πιὸ αἰματηροὺς πολέμους. Ἐφαίνοντο σὰν νὰ ἐπήγαιναν ἐκδρομὴ ἢ σὲ γάμο ἢ σὲ κανένα πανηγύρι.

Οἱ ἀμαξοστοιχίες, ποὺ τοὺς μεταφέρουν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη στὴν πρώτη γραμμή, σταματοῦν λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι μιὰ ὄλοκληρη ὥρα, ἔως ὅτου νὰ περάσῃ κάποια ἄλλη ἀμαξοστοιχία. Ξέρετε πῶς περνοῦν τὴν ὥρα αὐτή; Κάνουν σωστὴ λεηλασία στὶς ἀκακιες τοῦ δάσους, ποὺ εἶναι ἐκεῖ κοντά, καὶ στολίζουν μὲ πελώριους κλώνους τὰ βαγόνια τοῦ σιδηροδρόμου. Καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ οὕτε φαίνονται ἀπὸ τὸν πλούσιο καὶ πυκνὸ στολισμό. Καὶ μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ κινούμενα δάση οἱ Ἑλληνες στρατιῶτες τραγουδοῦν τὸ

τραγούδι τῆς ἐποχῆς, ποὺ τὸ ἔκαμε κάποιος λαϊκὸς ποιητὴς
τοῦ στρατοῦ:

Στὴν Βουλγαρία θὰ πᾶμε
νὰ πολεμήσωμε.

Στὴν Σόφια θὲ νὰ μποῦμε
νὰ τοὺς νικήσωμε... *

* Πράγματι, τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ εἶναι νὰ μπῇ στὴ Σόφια. Αἰώνων μῖσος τῆς φυλῆς, ποὺ ἐκοιμόταν στὰ βάθη τῆς Ἐλληνικῆς ψυχῆς, ἔξυπνησε ξαφνικὰ καὶ ἐπετάχθηκε ἀκράτητο. "Ολοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶτες, ἀκόμη καὶ ἐγγράμματοι, κρύβουν μέσα τους κάτι ἀπὸ τὸ δίκαιο μῖσος τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Τὰ ὅργια τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων ἐπὶ τόσους αἰῶνες, οἱ σφαγὲς τοῦ Δεμίρ-Ισάρ καὶ τοῦ Δοξάτου, ἡ καταστροφὴ τῶν Σερρῶν, ἡ ἄνανδρη σφαγὴ τῶν δώδεκα αἰχμαλώτων εὐζώνων ἐζωντάνευσαν τὸ μῖσος. Καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἐλλή-

νων καὶ τῶν Βουλγάρων δὲν μοιάζει μὲ τὸν πόλεμο ποὺ
ἔγινε ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες μὲ τοὺς Τούρκους. Εἶναι πόλεμος
ἔξοντώσεως.

Νὰ προσθέσετε σὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ στρα-
τοῦ γιὰ τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνο, ποὺ τὸν λατρεύουν σὰν
Θεό τους, γιὰ νὰ καταλάβετε τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὰ θαύματα.

— Στὴν Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος.

‘Ο κουμπάρος εἶναι ὁ Βασιλιάς, ἀφότου ὁ Κωνσταντῖνος
ἐπῆρε γιὰ νονοὺς τῆς κόρης του τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλο.
’Απὸ τότε καὶ ὁ τελευταῖος φαντάρος καὶ ὁ τελευταῖος Βου-
νήσιος εὔζωνος καὶ ὁ ἔθελοντής, ποὺ ἦλθε νὰ πολεμήσῃ
ἀπὸ τὸ μακρινὸν σημεῖο τοῦ κόσμου, τὸν ὀνομάζει κουμπάρο.
”Εχουν πιὰ πρὸς τὸν Βασιλέα τοῦ ‘Ελληνικοῦ ‘Εθνους ἐ-
κείνην τὴν πνευματικὴν συγγένεια τῶν κουμπάρων, ποὺ μό-
νον στὴν ‘Ελληνικὴ ἔκκλησίᾳ καὶ στὰ πατροπαράδοτα ‘Ελ-
ληνικὰ ἔθιμα τὴν εὑρίσκομε. Πουθενὰ ἄλλο. Σὲ καμιαὶ
ἄλλη θρησκεία καὶ σὲ κανενὸς ἄλλου λαοῦ τὰ ἔθιμα. ✘

— Στὴν Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος. ✘

✘ Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸν προχωρεῖ ἀκράτητος ὁ ‘Ελληνι-
κὸς στρατός. Δὲν ξέρει οὔτε πεῖνα, οὔτε δίψα, οὔτε κού-
ρασι. ’Αγωνίζεται, περνᾶ τὰ βράχια καὶ τὰ ὑψώματα,
πέφτει γελῶντας καὶ πεθαίνει ζητωκραυγάζοντας!

”Εκλεισαν σπίτια, ἔμειναν χωρὶς προστάτες οἰκογένειες,
ἐσταμάτησε κάθε ἐργασία, μὰ κανεὶς δὲν βλέπει γῦρό του,
κανεὶς δὲν παραπονεῖται. ”Ολοι ἀδειάζουν τὸ ποτήρι τῆς
θλίψεως καὶ πηγαίνουν ἐμπρός ✘ Καὶ συνερίζονται ὁ ἔνας τὸν
ἄλλον, ποιὸς νὰ πεθάνῃ χωρὶς παράπονο ἢ ποιὸς νὰ πέσῃ
πιὸ ἥρωικά. Θαυμάσιοι οἱ εὔζωνοι πιάνοντας μὲ τὰ χέρια
τους τὰ κανόνια! Μὰ μήπως εἶναι κατώτεροι οἱ πεζοί;
Μήπως δὲν ἥταν γενγαῖοι οἱ ἔθελονταί; Μήπως δὲν ἥταν
ἀξιοθαύμαστοι οἱ ἵππεῖς, οἱ πυροβοληταί καὶ οἱ ἄνδρες

τοῦ μηχανικοῦ; Ποιός ἔμεινε πίσω στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ποὺ ἐθύμιζε τὴν φιλοτιμία τοῦ Σπαρτιάτη, τὴν ἀπόλυτη περιφρόνησι στοὺς κόπους, στοὺς πόνους καὶ στὸν θάνατο;

Μόνο μιὰ ταπεινωτικὴ ὁμολογία τῆς Βουλγαρίας θὰ μποροῦσε νὰ σταματήσῃ τὸν ἀνθρώπινο αὐτὸν χείμαρρο νὰ μὴ χυθῇ καὶ καταπνίξῃ τὴν Σόφια! Καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ μόνος φόβος τοῦ στρατοῦ.

Ἐνας λεβέντης εὔζωνος, γαλατᾶς στὴν Ἀθήνα πρίν, διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες στὸ Χατζῆ Μπεηλίκ ὅτι ἡ Βουλγαρία ἐγονάτισε καὶ παρακαλεῖ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ ρώτησε:

— Πόσες ἡμέρες δρόμος εἶναι ἀπὸ ἐδῶ ἕως στὴν Σόφια, πατριώτη;

— Μά... ὀκτώ-δέκα, ἀπήντησα.

‘Ο εὔζωνος ἔκτύπησε τὸ χέρι στὸ γόνατό του ἀγανακτισμένος καὶ εἶπε:

— Δὲν θὰ προφθάσωμε!... “Αχ, σκυλλόφραγκοι, τί μᾶς κάνετε... Μ’ αὐτὸν τὸν καημὸν θὰ πεθάνω!...

Προσπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω. Τοῦ εἶπα ὅτι, καὶ αὐτὸν ἀν γίνη, δὲν θὰ σημαίνῃ τίποτε ἄλλο παρὰ πῶς οἱ Βούλγαροι ἐνικήθηκαν ἐντελῶς καὶ ἔτσι ἴκανοποιεῖται ἡ Ἐλληνικὴ φιλοτιμία. ‘Ο εὔζωνος ὅμως ἔκούνησε τὸ κεφάλι:

— “Αμ δὲν εἶναι τὸ ἵδιο, εἶπε. Πρέπει νὰ μποῦμε στὴν Σόφια, νὰ δείξωμε σ’ αὐτοὺς πῶς μπαίνει ὁ “Ελλην σὰν νικήσῃ.” Οχι ὅπως μπαίνουν αὐτόι. Νὰ μποῦμε καὶ νὰ μὴ πατήσωμε μυρμήγκι. Καὶ ἀν πιοῦμε ἔνα καφέ, νὰ τὸν πληρώσωμε καὶ ν’ ἀφήσωμε καὶ μιὰ δεκάρα στὸ παιδί.....

Νά, ὀλόκληρη ἡ Ἐλληνικὴ ὑπερηφάνεια. Νά, ὁ πιὸ εὐγενικὸς πολιτισμὸς τοῦ κόσμου σὲ μιὰ φράσι ἐνὸς ἀσήμαντου, ἄγνωστου, ταπεινοῦ γαλατᾶ τῶν Ἀθηνῶν!...

“Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων”

·Ηλ. Οἰκονομόπουλος (Διασκενή)

* 48. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑΧΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 1913

Ἐλισά, 21 Σεπτεμβρίου 1913

Ἄδελφέ,

Μοῦ γράφεις ἀν ύποφέρω. Οἱ κόποι καὶ τὰ βάσανα δὲν ἔχουν καμιαὶ σημασίᾳ γιὰ μᾶς. Ἐλησμονήσαμε ὅτι εἴμαστε ἀνθρωποι. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, ὅτι μᾶς ἐλησμόνησε καὶ ἡ φύσις, ἡ ὁποία ἔκουρασθηκε νὰ μᾶς πειράζῃ μὲ τὶς ἀρρώστειες τῆς. Ὁ βίος ἐδῶ εἶναι εὐχάριστος. Μόνον ἡ ἴδεα, ὅτι μᾶς ἀπειλοῦν οἱ γείτονες, μᾶς ἔχει σκυλλιάσει ὅλους. Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε γι' αὐτοῦ πλέον. Ἐδῶ εἶναι ἡ θέσις μας καὶ ὁ τάφος μας. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πληρωμένα μὲ αἷμα. Κάθε βουνὸ καὶ κάμπος εἶναι στολισμένα μὲ σταυρούς. Κοιμῶνται ἔκει οἱ σύντροφοί μας. Ἀς μὴν ἀνησυχῇ κανείς. Ὅσο εἶναι ἐδῶ ὁ στρατός, ἡ μεγάλη Ἑλλὰς θὰ εἶναι ἀπρόσβλητη. Ἐμάθαμε πλέον τὸ μυστικὸ τῆς νίκης. Ἐχομε τὸ μονοπώλιο τῆς παλληκαριᾶς. Ἀς τὸ μάθουν ὅλοι αὐτό.

— Τί δουλειὰ κάνεις;

— Πολεμῶ, ἀπαντᾷ ὁ ἐρωτώμενος στρατιώτης.

Σὲ φιλῶ

ὅ ἀδελφός σου

49. ΤΟ ΕΠΟΣ 40-41

*Τρεῖς ὥρες μετὰ τὴν κήρυξι τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀείμνηστος Ἰωάννης Μεταξᾶς ἀπηύθυνε τὸ ἑξῆς διάγγελμα: *

*Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

‘Η στιγμὴ ἐπέστη, ποὺ θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμήν της. Μολονότι ἔτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἵσην πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ως ἐλεύθεροι Ἐλληνες, μοῦ ἐξήτησε σήμερον τὴν 3ην πρωΐνην τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ίδιαν αὐτῆς βούλησιν, καὶ ὅτι πρὸς κατάληψιν αὐτῶν ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἥρχιζε τὴν βην πρωΐνην. Ἀπήντησα εἰς τὸν Ἰταλὸν πρέσβυν, ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἴτημα αὐτὸν καθ' ἔαυτὸν καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὄποιον γίνεται τοῦτο ως κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. *

Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν ἐὰν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὄποιαν μᾶς ἑξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. “Ολον τὸ” Ἐθνος ἀς ἐγερθῇ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ιεράς μας παραδόσεις.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών. *

*Ιω. Μεταξᾶς

~~Φ~~ Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' ἀπηγόρουν
τὸ δικό του διάγγελμα:

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

‘Ο Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ δὲ λί-
γου ὑπὸ ποιούσ· δρους ἡναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πό-
λεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν
τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε
“Ἑλλην καὶ κάθε Ἑλληνὶς θὰ ἐκτελέσουν τὸ καθῆκόν των μέ-
χρι τέλους καὶ θὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἴστορίας.

Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς
τὸ “Ἐθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπος θὰ
ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, 28 Ὁκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β.

Καὶ πράγματι τὸ “Ἐθνος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσι, ποὺ
ἔδωσε ὁ Βασιλεὺς πρὸς ὅλον τὸν κόσμον: Ἀγωνίσθηκε ὑ-
πὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἤλθε ἀπὸ τὸ στάμα τοῦ στρατάρ-
χου λόρδου Οὐέιβελ, ἀρχιστρατήγου τῶν συμμαχιῶν δυνά-
μεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κατὰ τὰ σκοτεινὰ ἔτη 1940-41.~~Φ~~

~~Φ~~ Ιδού τί εἴπε ὁ στρατάρχης ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ στα-
θμὸ τοῦ Λονδίνου τὸ βράδυ τῆς 27 Ὁκτωβρίου 1947, πα-
ραμονὴ τῆς ἐβδόμης ἐπετείου τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον μας:~~Φ~~

“Απὸ τὴν μακραίωνα καὶ περίλαμπρον ἴστορίαν τῆς
ἡ ‘Ἑλλὰς πολλὰς ἐπετείους δύναται νὰ ἔορτάζῃ καὶ νὰ
ἐνθυμῆται μὲ ὑπερηφάνειαν. Καμμία ὅμως δὲν εἶναι λαμ-
προτέρα ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἔκεινην, πρὸ ἐπτὰ ἔτῶν, ὅταν,
εἰς τελείως ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν ἐνὸς ἀρπαγος τυράννου
καὶ ἐνὸς κενοδόξου λαοῦ, ἡ ‘Ἑλλὰς σύσσωμος ἀντέταξε

τὸ θρυλικὸν ΟΧΙ. Χωρὶς νὰ διστάσῃ οὕτε στιγμήν, ἐδέχθη, δπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Περιεφρόνησε τὰς θυσίας. Ἡδιαφόρησε διὰ τὴν τεραστίαν ὑλικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ἡνωμένη ἡ Ἑλλὰς ὡς εἰς ἀνθρωπος ὑπερήσπισε τὴν παναρχαίαν κληρονομίαν τῆς.

» Τὴν ἡμέραν ἔκεινην προσετρέξατε, "Ἐλληνες, ὡς σύμμαχοί μας, οἱ μόνοι μας σύμμαχοι τὴν ἐποχὴν ἔκεινην, εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ ὄλοκλήρου τοῦ κόσμου. Σᾶς προσεφέραμεν πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν ἀπὸ τὰς περιωρισμένας δυνάμεις μας. Ἐπὶ ἐξ μηνας ἐπολεμήσαμεν ὁ εἰς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου, μέχρις ὅτου ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυψεν εἰς τὴν συντριπτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Γερμανίας, ἡ δποία ἐν τῷ μεταξύ, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἡττωμένην Ἰταλίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

» Εχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἔκφράζω τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν τότε συμπολεμιστῶν μου τοῦ Στρατηγείου τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἀν βεβαιώσω, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσωμεν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀνδρείαν, τὴν καλωσύνην καὶ τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Ἐλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τὴν γοητείαν τῆς ἐνδόξου χώρας του.

» Σᾶς εὐχόμεθα ὅλοι ἡμεῖς, οἱ παλαιοὶ συμπολεμισταὶ σας, εὐτυχῆ διέξοδον ἀπὸ τὰ σημερινά σας δεινά. Σᾶς εὐχόμεθα νὰ εἰσθε καὶ τώρα ἡνωμένοι, δπως ἥσθε ἡνωμένοι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν ».

Καὶ ἐπρόσθεσε Ἐλληνικὰ ὁ Θύελ: Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

Ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀχ. Κύρου « Ἡ Ἑλλὰς ἔδωσε τὴν νίκην »

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΒΙΟΝ

50. ΣΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΧΡΟΝΟ

('Ακροστιχίς)

X- ρόνε, ὄλοι σὲ ραίνουν μ' ὅμορφα λουλούδια,

P- ἵγος στὸν καθένα δίνεις στὴν ματιά σου,

"Ο- λοι σὲ προσμένουν μὲ χαρᾶς τραγούδια,

N- ἀρθης νὰ σκορπίσῃς μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά σου

"Ο- λες τὶς χαρές σου* σὰν γλυκὰ ἀγγελούδια

Σ- τὴν ψυχή μας πάνω γιὰ χαρίσματά σου.

51. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα τὸ ναυτόπουλο. Σωστοὺς πέντε μῆνες!... "Αχ, πόσο ἐπεθύμησε τὴν πατρίδα του!"

Τὸ καράβι, ὅπου δουλεύει, ἐπῆγε σὲ μακρινοὺς τόπους, ἐσταμάτησε σὲ πολλὰ λιμάνια καὶ τώρα γυρνᾷ πίσω. Νύκτα καὶ μέρα ταξιδεύουν. Μόνον οὐρανὸν καὶ θάλασσα βλέπουν. 'Ο ἀέρας σφυρίζει μέσα στὰ ἄρμενα, φουσκώνει τὰ πανιά, τὰ κύματα κτυποῦν τὸ καράβι, μὰ τὸ ναυτόπουλο δὲν τρομάζει. Εἶναι γενναῖο ναυτόπουλο καὶ, μόλις προστάξῃ ὁ καπετάνιος, σκαρφαλώνει στὰ ξάρτια καὶ λύνει ἢ δένει τὰ πανιά.

Δὲν τὸ τρομάζει ἡ θάλασσα, δὲν συλλογίεται τὸν κίνδυνο. "Ενα πρᾶγμα μόνο σκέπτεται: πότε θὰ φθάσῃ.

"Οταν τελειώσῃ τὴν δουλειά του, στέκει ἀκουμπισμένο στὸ παραπέτο τοῦ καραβιοῦ καὶ συλλογίζεται τὴν γλυκειά του πατρίδα. Κοιτάζει μακριά, μακριά, ὅσο μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα του, μήπως στὴν ἄκρη τοῦ ὁρίζοντα, πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα, ξεχωρίσῃ τὸ σπιτάκι του. Ἐκεῖ τὸν περιμένει ἡ χήρα μάννα του καὶ τὰ ὄρφανὰ ἀδέλφια του.

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα. "Αχ, πότε τέλος θὰ φθάσῃ; Μὲ ποιὰ λαχτάρα θὰ ἀνεβῇ τὴν μικρὴ σκάλα καὶ θὰ τρέξῃ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας του καὶ τῶν ἀδελφῶν του! Καὶ ἔπειτα, τὸ βράδυ, κοντὰ στὴν γωνιά, ὅπου θὰ λάμπῃ ζεστὴ φωτιά, ἐνῷ θὰ εἶναι ὅλοι τριγῦρο του, θὰ τοὺς διηγῆται σὲ ποιὰ μέρη ἑταξίδευσε καὶ τί εἶδε στοὺς ξένους τόπους. "Ηταν βέβαια ὡραῖοι οἱ ξένοι τόποι, μὰ γιὰ τὸν ξενιτεμένο, ποὺ ἔχει ἀγαπημένα πρόσωπα καὶ τὸν περιμένουν, ποτὲ δὲν εἶναι ὡραία ἡ ξενιτειά.

Πότε, πότε θὰ φθάσῃ; Τὸ περισσότερο βιάζεται νὰ φθάσῃ γιατὶ μὲ τὸν μισθὸ ποὺ ἐπῆρε, ἀγόρασε γιὰ ὅλους κάτι. Γιὰ τὸ ἔνα ἀδελφάκι ἀγόρασε ὑποδήματα, γιὰ τὸ ἄλλο καπελλάκι καὶ γιὰ τὴν μητέρα μερικὰ μέτρα πανὶ γιὰ νὰ ράψῃ φόρεμα. Μὲ ποιὰ χαρὰ θὰ δώσῃ στὸν καθένα τὸ δῶρό του καὶ μὲ ποιὰ χαρὰ θὰ τὸ πάρη ὁ καθένας! Καὶ θὰ βγάλῃ αἴφνης ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ ναυτικοῦ πανταλονιοῦ, δεμένα στὸ μαντήλι του, τὰ ὑπόλοιπα χρήματα, ποὺ τοῦ ἔμειναν. Αὐτὰ θὰ τὰ δώσῃ στὴν δυστυχισμένη τὴν μητέρα του, νὰ ἀγοράσῃ σιτάρι, χρέας καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλει.

'Ἐνῷ σκέπτεται ὅλα αὐτά, κοιτάζει καὶ στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, ποὺ ἀπλώνεται ἐμπρός του, καὶ τί διακρίνει; Τὴν πατρίδα του! Τὸ καράβι σχίζει γρήγορα τὰ κύματα. 'Ολοένα πλησιάζουν. Νά, φαίνονται τὰ σπίτια.

Οι ναῦτες καὶ αὐτὸς μαζὶ σκορπίζονται στὰ κατάρτια, μαζεύουν τὰ πανιά. Ρίχνουν ἀγκυρα. Κατεβάζουν μιὰ βάρκα στὴν θάλασσα. Μπαίνουν μέσα ὁ καπετάνιος, τρεῖς ναῦτες καὶ αὐτὸς τραβῶντας τὸ κουπί. 'Η καρδιά του κτυπᾷ δυνατά. Νὰ εἶναι ὅλοι καλὰ σπίτι του; Μήν ἔπαθε κανεὶς τίποτε; Μήπως εἶναι ἀρρωστη ἢ μητέρα του, κανένα ἀδελφάκι του; Πῶς ἀνησυχεῖ! 'Αλλὰ ποιοί νὰ εἶναι αὐτοὶ ποὺ περιμένουν στὴν ἀκρογιαλιά; "Ω, τοὺς γνωρίζει!"

'Η βάρκα φθάνει στὴν ἔηρα καὶ τὸ ναυτόπουλο τρέχει καὶ χώνεται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας του καὶ τῶν μικρῶν ἀδελφῶν του.

Αριστοτέλης Κουρτίδης

52. Ο ΕΛΛΗΝ ΝΑΥΤΗΣ

Τὰ νέφη ἀστράφτουν στὸ βουνό,
βροντοῦν καὶ μπουμπουνίζουν,
ἐσκέπασαν τὸν οὐρανό,
τὸ κῦμα φοβερίζουν.

'Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ τὸ πανί του σιάζει:
— 'Εγώ μαι 'Ελληνικὸ παιδί,
τὸ νέφος δὲν μὲ σκιάζει.

• Αγέρας πέφτει στὰ πανιά,
τὰ σχίζει καὶ τ' ἀρπάζει,
καὶ σβιντζινίζει τὰ σχοινιά
καὶ τὸ κατάρτι σπάζει.

— 'Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
παρών, ὅπου προστάζουν:
— 'Εγώ 'μαι 'Ελληνικὸ παιδί,
ἀνέμοι δὲν μὲ σκιάζουν.

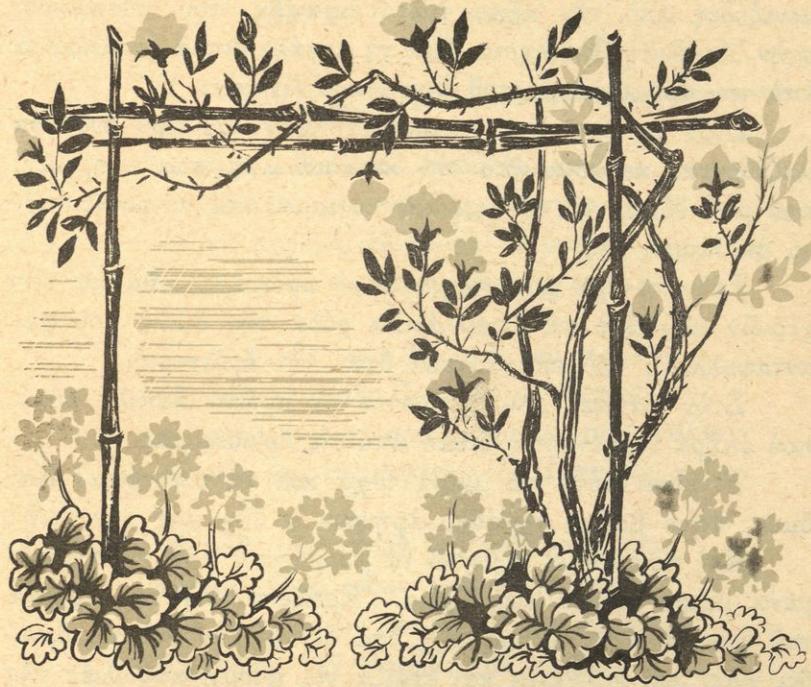
• Η θάλασσα λυσσομανᾶ
καὶ κυματεῖ κι ἀφρίζει,
τὸ πλοϊό του καταπονᾶ,
τὸ σπᾶ καὶ τὸ σκορπίζει.

— 'Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ μιὰ σανίδα ἀρπάζει:
— 'Εγώ 'μαι 'Ελληνικὸ παιδί,
φουρτούνα δὲν μὲ σκιάζει.

Τὸ ἔνα κῦμα τὸν πετᾶ
καὶ τ' ἄλλο τόνε χάφτει
κι ἡ μαύρη θάλασσα ζητᾶ
νὰ καταπιῇ τὸν ναύτη.

Μὰ αὐτὸς ἀκόμη τραγουδεῖ
καὶ κολυμπᾶ καὶ πάει:
— 'Εγώ 'μαι 'Ελληνικὸ παιδί
κι ὁ Πλάστης μὲ φυλάει.

Γεώργιος Βιζυηνός

53. ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΜΑΣ ΠΕΡΙΒΟΛΙ

Τί νὰ πρωτοθυμηθῶ ἀπὸ τὸν κόσμο τὸν ζωντανὸν καὶ τὸν φυτικὸν τοῦ μικροῦ περιβολοῦ καὶ τῆς αὐλίτσας μας! 'Ο πατέρας μου εἶχε μεγάλη ἀγάπη καὶ στὰ δέντρα καὶ στὰ ἄνθη καὶ στὰ χορταρικά. Καὶ κοντά σ' αὐτά, στὰ ζωντανά, ὅσα μποροῦσε νὰ θρέψῃ, χωρὶς νὰ τοῦ χαλοῦν τὰ φυτεμένα.

'Απὸ ὅλα ἥθελε νὰ ἔχῃ κάτι διαλεχτὸν καὶ ἔχρησιμο-ποιοῦσε τὶς φιλίες του καὶ στὰς 'Αθήνας καὶ στὶς ἐπαρχίες, γιὰ νὰ τὰ προμηθεύεται. "Ετσι εἶχε φέρει διάφορες λεμονιές ἀπὸ τὸν Πόρο, μιὰ κοντούλα κιτριὰ ἀπὸ τὴν Νάξο, δύο κερασιές ἀπὸ τὴν Κηφισιά. Τὶς τριανταφυλλιές του τὶς εἶ-χε ἀπὸ τὸν περίφημο ἀνθόκηπο τοῦ 'Ιλισσοῦ, τοὺς διπλοῦς

μενεξέδες ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ Ὁρφανίδη, τοῦ βοτανικοῦ,
στὴν Ἀγγλικὴν Εκκλησίαν. Καὶ τὰ μεγάλα διπλᾶ ζουμπούλια
ἀπὸ τὸν ἀρχιεκηπουρὸν τοῦ Βασιλικοῦ Κήπου.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὴν χαρά, ποὺ ἔνοιωσα
μαζεύοντας κεράσια ἀπὸ τὴν κερασιά μας, σὰν πληρωμή,
ποὺ μοῦ ἔδινε γιὰ τὸ τακτικὸ πότισμα καὶ τὸ φροντισμέ-
νο σκάλισμά της.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὸ πρῶτο εὐώδιασμα τῶν
χεριῶν μου ἀπὸ τὰ ἀπριλιάτικα ρόδα τῆς δικῆς μου τρι-
ανταφυλλιᾶς, ποὺ ἐπαράστεκα ὅταν τὴν ἐφύτευσαν.

Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὸ πρῶτο ἄσπιλο αὔγο,
ποὺ ἐπῆρα νεογέννητο, ζεστὸ ἀπὸ τὶς ὄρνιθές μας.

Τί εἶναι αὐτὰ τὰ μικρὰ τάχα καὶ τὰ τιποτένια! Καὶ
ὅμως πόσο βαθιὰ σημάδια ἀφήνουν σ' ὅλη μας τὴν ζωή!

Καὶ πῶς νὰ μὴ θυμηθῶ τὰ μυρμήγκια μου, τὰ ἀγαπη-
μένα μικρὰ ξανθά μυρμήγκια. Ἐμάζευα ὅλα τὰ ψίχουλα
τοῦ ψωμιοῦ ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὅσα δὲν ἀξιζαν γιὰ τὶς ὄρνι-
θές μας, καὶ ἐπήγαινα καὶ ἐταίζα τὶς μυρμηγκοφωλιές τῆς
αὐλῆς! Ἡτο παιδικὴ πλάνη ἡ μὲν ἐγνώρισαν καὶ μὲ ἐπρόσ-
μεναν τὴν συνηθισμένη μεσημεριάτικη ὥρα· καὶ ἐπαραφύλασ-
γαν στὴν ἀκρη τῆς τρύπας τὸν ἐρχομό μου; Καὶ πόσες
φορὲς δὲν ἔμεινα πεσμένος κάτω μὲ τὸ σαγόνι στὶς δύο
παλάμες καὶ τοὺς ἀγκῶνες στὶς πλάκες τῆς αὐλῆς, παρα-
κολουθῶντας τοὺς δρόμους σας, τὶς φροντίδες σας, τὰ κρυ-
φομιλήματά σας, ὅταν κάτι, ἐξαιρετικὸ βέβαια, σᾶς ἔκανε
νὰ ζητᾶτε τὴν γνώμη ἡ τὴν βοήθεια καὶ ἄλλων μυρμηγκιῶν
τῆς φωλιᾶς σας!

«Σκόρπια φύλλα τῆς ζωῆς μου»

Γεώργιος Δροσίνης (Διασκευὴ)

54. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

“Ω σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορὲς νὰ εῖσαι εὐλογημένο
κι ἄγια πάντα τοῦ Θεοῦ ἡ ματιὰ
στ’ ἀδέλφια μου νὰ δίνῃ εὐλογία
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γηρατειά!

Σὺ μ’ ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω
καὶ τὴν γλυκειὰ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
σὺ κρύβεις μεσ’ στὸ λατρευτό σου κτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μυστήριο.

‘Η κάθε σου γωνιὰ καὶ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
τῶν τραγουδιῶν μου ἵχο ἢ στεναγμό,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.

Καὶ τ’ ἄψυχα ὅλα ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
κι ἀγάπης λόγια γῦρο ψιθυρίζουν
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σταμνί.
Χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
καὶ τὴν ἀγκάλη ἀνοίγει ἢ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονιοί μου οἱ σεμνοί.

Γεώργιος Στρατήγης

55. Η ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΝΑΡΗ

Τὸ 1859 ἑταξίδευσε στὴν Ἑλλάδα ἡ Σουηδὴ περιηγήτρια Φρειδερίκη Μπρέμερ, ἡ ὅποια ὅσο λίγοι ξένοι εἶδε μὲ δξυδέρκεια τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. "Οταν ἔφθασε στὰς Ἀθήνας, τὸ πρῶτο ποὺ ἐθεώρησε χρέος τῆς νὰ κάμη ἥτο νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἐνδοξότερο ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἀγωνιστὰς, τὸν Κωνσταντῖνο Κανάρη. Τὸν ηὗρε στὴν πτωχική του κατοικία, στὴν συνοικία Κυψέλη.

"Η ζωηρὴ ἐντύπωσις ἀπὸ τὸν πυρπολητή, ποὺ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα, ὅσο ἵσως τὴν ἐδόξασε μόνον τὸ Μεσολόγγι, δὲν ἐσκίασε τὴν ἐπίσης ζωηρὴ ἐντύπωσί της ἀπὸ τὴν γυναικα τοῦ Κανάρη. Καὶ ἴδου τί μᾶς λέγει γι' αὐτῆν:

· « 'Η κυρία Κανάρη ἐστέκετο σιωπηλὴ καὶ ἄκουε τὴν διήγησι τοῦ συζύγου της μὲ συμπάθεια καὶ ἐνδιαφέρον. 'Επροχώρησα πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἐρώτησα μὲ τὸν διερμηνέα μου, ποιὰ ἥσαν τὰ συναισθήματά της, ὅταν ὁ Κανάρης ἔφυγεν ἀπὸ τὸ νησὶ γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους του ἄθλους. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἥθελε νὰ μὴ ἔμενε μόνη, ἀλλὰ νὰ ἥτο μαζὶ του εἰς τὸ πυρπολικόν. « Μόνον ἡ σκέψις τῆς πατρίδος μ' ἐσυγκρατοῦσε », πρόσθεσε.

» Καὶ ἔξακολουθεῖ: « 'Εκείνη τὴν νύχτα ποὺ ὁ Κανάρης ἐτίναξε στὸν ἀέρα τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καπετάν Πασᾶ, ἐγένενησε μὲ μεγάλους πόνους τὸ πρῶτόν της παιδί. Καὶ ὅταν ἄκουσε ὅτι ὁ λαὸς ἐπευφημοῦσε καὶ μὲ ἀναμμένες λαμ-

πάδες συνώδευε τὸν πυρπολητὴ στὴν ἐκκλησία τῶν Ψαρῶν, μὲ δυσκολία οἱ γυναῖκες, ποὺ παράστεκαν στὸν τοκετό της, κατώρθωσαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ τρέξῃ καὶ ἔκεινη κοντά του. Καὶ συμπληρώνει ἡ Δέσποινα: «"Οταν ἔπειτα ἦλθε ὁ Κωνσταντῆς στὸ σπίτι καὶ ἐκατάλαβα ἀπὸ τὰ καφίματα στὸ δέρμα καὶ τὰ φρύδια τὸν κίνδυνο ποὺ διέφυγε, τότε δὲν ἡμπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Μοῦ ἔτρεχαν ποτάμι τὰ δάκρυα καὶ τόση ἥτο ἡ συγκίνησίς μου, ὥστε μόλις καὶ μετὰ βίας ἡμπόρεσα νὰ αἰσθανθῶ καὶ ἐγὼ τὴν χαρὰν τοῦ ἀνδρός μου, ποὺ ἔπαιρνε στὰ χέρια του τὸ πρῶτο παιδί μας".

» Μὲ βαθεὶὰ συναίσθησι τοῦ τί ἔλεγε καὶ μὲ περιπαθῆ ἀπλότητα μοῦ διηγήθη ὅλα αὐτὰ ἡ γηραιὰ κυρία », λέγει ἡ περιηγήτρια. Καὶ καταλήγει συγχινημένη ἡ Μπρέμερ:

« Δὲν ἡμπορῶ νὰ περιγράψω τὴν εὐχαρίστησί μου ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι αὐτὴ στὸ γηραιὸ καὶ ἡρωϊκὸ Ἑλληνικὸ ζεῦγος, τὸ ὅποῖον τώρα, στὸ εἰρηνικό του γῆρας, ἔφερε στὴν μνήμη μου τὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο πρότυπον ὅλων τῶν ἀρμονικῶν συζύγων, τὸ ζεῦγος τῶν συζύγων τῆς Φρυγίας, ποὺ ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς θεούς, ὅταν κάποτε τοὺς ἐπεσκέφθησαν στὸ σπίτι των, μιὰ χάρι καὶ μόνον: νὰ ἀποθάνουν τὴν ἴδια ἡμέρα! ».

‘Ωραία καὶ γενναία γυναῖκα καὶ μὲ χαρίσματα πολλὰ καὶ μὲ ἕνα παιδί πάντοτε στὴν ἀγκαλιὰ ἐμφανίζουν οἱ περιηγηταὶ τὴν Δέσποινα Κανάρη. Καὶ ὅταν τὸ 1881 ἔκλεισε τὰ μάτια, μία ἐφημερὶς τῆς ἐποχῆς περιγράφει τὴν διάσωσί της κατὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν καὶ σημειώνει:

« 'Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, καίτοι ἥτο ἔγκυος, λαβοῦσα τὰ δύο τέκνα αὐτῆς, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν—διότι ἥτο ἀρίστη κολυμβήτρια—καὶ ἔσωσε ταῦτα, σωθεῖσα καὶ αὐτὴ ἐν τῇ λέμβῳ τοῦ πενθεροῦ της».

« 'Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος »

E. P. Φωτιάδης

56. M ANNA

Μάννα! Δὲν βρίσκεται
λέξι καμμία
νά χη στὸν ἥχό της
τόση ἀρμονία.

Σὰν ποιός νὰ σ' ἀκουσε
μὲ στῆθος κρύο,
ὄνομα θεῖο;

Παιδί ἀπὸ σπάργανα
ζωμένο ἀκόμα,
μὲ χάρι ἀνοίγοντας
γλυκὰ τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελο,
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει,
καὶ Μάννα κράζει

Στὸν κόσμο τρέχοντας
ὁ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἀγνώριστα
βρόχια τ' ἃ πάτης,
κι ἀναστενάζοντας
Μάννα μου ! λέει,
Μάννα ! Καὶ κλαίει.

Τῆς νιότης φεύγουνε
τ ἄνθια κι ἡ χάρι,
τριγῦρο σέρνεται
μ ἀργὸ ποδάρι,
ῶσπου στὴν κλίνη του,
σὰν βαρεμένος,
πέφτει ὁ καημένος.

Καὶ πρὶν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλη,
ἀργὰ ταράζοντας
τὰ κρύα του χείλη,
καὶ μὲ τὸ Μάννα μου !
πρώτη φωνή του,
πετᾶ ἡ ψυχή του.

Γεράσιμος Μαρκορᾶς

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

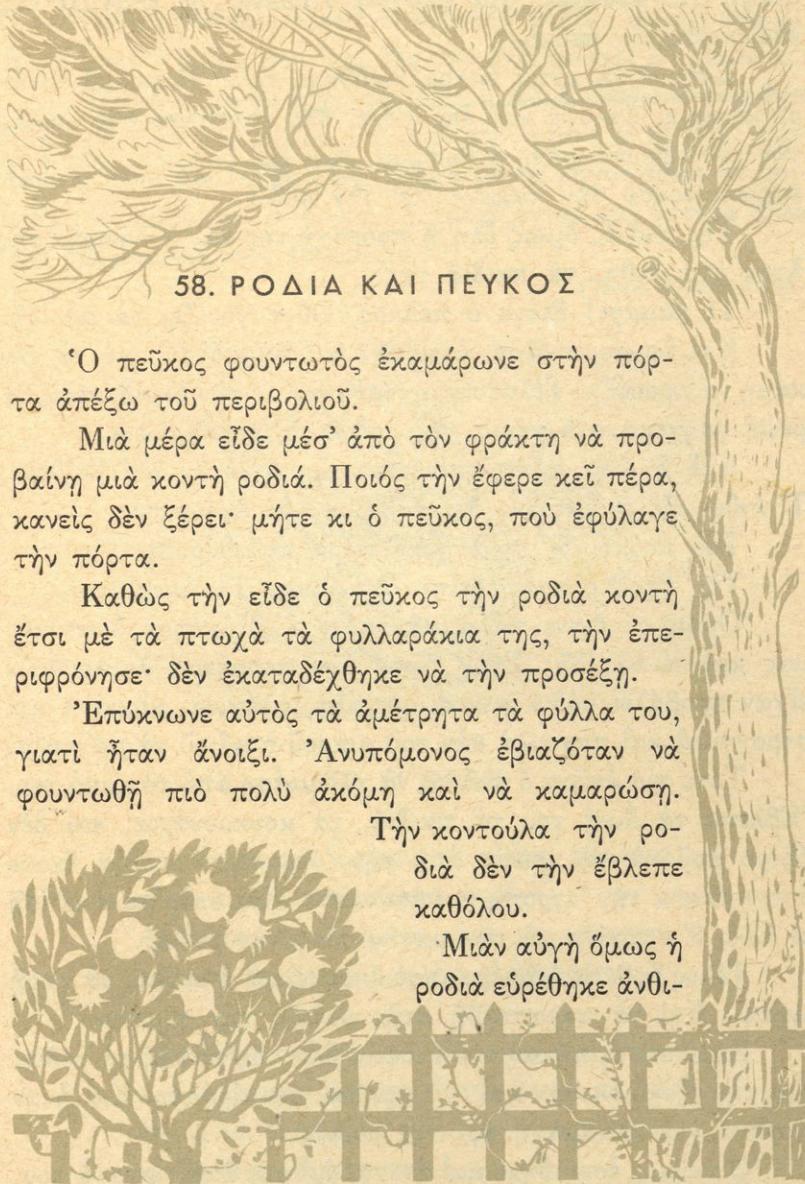
57. ΤΟ ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΟ ΤΙΜΟΝΙ

‘Ησύχαζ’ ή θάλασσα. Τὸ κουπὶ θυμώνει,
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι:
— Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸ γιαλό.

Καὶ ἐνῷ μερόνυκτα στὴ δουλειὰ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξέγνοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμνη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζῃς ἥσυχο καὶ καμαρωτό...
Φύγε, ξεφορτώσου με, ἄχρηστο τιμόνι,
εῖσαι περιττό!

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κῦμ’ ἀφρίζει,
τὸ κουπὶ ἀνδρειεύεται, τὸν ἀγῶνα ἀρχίζει.
Μανιωμέν’ ή θάλασσα, σὰν θεριό, φουσκώνει
κι ἀψηφᾶ στὴν λύσσα της χίλια δυὸ κουπιά...
Τὸ κουπὶ ραγίζεται: « Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά! ».

Ιωάννης Πολέμης

58. ΡΟΔΙΑ ΚΑΙ ΠΕΥΚΟΣ

‘Ο πεῦκος φουντωτὸς ἐκαμάρωνε στὴν πόρτα ἀπέξω τοῦ περιβολοῦ.

Μιὰ μέρα εἶδε μέσ' ἀπὸ τὸν φράκτη νὰ προβαίνῃ μιὰ κοντὴ ροδιά. Ποιός τὴν ἔφερε κεῖ πέρα, κανεὶς δὲν ξέρει· μήτε κι ὁ πεῦκος, ποὺ ἐφύλαγε τὴν πόρτα.

Καθὼς τὴν εἶδε ὁ πεῦκος τὴν ροδιὰ κοντὴ ἔτσι μὲ τὰ πτωχὰ τὰ φυλλαράκια της, τὴν ἐπειριφρόνησε· δὲν ἐκαταδέχθηκε νὰ τὴν προσέξῃ.

Ἐπύκνωνε αὐτὸς τὰ ἀμέτρητα τὰ φύλλα του, γιατὶ ἦταν ἀνοιξι. Ἀνυπόμονος ἐβιαζόταν νὰ φουντωθῇ πιὸ πολὺ ἀκόμη καὶ νὰ καμαρώσῃ.

Τὴν κοντούλα τὴν ροδιὰ δὲν τὴν ἔβλεπε καθόλου.

·Μιὰν αὔγῃ ὅμως ἡ ροδιὰ εὑρέθηκε ἀνθι-

σμένη στὰ κόκκινα, στὰ φλόγινα ντυμένη. Ὡς φορεσιά της
ἐθάμπωσε τὸν πεῦκο.

Στὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐπαραξενεύθηκε πολύ, ἀφησε τὴν ὑπερηφάνειαν κι ἔσκυψε καὶ ἐπρόσεχε, ὅλο ἐπρόσεχε τῆς ροδιᾶς τὴν τόσο φουντωμένη ἀνθοβολιά. Καὶ δὲν ἔνοιωσε, πώς ἔτσι ἐπροσκυνοῦσε τὴν ταπεινούλα τὴν ροδιά.

Τῆς ροδιᾶς ὅμως ὅλη ἡ προσοχὴ τῆς καὶ ἡ λατρεία τῆς
ῆταν στὰ ἄνθη, τὰ παιδιά της.

— Τί καμάρι! ἔλεγε ὁ πεῦκος. Οὔτε γυρίζει νὰ μὲ ἰδῃ.

Καὶ ἐφυσομανοῦσε, ἐσειόταν καὶ ἐλυγιόταν, γιὰ νὰ τὴν
κάμη νὰ προσέξῃ. Τέλος παρηγορήθηκε μὲ τὴν ἐλπίδα πώς θὰ
ρέψῃ γρήγορα στὸ χῶμα τῆς ροδιᾶς ἡ ὑπερηφάνεια.

Καὶ ἡ ὥρα αὐτὴ φαίνεται πώς ἐρχόταν στ' ἀλήθεια.
Τ' ἄνθη τῆς ροδιᾶς ἔνα ἔσβηναν καὶ ἔχανονταν.

Τοῦ πεύκου ἡ χαρὰ ἦταν τώρα πολυθόρυβη.

— Τὴν ἔπαθες καλά! εἶπε ὁ πεῦκος. Τὸ ἐπερίμενα.

“Ομως τί ἔγινε πάλι μιὰν αὔγη;” Εξύπνησε ὁ πεῦκος
μας καὶ τί νὰ ἰδῃ; Στὸν τόπο τῶν πεσμένων λουλουδιῶν
εἶχαν προβάλει ρόδια μικρά, μεγάλα, φλόγινα, κόκκινα καὶ
στρογγυλὰ καὶ παχουλὰ σὰν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ μάγουλα.

Τότε πιὰ ἐπῆγε ὁ πεῦκος νὰ χλωμιάσῃ ἀπὸ τὸ κακό του.
· “Εβλεπε τὰ δικά του τὰ παιδιά, τὰ κουκουνάρια, καὶ δὲν
ἥξερε ποῦ νὰ τὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν ὑντροπή του. Μὰ ἔκανε
ὑπερηφάνεια τὴν ὑντροπή καὶ ἔσωπαινε. Καὶ ἐπερίμενε νὰ ἰδῃ
τί ἄλλο θ' ἀπογίνη μὲ τὴν φαντασμένη τὴν ροδιά.

Τέλος ἔφθασε ἡ ἡμέρα, ποὺ ἔπρεπε καὶ ὁ πεῦκος νὰ χαρῇ
λιγάκι. Καὶ νὰ παρασταθῇ στῆς ροδιᾶς τὴν συμφορά.

Κορίτσια ἐμπῆκαν καὶ ἔκοψαν ὅλα τῆς ροδιᾶς τὰ ρόδια.
Καὶ τὴν ἔξεγύμνωσαν καὶ τὴν ἄφησαν πεντάρφανη. Καὶ ἦταν
ἀληθινὰ γιὰ κλάμμα ἡ ὅψι τῆς ροδιᾶς.

· “Ο πεῦκος ἔσείσθηκε καὶ ἀναταράχθηκε ἀπὸ τὴν χαρά του.

— "Ομορφη είσαι τώρα! είπε στήν ροδιά. Παρηγορήσου, αύτή ήταν ή μοῖρά σου, καὶ δὲν τὴν ἐγλύτωσες! Τί ἐνόμισες;

— "Ψηλότατέ μου ἀρχοντα! είπε ή ροδιά. Θαρρεῖς πώς ἔχω λύπη γιὰ τὸν θησαυρό μου, ποὺ μοῦ ἐτρύγησαν; Αὐτή ήταν ἵσια-ΐσια ή χαρά μου! Τῆς ζωῆς μου δ' μόνος λόγος εἶναι νὰ μοι-ράζω τὰ καλά μου σ' ὅσους τὰ χρειάζονται καὶ ὕστερα ἄλλα πιὸ δύμορφα νὰ τοὺς ἐτοιμάζω.

Γιάννης Βλαχογιάννης

59. ΤΙ ΘΕΛΩ

Δὲν θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα,
σὲ ξένα ἀναστηλώματα δεμένο.

"Ἄς εἴμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδεντρο,
μὰ ὅσο ἀνεβαίνω, μόνος ν' ἀνεβαίνω.

Δὲν θέλω τοῦ γιαλοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἀστρο μὲ τοῦ ἡλιοῦ τὴ χάρι.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴν φλόγα μου
κι ἄς εἴμαι ἔνα ταπεινὸ λυχνάρι.

Γεώργιος Δροσίνης

60. ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΣΑΜΟΥΗΛ ΓΚΡΙΝΤΛΕΥ ΧΑΟΥ

Στὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου Μπράουν (Brown) τῆς Πολιτείας Ρόντ "Αἰλαντ τῆς Ἀμερικῆς εἶναι κρεμασμένη στὸν τοῖχο ἡ εἰκόνα ἐνὸς νέου φουστανελλοφόρου. Τὸ πρόσωπό του ἔχει δυνατὴ ἔκφρασι καὶ φλογέρη ματιά. "Αν εἶχε μουστάκι καὶ γένεια, θὰ νόμιζες ὅτι εἶναι "Ἐλληνας ἥρωας τοῦ 1821. Εἶναι ὁ Χάου.

Τὸ ὄνομα τοῦ Σαμουὴλ Γκρίντλευ Χάου εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένο μὲ τὴν νεώτερη ἴστορία τῆς Χώρας μας. Μεταξὺ τοῦ 1825 καὶ 1867 ὁ Χάου ἥλθε τέσσαρες φορὲς στὴν Ἐλλάδα καὶ ἐργάσθηκε μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ αὐταπάρνησι γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὸ μεγάλωμά της. *

Μέσα στὸ διάστημα αὐτὸ ἔλαβε μέρος σ' ἐκστρατεῖες, πολέμησε, περιποιήθηκε τραυματίες καὶ ἀσθενεῖς, ἔκαμε μεγάλο φιλανθρωπικὸ ἔργο γιὰ πτωχοὺς καὶ εὐεργέτησε μὲ πολλοὺς τρόπους τὴν Ἐλλάδα.

Ο Χάου ἐσπούδαζε τὴν ἰατρικὴ στὴν Ἀμερική, ὅταν οἱ "Ἐλληνες ἔξεσηκώθηκαν καὶ ἀρχισαν ἀγῶνα γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν μακρόχρονη δουλεία. Τὸ σύνθημα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος», ποὺ ἐκήρυξαν οἱ ἐπαναστάτες, συνεκίνησε βαθιὰ τὴν εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ Χάου καὶ ἄλλων Ἀμερικανῶν.

Μέσ' στὸ φθινόπωρο τοῦ 1824, γιατρὸς πιά, ξεκινᾷει γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Ἐλλάδα, ἀφήνοντας πίσω του γονεῖς καὶ φίλους. Ἡταν Δεκέμβρης, ὅταν ἔφθασε στὴν Μάλτα. Ἀπ' ἐκεῖ στέλνει ἔνα γράμμα σὲ κάποιο φίλο του καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα τοῦ γράφει: «Οἱ πιθανότητες γιὰ νὰ γυρίσω δὲν εἶναι πολλές, ἀλλὰ λίγο μὲ μέλει γι' αὐτό».

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1825 βγαίνει στὴν Μονεμβασία καὶ ἀπ'

έκει πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Χωρὶς χρονοτριβή, ἡ Ἐλληνικὴ Κυβέρνησι τὸν διορίζει ιατροχειροῦργο γιὰ τὸ στρατόπεδο τῆς Παλαιᾶς Πάτρας. "Ετσι ἀρχίζει νὰ μετέχῃ στὸν Ἐλληνικὸ ἄγῶνα καὶ νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του ὡς γιατρὸς καὶ στρατιώτης. *

* Η τύχη του πιὰ εἶναι κοινὴ μὲ τὴν τύχη τοῦ "Ἐλλήνα στρατιώτη. Μαζί του εἶναι στὶς πορεῖες, στὰ στρατόπεδα, στὶς κακουχίες, στὶς μάχες, στὶς ἀγωνίες, στὴν πεῖνα, στὶς στερήσεις.

Οἱ μάχες, οἱ κινήσεις τῶν Ἐλλήνων κατὰ τοῦ ἔχθροῦ, ἡ διαγωγὴ καὶ συμπεριφορὰ τῶν ἀρχηγῶν, ἡ κατάντια καὶ ἡ ἐξαθλίωση τῶν κατοίκων, οἱ καταστροφές, τὸν συγκεντοῦν βαθιά. Δοκιμάζει ἐνθουσιασμοὺς γιὰ τὶς νῖκες τῶν Ἐλλήνων καὶ θλῖψι γιὰ τὶς... ἥττες. *

Στὸ ἡμερολόγιό του, γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο, περιγράφει μὲ μεγάλη δύναμι τὶς χαρὲς καὶ τὶς συγκινήσεις του γιὰ τὴν συμμετοχή του στὴν Ἐλληνικὴ Ἐπανάστασι καὶ δμιλεῖ μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν Ἐλληνικὸ Λαό, ποὺ γιὰ χάρι του τόσα ὑπέφερε.

« Γρήγορα συνηθίζει κανείς, γράφει στὸ ἡμερολόγιό του, στὴν ζωὴ τοῦ "Ἐλλήνα στρατιώτη. Εἶναι τώρα δυὸ μῆνες, ποὺ δὲν ἔβγαλα τὰ ροῦχά μου τὴν νύκτα. Γιὰ στρῶμα ἔχω τὸ πάτωμα καὶ γιὰ σκέπασμα μιὰ κουβέρτα. Καὶ ὅμως κοιμᾶμαι βαθιά, σὰν στὸ πουπουλένιο στρῶμα μὲ τὰ λινὰ σινδόνια.

» Σὲ λίγο καιρὸ μπόρεσα νὰ παραβγῶ μὲ τοὺς βουνήσιους στρατιώτες στὴν ἵκανότητα νὰ ὑποφέρω κούρασι, πεῖνα καὶ ἀγρυπνία. Μποροῦσα νὰ κουβαλῶ τὸ τουφέκι μου καὶ τὴν βαριὰ ζώνη μὲ τὸ γιαταγάνι καὶ τὰ πιστόλια δλη τὴν ἡμέρα, σκαρφαλώνοντας στὶς κλεισοῦρες. Μποροῦσα νὰ τρώγω ξυνηθρες καὶ σαλιγκάρια ἢ νὰ μὴ φάγω τίποτε

καὶ τὴν νύκτα νὰ ξαπλώνω κατὰ γῆς, τυλιγμένος μονάχα
μὲ τὴ μαλλιαρὴ καπότα, καὶ νὰ κοιμᾶμαι σὰν φόφιος.

» Μοῦ ἥρεσε ὑπερβολικὰ ἡ ἔξαψι τοῦ πολέμου. Οἱ κίνδυ-
νοι τοῦ ἔδιναν οὔσια. "Ημουν πολὺ εύτυχισμένος, ὅσο μπο-
ροῦσαν νὰ μὲ κάμνουν τὰ νιάτα, ἡ ὑγεία, ὁ εὐγενής σκοπὸς
τοῦ ἀγῶνος καὶ μιὰ πολὺ καθαρὴ συνείδησι. Δὲν ἐσκεπτόμουν
ἄλλη δόξα παρὰ μονάχα τὴν ἐπιδοκιμασία τῶν γῦρο μου.

» Εἶχα κοινὲς τὶς κακουχίες μὲ τὸν Ἐλληνικὸν Λαὸν καὶ
Στρατόν. "Ετσι ἐπέτυχα νὰ μ' ἀγαποῦν οἱ χωρικοὶ καὶ στρα-
τιῶτες. Εἶχα πολλοὺς φίλους ἀνάμεσα στοὺς ταπεινοὺς
τῆς ζωῆς. 'Ο Θεὸς νὰ τοὺς βοηθῇ!

» Μπορῶ νὰ εἰπῶ εἰλικρινὰ ὅτι εὑρῆκα τοὺς "Ἐλληνας
μὲ μεγάλα αἰσθήματα. Εἶναι τίμοι καὶ δὲν ξεχνοῦν τὸ καλὸ
ποὺ τοὺς κάνεις. 'Αξίζουν νὰ τοὺς ἔχης ἐμπιστοσύνη.

» Δὲν ἐφόρεσα ἀκόμα τὴν Ἐλληνικὴ ἐνδυμασία. "Ἐχω
ἔνα ἀρκετὰ σεβάσμιο μουστάκι. Σιγὰ-σιγὰ ἀρχίζω νὰ μιλῶ
τὴν Ἐλληνικὴ γλῶσσα, μὰ εἶναι ἔξαιρετικὰ δύσκολη".

Σὲ ἐπιστολὴ στὸν πατέρα του γράφει:

« Οἱ "Ἐλληνες στρατιῶτες εἶναι κακοντυμένοι. Μὰ δὲν
ἔχουν καὶ τροφές. Μισθὸ δὲν παίρνουν. Εἶναι ἀμαθεῖς.
"Ενας στοὺς εἴκοσι ξέρει νὰ διαβάζῃ ἢ νὰ γράφῃ. 'Αλλὰ
εἶναι πολὺ ἔξυπνοι, ζωροί, σὰν τὶς γίδες στὰ βουνά, καὶ
ἀνδρεῖοι, ἀν τοὺς ἀφήσης νὰ πολεμήσουν μὲ τὸ δικό τους
τρόπο, πυροβολῶντας πίσω ἀπὸ βράχους καὶ δένδρα. Οἱ
ναῦτες μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μὲ τοὺς ναῦτες ὅλου τοῦ
κόσμου. Πάντοτε νικοῦν τοὺς Τούρκους στὶς ναυμαχίες.
"Ἐχω πλήρη ἐμπιστοσύνη στὴν ὑπεροχή τους». *

« Ο Χάου δὲν ἔκλεινε τὰ μάτια του στὰ σφάλματα,
ποὺ ἐγίνονταν. Δυσανασχετοῦσε γιὰ κάθε ἀταξία, τὶς διχό-
νοιες, τὴν ἀδράνεια, τοὺς ἐγωϊσμούς. Γιὰ ὅλα ὅμως εὔρισκε
ἐλαφρυντικὸ τὸν ξένο σκληρὸ ζυγό. Κάποτε ἐγράφηκαν ἀπὸ

1878 Αμερικανούς λόγια πικρά γιὰ σφάλματα στὸν ἀγῶνα καὶ γιὰ ἐλαττώματα, ποὺ εἶχαν "Ελληνες καπεταναῖοι καὶ στρατιῶτες. Σ' αὐτοὺς ὁ Χάου ἀπήντησε:

"Πρέπει ὅλοι τους νὰ σκεφθοῦν, πῶς γιὰ τετρακόσια χρόνια ἡ Ἑλλὰς ἐπιεζόταν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τυραννίας πιὸ συντριπτικῆς καὶ ἀπὸ τὴν δουλεία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Καὶ ὅμως μπορῶ νὰ εἰπῶ, χωρὶς φόβο νὰ μὲ διαψεύσῃ κανείς, πῶς ὁ Νεοέλλην, παρ' ὅλη τὴν δουλεία, εἴναι πιὸ ἐνάρετος καὶ ἀπὸ τὸν Σικελό, τὸν Ἰταλό, τὸν Ἰσπανὸ ἢ τὸν Ρῶσο καὶ πῶς ἔχει περισσότερη εὐφυΐα καὶ ἀντίληψι καὶ τὴν ἴδια ἵκανότητα, ποὺ ἔχει ὁ καθένας ποὺ κατοικεῖ στὴν Εύρωπη".

Ο Χάου ἐδοκίμασε μεγάλη εύτυχία καὶ χαρά, γιατὶ ἡ Ἑλλὰς τοῦ ἀνεγνώρισε τὶς ὑπηρεσίες του. Τὸ 1835 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τοῦ ἔδωσε τὸν Σταυρὸ τοῦ Σωτῆρος. Στὸ ἔγγραφο ποὺ ἔλαβε ὁ Χάου μαζὶ μὲ τὸ παράσημο, ἀπήντησε μὲ ταπεινοφροσύνη:

"Οἱ πτωχὲς προσωπικὲς ὑπηρεσίες, ποὺ προσέφερα στὴν Ἑλλάδα τὴν ζοφερή της ὥρα, δὲν ἦταν τέτοιες ποὺ νὰ ἀξίζουν ἀνταμοιβής. Ἀρκετὴ ἀμοιβὴ μοῦ ἦταν ἡ ἵκανοποίησι, ὅτι μπόρεσα νὰ δώσω κάτι στὴν Ἱδέα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Φιλανθρωπίας. "Αν δὲν εἶχα τὴν ἵκανότητα, εἶχα τὴν διάθεσι νὰ ὑπηρετήσω στὴν ὑπόθεσι τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς συμπατριῶτες μου ἐδοκίμασα μεγάλο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸν ἱερὸ σκοπὸ της. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐμεγάλωσε μὲ τὴν παραμονή μου στὴν κλασσικὴ γῆ καὶ τὴν γνωριμία μου μὲ τοὺς ζωντανούς της πατριῶτες".

«Αμερικανοί Φιλέλληνες»

Θάνος Βαγενᾶς — Εὐδού. Δημητρακοπούλου
(Κατὰ διασκευὴν Θ. Παρασκευοπούλου)

61. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Άγαθοεργία. Κάμε καλὸ κι ἀς κοίτεται. Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το στὸ γιαλό.

Άδικία. Ἀδικίας σπειρὶ σπαρμένο, κι ἀν φυτρώσῃ, δὲν σταχυάζει. Ἀδικομαζωμένα, ἀδικοσκορπισμένα. Ἀνεμομαζώματα, ἀνεμοσκορπίσματα.

Άληθεια καὶ ψεῦδος. Ὁταν λέγγης τὴν ἀλήθεια, τὸν Θεὸν ἔχεις βοήθεια. Ἡ ἀλήθεια πλέει σὰν τὸ λάδι στὸ νερό.

Άλληλοβοήθεια. Τό 'να χέρι νίβει τὸ ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο. Βάστα με νὰ σὲ βαστῶ, ν' ἀνεβοῦμε στὸ βουνό. "Οποιος δὲν ξέρει νὰ βοηθάῃ, μένει κατάμονος καὶ δυστυχάει.

Άλογιστος ἐνέργεια. "Οποιος δὲν βλέπει ποῦ πατεῖ, στὴν λάσπη θὲ νὰ πέσῃ.

Άνταπόδοσις. Ὁ καθένας, ὅπως δουλεύει, πληρώνεται. Ὁ Θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲ λησμονεῖ.

Bία. "Οποιος τρέχει στὴν ἀρχή, γρήγορα ἀποσταίνεται.

"Οποιος βιάζεται σκοντάφτει. Ἡ βιάση ψήνει τὸ ψωμί, μὰ δὲν τὸ καλοψήνει. "Οσο βιάζεται ἡ γριά, τόσο κόβεται ἡ κλωστή:

Γερόντων πεῖρα. "Ακουε γέρου συμβουλὴ καὶ παιδεμμένου γνώμη.

Εἰς Θεὸν πίστις. 'Ο Θεὸς εἶναι ψηλά, μὰ βλέπει χαμηλά.

'Αρνί, ποὺ βλέπει ὁ Θεός, ὁ λύκος δὲν τὸ τρώγει. Δὲν ἔχει ὁ φτωχός, μὰ ἔχει ὁ Θεός. Μήν ἀπελπίζῃς ἄνθρωπο μὲ τὴ δική σου γνῶσι, γιατὶ δὲν ξέρεις ὁ Θεὸς τί ἔχει νὰ τοῦ δώσῃ.

Ἐργασία — ἀργία. 'Η δουλειὰ νικάει τὴν φτώχεια. 'Εκατσε ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα κι ἐκυνήγησε τὴν φτώχεια. 'Ο δουλευτὴς ποτέ του δὲν πεινάει. 'Η πεῖνα περνάει ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ δουλευτῆ καὶ μέσα δὲν μπαίνει. 'Η ἀργία γεννᾷ κάθε ἀμαρτία. 'Ο ἀργὸς κάθε μέρα τὸ ἔχει γιορτή. *Εὐγένεια.* "Αν χάθηκαν τὰ χρήματα, ἡ ἀρχοντιὰ ἀπομένει. 'Η ἀρχοντιὰ μυρίζει ἀπὸ μακριά. Βασιλικὸς κι ἀν μαραθῆ, τὴν μυρουδιὰ τὴν ἔχει.

Οκνηρία. "Οποιος βαριέται, πολλὰ στερένεται. 'Ακαμάτης νέος, γέρος διακονιάρης. 'Ακαμασιά, σπιτιοῦ ζεθεμελιώστρα. "Αν πεινάῃ ὁ ἀκαμάτης, ψυχοπόνεσι δὲν ἔχει.

Πονηρῶν καταστροφή. "Οποιος ἀνακατεύεται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τρῶν οἱ κότες.

Σύνεσις. Τὰ γράμματα εἶναι καλά, μὰ νά' χῃ νοῦ καὶ γνῶσι.

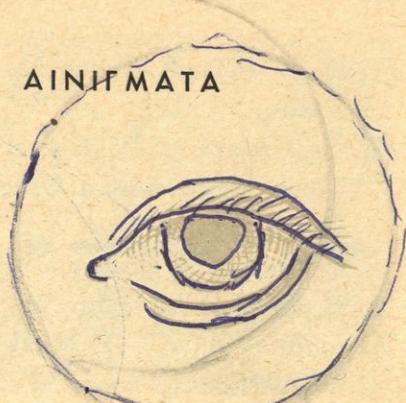
· Απὸ τὴν συλλογὴν παροιμιῶν N. Πολίτου

62. ΔΗΜΩΔΗ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Τὸ μάτι.

Ἄνοιγοκλειοῦν οἱ κάμαρες
καὶ κρότος δὲν γροικιέται.

2. Ὁ καπνός.

Ἄπὸ μητέρα κόκκινη
γεννιέμαι παιδί μαῦρο·
φτερὰ δὲν ἔχω, μὰ πετῶ,
τὰ σύγνεφα γιὰ νά βρω.

3. Τὸ κεφάλι.

Ἐχω ἐδῶ ἔνα κουτὶ
κι ἔχει μέσα κάτι τι·
σὰν ἐβγῆ τὸ κάτι τι,
τί τὸ θέλω τὸ κουτί;

4. Ὁ σπόγγος.

Χιλιοτρύπητο λαγήνι
καὶ σταλιὰ νερὸ δὲν χύνει.

~~Χ~~ Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΖΩΗΝ

63. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Η ἐποχὴ τοῦ τρύγου εἶναι μία περίοδος τῆς ζωῆς μας, ποὺ δμοιάζει μὲ ἑορτὴ πολυήμερη. Παντοῦ σὲ δλους τοὺς τόπους, ποὺ πρασινίζουν ἀπὸ τὰ ἀμπέλια, σκορπίζεται κάποια ἀλλοιώτικη χαρά. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀκοῦς ὅλη τὴν ἡμέρα παρὰ φωνές χαρούμενες, τραγούδια, γέλια, θόρυβο. Παντοῦ βασιλεύει ἡ ἀνοικτὴ χαρδιά. Οἱ τρυγηταὶ, ἀνδρες καὶ γυναικες, γέροι καὶ νέοι, μ' ὅλη τὴν κούρασι τῆς δουλειᾶς καὶ σὰν νὰ μὴν ἐσκέπτονταν τίποτε ἄλλο, πετοῦν ὁ ἔνας στὸν ἄλλο τὰ χοντροκομμένα τους ἀστεῖα καὶ σκορπίζουν τὸ γέλιο τους. Ένῳδε μεταφέρουν τὰ σταφύλια μέσα στὰ πλεκτὰ καλάθια καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ πα-

τητήρια, στοὺς ληγούς, ἀλληλοπειράζονται, χοροπηδοῦν, φωνάζουν σὰν νὰ θέλουν νὰ χαιρετήσουν ἔτσι τὸ καινούργιο κρασί, ἀμα θὰ γίνη στὸν καιρό του. Καὶ φαίνεται πῶς στὸ ξέσπασμα τῆς τέτοιας χαρᾶς τοὺς σπρώχνει ἡ μαγευτικὴ δύναμις, ποὺ κλείνει μέσα τῆς ἡ φύσις τῆς ἔξοχῆς.

Κάθε ἡμέρα στὰ ἀμπέλια, τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου, βλέπομε συνήθειες τῆς ζωῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς δτὶ ἐσώθηκαν μέχρι σήμερα ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. "Ο, τι γίνεται σήμερα στὸν τρύγο ἐγινόταν καὶ χιλιάδες χρόνια πρίν. "Ιδιες καὶ ἀπαράλλακτες καὶ τὸ ἴδιο ζωηρὲς οἱ συνήθειες. Οἱ πρόγονοι μας ξαναζοῦν μέσα στὸ ἀμπέλι. Στέκεις δίπλα σήμερα στοὺς τρυγητὰς καὶ βλέπεις τὴν δική τους τὴν ζωή, ποὺ δὲν ἔχει ἀλλάξει καθόλου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια τους στὴν ὥρα τοῦ τρύγου, μὲ τὰ παιγνίδια τους καὶ τὰ ἀστεῖα τους ἐγιόρταζαν καὶ τὸν θεὸν Διόνυσο, ποὺ ἦταν κύριος τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ἔδειχνε δλη τὴν δύναμι καὶ τὸ μεγαλεῖό της.

 Ο θεὸς αὐτὸς τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ θορύβου, ποὺ ἀργότερα τὸν εἶπαν θεὸν «Ἐλευθερωτήν», ἐσκόρπιζε παντοῦ τὴν χαρὰ του γεμάτη θόρυβο, στεφανωμένος μὲ ίκισσὸ καὶ μὲ δάφνη. Καὶ μὲ τὴν ἀκολουθία του ἐπερνοῦσε θριαμβευτικὰ μέσα ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὶς λαγκαδιές. Τέτοιο θεὸ δὲν ἦταν δυνατὸν παρὰ μὲ θόρυβο, τραγούδια καὶ φωνὲς νὰ τὸν χαιρετοῦν οἱ βοσκοί, οἱ ἀμπελουργοὶ καὶ ὅλοι ὅσοι ἔζοῦσαν στὴν ἔξοχή. Καὶ πολὺ περισσότερο οἱ τρυγηταὶ τοῦ σταφυλιοῦ, τοῦ καρποῦ, ποὺ ἔχάρισε στοὺς ἀνθρώπους ὁ θεὸς Βάκχος, καὶ ποὺ ὁ χυμός του ἀργότερα θὰ ἔφερνε καὶ σ' αὐτοὺς κάποια δυνατώτερη χαρά.

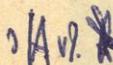
Τὴν τρελλὴ αὐτὴ χαρὰ οἱ χωρικοὶ τῆς μυθικῆς Ἑλλάδος καὶ ξεχωριστὰ τῆς Ἀττικῆς τὴν ἐφανέρωναν καὶ μὲ

τὴν παράξενη γιορτή, που τὴν ἔλεγαν «ἀσκώλια». Στὴν ὥρα τοῦ τρύγου ἐφούσκωναν ἔνα ἀσκὶ ἀπὸ δέρμα τράγου καὶ τὸ ἄλειφαν ἀπὸ ἔξω μὲ λάδι. Οἱ νέοι ἔχόρευαν καὶ ἐπηδοῦσαν ἐπάνω στὸ ἀσκὶ μὲ τὸ ἔνα πόδι καὶ δποιος κατώρθωνε νὰ σταθῇ ὅρθιος ἐπάνω στὸ ἀσκὶ ἥταν ὁ νικητὴς καὶ ἔπαιρνε βραβεῖο ἔνα ἄλλο ἀσκὶ γεμάτο μοῦστο. "Οποιος ἔπεφτε κάτω, ἀκουε τὰ πειράγματα καὶ τὰ περιπαίγματα τῶν ἄλλων. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ ἔλεγόταν «ἀσκωλιασμός». "Υστερα οἱ τρυγηταὶ καὶ οἱ ἄλλοι χωρικοὶ ἐγύριζαν μέσα στὰ ἀμπέλια τῆς περιοχῆς, δπου ἐγίνονταν τὰ ἀσκώλια, τὸ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου καὶ ἐκρεμοῦσαν ἀπὸ τὰ δένδρα μικρὲς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ κερί.

Οἱ τέτοιες καὶ ἄλλες ἔξοχικὲς ἑορτὲς ἐγεννοῦσαν στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τὸν Διονυσιακὸ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὶς ἀλλαγὲς τῆς φύσεως, που τὴν ἐθεοποιοῦσαν.

Τὸν τρύγο, που ἦτο μία ἀπὸ τὶς ὄμορφότερες καὶ σπουδαιότερες σκηνὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τὸν τραγουδήσουν οἱ ποιηταί.

* * * Ο "Ομηρος, που καμμιὰ λεπτομέρεια τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀφησε χωρὶς νὰ τὴν περιγράψῃ, ἀφιέρωσε καὶ στὸν τρύγο μερικοὺς στίχους. Στὸ ποίημά του, τὴν Ἰλιάδα, δίνει ζωηρὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου καὶ τραγουδεῖ:

Κι ἀμπέλι μέσα σκάλισα σταφύλια φορτωμένο,

χρυσὸ κι ὅμορφο, κι ἥτανε μαῦρα σταφύλια ἐπάνω.

Στηρίζονταν τὰ κλήματα σὲ φοῦρκες ἀσημένιες.

.....

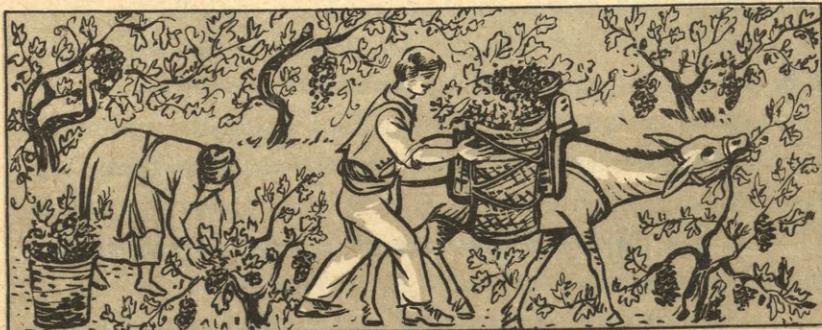
Κι ἔνα μονάχα βρίσκονταν στ' ἀμπέλι μονοπάτι,
ἀπ' ὅπου περνοδιάβαιναν οἱ τρυγητάδες, ὅταν
τ' ἀμπέλι αὐτὸ τρυγούσανε, καὶ τρυφερὲς παρθένες.

Κι ἀγόρια ὅλ' ἀνοιχτόκαρδα μέσ' σὲ πλεκτὰ καλάθια
ἐκουβαλοῦσαν τὸν καρπὸν ποὺ εἶναι γλυκὸς σὰν μέλι·
Κι ἀνάμεσά τους ἔπαιζε μαγεύτικὰ ἐν' ἀγόρι
τὴν ἄρπα τὴν γλυκόφωνη, ἐνῷ τ' ὥραῖο τραγούδι
τοῦ Λίνου τὸ τραγούδαγε μὲ τὴν γλυκειὰ φωνή του.
Κι ἔκεινοι ἀντάμα ρυθμικά, κτυπῶντας μὲ τὰ πόδια
τὴν γῆ, ἀκολουθούσανε μ' ἀλαλητὰ καὶ πήδους. ~~ΦΕΛΟΣ Α Ν.~~

Τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου ἦταν ὁ θρῆνος γιὰ τὸν ἄδι-
κο θάνατο τοῦ γλυκόφωνου τραγουδιστῆ ἀπὸ τὸν Ἀπόλ-
λωνα.

Νὰ καὶ μερικοὶ στίχοι γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Λίνου, ποὺ
ἔσωθηκαν ἵσαμ' ἐμᾶς ἀπὸ τὰ λεγόμενα «Δημοτικὰ τρα-
γούδια» τῶν ἀρχαίων.

Ω Λίνε ποὺ σὲ τίμησαν περίσσια
ὅλ' οἱ θεοί, γιατὶ σὲ σένα πρῶτα
ἔδωσανε τὴν χάρι, στοὺς ἀνθρώπους
νὰ τραγουδήσῃς ὅμορφο τραγούδι
μὲ τὴν γλυκειά σου τὴν φωνή. Μὰ ὁ Φοῖβος
ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ζήλεια σὲ σκοτώνει.
Κι οἱ Μοῦσες τώρα σὲ πικροθρηγοῦνε.

Τὸν τρύγο περιγράφει καὶ ἄλλος ἀρχαῖος ποιητής, ὁ
Ἡσίοδος, σ' ἔνα του ποίημα:

Τ' ἀμπέλια ἄλλοι τρυγούσανε κρατῶντας κλαδευτήρια
κι ἀπ' τὰ μεγάλα κλήματα, ποὺ ἦταν γεμάτα φύλλα,
κι ἀσημοκληματόβεργες, μαῦρα σταφύλια κι ἄσπρα
οἱ τρυγητάδες ἔκοβαν· κι ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν
μέσο' στὰ καλάθια...

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη, πολὺ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου,
που μᾶς δίνει ἔνας ἀρχαῖος μυθιστοριογράφος, ὁ Λόγγος:

«Καὶ ὅταν εἶχε πιὰ μπῆ τὸ φθινόπωρο καὶ εἴχαμε
τρύγο, ὅλοι στὴν ἔξοχὴ βρίσκονταν σὲ δουλειά. Ἐνας διώρ-
θωνε τὰ πατητήρια, ἄλλος τὰ κοφίνια καὶ ἄλλος ἐκαθάριζε
τὰ βαρέλια. "Ἐνας ἀκόνιζε τὸ κλαδευτήρι του, γιὰ νὰ κόβῃ
σταφύλια, καὶ ἄλλος ἐφρόντιζε γιὰ πέτρα, ποὺ νὰ μπορῇ
νὰ λειώνῃ τὰ τσίπουρα τῶν σταφυλιῶν.

» Καὶ ὁ Δάφνις καὶ ἡ Χλόη, ἀφοῦ ἀφησαν τὰ πρόβατα
καὶ τὰ γίδια, ἐβοηθοῦσαν καὶ αὐτοί... Ἐκεῖνος ἔφερνε στα-
φύλια μὲ τὰ κοφίνια καὶ τὰ ἐπατοῦσε, ρίχγοντάς τα στὰ
πατητήρια, καὶ ἔφερνε τὸν μοῦστο στὰ δοχεῖα. Ἐκείνη ἐτοί-
μαζε φαγητὸ γιὰ τοὺς τρυγητὰς καὶ τοὺς ἐκερνοῦσε κρασὶ¹
παλιὸ καὶ ἐτρυγοῦσε ἀπὸ τὰ κλήματα τὰ πιὸ χαμηλά.

» Στὴν Λέσβο ὅλα τὰ κλήματα εἶναι χαμηλὰ καὶ ὅχι στηλωμένα καὶ οἱ κληματόβεργες ἀπλώνονται χάμω στὴν γῆ καὶ σέρνονται σὰν κισσοί. Μπόρεϊ νὰ φθάσῃ τὸ σταφύλι καὶ παιδί, ποὺ μόλις ἔχουν λυθῆ τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ σπάργανα. Καὶ καθὼς ᾧτο συνήθεια στὴν ἑορτὴ τοῦ Διονύσου καὶ στὸ φτειάσιμο τοῦ κρασιοῦ, εἴχαν φωγάζει καὶ γυναῖκες ἀπὸ τὰ κοντινὰ κτήματα».

”Οταν διαβάζωμε τὶς περιγραφὲς αὐτές, δὲν νομίζομε ὅτι βλέπομε ὅσα γίνονται σήμερα στὰ ἀμπέλια καὶ στὰ πατητήρια; Τὰ γέλια, τὰ ἀστεῖα, τὰ πειράγματα, ποὺ περιγράφονται, εἶναι τὰ ἵδια ποὺ θὰ ἀκούσωμε μόλις βρεθοῦμε σ' ὅποιοδήποτε ἀμπέλι, ποὺ τρυγοῦν. Καὶ ἂν δὲν ἴδοῦμε τὰ «ἀσκώλια», θὰ ἴδοῦμε ἄλλα παιγνίδια τῶν τρυγητῶν, ποὺ ὁμοιάζουν. Καὶ ἂν δὲν ἀκούσωμε τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου, θὰ ἀκούσωμε ἄλλα σημερινὰ δικά μας δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ τὰ τραγουδοῦν γλυκόφωνοι τρυγηταὶ καὶ τρυγῆστρες, ὅπως τὸ παρακάτω, ποὺ λέγεται «Ἀμπέλι»:

— Ἀμπέλι μοὺ πεντάφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,

γιὰ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, σταφύλια γιὰ δὲν
βγάνεις;

Μοῦ γάλασες, παλιάμπελο, κι ἐγώ θὰ σὲ πουλήσω.

— Μή μὲ πουλᾶς, ἀφέντη μου, κι ἐγώ σὲ ξεχρεώνω.

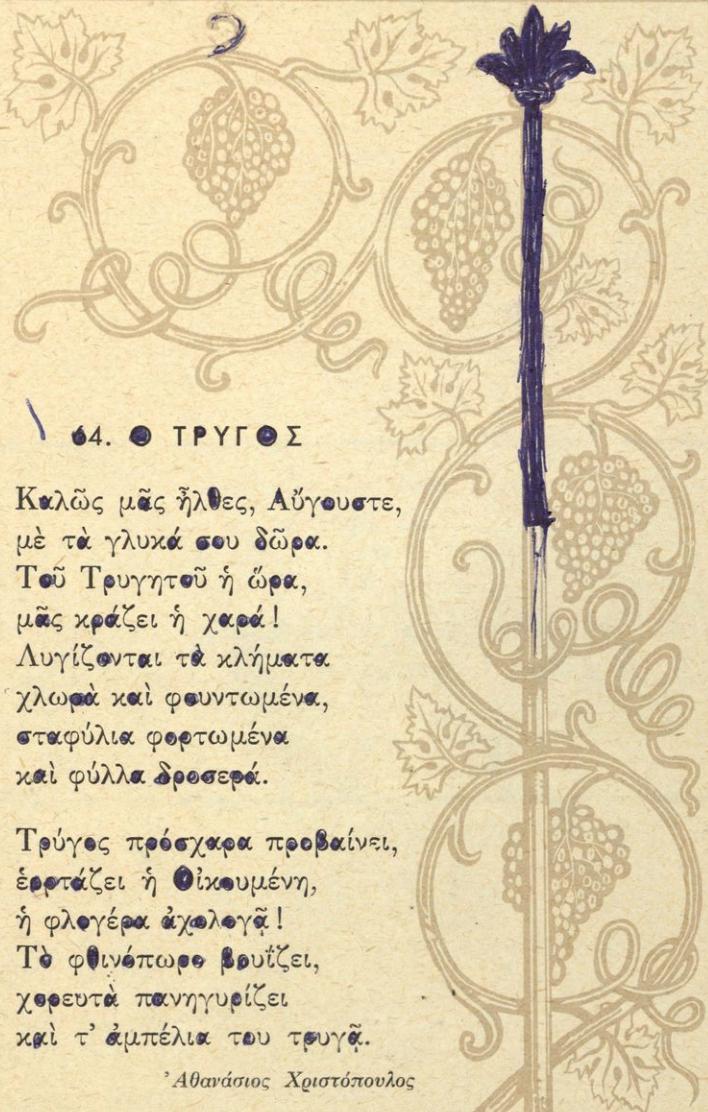
Γιὰ βάλε νιούς καὶ σκάψε με, γέρους καὶ κλάδεψέ με,

βάλε γριές μεσόκοπες νὰ μὲ βλαστολογήσουν,

βάλε κορίτσια ἀνύπαντρα νὰ μὲ κορφολογήσουν.

”Η χαρὰ καὶ ἡ ζωηρότης τῶν σκηνῶν τοῦ τρύγου στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴν χώρα μας, μὰ ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν γεμίζει πιὰ τὴν δική μας ψυχή. ”Ισως ἐπειδὴ δὲν ἀγαποῦμε πιὰ τὴν φύσι βαθιὰ καὶ ὅσο τῆς πρέπει.

• Ηλίας Π. Βονιτσόλης

64. • ΤΡΥΓΩΣ

Καλῶς μᾶς ἥλθες, Αὔγουστε,
μὲ τὰ γλυκά σου δῶρα.

Τοῦ Τρυγητοῦ ἡ ὥρα,
μᾶς κράζει ἡ χαρά!

Λυγίζονται τὰ κλήματα
χλωρά καὶ φουντωμένα,
σταφύλια φορτωμένα
καὶ φύλλα δρυσερά.

Τρύγος πρόσχαρα προβαίνει,
ἐφτάζει ἡ Θίκουμένη,
ἡ φλογέρα ἀχθολογᾶ!
Τὸ φινόπωρο βουτίζει,
χθευτὰ πανηγυρίζει
καὶ τ' ἀμπέλια του τρυγᾶ.

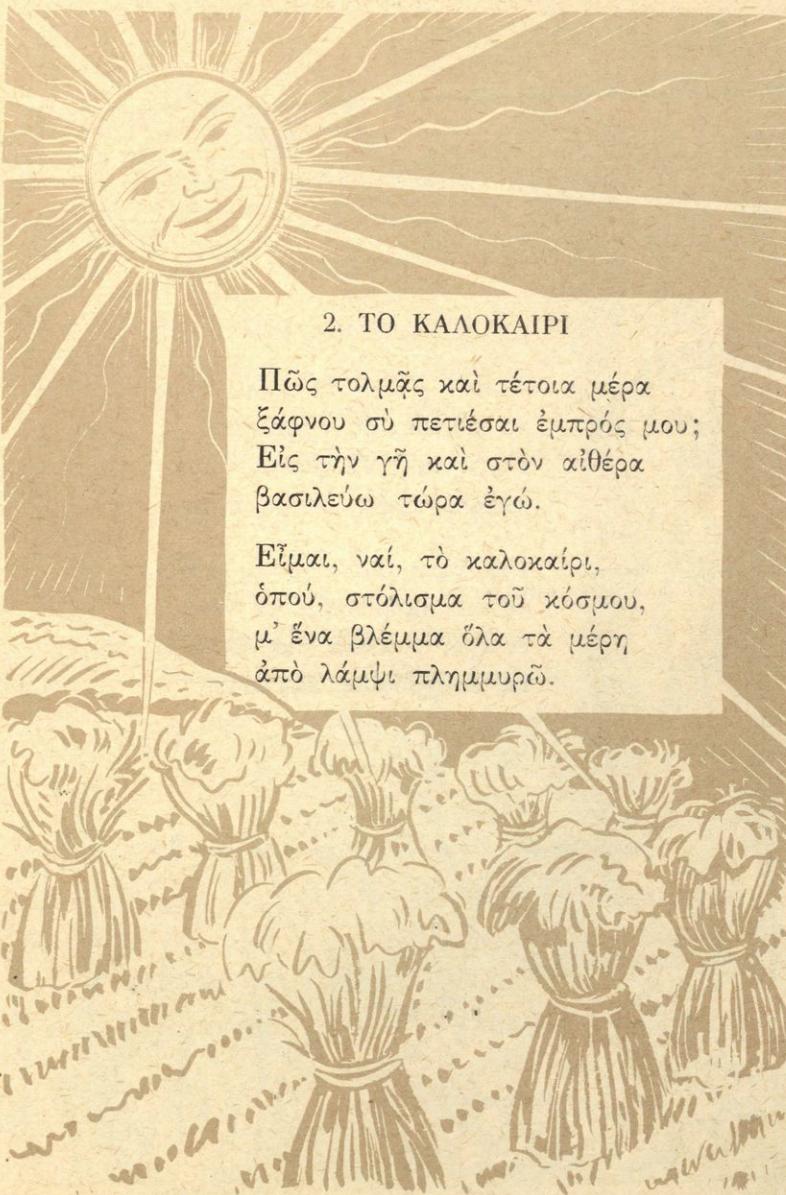
Αθανάσιος Χριστόπουλος

65. ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΕΠΟΧΕΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

1. Η ΑΝΟΙΞΙΣ

Ποιά εῖμαι γώ δὲν ᔁχω γρεία
νὰ σᾶς πῶ, καλές Κυράδες·
μὲ τὴν μόνη μου εύωδία
φανερώνομαι ἀρκετά.

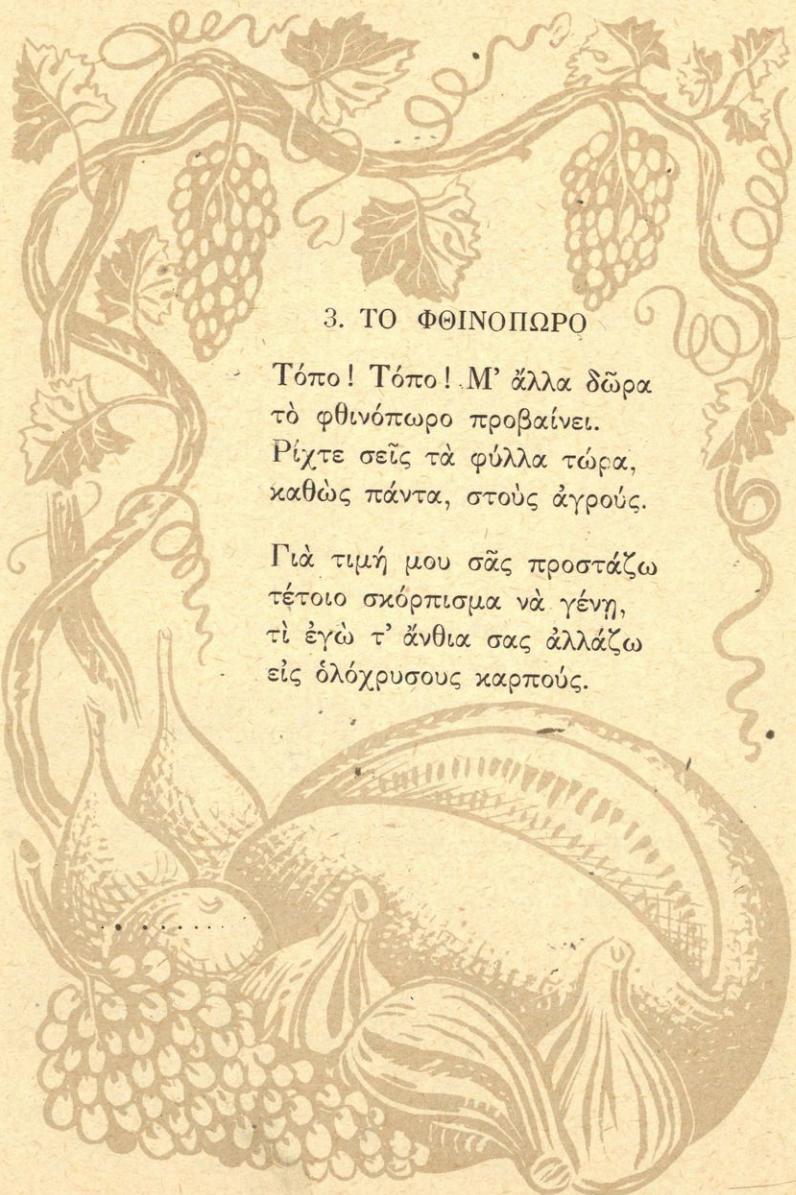
Ναί· τὴν ἄνοιξι, ποὺ τώρα
φεύγει ράχες καὶ πεδιάδες,
ἔλοστόλιστη, ἀνθοφόρα
ξαναβλέπετε ἐμπροστά.

2. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πῶς τολμᾶς καὶ τέτοια μέρα
ξάφνου σὺ πετιέσαι ἐμπρός μου;
Εἰς τὴν γῆ καὶ στὸν αἰθέρα
βασιλεύω τώρα ἐγώ.

Εἶμαι, ναί, τὸ καλοκαίρι,
όποιύ, στόλισμα τοῦ κόσμου,
μ' ἔνα βλέμμα ὅλα τὰ μέρη
ἀπὸ λάμψι πλημμυρῶ.

3. ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Τόπο! Τόπο! Μ' ἄλλα δῶρα
τὸ φθινόπωρο προβαίνει.
Ρίχτε σεῖς τὰ φύλλα τώρα,
καθὼς πάντα, στοὺς ἀγρούς.

Γιὰ τιμὴ μου σᾶς προστάζω
τέτοιο σκόρπισμα νὰ γένη,
τὶ ἐγώ τ' ἀνθια σας ἀλλάζω
εἰς ὀλόχρυσους καρπούς.

4. Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μήν, ἀδέλφια, φοβηθῆτε
ἀν στ' ὠραῖό σας περιβόλι
τὸν χειμῶνα τώρα ἰδῆτε
μ' ὀλοφάνερη μορφή.

Ἐδῶ ἐρχόμουν κάθε τόσο,
μέρα ἐργάσιμη καὶ σχόλη,
στ' ἄνθια, βρέχοντας, νὰ δώσω
μόσχους, χρώματα, ζωή.

« Ποιητικὰ » Εργα Γεράσιμος Μαρκουδᾶς

66. ΣΤΗ ΡΟΔΟ

Ἡ Ρόδος εἶναι γεμάτη ὥραῖα τοπία καὶ ἀρχαιότητες. Καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ ἔνα, ἡμπορεῦ νὰ εἴσθε βέβαιοι πῶς δὲν λείπει καὶ τὸ ἄλλο.

Στὶς κορφὲς τῶν βουνῶν, ἀπ’ ὅπου τὸ μάτι ἀγκαλιάζει τὴν ἀπέραντη θάλασσα καὶ τὰ παιγνίδια τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίων ἀκροπόλεων. Στοὺς σκαμμένους γραφικούς βράχους τῶν ἀκρογιαλιῶν βρίσκονται τάφοι ἀρχαίων Ροδίων. Μαρμάρινες στῆλες καὶ κρήνες λευκάζουν μέσα σὲ γοητευτικὲς πρασινάδες.

Μ’ ὅλο ποὺ τὸ νησὶ αὐτὸ ἐγέννησε «ἀγέρωχους ἀνδρες», ὅπως λέει ὁ "Ομηρος, ἡ φύσις ἔχει μιὰ ἡμερωσύνη καὶ μιὰ γλυκύτητα, ποὺ τὴν νοιώθετε εύκολα.

Δὲν ἔμεινα παρὰ μόνον μιὰ ἡμέρα στὴν ἀνοιξιάτικη φύσι της. Τὸ ἄσπρο καράβι, ποὺ μὲ εῖχε φέρει ἐμπρὸς στὰ κάστρα τῆς Ρόδου, ἐπερίμενε ύπ’ ἀτμὸν γιὰ νὰ μὲ μεταφέρῃ καὶ σ’ ἄλλα ἀκρογιαλια. "Αρκεσε ὠστόσο ἡ σύντομη αὐτὴ ἐπίσκεψι, γιὰ νὰ γεμίσῃ ὁμορφιές ἡ ψυχή μου. Γιατί, κάνοντας τὴν ἐκδρομὴ τῆς ἀρχαίας Λίνδου, εἰδα ἀρκετὸ μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ρόδου. 'Ο δρόμος, ποὺ φέρνει ἔως ἐκεῖ, περνάει μέσα ἀπὸ γοητευτικὰ χωριά, σὰν μιὰ κλωστὴ μέσα ἀπὸ χάντρες.

Τὸ ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο πρωϊνό, ποὺ ἐπήγανα στὴν Λίνδο, ὁ ἀέρας ἦταν γεμάτος ἀπὸ μυρωδιές θυμαριῶν καὶ ἀνθισμένων πορτοκαλιῶν καὶ ἀπὸ τὸν ἀχὸ τῶν πευκώνων.

Σ' ὅλη τὴν διαδρομὴ τὰ μάτια μου δὲν ἀντίκρυσαν οὔτε μιὰ σπιθαμὴ φτωχικῆς ἢ ἀσήμαντης φύσεως. Παντοῦ τὰ κυπαρίσσια, οἱ ἐλιές, τὰ πλατάνια καὶ τὰ πεῦκα ἔντυναν τοὺς λόφους καὶ τὶς λαγκαδιές, καὶ στοὺς κάμπους ἀπλωνόταν ἡ τρυφερὴ πρασινάδα τῶν περιβολιῶν.

Τὰ χωριὰ τῆς Καλλιθέας, τοῦ Ἀρχαγγέλου, τῆς Μάλιωνας, ποὺ ἦταν στὸν δρόμο μας, ἐλεύκαζαν ἐπάνω στὴν ἀπέραντη πρασινάδα, σὰν κοπάδια καθισμένων περιστεριῶν. Τὸ γενικό τους ἀσβέστωμα καὶ ἡ πάστρα τῶν αὐλῶν τους εἶχαν ἔνα γιορταστικὸ τόνο, ποὺ ἐφαίδρυνε ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀνοιξιάτικη ἀτμόσφαιρα.

· Ή Λίνδος, ὅταν ἐφθάσαμε, μοῦ προσφέρθηκε σὰν ἔνα ποτήρι, ὅπου ἤπια τὴν δμορφιὰ ὄλης τῆς Ρόδου. Τὸ θέαμά της συνδυάζει τὴν γοητεία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον.

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ σημερινὸ χωριὸ δὲν φέρει ἀνάξια τὸ ἴστορικό του ὄνομα. Οἱ στενοὶ δρόμοι του θέλγουν μὲ τὴν μεσογειακὴ νησιώτικη γραφικότητά των καὶ τὴν μεγάλη πάστρα των. Τὰ σπίτια, κολλημένα τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο, εἶναι κάτασπροι κύβοι. Αὐτὰ τὰ ταπεινὰ μὰ καὶ πρόσχαρα μαζὶ νησιώτικα σπιτάκια ἥταν ἀνακατωμένα μὲ μέγαρα κτισμένα ἀπὸ Λίνδιους ἐμπόρους καὶ ἐφοπλιστὰς τοῦ 16ου αἰώνος.

Σ' ἄλλα σπίτια ἐθαύμασα, κρεμασμένα στοὺς τοίχους σὰν πολύτιμες εἰκόνες, τὰ ἔξαίσια ροδίτικα πιάτα, καὶ δὲν ἐπεράσαμε ἀπὸ κατώφλι, ὅπου νὰ μὴν ἔστεκαν χωρικὲς γυναικεῖς, ντυμένες γιὰ τὸ Πάσχα, μὲ τὰ γιορτινά τους φορέματα καὶ στολισμένες μὲ τὰ φλουριά τους.

· Εγγυρίσαμε ὡστόσο βιαστικὰ τὸ χωριό, γιατὶ ἀνυπομονύσαμε ν' ἀνεβοῦμε στὴν ἀκρόπολι τῆς ἀρχαίας Λίνδου.

· Ψώνεται στὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου, ποὺ εἶναι ἀπότομος καὶ γυμνός. Τὸ ἀνέβασμά του εἶναι κουραστικό, ἀλλὰ ὅταν περνᾶτε τὴν πύλη τοῦ κάστρου βρίσκεσθε εἰς τὴν ἀρχαία Ελ-

ληνικὴ Ἀκρόπολι καὶ σᾶς ὑποδέχονται σὰν πυργοδεσπότες
ἡ Ὀμορφιὰ καὶ ἡ Ἰστορία.

Ἐκεῖ ὑψωνόταν δὲ περίφημος στὴν ἀρχαιότητα ναὸς τῆς
Λινδίας Ἀθηνᾶς καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐστόλιζαν προαύλια, βω-
μοὶ ἄλλων θεῶν, ἑκατοντάδες ἀγάλματα καὶ ἀναρίθμητες
μαρμάρινες ἐπιγραφὲς μὲν ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Λινδίων.
Ἐπέρασα στὴν ἀρχαία ἀκρόπολι τῆς Λίνδου μίαν ὥρα καὶ εἴ-
χα τὴν αἰσθησι ὅτι ἔζοῦσα μέσα στὸ παρελθόν. Κάτω ἀπὸ
τὸ φωτεινὸν καὶ γαλάζιον οὐρανὸν ἐβασίλευε μιὰ γαλήνη αἰωνό-
τητος. "Ἐναὶ ἀπέραντο τοπίο στεριᾶς καὶ θαλάσσης ἀπλωνό-
ταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου. Οἱ ἥλιοις ἐχρύσιζε τὴν δύμορφιά
του. Τὰ μάτια μου περιφέρονταν σὰν ἀναποφάσιστα, σὰν
νὰ μὴν ἥξευραν νὰ διαλέξουν τὸ σημεῖο, ποὺ θὰ τοὺς ἀρεσε
περισσότερο νὰ σταθοῦν.

"Ἐβλεπα τὸ λιμάνι, ἀπὸ ὅπου ἔξεκίνησε μιὰ ἡμέρα μὲ
τὶς τριήρεις του δὲ βασιλιᾶς Τληπόλεμος, γιὰ νὰ λάβῃ μέρος
στὸν Τρωϊκὸ πόλεμο, τὸν τάφο τοῦ Κλεοβούλου, ἐνὸς ἀπὸ
τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὶς ἀκτές, ποὺ ἔ-
μπαιναν βαθιὰ μέσα στὴ θάλασσα.

Τὸ σημεῖο, ὅπου ἐπὶ τέλους ἐσταμάτησα, ἦταν ἔνας μι-
κροσκοπικὸς ὅρμος, κάτω ἀπὸ τὸν λόφο, κλειστὸς σὲν δακτυ-
λίδι, ποὺ ἐγυάλιζε σὰν μιὰ μεγάλη ζαφειρόπετρα. Σ' αὐτόν,
λένε, ἐβγῆκε δὲ ἀπόστολος Παῦλος γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ρώμη
καὶ κατήχησε τοὺς Ροδίους στὴν θρησκεία τοῦ Ναζωραίου.
Μὰ δὲ νοῦς μου ἐπέταξε ἀμέσως σὲ μιὰν ἄλλη μορφή.

Σ' αὐτὸν ἐκεῖ τὸν ὁρμίσκο, ἐσκέφθηκα, θὰ ἀποβιβά-
σθηκε δίχως ἄλλο ἡ Ἐλένη τοῦ Μενελάου, ὅταν, ὅπως λέει
ὁ θρύλος, ἥλθε στὴν Λίνδο, ἀφοῦ ἔπεισε ἡ Τροία. Ποῦ ἀλλοῦ
παρὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀγκαλιὰ θὰ εὔρισκε καλύτερο καταφύγιο
ἀπὸ τὴν τρικυμία καὶ τοὺς ἀνθρώπους;

Κατὰ διασκευὴν Θ. Παρασκευοπούλου

Κώστας Οὐράνης

67 ΔΗΛΟΣ

Είχαμε πάει νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν Δῆλο. Τὸ ταξίδι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνῃ κανεὶς κάθε ἡμέρα. Ἡ Δῆλος εἶναι σήμερα ἀκατοίκητη. Συγκοινωνία μὲ τὸ νησὶ δὲν ὑπάρχει καὶ γιὰ νὰ πάῃ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὰ ἀρχαῖα ἢ πρέπει νὰ περάσῃ μὲ κατεῖ ἀπὸ τὴν Σῦρο ἢ νὰ πετύχῃ καμμιὰ εὔκαιρία ἐκδρομῆς μὲ βαπόρι. Τέτοιες ἐκδρομὲς κάνουν, πότε - πότε, διάφοροι σύλλογοι, ναυλώνογτας ἐπίτηδες βαπόρια. Καὶ μιὰ τέτοια εὔκαιρία ἐπετύχαμε καὶ ἔμεῖς.

Είχαμε μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἰδοῦμε τὴν ἑλληνικὴ αὐτὴ Πομπηῖα. Γιατί, ὅπως ἡ Πομπηῖα στὴν Ἰταλία, ποὺ ἐσκεπάσθηκε ἀπὸ τὴν λάβα τοῦ Βεζουβίου, ὅταν τὴν ἐξέθαψαν, ἐβρέθηκε ὅπως ἦταν τὴν στιγμὴ τῆς καταστροφῆς, ἔτσι καὶ ἡ Δῆλος διατηρεῖται μὲ τὰ σπίτια της καὶ τοὺς δρόμους της, ὅπως ἦταν τὸν ἀρχαῖο καιρό. Μίσογχρεμισμένα βέβαια καὶ ἀλλαγμένα ἀπὸ τὸν καιρό, ἀλλὰ ὅχι ἀφανισμένα καὶ ἀγνώριστα, ὅπως σὲ ἄλλους ἀρχαίους τόπους.

Περπατῶντας κανεὶς στοὺς δρόμους της καὶ μπαίνοντας μέσα στὰ σπίτια, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ νομίζεις, πώς χθὲς ἀκόμη τὰ ἀφῆκαν οἱ παλιοί της κάτοικοι, φαντάζεσαι πώς ξαναζῆς στοὺς παλιοὺς καιρούς καὶ ξαναγυρίζεις μὲ τὴν φαν-

τασία σου στὰ χρόνια, ποὺ τὸ νησὶ αὐτὸ μὲ τὸ μεγάλο του ἐμπόριο καὶ τὸ πολυκάραβο λιμάνι του καὶ τοὺς ὡραίους ναούς του ἥταν κατοικία πλουσίων ἀνθρώπων καὶ περαστικῶν ξένων.

"Ετσι ἔνα ὡραῖο καλοκαίρινὸ πρωὶ ἀποβιβασθήκαμε στὸ ἔρημο σῆμερο ἀκρογιάλι τῆς Δήλου, ὃπου ἄλλοτε ἔχαλοῦσε ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν κίνησι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ταξιδιωτῶν. "Ενας ἀρχαιολόγος, ποὺ ἥταν μαζί μας, ἐμπήκε μπροστά μας νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὰ ἀρχαῖα καὶ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὸ κάθε τι, ποὺ θὰ ἐβλέπαμε. Αὐτοὶ οἱ ἀρχαιολόγοι, βλέπετε, στοὺς ἀρχαίους τόπους εἶναι σὰν νὰ βρίσκωνται στὸ χωριό τους. Καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιθυμήσωμε καλύτερο ὀδηγὸ ἀπ' αὐτούς. Αὐτοὶ εἶναι σὰν ντόπιοι ἐκεῖ καὶ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι σὰν ξένοι, ποὺ μᾶς φιλοξενοῦν στὸν τόπο τους.

"Οταν προχωρήσαμε λιγάκι, ὁ ἀρχαιολόγος ἐσταμάτησε καὶ μᾶς εἰπε:

— Βλέπετε ἐκεῖ ἐπάνω μιὰ μικρὴ λίμνη, ποὺ γυαλίζει μέσα στὰ καλάμια; Λοιπὸν ἐκεῖ κοντά, κάτω ἀπὸ μιὰ φουνικιά, ἐγένενησε ἡ καημένη ἡ Λητὼ τὸν Ἀπόλλωνα. "Οταν ἐπλησίαζε νὰ γεννήσῃ, τὴν ἕφεραν γρήγορα=γρήγορα ἐδῶ καὶ ἐλευθερώθηκε ἡ γυναικα μὲν ἔνα χαριτωμένο ξανθὸ ἀγοράκι, ποὺ ἥταν ὁ θεὸς Ἀπόλλων, καὶ ἔνα δύμορφο κοριτσάκι, τὴν "Αρτεμι.

"Οπως μᾶς ἐμιλοῦσε ὁ ἀρχαιολόγος καὶ ὅπως ἐβλέπαμε τὰ μέρη, ἐνομίζαμε, πῶς χθὲς ἀκόμη εἶχαν γεννητούρια στὸ νησί. Πολλοὶ μάλιστα ἐνόμισαν, πῶς εἶχαν ἀκούσει τὶς φωνοῦλες τῶν μωρῶν.

'Αφήνοντας πίσω καὶ τὸ ἔρημο λιμάνι, ἐπροχωρήσαμε πρὸς τὴν πόλι. 'Επερνούσαμε ἀνάμεσα ἀπὸ μάρμαρα ναῶν, στῆλες, στοές καὶ ἀγάλματα. 'Ο σοφός μας ὀδηγὸς μᾶς ἐξήγησε τί ἥταν τὸ ἔνα καὶ τί τὸ ἄλλο.

"Επειτα ἐπήγαμε στὸ μουσεῖο, γεμάτο ἀπὸ ὡραῖα ἀγάλματα καὶ ἐπιγραφές.

— Τώρα, μᾶς εἶπε ὁ ὁδηγός μας, ἀφοῦ εἴδαμε τοὺς ναοὺς καὶ τὶς στοὺς καὶ τὴν ἀγορά, πᾶμε νὰ κάνωμε καὶ ἔναν περίπατο μέσα στὴν πόλι. Οἱ ἄνθρωποι μόνο λείπουν νὰ μᾶς καλοδεχθοῦν. "Ολα τὰ ἄλλα μένουν στὸν τόπο τους. Τὰ σπίτια, ὅπου ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι, τὰ δρομάκια, ὅπου ἐπερπατοῦσαν, τὰ μαγαζιά, ὅπου ἔκαναν τὰ ψώνια τους.

'Ανεβήκαμε στὸν λόφο, ποὺ ἦταν κτισμένη ἡ πόλι, ἀφοῦ ἐκάναμε ἔνα γῦρο στοὺς ἀρχαίους δρόμους. 'Ο ὁδηγὸς μᾶς εἶπε:

— "Ἄς μποῦμε τώρα σ' αὐτὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο. Χωρὶς ἄλλο τὸ σπίτι αὐτὸ θὰ ἦταν σπίτι κάποιου ἀρχαίου ἐφοπλιστοῦ. Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ ἵδιος νὰ μᾶς δεχθῇ, ἀλλὰ δὲν πειράζει.

'Επροχωρήσαμε, ἀνεβήκαμε τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια καὶ βρεθήκαμε στὴν εύρυχωρη αὐλή, στρωμένη ὅλη μὲ ὡραῖα μωσαϊκά.

— Δὲν σᾶς τὸ ἔλεγα ἐγώ, πώς εἶναι σπίτι ἐφοπλιστοῦ; μᾶς εἶπε ὁ ὁδηγός μας. Νὰ καὶ τὸ ἔμβλημά του, ιστορημένο ἐπάνω στὸ ψηφιδωτό. Μιὰ ἄγκυρα καὶ ἔνας Τρίτων. Σύμβολα ναυτικὰ καὶ τὰ δυό.

'Έσταθήκαμε καὶ ἐκαμαρώναμε τὸ ἀρχοντόσπιτο.

— Κρῆμα νὰ μὴν εἶναι ὁ ἵδιος νὰ μᾶς περιποιηθῇ.... εἶπε ὁ ὁδηγός μας. "Ἐνα γλυκό καὶ ἔνα ποτήρι νερὸ θὰ ἀξίζει ὅ, τι πῆς αὐτὴν τὴν ὥρα.

"Ἐνας μικρὸς ἀπὸ τὸν τόπο, ποὺ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ, καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰν νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμία μας καὶ σὰν νὰ ἥθελε νὰ βγάλῃ ἀσπροπρόσωπο τὸν νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι... γ

Τὰ ἐδεχθήκαμε μὲ τὴν μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε ἐγύρισε στὸν μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε:

— Δὲν μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι ἐσύ;

‘Ο μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε... εἶπε.

Καὶ καθὼς τὸ παιδάκι τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἴχαμε φαντασθῆ, ἐμοίραζε δλόγυρα λυσκούμια, καὶ νερά, ἐνομίζαμε πώς τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε στὸ σπίτι του ὁ φιλόξενος νοικοκύρης του. Τότε κάποιος ξένος, ποὺ ἦταν μαζὶ στὴν ἐκδρομή, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ ἐσημείωσε:

«Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὡραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νεράκι».

— Απὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου; ἐρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Όριστε, κύριοι, ἡ σκάλα, μᾶς εἶπε, σὰν ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Δὲν τὴν βλέπετε;

Μπροστά μας πραγματικὰ ἦταν ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀνεβήκαμε, σὰν νὰ ἥμαστε στὸ σπίτι μας. Ἔξαφνα σ' ἔναν τοῖχο εἴδαμε κάτε-δρυιθοσκαλίσματα, σὰν τὰ κακογραμμένα γράμματα, ποὺ γράφουν καὶ σήμερα τὰ παιδιὰ στοὺς τοίχους. Ἐσκύψαμε καὶ ἐδιαβάσαμε:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΥΦΛΟΣ ΟΥΔΕ ΒΛΕΠΕΙ
ΟΥΔΕΝ ΠΑΙΖΩΝ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ ΕΚΛΕΨΕΝ
ΑΥΤΩ ΕΡΜΙΑΣ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ

— Καταλαμβάνετε τί τρέχει ἐδῶ; μᾶς εἶπε ὁ ἀρχαιολόγος. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π. Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινά, νὰ γράφουν ἐπάνω στοὺς τοίχους. ‘Ο μικρὸς Ἐρμίας λοιπὸν ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸν μικρούλη τὸν Δημήτριο, παιδιὰ χρηματιστῶν καὶ τὰ δύο, καὶ ὁ Ἐρμίας ἔκανε ζαβολιές στὸν Δημήτριο, χωρὶς νὰ παίρνῃ εἰδησι ἐκεῖνος.

Κάποιος άλλος πονηρὸς μικρὸς ὅμως, ποὺ εἶχε μυρισθῆ τὴν ζαβοιλιά, ἔπιασε καὶ ἔγραψε στὸν τοῖχο αὐτά, ποὺ ἐδιαβάσατε.

Καὶ ὁ ἀρχαιολόγος μᾶς ἐξήγγησε τὴν ἀρχαία ἐπιγραφὴν τοῦ τοίχου:

‘Ο Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲν βλέπει τίποτε, ὅταν παῖς γε τὰ κότσια. ‘Ο Ερμίας τοῦ ἔκλεψε μερικὰ κότσια.

Κάποιος τότε ἀπὸ μᾶς ἐγύρισε καὶ εἶπε αὐστηρὰ στὸν μικρὸ μὲ τὰ λουκούμια:

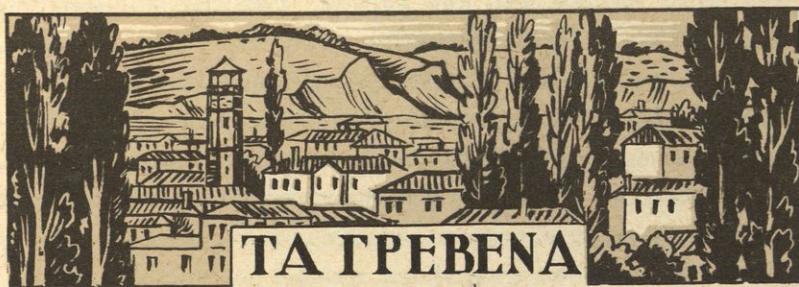
—’Εσύ τὰ ἔγραψες αὐτά;

‘Ο μικρὸς τὰ ἔχρειάσθηκε.

—’Οχι, μπάρμπα, ἐφώναξε. Δὲν τὰ ἔγραψα ἐγώ...

Σὲ λίγο ἐφεύγαμε μὲ τὸ γρήγορο βαπόρι, ἀφήνοντας πίσω μας τὸ φωτολουσμένο νησὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Καὶ δὲν ἤταν σὰν νὰ ἐφεύγαμε ἀπὸ μιὰ νεκρὴ πολιτεία. Κάτι μᾶς ἔλεγε μέσα μας, πῶς εἴχαμε ξαναζήσει, γιὰ λίγες ὡρες, μαζὶ μὲ τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τοῦ ἱεροῦ νησιοῦ καὶ πῶς εἴχαμε παίξει κότσια μαζὶ μὲ τὸν κουτὸ Δημήτριο καὶ τὸν τετραπόνηρο τὸν Ερμία.

Παῦλος Νιοβάρας

“Οταν, μικρὸ παιδὶ ἀκόμη, ἀκουα στὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ τ’ ὄνομα τῶν Γρεβενῶν, τὰ ἐφανταζόμουν σκαρφαλωμένα στὰ κατσάβραχα τῆς Πίνδου, ἐκεῖ στὰ ἀπάτητα

λημέρια τοῦ Ζιάκα καὶ ὅλης τῆς δοξασμένης κλεφτουριᾶς.

Φοβᾶμαι, ἀλήθεια, ὅτι πολλὰ Ἑλληνόπουλα δὲν ἔχουν ἀκούσει οὔτε τ' ὄνομα τῆς ἀρματῶλικῆς οἰκογενείας τοῦ Ζιάκα. Καὶ ὅμως κάθε κορυφὴ τῆς Ρούμελης ἀντιλαλεῖ τίς παλληκαριές καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια τῶν Ζιακαίων.

Τέσσαρα ἀδέλφια εύρεθηκαν στὸν μεγάλο χαλασμὸ τοῦ Μεσολογγιοῦ. Γιὰ τὸν ἀρματωλὸ Γιαννούλα τραγουδοῦμε ἀκόμη στὴν Ρούμελη:

Γράφει ὁ Γιαννούλας μιὰ γραφὴ κι ἔνα καημένο γράμμα σὲ σᾶς, Γερόντοι ἀπ' τ' "Αγραφα, σὲ σᾶς, κοτζαμπασῆδες, γρήγορα τὸ μούρασαλὲ ἀπ' τὴν Ὁξυὰ καὶ κάτω...

Κι ὅταν στὸ Σπήλαιο, κοντὰ στὰ Γρεβενά, ἐσκοτώθηκε στὰ 1854 ὁ τελευταῖος Ζιάκας, τὸ κλέφτικο τραγούδι διαλάλησε παντοῦ τὸν μεγάλο χαμὸ καὶ ἐπρόσταξε καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμη νὰ πενθήσουν:

'Εσεῖς, πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου, φέτο νὰ μὴ λαλήσετε, παρὰ νὰ βουβαθῆτε.

Γι' αὐτό, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἐφανταζόμουν τὰ Γρεβενὰ πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν κάμπο. "Ενα-ταξίδι ὅμως ἔως ἔκει μὲ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πλάνη αὐτή.

'Απὸ τὴν Κοζάνη τὸ αὐτοκίνητο ὅλο καὶ κατέβαινε χαμηλότερα καὶ ὑστερα ἀπὸ 55 χιλιόμετρα εύρήκαμε τὰ Γρεβενά, τρυπωμένα σ' ἔνα βαθύπεδο τοῦ γειτονικοῦ Ἀλιάκουνος. Κυκλωμένα ἀπὸ πανύψηλες βουνοκορφές, ἔχουν μόνον μιὰ στενὴ ἔξοδο πρὸς τὸ ποτάμι, καὶ ζοῦν ἔκει ἀπόμερα καὶ εὐχαριστημένα ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις παλιῶν δοξασμένων καιρῶν.

Τὸ ἔργο τῆς παλιᾶς κλεφτουριᾶς τῶν Γρεβενῶν συνέχισαν στὸν καιρό μας τὰ παλληκάρια τῶν Μακεδονικῶν ἀγώνων, λίγα χρόνια πρὸς γίνη ἐλεύθερη καὶ πάλι ἡ Μακεδονία μας. Καὶ οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τοῦ 1911 πολλὲς ἡ-

μέρες ἔγραφαν γιὰ τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ Μητροπολίτη τῶν Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ. Καὶ ἀφοῦ εὐρέθηκα στὴν Κοζάνη, εἶχα τὸν πόθο νὰ προσκυνήσω τὸ ἄγιο χῶμα, που ἐδέχθηκε τὸ ταλαιπωρημένο σῶμά του.

Ἡταν σούρουπο, ὅταν φθάσαμε στὰ Γρεβενά· στὴν πλατεῖα τῆς μικρῆς πολιτείας λαμποκοποῦσε ἡ μαρμαρένια προτομὴ τοῦ μαρτυρικοῦ Δεσπότη. Μὲ συγκίνησι βαθειὰ ἀντίκρυσα καὶ προσκύνησα τὴν ἀδείλιαστη μορφὴ τοῦ Αἰμιλιανοῦ καὶ μὲ πιὸ πολλὴ συγκίνησι ἀκουσα τὸ βράδυ ἀπὸ εὔγενικὸ φίλο ὅλη τὴν ἱστορία του.

Ο Αἰμιλιανὸς ἐγεννήθηκε στὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὰ 1874 καὶ ἐσπούδασε στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. "Αμα ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του, ἔγινε διάκος κοντὰ στὸν Μητροπολίτη τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ καθηγητὴς στὸ Ἑλληνικὸ γυμνάσιο.

Σὲ λίγον καιρὸ ἔγινε ἐπίσκοπος καὶ βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτου. Καὶ ὅχι μόνον βοηθὸς στὰ θρησκευτικά του καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ σύντροφος καὶ δεξὶ χέρι στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τοῦ Παύλου Μελᾶ καὶ τῶν ἀλλών παλληκαριῶν τῶν Μακεδονικῶν βουνῶν.

Στὰ 1908 ἔγινε Μητροπολίτης Γρεβενῶν. Ἐδῶ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες ἦταν σκληρότεροι. Ἡμέρα καὶ νύκτα ὁ Αἰμιλιανὸς ἐγύριζε στὰ χωριά, δίνοντας θάρρος στοὺς βασανισμένους ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες χριστιανούς. "Ολοὶ τοῦ ἔλεγαν νὰ μὴ βγαίνῃ ἀπὸ τὰ Γρεβενά, γιατὶ ἐκινδύνευε ἡ ζωὴ του· παντοῦ τὸν παραμόνευαν οἱ ἔχθροί του.

— Νὰ μὴ βγαίνω ἀπὸ τὰ Γρεβενά; ἀπαντοῦσε μὲ ὑπερηφάνεια ὁ Αἰμιλιανός. Μήπως εἴμαι Μητροπολίτης μονάχα στὰ Γρεβενά; Τὰ χωριά μου θὰ μείνουν χωρὶς τὸν πατέρα τους;

Καὶ ἐξακολουθοῦσε ἀτάραχος τὶς περιοδεῖές του. Οἱ

χριστιανοί έμάθαιναν τὰ σχέδια τῶν ἔχθρῶν, ἀλλὰ δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ λένε τίποτε στὸν Αἰμιλιανό. Καὶ τὸν Ὁκτώβριο τοῦ 1911, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Σχίνοβο, ἐδολοφονήθηκε μὲ τὸν ἀγριώτερο τρόπο, μαζὶ μὲ τὸν διᾶκό του καὶ τὸν ἀγωγιάτη του.

"Τστερα ἀπὸ πέντε ἡμέρες εύρηκαν κρεουργημένα τὰ πτώματά τους...

"Ολα τὰ χωριὰ ἐξεκίνησαν γιὰ τὴν πολιτεία ἐπήγαιναν νὰ προσκυνήσουν τὸ χιλιοβασανισμένο σῶμα τοῦ ἀλησμονήτου Δεσπότη. Καὶ μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἔθαψαν δίπλα στὴν Μητρόπολι.

Δημ. Κοντογιάννης

69. ΤΟ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ

Σὲ μιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου, σὰν ζωγραφιὰ ἀπὸ τεχνίτη χέρι ιστορημένη, ξεπροβάλλει μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου τὸ θρυλικὸν Ἀργυρόκαστρο.

Πόλις μεσαιωνική, ποὺ ὑψώνεται ἀνάμεσα σὲ βουνὰ ἄγρια, ἀπλησίαστα, ἀδενδρα καὶ σκυθρωπά. Ἐπάνω σὲ τρεῖς γιγάντιους βράχους εἶναι κτισμένα τὰ σπίτια τῆς· καὶ μπροστά, στὸν πιὸ ψηλὸ βράχο, κάθεται βαρὺ τὸ ὑπερήφανο Κάστρο, ἀπὸ τὸν καιρὸ μαυρισμένο, μὲ τὶς ἐπάλξεις καὶ τὶς πολεμίστρες του βουβές, τὶς τοξωτές του πόρτες ἀνοικτές, τοὺς πύργους του ἔτοιμορροπούς.

Νομίζεις πῶς ξάφνου ἀπὸ τὶς ὄλανοικτες πόρτες θὰ ξεχυθοῦν μελίσσαι οἱ βυζαντινοὶ ἀκρῖτες, σιδερόφρακτοι καβαλλάρηδες, μὲ σπαθιὰ γυμνὰ καὶ μακριὰ κοντάρια, γιὰ νὰ κτυπηθοῦν μὲ Νορμανδούς καὶ Σλαύους ἐπιδρομεῖς.

Χρόνοι ἡρωϊκοὶ καὶ θρῦλοι παλαιοὶ ζωντανεύουν στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα.

Καὶ πλησιάζεις... Οἱ στοές, οἱ φυλακές, οἱ πολεμίστρες γεμάτες ἀγριόχορτα καὶ παπαροῦνες. Γεράκια κρώζουν καὶ ζυγιάζονται ἀπὸ πάνω σου· κοιτάζουν κάτω μὲ βλέμμα διαπεραστικό. Ἔπειτα, ξαφνικά, ὁρμοῦν σὰν βέλη καὶ χύνονται πρὸς τὴν πεδιάδα.

Σοῦ φαίνεται πώς ζῆς σ' ἄλλους παλιοὺς καιρούς, στὸν μεσαίωνα. Σοῦ φαίνεται πώς βρίσκεσαι σὲ κεῖνα τὰ θυρικὰ βυζαντινὰ κάστρα, ποὺ οἱ Ἀκρίτες ἔκτιζαν στὰ μακρινὰ σύνορα τῆς χώρας σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι, γιὰ νὰ ὑπερασπίζουν τὴν Πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς λογῆς-λογῆς βαρβάρους.

Ἐδῶ νοιώθει κανεὶς καλύτερα ὅσα ἔτυχε νὰ διαβάσῃ στὴν ἱστορία. Τώρα καταλαβαίνει πόσοι ἀγῶνες, πόσες θυσίες θὰ ἔγιναν γῦρο στὰ κάστρα αὐτά, γιὰ νὰ κρατηθῇ ὁ τόπος ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων. Καὶ φαντάζεται κανεὶς πόσον ἀγρυπνη καὶ καρτερικὴ πρέπει νὰ ἔταινε ἡ φρούρησι ἀπὸ τὰ ψηλὰ αὐτὰ κάστρα. Ἐρχόταν ὥρα, καὶ πολὺ συχνά, ποὺ τὸ φρούριο ὅλο ἐτράνταζε ἀπὸ τὸν κρότο τῶν σιδερένιων ὅπλων, ἀπὸ τὰ προστάγματα τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀπὸ τὸ ποδοβολητὸ καὶ τὰ χρεμετίσματα τῶν ἀλόγων.

Ο Διγενῆς Ἀκρίτας, ἡ Ἡρακλῆς τῆς βυζαντινῆς Ἑλλάδος, ζωντανεύει ὀλόκληρος μπροστά στὰ μάτια σου στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα. Ἔτσι καὶ τὸ ἀντίκρυσμα τῶν γῦρο βουνῶν φέρει στὴν θύμησί σου ὀλοζώντανες κάποιες ἄλλες μορφές, πιὸ κοντινὲς καὶ γνώριμες, τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς εὔζωνους τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ποὺ ἀγωνίσθηκαν καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα τους στὰ βουνὰ αὐτά, γιὰ νὰ διώξουν κάποιους ἐχθρούς, τοὺς Λύκους καὶ τοὺς Κενταύρους καὶ τὰ τσακάλια τῆς Ἀλβανίας.

Γ. Α. Μέγας

70. Η ΚΕΡΚΥΡΑ

Ποιός μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανέμορφο χρῶμα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ; Ποιός ἄλλος ἥλιος κατώρθωσε ποτὲ νὰ χρυσώνῃ τοὺς παλιοὺς λίθους τῆς Ἀκροπόλεως καὶ νὰ ξαναζωντανεύῃ τὴν παλιά τους ψυχή; Ποιός δὲν ἔθαύμασε καὶ δὲν ἔχαρηκε τὰ μενεζεδένια δειλινὰ παιγνίδια τοῦ ἥλιου μὲ τὶς πλαγιές τοῦ Ὑμηττοῦ;

Ἄλλὰ ἡ φύσι ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ ἄφθονα στὸ δοξομένο κάμπο τῆς Ἀττικῆς ἐνα χρῶμα, τὸ πράσινο.

Οποιος κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησὶ τοῦ Ἰονίου — στὴν ὥραια Κέρκυρα — πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ πάῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι. Τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται μὲ εύκαλυπτους καὶ ἵτιές καὶ τὰ μπαλκόνια σκιάζονται ἀπὸ περιπλοκάδες καὶ κισσούς, καὶ δυὸ βήματα πάρα πέρα βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Οἱ ἀπέραντος ἐλαιῶνας εἶναι μιὰ ἀκράτητη πλημμύρα. Γεμίζει κάθε κοιλάδα μὲ τὸ σταχτοπράσινο χρῶμά του καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς γέρικες ἐλιές του νὰ ἀνταμώσῃ τὴν θάλασσα, ποὺ φιλεῖ τὶς ρίζες τους καὶ καθρεφτίζει τὶς κορυφές τους.

Κι ἀνάμεσα στὶς φυλλωσίες ζεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιὰ ἀπὸ ἐπαύλεις, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει σὲ μιὰ κοιλάδα, προφυλαγμένη ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαιδέμματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές μὲ λεμονιές, δάσος δόλόκληρο. Καὶ ἡμα ἀνέβωμε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πιὸ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ζετυλίγεται ἐμπρός μας.

"Ἐνα ποταμάκι ἥσυχο κυλᾶ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχῖνα καὶ πιὸ πέρα ζαπλώνεται τὸ ἀπέραντο λιβάδι ὃς κάτω στὴ θάλασσα. "Ἐνα πράσινο χαλὶ σμίγει μὲ τὸ ἄλλο, τὸ γαλάζιο· ἀσπρα σημάδια στὸ ἔνα φαίνονται οἱ γλάροι, μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

"Ἐκεῖ κάτω κοντὰ—λέει τὸ πανάργαιο ὡραῖο παράμυθι— ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὁδυσσεὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰν ἐλιά. 'Ἐκεῖ, στὴν ὅχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ, στέλλει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴν βασιλοπούλα μὲ τὶς ὑπηρέτριες τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν. Καὶ ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπὸ τὶς φωνὲς καὶ τὰ γέλια τῶν γυναικῶν, ποὺ παίζουν τὴν σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

'Ἐκεῖ τώρα στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούσῃς τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα ἀπὸ τὰ ὄκτω μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴν βενζίνα του ἔνα αὐτοκίνητο. Καί, ἀντὶ τὶς φωνὲς καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρειὰ ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτη.

Τρέχει καὶ σήμερα ἥσυχα τὸ ποταμάκι; ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριὰ οὔτε νεράϊδες παίζουν στὶς ὅχθες του. Μερικές ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιός ξέρει μήπως ἀπὸ τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ Ὁδυσσεὺς ἔνα κλαρὶ γιὰ νὰ σκεπασθῇ, δὲν ἔπιασαν παρακλάδια, καὶ βρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερα ἔκεῖ!

“Ολη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐλιᾶς καὶ μὲ τὰ τεράστια κύματα, τοὺς ὄλοπράσινους λόφους.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας. Ἀληθινὸ παιγνίδι τῆς φύσεως. Οἱ ἥλιοι τὴν στολίζει μαγευτικὰ σὰν καλλιτέχνης καὶ ποιητής. Τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπὸ τὰ βουνά καὶ σὰν ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἀπὸ πάνω της ἔνα πελώριο φωτοστέφανο. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορυφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου δμοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερὸν χάϊδεμμα τοῦ ἥλιου.

Πέντε - ἔξι ϕαροποῦλες μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας, ν' ἀράξουν στὸ λιμανάκι, καὶ στὴν ἀκρογιαλιὰ ἀντηχεῖ ἡ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα τους.

✗ “Ἐνας περίπατος μισῆς ὥρας σὲ φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ ἵσως ὅλης τῆς Ἑλλάδος. “Ἐνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὁνομασία τῆς θέσεως· εἶναι τὸ «Κανόνι».

+ Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα, μὲ τὸ διβάρι καὶ τὶς καλαμίες του στὸ βάθος, ἥσυχη σὰν καθρέπτης. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοικτὸ πέλαγος μ' ἔνα φρικίασμα σιγανό, ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὅρια τῶν δύο, ἔνα μοναστηράκι, ἐπάνω σὲ ἔνα βράχο ἐπίπεδο, καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πώς εἶναι τὸ πλοϊο τοῦ Ὁδυσσέως ἀποιλιθωμένο. Σήμερα εἶναι μιὰ πινελιὰ πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Καὶ ἀντίκρυ στὴν σειρὰ φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι ὡς τὸ Γαστούρι.

Μακριὰ σ' ἔναν ἀπὸ κείνους τοὺς κρεμαστοὺς λόφους, ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὴν θάλασσα πρὸς τὸ Γαστούρι, μιὰ βασανισμένη ψυχή, ἡ βασίλισσα τῆς Αὔστριας Ἐλισάβετ,

έφαντάσθηκε μιὰ ἡμέρα ἔνα καταφύγιο, ἔνα ἄσυλο μακριὰ
ἀπὸ τὸν θόρυβο τῆς ζωῆς, μέσα στὸ πράσινο, μέσα στὴν
φύσι, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ζήσῃ ἥσυχὰ. Καὶ ἔκτισε τὸ παλάτι
της. Τὸ ἐστόλισε μὲ ἀγάλματα κι εἰκόνες. Καὶ ἐξεφύτρωσαν
ἐκεῖ θεοὶ καὶ ἡμίθεοι. Νύμφες καὶ Μοῦσες, μέσα σὲ πίδακες
καὶ σὲ σπηλιές. Καὶ ἐκεῖ ἐζοῦσε καὶ ἡ ψυχὴ ἐκείνη μιὰ ζωὴ
χαριτωμένη τῶν ἀρχαίων παραμυθιῶν, ὥσπου ἐπέθανε.

Τώρα τὸ παλάτι τοῦ Γαστούριοῦ εἶναι ἑλληνικό. Εἶναι
ἔνα ἀπὸ τὰ στολίσματα τοῦ πανέμορφου νησιοῦ. ~~X~~

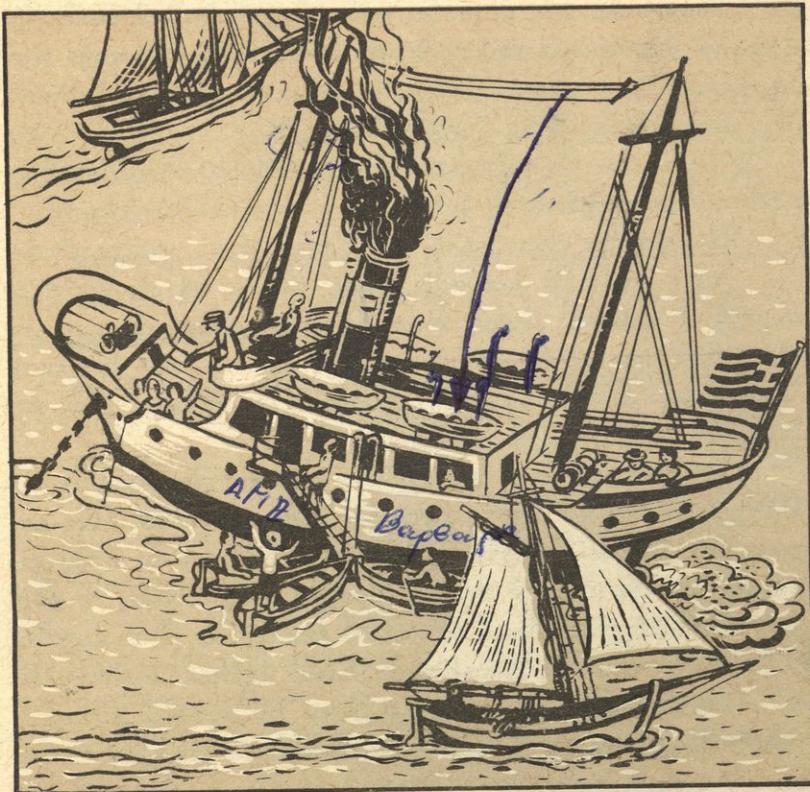
Λαύρας

71. ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΥΡΟ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Λό λιμάνι τῆς Κυπαρισσίας εἶναι μικροσκοπικό.
Δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσι νὰ φιλοξενῇ ὑπερωκεάνια
οὔτε τεράστια πολεμικά, καθὼς τὰ φιλοξενεῖ σχε-
δὸν κάθε χρόνο τὸ θεόκτιστο λιμάνι τῆς Πύλου.
Ἐδῶ μόνον μικρὰ κατίκια μὲ κατάλευκα πανιά,
σὰν ὥραῖοι κύκνοι, ἀργοκίνητα καὶ ναζιάρικα,
μπαινοβγαίνουν ἀπὸ τὸ ἥσυχο λιμανάκι μας. Κάθε Κυριακὴ
πρωὶ ἀκούγεται καὶ σφύριγμα βαπτοριοῦ. Εἶναι τὸ μικρὸ
ἐπιβάτικο ἀτμόπλοιο «Ἄγια Βαρβάρα», ποὺ ἔκτελεῖ τακτι-
κὰ τὸν γῦρο τῆς Πελοποννήσου.

Μόλις ἀγκυροβολεῖ τὸ τριγυρίζουν οἱ βάρκες. 'Ο γε-
ρανὸς (τὸ βίντσι) δουλεύει, ἐπιβάτες ἐπιβιβάζονται· ἀλλοι
βγαίνουν νὰ πιοῦν κρύο νερὸ ἀπὸ τὴν ἴστορικὴ πηγὴ τοῦ Διο-
νύσου, ποὺ ἔνώνει τὰ νερά της μὲ τὰ ἀλμυρὰ κύματα. 'Απὸ
τὰ ὅφθονα αὐτὰ κρυόνερα πάντα τὸ ἀτμόπλοιο παίρνει νερὸ
γιὰ τοὺς ἐπιβάτας, ὥσπου νὰ φθάσῃ στὸν Πειραιᾶ.

Δεν περνά μιά ώρα και τὸ σφύριγμα ἀκούγεται πάλι.
Ο ἔλικας αὐλακώνει τὰ νερὰ και τὸ πλοῖο μᾶς ἀποχαιρετᾷ,
γιὰ νὰ μᾶς ξαναεπισκεφθῇ τὴν ἐρχομένη Κυριακή.

Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς Κυριακὲς ἀποφασίσαμε και ἐμεῖς νὰ γίνωμε ταξιδιῶτες. 'Ο πλοίαρχος καπετάν - Δημήτρης μᾶς ἐδέχθηκε μὲ καλωσύνη. 'Ο καμαρῶτος μὲ πολλὴ εὐγένεια μᾶς ἔδωσε καθίσματα ἐπάνω στὴν γέφυρα και ἐμεῖς παραγγείλαμε τὸ πρωίνὸ καφεδάκι.

Μόλις ἐκάμψαμε τὸν λιμενοβραχίονα, ἀρχισε νὰ ταλαντεύεται τὸ πλοῖο μᾶς σὰν καρυδόφλουδο, ἐνῷ ἄνεμος δὲν

έφυσοῦσε, οὕτε κύματα εἶχε ἡ θάλασσα. Τὸ πλοῖο ὅλο ἐσάλευε καὶ ἡ πρῷρά του ἀνεβοκατέβαινε σὰν νὰ προσκυνοῦσε τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.

Τόσο πολὺ μᾶς ἐτάραξε, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐσκεφθῆκαμε νὰ διακόψωμε τὸ ταξίδι, μόλις θὰ ἐφθάναμε στὴν Καλαμάτα. "Ολων μας τὰ πρόσωπα ἔγιναν ωχρὰ καὶ ἡ εἰκόνα τῆς μεταμελείας ἦταν ζωγραφισμένη." *

* Ημαστε στὴν γέφυρα ἀκίνητοι καὶ μελαγχολικοί· τὴν μελαγχολικὴ αὐτὴ σιγὴ διακόπτει ὁ καπετάν - Δημήτρης.

- Η θάλασσα εἶναι καλή, μᾶς λέγει, εἶναι γεμάτη ὑγεία. Αὐτὰ ἐμεῖς τὰ ἀκούαμε, χωρὶς βέβαια νὰ δίνωμε προσοχή. * Ο καθαρὸς ὅμως ἀέρας, ἡ ἀπασχόλησί μας μὲ τὰ νέα μέρη ποὺ ἐβλέπαμε, ἐμετρίαζαν ὀλοένα τὴν ἐνόχλησι. "Επειτα καὶ αὐτὴ ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἐμετριάσθηκε πολὺ, καὶ ἔτσι δὲν ἀργήσαμε νὰ συνέλθωμε.

Δὲν εἶχαμε ἀκόμη διανύσει ἔνα μίλι καὶ ἐθαυμάζαμε τὴν ὄλοπράσινη καὶ κατάφυτη ἀκτὴ τῆς Πελοποννήσου. Μᾶς παρουσιάσθηκε ἔνα ὥραιότατο ἐκκλησάκι τόσο κοντά στὴν θάλασσα, ποὺ τὰ κύματα σχεδὸν ἔβρεχαν τοὺς τοίχους τους. * Η τοποθεσία λέγεται Ἀγρίλης καὶ τὸ ἐκκλησάκι εἶναι ἀρχαῖος βυζαντινὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως. Εἶναι κτίσμα Ἰωάννου Η' τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ προτελευταίου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Στὴν θέσι αὐτή, στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια, ἦταν τὸ σημερινὸ χωριὸ Χαλαζόνι, ποὺ κατέστρεψαν οἱ πειραταί. Οι χωρικοὶ ἀφησαν τὴν θέσι αὐτὴ καὶ ἔκτισαν τὸ χωριὸ δύο μίλια μακρύτερα ἀπὸ τὴν θάλασσα, ἐκεῖ ὅπου εἶναι τώρα. "Τσερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὸ ἐρειπωμένο χωριὸ καὶ τὴν γκρεμισμένην ἐκκλησία ἀσκήτευε ἔνας καλόγερος. Μιὰ ἡμέρα ἐπέρασε ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ὅταν ἀκόμη ἦτο Δεσπότης (ἡγεμὼν) τοῦ Μυστρᾶ. Ο καλόγερος προσποιήθηκε πώς δὲν ἔγνωριζε καὶ τοῦ λέγει:

—'Εσύ θὰ βασιλεύσης...

—"Αν βασιλεύσω, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ἰωάννης, τί θέλεις νὰ σου κάνω;

Καὶ ὁ Καλόγηρος εἶπε:

— Θέλω νὰ μοῦ κτίσης τὴν ἐκκλησία.

‘Ο Ἰωάννης ἐβασίλευσε καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσι.

"Ἐκτισε τὴν μικροσκοπικὴ ἐκίενη ἐκκλησία καὶ τὸ ὑλικὸ τὸ ἔστειλε, ὅπως λέγουν, ἀπὸ τὴν Πόλι.

Τώρα ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἔπαινε εὐτελῶς. Ἡ θάλασσα εἶναι ἥσυχη, ὁ οὐρανὸς καθαρός, τὸ ἀεράκι δροσερό καὶ ἡ ὄρεξι αὐξάνει.

Ἐμπρός μας φαίνεται ἔνα ὠραιότατο νησάκι. Εἶναι ἡ νῆσος Πρώτη. Ἀπὸ μακριά, ποὺ τὴν βλέπομε, μᾶς φαίνεται σὰν μιὰ μεγάλη σάύρα ἀπλωμένη στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ δὲν κατοικεῖ κανείς. Οἱ κάτοικοι τῶν Γαργαλιάνων ἀποβιβάζουν τὸν χειμῶνα τὰ ποιμνιά των, γιατὶ ἔχει καλὴ βοσκή.

KΑράζομε τώρα στὸ ἀνοικτὸ λιμάνι τῆς Μαράθου, ποὺ εἶναι τὸ ἐπίνειον τῶν Γαργαλιάνων. "Ολη ἡ ἔκτασις, ποὺ χωρίζει τὴν Μάραθο ἀπὸ τοὺς Γαργαλιάνους, εἶναι κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια, σταφίδες καὶ ἐλιές. Οὔτε μιὰ σπιθαμὴ δὲν βρίσκεται ἀκαλλιέργητη. Οἱ Γαργαλιανιῶτες εἶναι πολὺ ἐργατικοί. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Μαράθου ἔξαγεται τὸ λάδι, τὸ κρασὶ καὶ ἡ σταφίδα τῶν Γαργαλιάνων καὶ τῶν περιχώρων.

Τὸ πλοϊο φεύγει καὶ σὲ λίγο ἐμπρός μας ἀρχίζει νὰ φαίνεται ἡ Σφακτηρία.

Εἶναι ἔνας τεράστιος λιμενοβραχίων, ποὺ προφυλάττει τὸν λιμένα τῆς Πύλου ἀπὸ τὴν ὄργη τῶν κυμάτων, ὅταν εἶναι κακοκαιρία. "Ομως τὰ κύματα μὲ τὴν ὑπομονή των κατατρώγουν δύοένα τὰ πλευρά της. Ἀποκόπτουν πελώρια

πέτρινα βουνά και τὰ καταποντίζουν στὸν βυθό. Καὶ ἔτσι ἀνοίγουν δρόμο πρὸς τὸν λιμένα. Δύο ἀπομονωμένοι βράχοι σχηματίζουν εἶσοδο στὸ λιμάνι.

Τὸ πλοϊό μας ἔχει γραμμὴ πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς γίγαντας, ποὺ στέκονται ὑπερήφανοι καὶ κατάμαυροι. Καὶ μπαίνομε στὸ λιμάνι.

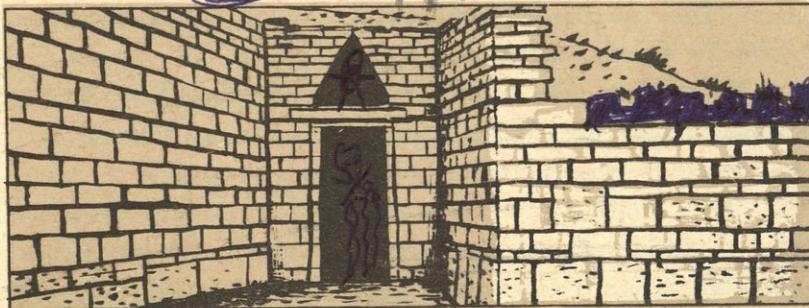
Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀσφαλέστερο λιμάνι. Ἐδῶ πολλὲς φορὲς καταφεύγουν οἱ μεγάλοι εὔρωπαῖκοὶ στόλοι τῆς Μεσογείου, ὅταν κάνουν μεγάλὰ γυμνάσια. Βρισκόμαστε στὰ βασίλεια τοῦ Ὁμηρικοῦ Νέστορος. Ἐκεῖ ἐκάηκε ὁ ὑπερήφανος Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἀπὸ τὰ πολεμικὰ τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ ἔτσι ἔληξαν τὰ βάσανα τοῦ μεγάλου μας Ἀγῶνος.

Σήμερα οἱ ψαρᾶδες μαζὶ μὲ τὰ ψάρια τραβοῦν καὶ κανένα σιδερικὸ ἀπὸ τὰ σουλτανικὰ καράβια, ποὺ σαπίζουν στὸν πυθμένα. Ἐπάνω σ' ἔνα βράχο, ποὺ τὸν δέρνουν ἀδιάκοπα τὰ κύματα, ὑψώνεται τὸ μνημεῖο τοῦ φιλέλληνος Σανταρόζα. Σ' ἄλλο βράχο τὸ μνημεῖο τῶν Ρώσων καὶ πλησίον ὁ τάφος τοῦ δοξασμένου Τσαμαδοῦ. Παρέκει λάμπει κάτασπρο τὸ περίλαμπρο μνημεῖο τῶν Γάλλων. Οἱ Ἑλληνες, ποὺ πάντα εὐγνωμονοῦν, ὕψωσαν παντοῦ στοὺς ξένους, ποὺ ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὰ μνημεῖα τῆς εὐγνωμοσύνης.

Ἄπὸ τὸ πλοϊό μας βλέπομε τὸ «Νεόκαστρο», τὸ φρούριο, ποὺ σώζεται ἀκέραιο, γιατὶ στὰ 1828 τὸ εἶχε ἐπισκευάσει ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μαιζών. Ἐχει ἐπάλξεις, πολεμίστρες, δεξαμενές, προμαχῶνες. Βλέπομε ἀκόμη τὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ ἐκτίσθηκε ἐπὶ φραγκοκρατίας. Ἐπειτα ἐπὶ τουρκοκρατίας ἔγινε τζαμὶ καὶ ἀπὸ τὴν Μεγάλη Ἐπανάστασι ἔγινε Ὁρθόδοξος ναός.

«Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος»

N. Μαρτίνης (Διασκευὴ)

72. ΟΙ ΠΑΛΙΟΠΕΤΡΕΣ

~~Χ~~Ο Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ γυιὸς τοῦ «Γέρου τοῦ Μωριᾶ», ὑπασπιστὴς τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἑλλάδος "Οθωνος καὶ Ἀμαλίας, ἀφηγεῖτο κάποτε μετὰ τὴν ἔξωσί των, τὴν ἔξης ἴστορία, ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα τῆς πίστεως τῶν βασιλέων στὴν ἀρχαία παράδοσι τοῦ "Εθνους.~~Χ~~

Κατὰ τὴν πρώτη περιοδεία τῶν βασιλέων στὴν Πελοπόννησο—λέγει ὁ ὑπασπιστής των—μόλις ἐφθάσαμε στὸ Ναύπλιο, μὲ ἐκάλεσε ὁ βασιλεὺς καὶ μοῦ εἶπε:

— Πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦμε καὶ τὰς Μυκήνας, κύριε Κολοκοτρώνη. Σεῖς ποὺ γνωρίζετε τὸν τόπο, παρακαλῶ νὰ φροντίσετε. Αὔριο θὰ γίνη ἡ ἐκδρομή. Γνωρίζετε τὸ μέρος;

— Μυκήνας εἴπατε, Μεγαλειότατε; Μάλιστα, θὰ φροντίσω

....~~επῆγα~~. συνεχίζει ὁ Γενναῖος—στὴν ἀγορὰ καὶ ἐρωτοῦσα νὰ μάθω ποὺ εἶναι αὐταὶ αἱ Μυκῆναι. Άλλὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ μὲ διαφωτίσῃ.

— Πρώτη φορὰ ἀκοῦμε τὸ ὄνομα αὐτό, μοῦ ἔλεγαν. Τί τόπος εἶναι αὐτός;

— Απηλπισμένος πηγαίνω νύκτα στὸ γειτονικὸ χωριό καὶ συναντῶ στὸ δρόμο βοσκούς ποὺ ἐγύριζαν.

— Ελᾶτε ἐδῶ, παιδιά, τοὺς λέγω. Πῆτε μου, σὲ ποιό

μέρος ἐδῶ τριγῦρο συνηθίζουν οἱ «λόρδοι» καὶ πηγαίνουν νὰ ἴδοῦν τίποτε παλιὰ χαλάσματα;

— Ἐγώ ξέρω, μοῦ ἀπαντᾶ ἔνας βοσκός. Στὸ Χαρβάτι πηγαίνουν συχνὰ οἱ «λόρδοι» μὲ βιβλία κι ὅλο φάχνουν κάτι παλιόπετρες, ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Τότε ἐθυμήθηκα — συνέχισε δὲ Κολοκοτρώνης — ὅτι ἐγνώριζα τὸ μέρος, εἶχα μάλιστα κάμει φοβερὸ πόλεμο ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐκινήσαμε λοιπὸν κατὰ τὸ πρόγραμμα, τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί. Ἔφιππος ἐγώ, καμαρωτός, ὡδήγησα τὴν βασιλικὴ συνοδεία στὸ Χαρβάτι καί, ὅταν ἐφθάσαμε, ἐσήκωσα τὸ δεξί μου χέρι καὶ ἔδειξα τὶς παλιόπετρες.

— Ιδοὺ αἱ Μυκῆναι, εἶπα.

Οἱ συνάδελφοί μου ἔμειναν μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα, ἔκπληκτοι γιὰ τὴ σοφία μου. Ἀλλὰ καὶ ὁ "Οθων εὐχαριστήθηκε.

— Ο κύριος Κολοκοτρώνης, εἶπε, εἶναι ἔξ ὅλων μας δὲ λογιώτατος καὶ ὁ περισσότερον κάτοχος ἀρχαιολογικῶν γνώσεων.

~~Α~~λλὰ καὶ ἡ Ἀμαλία, λογία ὅσον καὶ ὁ "Οθων, «πλήρης Ἐλλάδος», δύως καὶ ἐκεῖνος, δὲν ἐλάτρευε λιγώτερο τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα. Καὶ τῆς ἄρεσε νὰ ἐκτελῇ χρέη «ἔξηγητοῦ» τῶν ἀρχαιοτήτων στοὺς φιλοξενουμένους τῆς, συνοδευομένη ἀπὸ τὸν εὐφυέστατο ὑπασπιστή της Καρατάσσον, τὸν ἔνδοξον Ἀγωνιστήν, ὁ ὅποιος τῆς ἔλεγε κάποτε στὴν Ἀκρόπολι: ~~Α~~

— Μὴ τοὺς λέεις τόσα πολλά, βασίλισσα. Θὰ τοὺς παλαβώσῃς αὐτοὺς τοὺς κουτόφραγκους. Καὶ θὰ κουβαλήσουν ὅλες τὶς παλιόπετρες στὰ σπίτια τους καὶ θὰ βουλιάξῃ τὸ καράβι. Ἀμ, θὰ τοὺς χωρίσουν καὶ οἱ γυναῖκες τους, γιατί, ἀντὶ στολίδια, θὰ τοὺς πᾶνε πέτρες... (Διότι οἱ ξένοι συνήθιζαν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὶς ἀρχαιότητες καὶ μὲ μία ... πέτρα).

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ θυμοσόφου ὑπασπιστοῦ της μετέφρασε ἡ Ἀμαλία στὸν τότε ἀρχιδούκα τῆς Αὐστρίας, τὸν

ἔπειτα ἀτυχῆ αὐτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ Μαξιμιλιανό, ὁ ὅποῖος,
νεαρὸς τότε, ἔκαμε τὸν γῦρο τοῦ κόσμου μαζὶ μὲ τὸν ἀδερ-
φό του καὶ ἦτο φιλοξενούμενος στὰς Ἀθήνας.

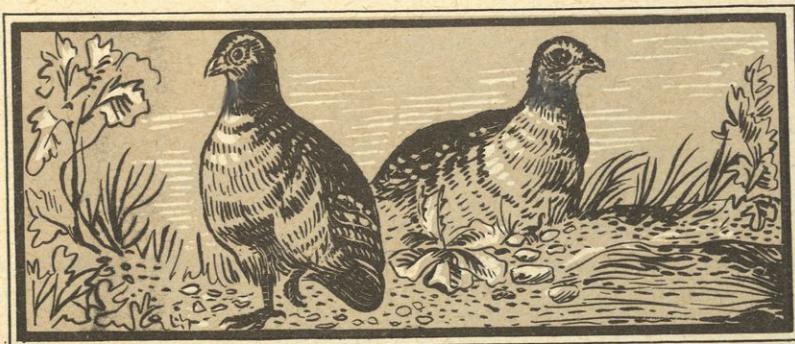
— "Εχεις δίκιο, λέγει ὁ ἀρχιδούξ στὸν Καρατάσσο. Εἴμεθα
κουτόφραγκοι καὶ γ' αὐτὸ ἐρχόμεθα στὴν Ἑλλάδα νὰ ξυ-
πνήσῃ τὸ μυαλό μας.

Καὶ τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ἀγωνιστής, ὁ ὅποῖος, ἀν καὶ ἀγράμ-
ματος, ἤξερε πολὺ καλά, ὅπως δόλοι οἱ Ἑλληνες τοῦ Ἀγῶνος,
τὴν ἐθνικὴν σημασία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παραδόσεως:

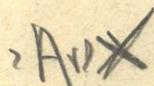
— "Ας τὰ λέμε ἐμεῖς αὐτά, Ὅψηλότατε. Τὸ ξέρομε καλά,
πώς σ' αὐτὰ τὰ λιθάρια χρωστοῦμε τὴν ἐλευθερία μας. Αὐτὰ
ἐδόξασαν τοὺς παλιοὺς καὶ γ' αὐτὰ ἐσυμπάθησε ἡ Εύρώπη
τὸν ἀγῶνα μας.

Ἐφημερίς «Στρατιωτικὰ Νέα»

E. P. Φωτιάδης (Διασκενή)

73. Η ΠΕΡΔΙΚΑ

"Αν ίδητε πέρδικα νὰ περπατῇ, θὰ πῆτε ὅτι πιὸ ἀρμο-
νικό, πιὸ ρυθμικό, πιὸ εὐχάριστο περπάτημα εἶναι ἀδύνατο
νὰ ἔχουν καὶ οἱ ἄγγελοι.

Οι κυνηγοί, ἀμα τὴν βλέπουν νὰ περπατῇ, τῆς σφυ-
ρίζουν ὅπως τὰ σκυλιά. Αὐτή, ἔχοντας πεποίθησι στὴν τέ-

χνη νὰ γυρίζῃ ἀνάποδα γιὰ ἀνὰ μὴ φαίνεται, στέκεται ἡ βουβαίνεται ἡ ἀναποδογυρίζεται. Καὶ ὁ κυνηγὸς σφυρίζοντας τὴν πλησιάζει ἀπ' ἐκεῖ ποὺ θὰ τοῦ ἔλθῃ βολικὰ νὰ τὴν τουφεκίσῃ, ἐκτὸς ἀν τὸν γελάσῃ καὶ χαθῇ ἀπότομα ἀπὸ τὰ μάτια του. Τὰ περδικόπουλα ἔχουν τόση τέχνη νὰ γίνωνται ἐνα μὲ τὸ χῶμα, γιατὶ τὰ βοηθεῖ τὸ χρῶμά τους, ποὺ τὰ χάνετε μπροστὰ στὰ μάτια σας. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ κυνήγι τῆς πέρδικας εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο στοὺς κυνηγούς.

‘Η πέρδικα κάνει τὴν φωλιά της σὲ χαμηλὰ ριζοσπήλια. Μὰ τὸ τραχούδι λέει:

Ἐπάνω στὴν τριανταφυλλιὰ
φτειάνει ἡ πέρδικα φωλιά
μὲ σύρματα καὶ μὲ φλωριά
καὶ μὲ σαράντα πέντε αὔγα.

Κι ἀνετραντάχθη ἡ πέρδικα
καὶ πέσαν τὰ τριαντάφυλλα.
Τό μαθαν οἱ ἀρχόντισσες
καὶ πᾶν νὰ τὰ μαζέψουν,
νὰ φτειάσουν ἄνθινο νερό,
νὰ λούσουν νύφη καὶ γαμπρό.

Κλωσσᾶ τὸ πουλὶ δώδεκα αὔγα, ἐνῷ ἡ ζωιολογία τοῦ λαοῦ λέγει πώς φθάνει ὡς τὰ σαράντα πέντε. Τὰ αὔγα ὅχι μονάχα τρώγονται, μὰ τὰ βάζουν καὶ στὴν φωλιά τῆς κόττας καὶ τὰ κλωσσᾶ ὅπως καὶ τὰ δικά της. Τὰ κοττοπερδικόπουλα ὅμως φεύγουν στὴν ἑρημιὰ σὰν μεγαλώσουν. Καὶ γι' αὐτὸ φροντίζουν ἐνωρίς νὰ τὰ κλείσουν στὰ κλουβιά. Μὰ καὶ ἐκεῖ μόλις ἀκούσουν περδικολάλημα, κτυποῦν τὰ σύρματα τοῦ κλουβιοῦ μὲ τέτοια μανία, ποὺ ματώνονται. Οἱ κυνηγοὶ μεταχειρίζονται τὰ κοττοπερδικόπουλα ἀκριβῶς γι' αὐτὸν

Επι

τὸν σκοπό. Ἀφοῦ μεγαλώσουν λίγο, τὰ παίρνουν μὲ τὰ κλουβιά τους καὶ τὰ τοποθετοῦν σὲ μέρη περδικοσύχναστα.
 Ἐκεῖ βάζουν ἐπάνω στὰ κλουβιά ἔνα πανί κόκκινο, ~~πού~~ κάνει τὴν πέρδικα νὰ λαλῇ ἀδιάκοπα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο
 ξεγελοῦνται οἱ ἄλλες πέρδικες καὶ πλησιάζουν τὰ κλουβιά,
 ὅπου οἱ κυνηγοὶ τὶς περιμένουν κρυμμένοι πίσω ἀπὸ βρά-
 χους ἢ κλαδιά. ~~Χ~~

~~Χ~~ Η πέρδικα τρώγει ἀπὸ ὅλα τὰ χορταρικά. Ἀπαραίτητη
 ὅμως τροφή της εἶναι τὸ χαλίκι γιὰ χωνευτικὸ ἢ γιὰ νὰ
 καθαρίζῃ τὴν φωνή της, ὅπως λέγουν. Ἐλησμόνησα νὰ σᾶς
 πῶ, ὅτι ἡ πέρδικα ἔχει ἀδυναμία καὶ στὰ σταφύλια. "Ἐνα
 ἀπὸ τὰ ἄπειρα τραγούδια τῆς λέει ~~Χ~~

- Ποῦ ἥσουν πέρδικα γραμμένη
 κι ἤλθες τὸ πρωὶ βρεμένη;
- Ἡμουνα πέρα στὰ πλάγια
 στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια.
- Τί ἔτρωγες πέρα στὰ πλάγια
 στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια;
- Ἐτρωγα τὸν Μάη τριφύλλι
 καὶ τὸν Αὔγουστο σταφύλια. ~~Χ~~

Τὰ περισσότερα τραγούδια τῶν γάμων καὶ τῶν ἀρρα-
 βώνων δανείζονται εἰκόνες ὁμορφιᾶς καὶ δροσιᾶς ἀπὸ τὴν
 πέρδικα. Είναι τὰ πιὸ ποιητικὰ σύμβολα τῆς ὁμορφιᾶς, τῆς
 γιορτῆς, τῆς δροσιᾶς. Ὁ ἴδιος ποιητὴς σὲ κάποιους στί-
 χους παρακαλεῖ τὰ νύχια του:

Νύχια μου καὶ νυχάκια μου
 καὶ νυχοποδαράκια μου,
 τὴν πέρδικα ποὺ πιάσατε
 νὰ μὴν τὴνε χαλάσετε.

«Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα»

Στέφανος Γρανίτσας

74. Η ΕΛΙΑ

Εύλογημένο νά' ναι, ἐλιά, τὸ χῶμα ποὺ σὲ τρέφει,
κι εὐλογημένο τὸ νερό, ποὺ πίνεις ἀπ' τὰ νέφη,
κι εὐλογημένος τρεῖς φορὲς αὐτός, ποὺ σ' ἔχει στείλει
γιὰ τὸ λυχνάρι τοῦ φτωχοῦ, γιὰ τ' ἄγιον τὸ καντήλι.
Δὲν εἶσαι σὺ περήφανη σὰν τ' ἄλλα καρποφόρα,
ποὺ βιαστικά, ἀνυπόμονα, δὲν βλέπουνε τὴν ὥρα
πότε μὲ τ' ἀνθολούλουδα τοὺς κλώνους νὰ σκεπάσουν
καὶ μὲ μιὰ πρόσκαιρη ὁμορφιὰ τὰ μάτια νὰ ξυπάσουν.
Ἐσύ 'σαι πάντα ταπεινή· πάντα δουλεύτρα σκύβεις,
μ' ὅλα τὰ πλούτη, ποὺ κρατεῖς, μ' ὅλο τὸ βιό, ποὺ κρύβεις.
Γι' αὐτὸ ἀπ' τὰ πρῶτα νιάτα σου, ποὺ τὰ φιλοῦν οἱ ἀνέμοι,
ῶς τὰ βαθιὰ γεράματα, ποὺ τὸ κορμί σου τρέμει
καὶ γέρνει κάθε σου κλαδὶ καὶ κάθε παρακλάδι,
μέσα στὸν κούφιο σου κορμὸ δὲν σοῦ λειψε τὸ λάδι.

«Τὸ παλιὸ βιολὶ»

Ιωάννης Πολέμης

Α'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

75. ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Αἱ λέξεις πατρὶς καὶ θρησκεία διὰ τὸν "Ελληνα ἐκφράζουν τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Εἶναι τόσον βαθέως χαραγμέναι εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡστε δυνάμεθα νὰ τὰς παραβάλωμεν μὲ τὰς δύο κυριωτέρας κινήσεις αὐτῆς· δηλαδὴ τὴν πατρίδα μὲ τὴν συστολὴν τῆς καρδίας καὶ τὴν θρησκείαν μὲ τὴν διαστολὴν αὐτῆς, εἰς τρόπον ὡστε ἡ ὑπαρξία τῆς μιᾶς (τῆς πατρίδος) προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν τῆς ἄλλης (τῆς θρησκείας).

Εἰς ὅλα τὰ ἔθνικὰ κινήματα οἱ "Ελληνες ἔλαβον πάντοτε ὡς σύνθημα τὸ ὑπέρ πίστεως καὶ πατρίδος. Οἱ πρωτομάρτυρες τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας, πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς.

Δ. Π. Τηνάλδος — Φορέστης (Διασκευὴ)

Χ76. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

‘Η τριακοστή’ Ιανουαρίου είναι άπό τῶν Βυζαντινῶν ἀκόμη αἰώνων ἀφιερωμένη εἰς τοὺς Τρεῖς Ιεράρχας: τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν, τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, τὸν ἐπικαλούμενον Θεολόγον, καὶ τὸν Ιωάννην τὸν Χρυσόστομον. Καίτοι δὲ καθεὶς τούτων ἔχει ἴδιαιτέραν ἡμέραν ἑορτῆς, δῆμως τὴν 30ὴν Ιανουαρίου ἑορτάζονται άπό κοινοῦ, διότι οἱ τρεῖς ἔκεινοι συνετέλεσαν, δσον ἵσως μόνον δ’ Ἀθανάσιος δ’ Μέγας εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς Πίστεως. Συνετέλεσαν δὲ ἔξ ἄλλου δσον οὐδεὶς εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς μεγάλης Ἐλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομίας μὲ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν ψυχῶν — τὸν Χριστιανισμόν — καὶ τὸ θεῖον δίδαγμα τῆς ἀγάπης.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ πρὸς τιμήν των ἑορτὴν καθιερώθη ἀπὸ τοῦ 1100 ὡς ἑορτὴ τῆς Παιδείας, ὡς ἑορτὴ τῶν σπουδαστῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὡς ἑορτὴ ἐπίσης τῶν διδασκάλων. ‘Η ἑορτὴ τῶν μεγάλων τούτων ιεραρχῶν εἶναι ἡ ἑορτὴ τῶν Ἐλληνικῶν καὶ Χριστιανικῶν γραμμάτων, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐλληνοχριστιανικοῦ ἰδεώδους, τοῦ δποίου πιστοῦ εἶναι δλοι δσοι πιστεύουν εἰς τὸν ἀνώτερον ἀνθρώπινον βίον.

XΜεγάλοι θεολόγοι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ λόγιοι, μεγάλοι, ἀκόμη, ἱατροί, δὲν ὑπῆρξαν μόνον θεωρητικοὶ ἄνδρες. Ὑπῆρξαν καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι τῆς πρακτικῆς δράσεως, πολυσχιδεῖς καὶ ἀκούραστοι. Ὑπῆρξαν δὲ τι οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες ἐθεώρουν πλήρη προσωπικότητα. + Επομένως ἔξηγοῦμεν εὐκόλως, διατί οἱ ἄνδρες αὐτοὶ κατώρθωσαν ὅσα κατώρθωσαν μεγάλα καὶ θαυμαστά.

"Αφοβοι ἥρχοντο εἰς ρῆξιν μὲ τοὺς ἴσχυροὺς τῆς ἡμέρας καὶ ἔξήρχοντο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα πάντοτε νικηταί. Ἀνέπτυξαν ἐπίσης οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ γίνουν, αὐτοὶ κυρίως, οἱ ἡγήτορες τῆς μεγάλης κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου, δύοιαν τῆς δοπίας, δύπως εἴπεν δὲ Εύρωπαῖος ἴστορικός, δὲν ἐγνώρισε μέχρι τοῦδε δὲ ὁ κόσμος.

+ Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπερβολή, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσωμεν, δὲ τι εἰς τὴν μεγάλην Μεσαιωνικὴν μας Αὐτοκρατορίαν ὅλα τὰ ὄρφανὰ εὑρισκον θέσιν εἰς τὰ ὑποδειγματικῶς ὡργανωμένα ὄρφανοτροφεῖα· αἱ χῆραι ἐτύγχανον ἰδιαιτέρας περιθάλψεως εἰς εἰδικὰ ἰδρύματα· αἱ πτωχαὶ ἐπίτοκοι γυναῖκες εἰσήγοντο εἰς μαιευτήρια· τὰ ἐγκαταλελειμμένα βρέφη εἶχον ἀσύλον τὰ βρεφοκομεῖα· οἱ πένητες γέροντες εὑρισκον ἥρεμον τέρμα εἰς τὰ γηροκομεῖα· οἱ φυλακισμένοι παντοιοτρόπως ἐπροστατεύοντο εἰς τὰς φυλακάς. +

'Αρκεῖ ἀκόμη νὰ ἐνθυμηθῶμεν, δὲ τι οἱ ἀπόμαχοι (οἱ «παλαιοὶ πολεμισταί», δύπως λέγομεν σήμερον) καὶ οἱ ἀνάπηροι τῶν πολέμων ἐτύγχανον, αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι των, συνεχοῦς προστασίας καὶ στοργῆς. Ὑπῆρχε ταμεῖον πρὸς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων, πλεῖστα ἐπίσης νοσοκομεῖα λοιμωδῶν νόσων (ώς λ.χ. λεπροκομεῖα). +

XΑλλὰ τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ σημειώσῃ κανεὶς

ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν εἰς τὸ Βυζάντιον!

Αλλ' ἀς ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας. "Ανθρωποι τοιαύτης θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς δράσεως, ἵτο φυσικὸν ὅχι ἀπλῶς νὰ θίξουν, ἀλλὰ ἐμβριθῶς νὰ ἀσχοληθοῦν περὶ τὰ μεγάλα ἡθικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς των."
Προκειμένου π. χ. περὶ τῆς ἴδιοκτησίας διακηρύττουν, ἀπὸ συμφώνου καὶ οἱ τρεῖς, ὅτι, ὁσάκις αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ ἄρπαγὴν ἢ ἀμαρτίαν, ὅταν δηλαδὴ ἡ προέλευσίς της εἶναι καθαρά, τότε καὶ μόνον εἶναι ἡθικῶς καὶ θρησκευτικῶς δεκτή. Πρέπει δὲ νὰ τὴν θεωρῶμεν ἀπλῶς δῶρον τοῦ Θεοῦ, περιουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν δικαίωμα χρήσεως, εἴμεθα ἀπλοῦ διαχειρισταὶ καὶ τίποτε ἄλλο. Διότι «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθέν ἔστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων».
Κακὸν ἄρα, κατὰ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας, δὲν εἶναι αὕτη ἡ ἴδιοκτησία, ἀλλὰ ἡ κακὴ προέλευσίς ἢ ἡ κακὴ διαχείρισις αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας τούτους εἰς τὴν Ἔκκλησίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἴδικήν της περιουσίαν. "Η περιουσία αὐτὴ—πολὺ μεγάλη κατὰ τοὺς χρόνους ἔκείνους—διετίθετο εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πασχόντων. "Οθεν καὶ «περιουσία τῶν πτωχῶν» ἔχαρακτηρίζετο.

Αλλ' ἀν καταφέρωνται ἐναντίον τῶν κακῶν πλουσίων οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι συμπαραστάται οίουδήποτε πτωχοῦ. «Δὲν εἶναι πτωχὸς—λέγει ὁ Χρυσόστομος—ἔκεινος, ποὺ δὲν ἔχει τίποτε. Πτωχὸς εἶναι δποιος ἐπιθυμεῖ πολλά. Δὲν εἶναι πλούσιος ἔκεινος ποὺ ἔχει πολλά, ἀλλ' ἔκεινος δὲν ὁποῖος τίποτε δὲν ἔχει ἀνάγκην»

Δριμύτατα ὁμιλοῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ κατὰ παντὸς κέρδους μὴ συμβιβαζομένου πρὸς τὸν ἡθικὸν νόμον:

«Οταν ἀπὸ κακὴν πρᾶξιν κερδίσης, νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι
ἔχεις ἀρραβωνισθῆ τὴν δυστυχίαν», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος. X

‘Ως τὸ ἄριστον καὶ κυρίως θεμιτὸν μέσον πρὸς ἔξεύ-
ρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὸ ζῆν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν
περιουσίας θεωροῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἐργασίαν. “Οχι
δὲ μόνον διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν καθ'
ἔαυτὴν τὴν ἐργασίαν θεωροῦν πρᾶξιν καλήν. Κηρύττουν
αὐτὴν λαμπρὸν μέσον πρὸς ἀσκησιν, πρὸς διαπαιδαγώγησιν
εἰς τὸ καλόν, πρὸς ἴσορροπίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος,
πρὸς τὴν ύγειαν γενικῶς. Καὶ καταφέρονται συνεχῶς ἐναν-
τίον τῆς ἀργίας ὡς μητρὸς πάσης κακίας. «Κατεσκεύα-
σεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν διὰ νὰ ἐργάζεται», λέγει ὁ Χρυ-
σόστομος. Καὶ συμπληρώνει: «Ἡ ἐργασία εἶναι σύμφω-
νος πρὸς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, ἡ ἀργία εἶναι παρὰ τὴν φύ-
σιν αὐτῆς». ‘Ως εἰδὴ δὲ ἐργασίας συνιστοῦν οἱ μεγάλοι
ἐκεῖνοι Πατέρες τὰ διάφορα κυρίως χειροτεχνικὰ ἐπαγγέλ-
ματα, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐκ χαλκοῦ
ἀντικειμένων, τὴν οἰκοδομικήν, κατ' ἔξοχὴν δὲ τὴν γεωρ-
γίαν. ’Αλλὰ καὶ διδόποτε ἄλλο, ἀρκεῖ νὰ μὴ δημιουργῇ
ἡθικὸν κίνδυνον, δπως λ.χ. τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τοκογλύφου
ἢ τοῦ μονομάχου. Τόσον δὲ περισσότερον εἶναι οἱ Τρεῖς
‘Ιεράρχαι θιασῶται τῆς σωματικῆς ἐργασίας, ὅσον διότι
πρέπει νὰ καταρρίψουν τὴν ἔξι ὥρισμένων λόγων πρόληψιν
τῆς Ἀρχαιότητος ἐναντίον τῆς τοιαύτης φύσεως τῆς ἐργα-
σίας: «Καὶ τὸν κατασκευαστὴν σφηνῶν νὰ θεωρῇς ἀδελ-
φόν, λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ δταν τὸν βλέπης νὰ κόπτῃ
ξύλα, νὰ κτυπᾷ μὲ τὸ σφυρί, νὰ εἶναι μουντζουρωμένος,
ὅχι μόνον νὰ μὴν τὸν περιφρονῆς, ἀλλὰ νὰ τὸν θαυμάζῃς» +

+ ‘Ο ἄριστος δὲ τρόπος τῆς χρήσεως τῶν ἐπιγείων ἀ-
γαθῶν εἶναι, κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, ἡ ἀγαθοεργία, ἡ
σπάταλος, ἡ ἀνευ φειδοῦς ἀγαθοεργία. «Τὰ χρήματα εἶναι

καλά, ἐὰν μὲ αὐτὰ παύγης τὴν πενίαν τοῦ πλησίον σου», λέγει δὲ Χρυσόστομος. **X**

Συνιστῶντες δύμας οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἀπεριόριστον ἀγαθοεργίαν καὶ στηλιτεύοντες μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν πολυτέλειαν, δὲν ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἔχοντα νὰ ἐγκαταλείψῃ ἑαυτόν: «Οχι νὰ ζῆς ὅπως ὁ Διογένης ὁ Κυνικός, ποὺ ἐφοροῦσε ράκη καὶ ἐκατοικοῦσεν εἰς πίθον καὶ, ἐνῷ ἐξέπληξε πολλούς, δὲν ὠφέλησε κανένα», λέγει δὲ Χρυσόστομος. Καὶ προσθέτει: «Ο Παῦλος δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ κοσμίως ἐνεδύετο καὶ ἐνοίκιον ἐπλήρωνε τῆς οἰκίας, ὅταν ἔμεινεν εἰς τὴν Ρώμην». **X**

‘Η ἐλεημοσύνη καὶ ἡ εὔρυτέρα φιλανθρωπία εἶναι τὸ κορύφωμα τοῦ κηρύγματος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Συνιστοῦν τὴν ἐλεημοσύνην ἀδιακρίτως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἡθικῆς ποιότητος τῶν ἐλεούμενῶν καὶ θεωροῦν τὸ καθῆκον τῆς ἐλεημοσύνης ἀνώτερον καὶ τῆς νηστείας καὶ τῶν προσευχῶν καὶ τῶν δωρεῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ πάσης ἀλληγορείας. Πρῶτοι δὲ αὐτοὶ παρέχουν τὸ μέγα παράδειγμα τοῦ ἐλεήμονος καὶ τοῦ φιλανθρώπου:

‘Ο Βασίλειος, ὁ πρῶτος συστηματικῶτερον ὄργανώσας τὴν Χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, ἰδρύει μὲ ἴδιας δαπάνας, περὶ τὸ 370, καὶ συντηρεῖ πλησίον τῆς Καισαρείας τὸ πρῶτον ἀρτιον συγχρότημα φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, περιλαμβάνον νοσοκομεῖον, γηροκομεῖον, ὁρφανοτροφεῖον, πτωχοκομεῖον, λεπτροκομεῖον καὶ ἀλλα τοιαῦτα ἰδρύματα, τὴν περίφημον «Βασιλειάδα». Αὐτὸς δὲ ὁ Βασίλειος ἴδιοχείρως περιεποιεῖτο ἐκεῖ τοὺς λεπρούς!

‘Ο Χρυσόστομος περιορίζει εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς δαπάνας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κτίζει μὲ τὰ περισσεύοντα χρήματα νοσοκομεῖα.

‘Ο Γρηγόριος ἀφήνει τὴν περιουσίαν του ὀλόκληρον

εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ναζιανζοῦ χάριν τῶν πτωχῶν!

Γνησίαν Ἐλληνικὴν παιδείαν, γνησίαν Χριστιανικὴν ἀρετήν, ἀκαταπόνητον δραστηριότητα ὑπὲρ τῆς δυστυχίας, πίστιν εἰς τὸν ἔξαγιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἵδού, τί τιμῶμεν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν «λαμπρῶν Φωστήρων»: τοῦ «ὑψίνου» Βασιλείου, τοῦ «πυρίπνου» Γρηγορίου, τοῦ «χρυσοῦ τὴν γλῶτταν» Ἰωάννου. +

«Ἐλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος»

E. Π. Φωτιάδης

77. ΔΕΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

+ Φθάνει, Κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. "Εως πότε οἱ δυστυχεῖς Ἐλλήνες θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ μὲ νπερήφανον πόδα θὰ πατῇ τὸν λαιμὸν τῶν διβάρβαρος κατακτητῆς; "Εως πότε Γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενὲς θὰ προσκυνῇ τὸν θρόνον ἐνὸς ἀθέου τυράννου; "Εως πότε αἱ χῶραι ἔκειναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνατέλλει ὁ ὄρατὸς "Ηλιος, θὰ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἡμισέληνον; ✕

Σὲ ἴκετεύω νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι εἶσαι ὅχι μόνον Κριτής, ἀλλὰ καὶ πατήρ, καὶ ὅτι παιδεύεις, ἀλλὰ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα σου. ✕

"Αν αἱ ἀμαρτίαι τῶν Ἐλλήνων ἔγιναν ἀφορμὴ τῆς δικαίας ὄργῆς Σου, Σύ, δστις εἶσαι πολυεύσπλαγχνος, συγχώρησον αὐτοὺς καὶ μὴ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης.

'Ἐνθυμήσου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, ὅτι τὸ Ἐλληνικὸν Γένος ἤνοιξε πρῶτον τὰς ἀγκάλας του, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον. Κατέρριψε πρῶτον αὐτὸ τὰ εἰδῶλα καὶ Σὲ προσεκύνησεν ὡς Θεόν, κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

* Η δέησις αὕτη ἐγράφη πρὸ τοῦ 1684.

Πρῶτον πάλιν τὸ Γένος τοῦτο ἀντέστη κατὰ τῶν τυ-
ράννων, οἱ δόποιοι μὲν φοβεροὺς διωγμούς καὶ μαρτύρια ἐ-
ζήτουν νὰ ἐκριζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν Πίστιν καὶ ἀπὸ
τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν τὸ Θεῖόν Σου ὄνομα. Διὰ τοῦ
αἷματος τῶν Ἑλλήνων ηὕξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν
οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία Σου.

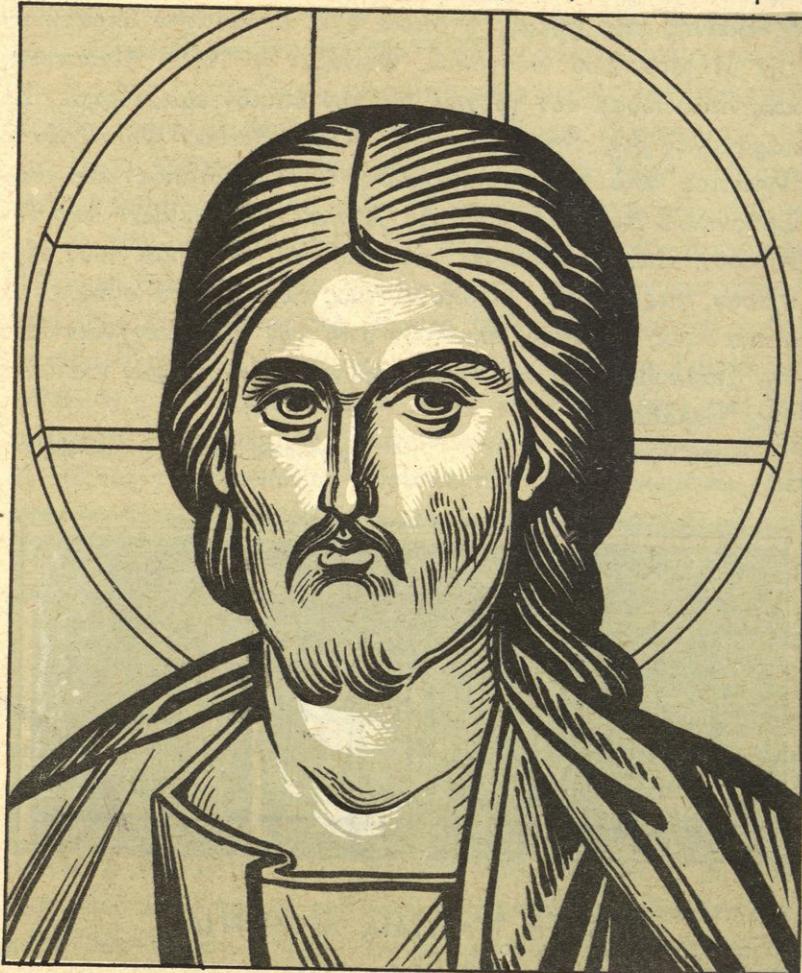
Οἱ Ἑλληνες ἐπλούτισαν αὐτὴν μὲ τοὺς θησαυροὺς
τῆς σοφίας καὶ τὴν ἐπροστάτευσαν διὰ τῆς Ἐλληνικῆς γλώσ-
σης, διὰ τῶν συγγραμμάτων των καὶ διὰ τῆς ἴδιας ζωῆς
των. Ὡδηγοῦντο μὲ ἄπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τὰς
φυλακὰς καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια καὶ εἰς τὰς ἔξορίας. Ἡ-
γωνίσθησαν διὰ νὰ σβήσουν τὰς πλάνας, διὰ νὰ ἐξαπλώσουν
τὴν πίστιν, διὰ νὰ Σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον καὶ διὰ νὰ
λάμψῃ ἡ δόξα τοῦ Σταυροῦ.

Ως εὔσπλαγχνος λοιπὸν καὶ παντοδύναμος, σῶσον αὐ-
τοὺς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. Ως φι-
λόδωρος δὲ καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοιξε τοὺς
θησαυροὺς τῶν Θείων Σου χαρίτων καὶ ὤψωσε πάλιν εἰς
τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος καὶ δώρησε εἰς αὐτὸν τὸ σκῆ-
πτρον καὶ τὸ βασίλειον.

Ναί, Σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χαῖρε ἐκείνου,
ποὺ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θεί-
ας Ἐνσαρκώσεώς Σου, εἰς τὴν δόποίαν, ἐνῷ ἥσο Θεός, ἔγι-
νες ἀνθρωπος, διὰ νὰ φανῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους φιλάνθρω-
πος. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Βαπτίσματος, μὲ τὸ δόποῖον μᾶς
ἐπλυνες ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σταυροῦ Σου,
μὲ τὸν δόποῖον μᾶς ἤνοιξες τὸν Παράδεισον. Εἰς τὸ ὄνομά
τοῦ θανάτου Σου, μὲ τὸν δόποῖον μᾶς ἔδωσες τὴν ζωήν. Εἰς
τὸ ὄνομα τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεώς Σου, ἡ δόποία μᾶς
ἀνεβίβασεν εἰς τὰ οὐράνια.

Ἐὰν ὅμως αἱ φωναί μου αὗται δὲν Σὲ παρακινοῦν

εἰς εὐσπλαγχνίαν, ἃς Σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, τὰ ὅποῖα τρέχουν ἀπὸ τοὺς ὁφθαλμούς μου. Καὶ ἂν δὲν φθάνουν καὶ ταῦτα, ἃς Σὲ παρακινήσουν αἱ παρακλήσεις τῶν Ἅγίων

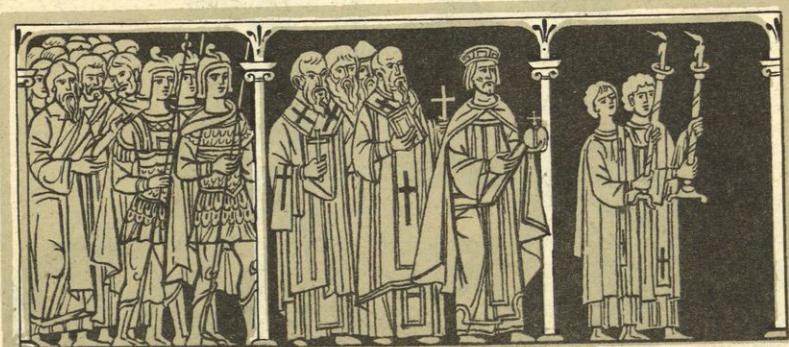
Σου, οἵ ὅποι φωνάζουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑποδούλου Ἐλλάδος.

Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ "Ἄγιος Ἄνδρεας, ὁ ἀρχιε-

πίσκοπος αὐτῆς, καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἔξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ὁ Ἀγιος Χρυσόστομος καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐκδιώξῃς τοὺς ἔχθροὺς ἐξ ἑκείνης τῆς χώρας, ἡ ὅποια ἔχει ὑπέρμαχον στρατήγὸν τὴν Μητέρα Σου Θεοτόκον. Φωνάζει ἡ Ἀγία Αἰκατερίνη καὶ, δεικνύουσα τὸν τροχόν, εἰς τὸν ὅποιον ἐμαρτύρησε, Σὲ παρακαλεῖ διὰ τὴν τύχην τῆς Ἀλεξανδρείας. Φωνάζουν ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην, ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον. Καὶ, δεικνύοντες τοὺς λέοντας, οἱ ὅποιοι τοὺς ἔξεσχισαν, τὰς φλόγας, αἱ ὅποιαι τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα, τὰ ὅποια τοὺς ἔθερισαν, ἐλπίζουν ἀπὸ τὴν Εὐσπλαγχνίαν Σου τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἐλλάδος.

« Τέχνη Ρητορικῆς »

Φραγκίσκος Σκοδρός (Διασκευὴ)

78. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(29η Μαΐου 1453)

‘Η συγκινητικωτέρα σκηνὴ ἀπὸ ὅσας ἀναφέρει ἡ ἴστορία τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ συνέβη ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς

‘Αγίας Σοφίας, διλίγας ὥρας προτοῦ τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων παραδοθῆ εἰς τὴν τετρακοσιετῆ δουλείαν.

‘Ο αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ἀν καὶ δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδας σωτηρίας, ἐπεσκέψθη τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια. Καί, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ὅλα ἡσαν ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ στρατηγούς καὶ ἵερεῖς καὶ πλῆθος λαοῦ, ὁ ὄποιος ἐφώναζε: «Κύριε ἐλέησον!».

‘Ητο ὅρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. ‘Ο ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοὴ τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παίδων ἐσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων. Ἐδέοντο διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ἴσταμενοι ἔμπροσθεν τῆς ὥραίας Πύλης, «ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν Ὀρθοδόξων πάντα ἔχθρὸν καὶ πολέμιον». Αἱ καρδίαι ὅλων ἡσαν καταλυπημέναι, ὡς ἐὰν ἐψάλλετο ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ὀλοκλήρου γενεᾶς. “Ολαὶ αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας εὑρίσκονται τώρα ἡνωμέναι. Δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων. “Ολοι ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους, ὡς ἐὰν εὐρίσκωνται εἰς τὸ χεῖλος κοινοῦ τάφου.

‘Ο ιερώτατος ναὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἴναι τώρα ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός. Παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ἡ ὄποια μετ’ ὅλιγας ὥρας ἦτο πεπρωμένον νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν ἀλλοπίστων.

“Οσον περισσότερον προχωρεῖ ἡ λειτουργία καὶ πλησιάζει ἡ ἀπόλυτισις, τόσον περισσότερον αὐξάνει ἡ βοὴ τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ θρῆνος τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἥτό ἐν νέον βῆμα πρὸς τὴν καταστροφήν.

“Οτε ἐψάλλετο τὸ κοινωνικόν, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι καὶ οἱ σωματοφύλακες παραμερίζουν καὶ ἐμφανίζεται ὁ Κωνσταντῖνος. Φορεῖ πτωχὴν καὶ παλαιὰν βασιλικὴν στολὴν

καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ ἄγιον βῆμα ἀσκεπής, κατηφής, μὲν δακρυσμένους δόφθαλμούς.

Οἱ στεναγμοὶ καὶ ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους καταπαύουν. Εἰς ὅλον ἔκεινον τὸν ἀπέραντον ναὸν δὲν ἀκούεται εἰμὴ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανοὺς νὰ προσέλθουν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν.

‘Ο αὐτοκράτωρ προσεύχεται ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Γονυπετεῖ τρεῖς φοράς ἐνώπιον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος. Καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς λυγμούς, οἱ δποῖοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναβαίνουν ἀπὸ τὴν καρδίαν του.

“Ἐπειτα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, λέγει μεγαλοφώνως: — Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἀμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς ἀς συγχωρήσῃ τὰς ἴδιας σας!

Παραλαμβάνει δέ, ως ᾧτο συνήθεια, ἀπὸ τὰς χειρας τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ μεταλαμβάνει. “Ολοι τότε ἐφώναξαν:

—“Ἐσο συγχωρημένος!

Μετὰ ταῦτα παρακινεῖ ὅλους νὰ κοινωνήσουν ἀδελφικῶς καὶ νὰ ἐνθυμηθοῦν, ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα, κατὰ τὴν δόποίαν θὰ ἀγωνισθοῦν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα. Καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν ἔχῃ δρίσει ὁ Θεὸς νὰ σώσουν διὰ τῆς θυσίας των τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, ὀφείλουν τούλαχιστον νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς.

Οἱ λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαναλαμβανόμενοι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἀντηχοῦν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ώς οἱ τελευταῖοι λόγοι τῆς διαθήκης τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως. Καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς προστίθενται μὲ περισσοτέραν ὄρμὴν οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν Ἀγίαν Μετάληψιν.

‘Ο ἥχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετοῦν τὰ τέκνα τῶν, αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων. Οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Κατ’ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔκοινώνησαν ὅλοι μετὰ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος. Καὶ ὅλοι τὸν αὐτὸν ὄρκον ὠρκίσθησαν· καὶ βασιλεὺς καὶ ἀρχοντες καὶ λαὸς καὶ ἵερατεῖον.

Δὲν ἤκουε κανεὶς ἄλλο τι παρὰ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ὄρκους πίστεως εἰς τὸ Ἐθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ:

— «Συγχώρησόν με ἀδελφέ!» εἶς ἐφώναζεν ἐδῶ.

— «Ο Θεὸς ἀς σὲ συγχωρήσῃ!» ἀπεκρίνοντο οἱ ἄλλοι.

Ἡ ἀμοιβαία συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν ἐξηκολούθησε σχεδὸν μέχρι τῆς αὐγῆς.

Τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα τέλος περικυκλώνουν τὸν βασιλέα. Ὁ Κωνσταντῖνος, μαχόμενος μέχρις ἐσχάτων, ὕστατος πράγματι ὑπερασπιστής τῆς Πόλεως, βλέπων τὸν ἀφευκτὸν θάνατόν του, κραυγάζει πρὸς τοὺς ὀπαδούς του:

— Δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ, ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλήν μου;

Οὐδεὶς ζωντανὸς ἥτο πλησίον του. Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτός, τελευταῖος ἔλων, τὸν οὐράνιον στέφανον. Πληγωθεὶς εἰς τὸν ὕμον, πίπτει εἰς τὸ τεῦχος τῆς Ὀρθοδοξίας ἡμιθανής, κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ μετ’ ὀλίγον ἀποθνήσκει.

“Οτε διεδόθη ἡ εἰδῆσις ὅτι ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων ἐκυριεύθη, πλῆθος ἀναρίθμητον Χριστιανῶν ὕρμησε διὰ νὰ προφυλαχθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ προαύλια καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ

θυσιαστήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἥτο λαὸς ἀναρίθμητος. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας μὲν ὀλολυγμούς καὶ θρήνους καὶ κραυγὰς ἀπελπισμοῦ, ἵκέτευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐλλὰ μετ' ὅλιγον οἱ Τοῦρκοι, λεηλατοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες, φιάνουν εἰς τὸν ναόν. Εὑρίσκονται πάλις κλεισμένας. Καὶ ἐπιχειροῦν νὰ τὰς ρίψουν διὰ πελέκεων.

Ποῖος δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἔκείνην στιγμήν; Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ κτυπήματος τοῦ πελέκεως βροντῶδέστεροι ἀκούονται οἱ θρῆνοι, αἱ φωναὶ τῶν νηπίων, τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων, οἱ ὀδυρμοὶ τῶν πατέρων καὶ τὰ δάκρυα τῶν Ἑλληνίδων παρθένων.

Αἰφνιδίως καταπαύουν οἱ θρῆνοι, διότι ἀκούεται βροντώδης φωνή:

— "Οσοι πιστοί, παύσατε τοὺς κλαυθμούς καὶ ἀκούσατε τοὺς λόγους μου.

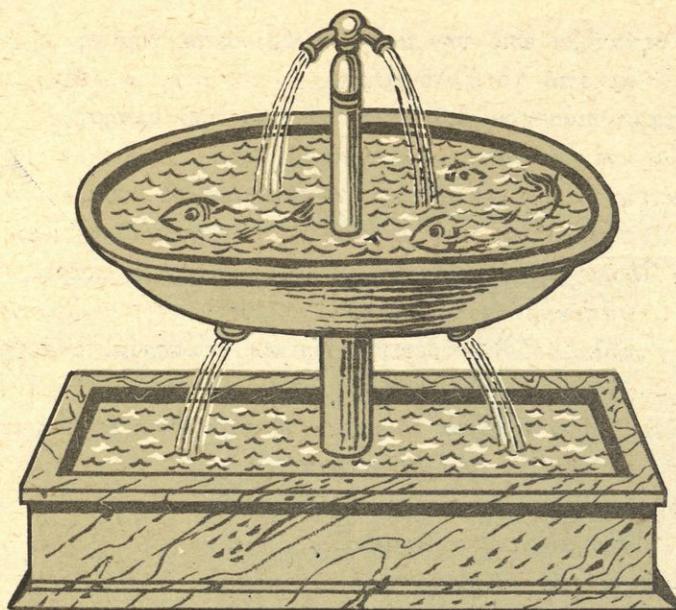
Ἔτοι ἡ φωνὴ τοῦ κατόπιν Πατριάρχου Γενναδίου. "Ορθιος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας ὑπεράνω μυρίων κεφαλῶν. Ἡσαν οἱ τελευταῖοι Χριστιανικοὶ λόγοι, οἔτινες ἥχησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν 29ην Μαΐου 1453.

Οἱ Τοῦρκοι, εἰσελθόντες ξιφήρεις ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν πολυάριθμον λαόν, ἔκαστος ἔλαβε τὸν ἴδικόν του αἰχμάλωτον. Ἡχμαλωτίζετο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ δούλου, ἱερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμανδρίτης μετὰ θυρωροῦ.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ «Δημοτικά "Ασματα»

Σπυρίδων Ζαμπέλιος

79. ΤΟ ΜΠΑΛΟΥΚΛΙ

(ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)

Σαράντα μέρες πολεμᾷ ὁ Μωχαμέτ νὰ πάρη
τὴν Πόλι τὴν μεγάλη.

Σαράντα μέρες ἔκαμεν ὁ ὕγιμενος τὸ ψάρι
στὰ χείλη του νὰ βάλῃ.

Ἄπ' τὶς σαράντα κι ὕστερα πεθύμησε νὰ φάγη
τηγανισμένο ψάρι.

— “Αν μᾶς φυλάγη ἡ Παναγιά, καθὼς μᾶς ἐφυλάξει,
τὴν Πόλι ποιός θὰ πάρη;

Ρίχνει τὰ δίχτυα στὸν γιαλό, τρία ψαράκια πιάνει:
— Θεός νὰ τὰ βλογήσῃ! —

Τὸ λάδι βάλλει στὴν φωτιὰ μέσ' στ' ἀργυρὸ τηγάνι,
γιὰ νὰ τὰ τηγανίσῃ.

- Τὰ τηγανίζει ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ πᾶν νὰ τὰ γυρίσῃ
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.
- Ο παραγυιός του βιαστικὰ πάει νὰ τοῦ μιλήσῃ,
καὶ τὰ χασεν ὁ γέρος.
- Μήν τηγανίζεις, γέροντα, καὶ μόσχισε τὸ ψάρι,
στὴν Πόλι τὴν μεγάλην.
- Τὴν Πόλι τὴν ἔξακουστὴν οἱ Τούρκοι ἔχουν πάρει,
μᾶς κόβουν τὸ κεφάλι!
- Στὴν Πόλι Τούρκων δὲν πατοῦν κι Ἀγαρηνοῦ ποδάρια!
Μοῦ φαίνεται σὰν ψέμμα!
- Μά, ἀν εἶναι ἀλήθεια τὸ κακό, νὰ σηκωθοῦν τὰ ψάρια,
νὰ πέσουν μέσ' τὸ ρέμμα!
- Ακόμη ὁ λόγος βάσταγε, τὰ ψάρια ἀπ' τὸ τηγάνι,
τὴν μιὰ μεριὰ ψημένα,
πηδήσανε καὶ πέσανε στῆς λίμνης τὴν λεκάνη,
γερά, ζωντανεμμένα.
- Ακόμη ὡς τώρα πλέουνε, κόκκιν' ἀπὸ τὸ μέρος,
ὅπου τὰ εῖχε ψήσει.
- Φυλᾶνε τὸ Βυζάντιο ν' ἀναστηθῇ, κι ὁ γέρος —
νὰ τ' ἀποτηγανίσῃ.
- «Ατθίδες Αὔραι»

Γεώργιος Βιζηνηρός

80. ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Οι ἔνδεκα καὶ πλέον αἰῶνες τοῦ Ἑλλήνικοῦ μεσαιωνικοῦ κράτους — τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πλέον πολιτισμένου ἢ μᾶλλον τοῦ μόνου πράγματι πολιτισμένου κράτους τῶν μέσων χρόνων — οἱ ἔνδεκα αὐτοὶ αἰῶνες κέντρον ἔχουν τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν», τὸν «Μέγαν Ναόν», τὴν «Ἄγιαν Σοφίαν». Εἶναι τὸ τρίπτυχον, μὲ τὸ ὁποῖον ὡνόμαζον αἱ εὐλαβεῖς βυζαντιναὶ ψυχαὶ τὸ ἀριστούργημα τῆς θρησκευτικῆς των λατρείας. «Ολοι οἱ θρίαμβοι καὶ ὅλαι αἱ συμφοραὶ σχετίζονται μὲ τὴν Ἅγιαν Σοφίαν. Διὰ τοῦτο ἡ ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων εἰς τὴν Ἅγιαν Σοφίαν εἶναι ἡ ἱστορία τῆς Μεσαιωνικῆς μας Αύτοκρατορίας.

Ἐκεῖ, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἐγίνετο συνήθως ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων, ἐκεῖ ἡ ἀνακήρυξις τῶν πατριαρχῶν. "Ολαι ἐν γένει αἱ μεγάλαι ἐκκλησιαστικαὶ πομπαὶ καὶ αἱ ἑθνικαὶ πανηγύρεις κέντρον εἶχον τὸν «Μέγαν Ναόν». Ἐκεῖ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ στρατηγοὶ —οἱ νικηταὶ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀβάρων, τῶν Βουλγάρων, τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῶν ἄλλων ἔχθρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας—ἐκεῖ ἐπευφημοῦντο καὶ ἐκεῖ ἐδοξολογεῖτο ὁ Θεὸς ὁ «νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος». Ἐκεῖ θὰ ἀκουσθοῦν πρώτην φορὰν οἱ ὄμνοι, ὅσους ψάλλει μέχρι σήμερον ἡ Ἐκκλησία μας. Εἰς τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν» μὲν ἵστητα δημοκρατικήν, γνησίως Ἑλληνικήν, θὰ στολίζουν τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Θεανθρώπου ἡ βασίλισσα καὶ αἱ ἀρχόντισσαι τοῦ «Ιεροῦ Παλατίου» καὶ αἱ κόραι τοῦ λαοῦ. Ο ναὸς θὰ εἴναι τὸ κέντρον τῶν εἰκονομαχικῶν ἔριδων, αἱ ὄποιαι συνετάραξαν ἐνα δόλόκληρον αἰῶνα τὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ πρῶτος ὁ Ναὸς οὗτος βλέπει τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων καὶ ἀκούει τὸν θρίαμβον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐκεῖ συντελεῖται τὸ σχίσμα· Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀγία Σοφία μὲν τὴν μυθικήν της μεγαλοπρέπειαν —ζωντανή, ἐνόμιζες, εἰκὼν τοῦ μεγαλείου τῆς Αὐτοκρατορίας —θὰ προσελκύσῃ καὶ θὰ ἐκχριστιανίσῃ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς ἄλλους Σλάβους. Καὶ εἰς τὰς κρισίμους τοῦ κράτους στιγμὰς ἡ «Μεγάλη Ἐκκλησία» θὰ παραδίδῃ, ως φιλόστοργος μήτηρ, τοὺς θησαυρούς της χάριν τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν. Θὰ τὴν ληστεύσουν ἔπειτα οἱ Φράγκοι, ὅταν θὰ καταλάβουν τὴν Πόλιν (1204), καὶ θὰ τὴν μολύνουν μὲν τὰ δργιά των.

Καὶ ὅταν ὁ στρατιωτικώτερος κλάδος τοῦ Ἰσλάμ περιέζωσε τὴν «πόλιν τῶν πόλεων», ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἥντλει ἀπὸ τὸν «Μέγαν Ναὸν» τὸ σθένος διὰ τὸν

ήρωϊκὸν θάνατον. Τότε «ἡ Δέσποινα ταράχθηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες» τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπως μὲ τραγικὴν λιτότητα ἔζωγράφισε τὸ δημοτικὸν ἄσμα τὸν πόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Θὰ κατακοποῦν ὅσοι ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Ἔκκλησίαν καὶ θὰ γυμνωθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἀμύθητα κειμήλια τῆς (1453).

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως κειμήλιον, τὴν κληρονομίαν τοῦ ἥρωος καὶ μάρτυρος Βασιλέως—τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν—θὰ τοποθετήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαός, εὐθὺς μετὰ τὴν Συμφοράν, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Καὶ ὅπως ὁ μυθικὸς Ἀνταῖος ἀνενέωνται τὴν δύναμιν του ἀπὸ τὴν ἐπαφήν του μὲ τὴν γῆν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Ἑλλην τῆς δουλείας θὰ συντηρῆται ἀπὸ τὴν Μεγάλην Ἀνάμνησιν. Εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν μνήμην ὀφείλονται τὰ ἔνδεκα μεγάλα ἀπελευθερωτικὰ κινήματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εἰς αὐτὴν ὀφείλεται τὸ Εἴκοσιένα, εἰς αὐτὴν οἱ κατόπιν ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι ἐνὸς αἰῶνος. Εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ὁ ἀγών ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν (1940 - 1944) καὶ κατόπιν ἐναντίον τῶν Σλάβων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Σλάβων κινουμένων κομμουνιστῶν (1946 - 1950).

“Απειροὶ εἶναι οἱ θρῦλοι, τοὺς ὅποιους ἔπλασεν ὁ λαός, μετὰ τὴν καταστροφήν, περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀναφέρεται μία μυστηριώδης λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Πάσχα εἰς αὐτήν, ἡτις ἔγινε γνωστὴ εἰς τὸν σουλτᾶνον Σουλεϊμάν, ὁ ὅποιος τόσον ὠργίσθη, ὡστε διέταξε γενικὴν σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν, ἡ ὅποια ὅμως ἀπετράπη ἀπὸ τὸν μέγαν Βεζύρην.

Ἐπιστεύετο γενικῶς, ὅτι καθ’ ἔκαστον Πάσχα ἐγίνετο μυστικὰ ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ νεκρούς σφαγέντας κατὰ τὴν “Αλωσιν ἐντὸς τῆς Ἔκκλησίας ἡ ἀπὸ ἴερεῖς, οἱ ὅποιοι ἔζων μυστηριωδῶς μακρὰν τοῦ ἄλλου κόσμου.

"Ελεγον ἐπίσης οἱ θρῦλοι, ὅτι τὴν Μεγάλην Πέμπτην,
ὅταν γίνεται ἡ βαφὴ τῶν αὐγῶν τοῦ Πάσχα, εὑρίσκονται εἰς
τὴν αὔλὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας φλοιοὶ ἀπὸ κόκκινα ώά.

'Απὸ τὰς θρησκευτικάς μας ἑορτὰς λοιπὸν ἡ κατ'
ἐξοχὴν ἔθνικὴ ἑορτὴ εἶναι τὸ Πάσχα, ὅπου ἀδελφώνεται
ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἐθνους.
Διὰ τοῦτο ἡ ἔθνικὴ ψυχή, ἐνῷ ἐδημιούργησε πολυαρίθμους
θρύλους περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅμως θρύλους διὰ θρησκευ-
τικὴν ἑορτὴν (ἐν σχέσει, φυσικά, πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν)
μόνον διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐδημιούργησε. Μόνον
δηλαδὴ διὰ τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ τὸν πόνον
αὐτὸν καὶ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν τῆς Ἀναστάσεως—τῆς διπλῆς
Ἀναστάσεως—ποῦ ἀλλαχοῦ θὰ ἥδυνατο καλύτερον νὰ το-
ποθετήσῃ ἡ ἔθνικὴ ψυχὴ παρὰ εἰς τὸν «Μέγαν Ναόν»;

«Στρατιωτικὰ Νέα»

E. P. Φωτιάδης

81. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Κατὰ τὸ ἔτος 1823, τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν,
σημαντικώτατον γεγονός συνέβαινεν εἰς τὴν Τήνον. Ἐμελλε,
δὲ τοῦτο νὰ συγκινήσῃ ὄλοκληρον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον
τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ καταστήσῃ περιώνυμον καὶ ιερὰν τὴν
ώραιαν νῆσον τῶν Κυκλαδῶν.

Τὸ παράδοξον τοῦτο συμβάλλει ἦτο ἡ ἔүρεσις τῆς θαυ-
ματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομασθείσης Πα-
ναγίας Τηνιακιᾶς. Ἡ εύρεσις αὕτη, κατὰ τὴν παράδοσιν,
ἔγινεν ὡς ἔξης:

Εἰς τὴν Τήνον ὑπῆρχε μία παναρχαία γυναικεία μονὴ¹
τῆς Παναγίας, τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, κειμένη ἀνω τῆς
πόλεως Τήνου εἰς τὴν πετρώδη κορυφὴν τοῦ Κεχροβουνίου.
Ἐκεῖ, κατὰ Ιούνιον τοῦ 1822, μίαν Κυριακήν, ἐνῷ ἀκό-

μη δὲν εἶχε σημάνει ὁ "Ορθρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς, μία γραῦα μοναχή, εὐλαβής καὶ ἐνάρετος, Πελαγία καλουμένη, ἀνεπαύετο ἀκόμη εἰς τὸ πεντηρόν κελλίον της. Κουρασμένη ἀπὸ τὸν κανόνα της καὶ τὰς γονυκλισίας, ὠνειρεύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της ἑκείνου. παράδοξον καὶ μυστηριῶδες ὄνειρον. Ἐφάνη πρὸς αὐτὴν μία γυνὴ ἄγνωστος, μεγαλοπρεπής καὶ ὡραιοτάτη. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν, ἀφοῦ συνεννοηθῇ μὲ τὸν ἐπίτροπον τῆς Μονῆς, νὰ σπεύσουν ἀμέσως καὶ νὰ ἀνασκάψουν εἰς ἓνα εὐρύτατον ὑψηλὸν το-

πίον, ἀνωθεν τοῦ λιμένος τῆς Χώρας, καὶ ἐπὶ τοῦ τοπίου αὐτοῦ νὰ κτίσουν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔνδοξον ναόν.

Τὸ δνειρὸν τοῦτο ἐπανελήφθη κατὰ τὰς δύο ἐπομένας Κυριακὰς εἰς τὴν μοναχὴν τὴν ἴδιαν ὥραν, κατὰ τὴν δποίαν ἀνεπαύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της. Τὴν τρίτην ὅμινην Κυριακὴν ἀκούει αἴφνης τὴν χαρμόσυνον φωνὴν τῆς ξένης:

— Εὐαγγελίζου, γῆ, χαράν μεγάλην!

— Αἰνεῖτε, οὐρανοί, Θεοῦ τὴν δόξαν! συμπληρώνει ἡ μοναχὴ τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν τῆς Θεομήτορος.

Ἐγείρεται τότε ἀμέσως ἐκ τῆς κλίνης της καὶ πλήρης χαρᾶς καὶ πίστεως εἰς τὴν καρδίαν, προσπαθεῖ, βλέπουσα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ μικρὸν κελλίον της, νὰ διακρίνῃ τὴν Κυρίαν ἐκείνην. Ἀλλ' ἡ Κυρία, ἥτις ἦτο ἡ Ἁγία Θεοτόκος, εἶχε γίνει ἄφαντος.

Ἄπο τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ γερόντισσα Πελαγία ἥσθανετο ὅτι ἔγινεν ἄλλος ἀνθρωπος, ὅτι κάτι ἀνώτερον καὶ θεῖον περιέβαλεν αὐτὴν. Τὸ πρόσωπόν της ἔλαμψεν ἀπὸ θαυμαστὴν ἀγαλλίασιν. Γεμάτη πλέον ἀπὸ θάρρος εἰς τὴν ψυχήν, παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς τὴν ἡγουμένην. Τὴν ἐξυπνᾶ καὶ φανερώνει τὴν τριπλῆν ὀπτασίαν της.

Ἡ ἡγουμένη, γνωρίζουσα τὴν ἀρετὴν τῆς μοναχῆς καὶ τὴν εὐλάβειάν της, ἀμέσως ἐπίστευσε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτὴν νὰ συναντήσῃ τὸν ἐπίτροπον καὶ νὰ διηγηθῇ τὸ παράδοξον συμβάν.

Ο ἐπίτροπος παρεδέχθη καὶ αὐτὸς ἀμέσως τὸ θεῖον δνειρὸν τῆς Πελαγίας, χωρὶς δισταγμόν, καθὼς καὶ ὁ Αρχιεπίσκοπος τῆς νήσου Γαβριήλ, ὁ ὄποῖος ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς νήσου νὰ ἔλθουν ὅλοι, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία τῆς ἀνασκαφῆς. Τοιουτοτρόπως διὰ συρροῆς πλείστων χωρικῶν ἥρχισεν ἡ ἀνασκαφὴ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1822, ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ανευρέθησαν μόνον παλαιὰ ἐρείπια ναοῦ καὶ φρέαρ ξηρόν, ἀλλ' ἡ πολυπόθητος εἰκὼν τῆς ὄπτασίας δὲν εύρεθη. Δι' αὐτὸν ἐγκατελείφθη ἡ πρόοδος τοῦ ἔργου.

Τυχαίως ὅμως ἐνεφανίσθη ἐπιδημία τῆς φοβερᾶς νόσου πανώλους εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον καὶ πολλοὶ ἐντόπιοι καὶ ξένοι ἀπέθνησκον. Ἐφαντάσθησαν τότε πολλοὶ εὔσεβεῖς Χριστιανοί, ὅτι θὰ ἥτο τοῦτο ὁργὴ Θεοῦ διὰ τὴν παραμέλησιν τοῦ ἔργου τῆς καλογραίας καὶ ἀμέσως ἐπανελήφθη ἡ ἀνασταψή εἰς τὸ αὐτὸν μέρος, μὲ περισσότερον ζῆλον καὶ μὲ θερμοτέραν προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίσχυεν αὐτοὺς ὁ φόβος τῆς φοβερᾶς νόσου.

Εἶχον κατέλθει ἔξι ὅλων τῶν χωρίων ἀναρίθμητοι Τηνιακοὶ ὡς εἰς πανήγυριν καὶ ἥρχισαν ἀμέσως νὰ καταβάλλουν τὰ θεμέλια νέου ναοῦ. "Οτε δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐζήτησεν ὕδωρ διὰ νὰ τελέσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀγιασμοῦ, εὔρεθη παραδόξως πλῆρες ὕδατος τὸ ξηρὸν ἐκεῖνο φρέαρ, τὸ ὅποιον διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Εἶναι πλῆρες δροσεροῦ ἀγιασματος, κάτω εἰς τὴν Εὔρεσιν, εἰς τὸν ὑπόγειον ναόν, τοῦ ὅποιου ἀνευρέθησαν, ὅπως εἴδομεν, τὰ θεμέλια.

Τοιουτορόπως ἐθεμελιώθη ὁ ναὸς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διὰ τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ ξηρὸν φρέαρ.

Ἐξηκολούθουν δὲ πολυπληθεῖς ἐργάται νὰ ἀνασκάπτουν καὶ νὰ ἴσοπεδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τέλος τὴν 30 Ιανουαρίου τοῦ 1823, ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν, ἀνεῦρον τὴν πολυπόθητον εἰκόνα τῆς ὄπτασίας, μίαν ὄργυιὰν μακρὰν ἀπὸ τὸ φρέαρ, μέσα εἰς λασπώδη χώματα, διαμελισμένην εἰς δύο τεμάχια. Διότι οἱ ἐργάται, κτυπῶντες τὴν σκαπάνην, διεμέλισαν τὴν εἰκόνα εἰς δύο. Καὶ τὸ μὲν ἐν μέρος φέρει τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὸ δὲ ἄλλο τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, διότι ἡ ὅλη εἰκὼν παριστά τὸν Εὐαγ-

γελισμὸν τῆς Θεοτόκου. Ὁ ἐργάτης δὲ ὁ εὐρῶν αὐτὴν ἐφήρμοσεν ἀμέσως τὰ δύο τεμάχια, τὰ ὅποια παραδόξως προσεκολλήθησαν τελειότατα, ώς ἐὰν ᾖτο τεχνίτης εἰδικός.

Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἀνευρέθη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Τήνου. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι μικρά, καλύπτεται δὲ σήμερον ὑπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πολυτελεστάτου ἐπενδύματος. Κρέμανται δὲ ἐπ' αὐτῆς χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κειμήλια, ἐνώπια καὶ περιδέραια καὶ στέμματα, μὲ ἀλύσεις, μὲ ἀδάμαντας καὶ παντοειδῆ πετράδια στολισμένα, ὅλα δῶρα καὶ ἀναθήματα τῶν εὐλαβῶν Χριστιανῶν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

Ἡ εἰκὼν εἶναι τοποθετημένη ἐντὸς τοῦ θεμελιωθέντος τότε μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ, ὃστις εἶναι κατάφορτος ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν καὶ πολυελαίους καὶ κανδήλας καὶ λοιπὰ κοσμήματα. Λάμπει ὀλόκληρος εἰς τοὺς τοίχους ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν πολυειδῶν ταξιμάτων, τὰ ὅποια ἐνθυμίζουν τὰ ἀναρίθμητα θαύματα, τὰ ὅποια ἔκαμε καὶ κάμνει εἰς ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

Οἱ προσκυνηταὶ συγκεντρώνονται κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν μαρμαρόστρωτον αὐλὴν τοῦ ναοῦ δἰς τοῦ ἔτους, τὴν 25 Μαρτίου καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, ώς εἰς δύο μεγαλοπρεπεῖς διαδηλώσεις τῶν Πανελλήνων. Συνωστιζόμενοι ἔκει ὑγιεῖς καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἥδη ἔχουν θεραπευθῆ, διακηρύττουν εἰς τὸν κόσμον τὴν βαθυτάτην πίστιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, ἐν μέσῳ τῆς φιλοξένου χώρας τῶν εὐτυχῶν Τηνίων.

Οἱ Τήνιοι εἶχον τὴν ὑπερτάτην τιμὴν νὰ περιποιῶνται μὲ ἔξαιρετικὴν εὐλάβειαν ἔνα ἀπὸ τοὺς πλέον ὀνομαστοὺς εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς ναοὺς τῆς Ἀειπαρθένου. Αἰσθάνονται δὲ ἴδιαιτέραν χαρὰν ὑποδεχόμενοι τοὺς Πανέλ-

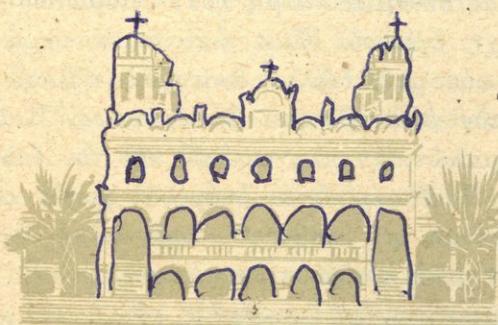
ληνας εύλαβεῖς Χριστιανούς, ιδίως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς συγκεντρωμένον πολύγλωσσον προσκύνημα, τὸ διποῖον ἔρχεται δεύτερον μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦ Παναγίου Τάφου.

Τοῦ πανσέπτου τούτου Ναοῦ τὴν χάριν καὶ τὸν πλοῦτον, τὸν διποῖον δὲ εὔσεβής λαὸς ὀνομάζει Ἐπίγειον Παλάτιον τῆς Παναγίας, ἀπήθανάτισεν ἐνωρὶς ἡ εὔσεβής Μοῦσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ εἰς τὸ ἔξης τρυφερώτατον τετράστιχον:

*Ω Παναγιά μον Τηγιακιά,
μὲ τὰ πολλὰ καντήλια,
φύλαγε τὸ παιδάκι μον,
νὰ σοῦ τὰ κάμω χίλια...*

Τὸ τετράστιχον τοῦτο, ὡς ἵνανούρισμα γλυκύτατον ἀντηχεῖ μελωδικῶς, ιδίως εἰς τὰς νήσους, πλησίον τοῦ λίκνου τοῦ βρέφους εἴτε πλησίον τῆς ἑστίας, ὅταν πνέῃ ἄγριος καὶ παγωμένος βορρᾶς, εἴτε κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀμυγδαλῆς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνοίξεως, ἀπὸ τὰ τρυφερὰ χείλη τῆς μητρός.

Ἀλέξανδρος Μωραΐτιδης (Διασκευὴ)

82. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΛΑΧΑΒΑΣ

‘Ο παπᾶ - Εύθυμιος Βλαχάβας, τὸ προσφιλὲς τοῦτο τέκνον τῶν Θεσσαλικῶν ὀρέων, ἐγεννήθη, ἡνδρώθη καὶ ἀπέθανε χωρὶς κανεὶς ποτὲ ν’ ἀκούσῃ τὸ ὄνομα τῶν γονέων του.

Ἐστρατοπέδευε πάντοτε εἰς τὴν Πίνδον, τὸν “Ολυμπὸν καὶ τὴν” Οσσαν. Ἐκεῖθεν ἐξ ἐνέδρας ἔπιπτε κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ πολλάκις κατέστρεψε τὰ στρατεύματά του. Ἡπείλει δὲ καὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἐφώλευεν ὡς εἰς σπήλαιον ἡ αἴμοβόρος τίγρις.

Μαζί του συνεπολέμει πάντοτε εἰς μοναχὸς Δημήτριος, γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν διὰ τὴν ἀρετήν του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν Θεόν καὶ τὴν Πατρίδα.

Οἱ δύο οὗτοι σύντροφοι, μακρὰν τῶν τυράννων, εἰς τὴν σκληρὰν ἔρημίαν των, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων καὶ εἰς τὴν σιωπὴν τῶν μυροβλήτων Ἑλληνικῶν κοιλάδων, συνέλαβον τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας.

Ποῖος ἡδύνατο νὰ δειλιάσῃ μαχόμενος, ἀφοῦ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν σπάθην τοῦ Βλαχάβα καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Δημητρίου;

Μαθὼν ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ Βλαχάβα καθ’ ἑκάστην ἐπολλαπλασιάζοντο, ὥρμησεν ἐναντίον αὐτοῦ μὲ δεκαπλασίας δυνάμεις. Αίματηρά, πεισματώδης καὶ φονικωτάτη μάχη ἐγένετο. Εἶναι ἀπίστευτα τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἥρωός μας. Ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του τὸν ἐγκατέλειψαν δειλιάσαντες. Καὶ οἱ Ἀλβανοὶ τὸν ἥχμαλώτισαν πληγωμένον καὶ τὸν ἔσυραν σιδηροδέσμιον εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπέμεινε, χωρὶς κανὸν νὰ δακρύσῃ, δσα μόνον τοῦ φοβεροῦ τυράννου ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἡδύναντο νὰ ἐφεύρουν μαρτύρια.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου Βίος καὶ Ἔργα

(Διασκευὴ)

83. Ο ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Τῷ 1808 ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ παπᾶ Εὐθυμίου Βλαχάβα, ὁ ὄποῖος, ὅπως εἰδομεν, σκληρῶς ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τοῦ Βλαχάβα συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τούτου καὶ εἰς ἀπεριγράπτους ὑπεβλήθη βασάνους ὁ μοναχὸς Δημήτριος.

‘Ο Δημήτριος, καταγόμενος ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου, περιήρχετο τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκήρυττεν ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων. Κατηγγέλθη ὅμως ψευδῶς ὡς ἐπαναστάτης καὶ συλληφθεὶς ὥδη γάρ θη δέσμιος πρὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. ‘Ο Ἀλῆς προσεπάθησε τότε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπ’ αὐτὸν δμολογίαν περὶ τῶν συνενόχων τοῦ Βλαχάβα, διότι εἶχε τὴν ὑποψίαν ὅτι συνένοχοί του ἦσαν οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας.

Μετὰ τοῦ ἀγίου μοναχοῦ καὶ τοῦ αἵμοβόρου σατράπου διημείφθη τότε ὁ ἔξῆς διάλογος:

‘Αλῆ πασᾶς: ‘Ἐκήρυττες τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως τὴν πτῶσιν τῆς Ἰδικῆς μας θρησκείας καὶ τοῦ Σουλτάνου;

Δημήτριος: ‘Ο Κύριός μου δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Αὔτὸς βασιλεύει καὶ θὰ βασιλεύῃ πάντοτε. Σέβομαι τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὄποίους μοῦ ἔδωκε.

‘Αλῆ πασᾶς: Τί φέρεις ἐπὶ τοῦ στήθους σου;

Δημήτριος: Τὴν σεπτὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

‘Αλῆς: Θέλω νὰ τὴν ἴδω.

Δημήτριος: Εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβηλωθῇ. Διάταξε νὰ λύσουν τὴν χεῖρά μου καὶ θὰ σοὶ τὴν προσφέρω.

‘Αλῆς: Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἀποπλανᾶς τὰ πνεύματα; Λέγεις ὅτι εἴμεθα βέβηλοι; Τὸ ὑφος σου φανερώνει ὅτι

εῖσαι ἀπόστολος τῶν ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι προσκαλοῦν τοὺς Ρώσους διὰ νὰ μᾶς ὑποδουλώσουν. Ὁμολόγησε τοὺς συνενόχους σου.

Δημήτριος: Συνένοχοί μου εἶναι τὸ καθῆκον, τὸ ὅποιὸν μὲν ὑποχρεώνει νὰ παρηγορῶ τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς διδάσκω νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους.

Αλῆς: Εἰπὲ εἰς τοὺς ἰδιούς σας νόμους, σκύλλε χριστιανέ.

Δημήτριος: Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ τὴν δόξαν μου.

Αλῆς: Φέρεις, λέγουν, τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἰς τὴν ὅποιαν ἀποδίδουν τερατουργήματα.

Δημήτριος: Εἰπὲ θαύματα. Ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου μεσιτεύει πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν ἀθάνατον υἱόν της.

Πάντοτε θαυματουργεῖ καὶ πάντοτε ἐπικαλοῦμαι τὴν προστασίαν της.

Αλῆς: Νὰ ἴδωμεν, ἀν θὰ σὲ σώσῃ καὶ τώρα. Δήμιοι, βασανίσατέ του.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Αλῆ, τοὺς ὅποίους εἶπε μετὰ μανίας, οἱ δήμιοι ἀρπάζουν τὸ θῦμα καὶ τὸ ρίπτουν εἰς τοὺς πόδας τοῦ τυράννου. Καὶ ἐκεῖνος πτύει κατὰ τοῦ γενναίου ὁμολογητοῦ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἀποστοῦν παρ' αὐτοῦ τὴν ιερὰν εἰκόνα καὶ ἐμπηγγύουν σιγασιγὰ καλαμίνους ἀκίδας (ἀγκιδας) εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τοῦ διατρυποῦν τοὺς βραχίονάς του. Ο μάρτυς, παρ' ὅλους τοὺς πόνους τοὺς φοβερούς, ποὺ ὑπέφερεν, οὐδὲν ἔλεγεν ἐναντίον τῶν βασανιστῶν του, ἐπεκαλεῖτο δὲ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου:

Κύριε, ἔλέησον τὸν δοῦλόν σου!

Βασίλισσα τᾶν οὐρανῶν, ἵκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν!

Αφοῦ ἐτελείωσεν ἡ βάσανος διὰ τῶν καλάμων, σφίγ-

γουν τὴν κεφαλήν του μὲ σιδηρᾶν ἄλυσιν καὶ τὸν διατάσσουν νὰ ὅμολογήσῃ τοὺς συνενόχους του. Ὑπομένει καὶ αὐτὸ τὸ μαρτύριον καὶ λυπεῖται μόνον, διότι ἀκούει τοὺς βασανιστάς του νὰ ὑβρίζουν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν.

Ἐπὶ τέλους οἱ δῆμιοι ἀναβάλλουν τὴν συνέχειαν τῶν βασανιστηρίων διὰ τὴν ἐπαύριον καὶ τὸν ρίπτουν εἰς τὰ βάθη μιᾶς ὑγρᾶς φυλακῆς.

Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν βασάνων ὁ μάρτυς ἔκρεμάσθη ἀνωθεν πυρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Ἡ πυρὰ τὸν ἔπνιγε καὶ κατέτρωγε τὸ δέρμα τοῦ κρανίου του. Φοβούμενοι ὅμως οἱ δῆμιοι μήπως ἀποθάνῃ ταχέως, τὸν ἀποσύρουν. Τὸν ρίπτουν χαμαὶ καὶ θέσαντες ἐπὶ τοῦ στήθους του σανίδα πηδοῦν ἐπάνω εἰς αὐτήν, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ ὀστᾶ του.

"Ολα ταῦτα ὅμως τὰ βασανιστήρια δὲν ἡδυνήθησαν νὰ νικήσουν τὸ φρόνημα τοῦ Χριστιανοῦ μάρτυρος. Κτίζουν τότε αὐτὸν ἐντὸς τοίχου καὶ ἀφήνουν μόνον τὴν κεφαλὴν ἐλευθέραν, διὰ νὰ παρατείνουν τὴν ἀγωνίαν. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ δίδουν καὶ τροφήν. Ὁ μάρτυς ὅμως, ἔχων ἐλευθέραν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναπνέων, διαρκῶς προσηγέρετο. Καὶ τέλος τὴν δεκάτην ἡμέραν τῆς ἀγωνίας του ἐξέπνευσεν.

Ἡ θαυμαστή του ὑπομονὴ κατὰ τὸ μαρτύριόν του κατέπληξε τὴν "Ηπειρον καὶ ἀμέσως ὁ Δημήτριος ὡς ἄγιος ἐδοξάσθη. Ἐλέγετο ὅτι καὶ θαύματα ἔγιναν μόνον διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός του. Εἶς ἐκ τῶν Τούρκων, οἱ δόποιοι παρηκολούθησαν τὸ μαρτύριον τοῦ Δημητρίου, ἐκ Καστοριᾶς, προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐβάπτισθη. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐβασανίσθη καὶ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

« Οἱ Νεομάρτυρες »

† Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Διασκενή)

84. Ο ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

‘Η Ἐκκλησία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας προσ-
έφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος
ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἀλλὰ καὶ καθ’ ὅλην τὴν διάρ-
κειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπρωτοστάτησε πρὸς ἀποτίναξιν
τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Καὶ προσέφερεν ὅλας τὰς δυνά-
μεις εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱερῶν προσπαθειῶν τοῦ Γένους.

“Απειροι εἶναι οἱ κληρικοί, οἱ δόποιοι ὡς πρόβατα ἐπὶ
σφαγὴν ὠδηγήθησαν εἰς τὸ μαρτύριον ὑπὸ τῶν αἰμοδιψῶν
κατακτητῶν. Μόλις διεδίδετο ἡ φήμη ὅτι προητοιμάζετο
ἔξέγερσις ἢ ἀνηγγέλλετο νίκη τοῦ σουλτάνου, ἀκράτητος
ἔξέσπα ἡ μάνια τῶν κατακτητῶν ἐναντίον τοῦ ἀόπλου χρι-
στιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ιδίως ἐναντίον τῶν κληρικῶν.

Πρῶτον θῦμα τῆς σουλτανικῆς θηριωδίας ἐπεσε, κατὰ
τὴν 10ην Ἀπριλίου τοῦ 1821, ὅτε ἐωρτάζετο τὸ Πάσχα, δ
σεπτὸς οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε’. Ταυτό-
χρόνως συνεμαρτύρησαν καὶ οἱ Μητροπολῖται Ἐφέσου Διο-
νύσιος, Νικομηδείας Ἀθανάσιος, Ἀγχιάλου Εὐγένιος καὶ Δέρ-

κων Γρηγόριος. 'Επι σειράν ἡμερῶν, ἐβδομάδων καὶ μηνῶν προσεφέροντο εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος αἱ ιεραὶ κεφαλαὶ ἔθνομαρτύρων ιεραρχῶν καὶ ἄλλων κατωτέρων κληρικῶν.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ μαρτυρίου ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀκόλουθον ὥραῖον δημοτικὸν ἄσμα. Εἰς τοῦτο περιγράφεται ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰμπραΐμ, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1826, εἰς τὸν Δηρὸν τῆς Μάνης καὶ τὸ μαρτύριον καὶ ἡ κατάρα τοῦ ἐκεῖ πρωτοσυγκέλλου:

Στὸ ῥημοκλήσι τοῦ Δηροῦ
λειτούργα δὲ πρωτοσύγκελλος,
καὶ τ' ἄχραντα μυστήρια
ἔφερνε στὸ κεφάλι του,
ψάλλοντας τὸ χερουβικό.
Μόν' ἔξαφνα κι ἀνέλπιστα
Τοῦρκοι τὸν περιλάβανε,
κι ἔλαβε μόνον τὸν καιρὸν
καὶ σήκωσε τὰ χέρια του,
κι εἶπεκε: «Παντοδύναμε,
δυνάμωσε τοὺς Χριστιανούς,
τύφλωσε τοὺς Ἀγαρηνούς,
τὴν σημερινὴν ἡμέραν!»

.....
Οἱ Τοῦρκοι ἀντισταθήκασι
κι ἥσαν στὴν ἄκραν τοῦ γιαλοῦ,
μὰ στὸ στεργὸ δειλιάσασι,
καὶ πέφτωσι στὴν θάλασσα,
σὰν τὰ τυφλὰ τετράποδα.
Γιατ' ἦταν θέλημα Θεοῦ
νὰ σακουσθῇ ἡ παράκλησις
τ' ἀγίου πρωτοσύγκελλου.

Ἐκατοντάδες σελίδες θὰ ἔχρειάζοντο διὰ νὰ ἀναγραφοῦν αἱ θανατώσεις καὶ τὰ μαρτύρια, ὅσα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς ἔξι χιλιάδας ἀναβιβάζονται τὰ ἡρωϊκὰ αὐτὰ θύματα, τὰ δποῖα ὑπέμειναν μὲ γαλήνην καὶ γενναιότητα τὸ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος μαρτύριον.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, ἐκτὸς τῶν θυμάτων, καὶ πλῆθος κληρικῶν καὶ μοναχῶν, οἱ δποῖοι προέταξαν τὰ στήθη των κατὰ τοῦ ἔχθροῦ ἢ ἔγιναν ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν σωμάτων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Ο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν τῶν Πατρῶν.

Ο ἐπίσκοπος Κιρνίτζης Προκόπιος ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπάνω εἰς τὰ μουσουλμανικὰ τεμένη (τζαμιά) τοῦ Γαστουνίου. Καὶ προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς "Ηλιδος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος.

Ο Ἀθανάσιος Διάκος ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ μαζὶ μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ο ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας.

Οι μοναχοὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωϊσμόν, μὲ τὸν δποῖον ἀπέκρουσαν τὰς στρατιὰς τοῦ Ἰμπραήμ.

Ο ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ἐπονομασθεὶς Παπαφλέσσας, εἰς τοὺς κινδύνους ἀπέτητος καὶ εἰς τὴν δόξαν ἀκάθεκτος, ἥτο ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἐπαναστάσεως. Οὗτος ἔπεσεν ἡρωϊκῶς παρὰ τὸ Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας, τὴν 20ὴν Μαΐου 1825, μαχόμενος μετὰ τῶν τριακοσίων του ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμπραήμ.

Ο Καρύστου Νεόφυτος, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἥτο ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Καρύστου.

‘Ο Ταλαντίου Νεόφυτος καὶ ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ ἔλα-
βον ἐνεργὸν μέρος εἰς διαφόρους μάχας.

‘Ο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου ἐπίσης, ὡσαύτως ὁ πε-
ρίφημος ἐπίσκοπος τῶν Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὁ ὅποῖος προσέφερε
τὸν ἑαυτόν του θυσίαν κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου.

‘Ο Βρεσθένης Θεοδώρητος ἔσπευσεν εἰς Βαλτέτσιον ἐπὶ
κεφαλῆς 800 Ἀγιοπετριτῶν καὶ Τσακώνων.

Καὶ πόσοι ἄλλοι!

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος »

Δημήτριος Μπαλάνος (Διασκευή)

85. ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1949 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀπένειμε τὸ Χρυσοῦν Μετάλ-
λιον αὐτῆς—ύπερτάτη τιμὴ—εἰς τοὺς μάρτυρας “Ελληνας
ἱερεῖς, τοὺς ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι καὶ τοῦ 1949 θυσιασθέν-
τας εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας.

‘Ο τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀείμνη-
στος καθηγητὴς Γεώργιος Π. Οίκονόμος εἶπε τὰ ἔξῆς:

« Χρυσοῦν Μετάλλιον ἀπονέμει ὁμοθύμως ἡ Ἀκαδημία
μετὰ θάνατον εἰς τὴν ἀδίστου μνήμης σεπτὴν ὁμάδα τῶν Ἑλ-
λήνων ἱερέων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι σήμερον ὑπὲρ
πίστεως καὶ πατρίδος ἐμαρτύρησαν· ἐκ τούτων ἄλλοι ἔτу-

φεκίσθησαν, ἄλλοι ἐσταυρώθησαν, ἄλλοι κατέκρεουργήθησαν καὶ ἄλλοι ἐτάφησαν ζῶντες.

» Εἰς τὴν πολυάριθμον στρατιὰν τῶν καλλινίκων μαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος νέα κατὰ τὸν πρόσφατον ἀγῶνα τοῦ Ἐθνους προσετέθη ἑκατόμβη· αὕτη ἐλάμπουντε τὴν ιστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ νέα αὕτη σειρὰ τῶν θυσιῶν τοῦ Κλήρου μετὰ τῶν θυσιῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἀληθῶς λαμπρὸν καὶ φωτοβόλον μνημεῖον τῆς ἔθνικῆς ἐνότητος, τὸ διποῖον μέλλει νὰ διδάσκῃ τὰς ἐπερχομένας Ἑλληνικὰς γενεὰς τὴν ὁδὸν πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐκλεισιν.

» Ἡ Ἀκαδημία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραβλέψῃ τὰς σκληρὰς θυσίας τῶν ιερέων, οἱ δοποῖοι καὶ μόνοι εὑρεθέντες δὲν ἔκλονίσθησαν οὔτε εἰς τὴν χριστιανικὴν αὐτῶν πίστιν οὔτε εἰς τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντας πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα· ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀθανασίου Διάκου καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν μαρτύρων, ἔπεισαν ως γνήσιοι Χριστιανοὶ καὶ Ἑλληνες.

» Ἐκεῖ, παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἔθνομάρτυρος ιεράρχου Σμύρνης Χρυσοστόμου, θὰ ἀνεγερθῇ κάποτε, ἀσφαλῶς, ἀντάξιον μνημεῖον τῆς θυσίας ταύτης τῶν ιερέων.

» Τὸ μετάλλιον καταπιστεύει ἡ Ἀκαδημία εἰς χεῖρας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Σπυρίδωνος, ως Ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἵνα παραμένῃ αἰωνία τῶν μαρτύρων ιερέων ἡ μνήμη».

« Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας »

K. A. Βοβολίνης (Διασκευὴ)

86. Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μόνο οι Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, Πατρίδα:
δὲν σ' ἐδόξασαν, μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιά σου,
παλληκάρια διαλεγμένα,
πάντα σὰν τὴν δρῦ τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἔνα κι ἔνα.

"Ομοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἔχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι ὅμοια στέρεοι στὴν γιγάντια
καὶ κακή τῆς τύχης μπόρα.

'Αλλ' ἀκόμη πιὸ μεγάλη,
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὰν μιὰν ἀλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἔνα πιὸ ὅμορφο στεφάνι.

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνεῦμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν "Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

Λορέντζος Μαβίλης

Β' ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

87. ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἡ μεγίστη ἑορτὴ τῶν Ἀθηνῶν. Διεκρίνοντο εἰς μεγάλα καὶ μικρὰ Παναθήναια. Τὰ μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ μεγάλα ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοί καὶ ἵππικοι ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικούς ἀγῶνας ἀπηγγέλλοντο τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου. Καὶ ἡγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρισταί καὶ ἀοιδοί καὶ ἔψαλλον μὲ συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοί ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ ἀγωνίσματα τοῦ δρόμου, τῆς πάλης, τοῦ παγκρατίου, τοῦ πεντάθλου. Εἰς

τοὺς ἀγῶνας αὐτούς ἡγωνίζοντο χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παιδες. Οἱ ἵππικοι ἦσαν ἀγῶνες ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων, οἱ διποῖοι ἕσυρον ἀρματα.

Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἔξης ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, δηλαδὴ ὅρχησις μὲν ὅπλα, καὶ ἡ λαμπαδηδρομία, ἥτοι δρόμος ἀνδρῶν, οἱ διποῖοι ἐκράτουν ἀνημμένας λαμπάδας. Ἀναφέρεται καὶ ὁ ἀγών εὐανδρίας, κατὰ τὸν διποῖον ἑκάστη τῶν δέκα φυλῶν παρουσίαζε μερικούς γέροντας· καὶ ἐνίκα ἐκείνη ἡ φυλή, ἥτις ἐπεδείκνυε τοὺς θαλερωτέρους καὶ ἀκμαιοτέρους.

Τὰ βραβεῖα, τὰ διποῖα ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἥσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ιεράς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ διποῖαι ἥσαν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας, πλησίον τοῦ Κολωνοῦ.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι μὲν μεγάλην πομπὴν τὸν πέπλον, τὸν διποῖον ὄφαινον εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, λεγόμεναι ἐργαστῖναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἥτοι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων. Διὰ τοῦτο ἐφέρετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲν μεγάλην τελετὴν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πολλοὶ ἔνοισι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν (πλησίον τῆς Ἀγίας Τριάδος) καὶ ἐκεῖ παρετάσσοντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηγύθυνον ἴδιαιτεροι ἀρχοντες, λεγόμενοι ἐροποιοί. Ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχοντες τῶν Ἀθηνῶν, ιερεῖς καὶ ιέρειαι, μάντεις διὰ τὰς θυσίας καὶ κηρυκες, οἱ διποῖοι ἐφρόντιζον διὰ τὴν τάξιν. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἡκολούθουν ὡς διπλῖται. Ἔφερον δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην. Οἱ πλουσιώτεροι ἡκολούθουν ἐφιπποι καὶ μεταξὺ τούτων ἥσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπ' αὐτοὺς συνεκροτεῖτο τὸ ἵππικὸν τῆς πόλεως. Τοὺς πεζοὺς ὠδήγουν οἱ στρατηγοὶ

καὶ οἱ ταξίαρχοι καὶ τοὺς ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. "Αλλοι τέλος ἤρχοντο καθήμενοι ἐπὶ τῶν πομπικῶν ζυγῶν, δηλαδὴ ἀρμάτων, ἐκ τῶν ὅποιων πολλὰ εἶχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἵππικους ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖαι παρθένοι, αἱ ὅποιαι ἔφερον κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας. Ἀπὸ τοὺς ξένους ἥκολούθουν οἱ θεωροί, ἦτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἴδιως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων. Μέγα μέρος τῆς τελετῆς ἀπετέλουν τὰ ιερεῖα, ἦτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὰς θυσίας. Οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον ἐκατόμβην (θυσίαν ἑκατὸν βοῶν). Αἱ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἤσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἐκάστη.

'Η πομπὴ αὕτη ἀνεχώρει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσῆρχετο εἰς τὸν δρόμον. 'Ο δρόμος ἦτο πλατεῖα ὁδός, ἡ ὅποια ὠδήγει εἰς τὴν Ἀγορὰν (μεταξὺ Θησείου, στοᾶς Ἀττάλου καὶ Ἀρέιου Πάγου), καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγορὰν ἀνέβαινεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. 'Ο πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἔκει ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ίστιον ἀπὸ τὰς κεραίας πλοίου, τὸ ὅποῖον ἐκινεῖτο ἐπὶ τροχῶν. "Οταν ἔφθανον εἰς τὴν εἰσόδον τῆς Ἀκροπόλεως, κατεβιβάζετο. ὁ πέπλος καὶ ἐφέρετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῷα, βόες καὶ πρόβατα, ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔκει ἐθυσιάζοντο. Καὶ τότε ὁ κῆρυξ μεγαλοφώνως ηὔχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ὑγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διεμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἕορτὴ ἐτελείωνε διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐπινοούμενη ποτήρια, λεγόμενα Παναθηναϊκά.

«'Η Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν»

Χρῆστος Τσούντας (Διασκευὴ)

88. ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγήν.
Δόξα στὸ πνεῦμα ἀνδρῶν νέων,
ποὺ δόξασαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μὲν ἔκείνων τὴν λαμπρὰν σοφίαν,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὁρμή,
νέαν ἃς πλάσωμεν ἴστορίαν,
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

"Ἐχει στεφάνια ἡ δόξα ἀκόμη
στὸ δένδρο της τὸ ἱερό,
ἀπάτητοι τῆς δόξης δρόμοι
προσμένουν νέο τολμηρό.

'Εμπρὸς στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα,
ἔκει ὁ πύρινος παλμός,
ἔκει τῆς νίκης ἡ κορώνα,
ἀθανασίας ἀσπασμός.

·Αριστομένης Προβελέγμιος

89. Ο ΣΑΜΟΥΗΛ

‘Ο μοναχὸς οὗτος εἶναι τὸ τελευταῖον ὄλοκαύτωμα, τὸ δόποιον προσφέρει τὸ Σούλι εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος τὴν ἡμέραν, ποὺ ἀποθνήσκει.

‘Αφοῦ ἐπέτυχον οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ, ὁ Μουχτάρ καὶ ὁ Βελῆς, πολλοὺς ἐκ τῶν Σουλιώτῶν νὰ καταστρέψουν καὶ ἄλλους νὰ ἀπομακρύνουν, μόνος ἀπέμεινεν ὁ ἱερομόναχος Σαμουήλ. Ὁ οὐρανοφασισμένος νὰ ταφῇ μετὰ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος του.

‘Ανὴρ ἀδάμαστος, ἀκαταμάχητος, μέχρι μανίας λατρεύων τοὺς ἐλευθέρους βράχους του. Ἡ φιερωμένος ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας εἰς τὰ θεῖα, ἥνωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸ διπλοῦν χαρακτῆρα τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τοῦ ἱερέως.

‘Ἡτο τὸ τελευταῖον νῆμα, ἀπὸ τὸ δόποιον ἔκρεματο τὸ πολυνπαθὲς Σούλι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Δι’ αὐτὸν ἀνεκηρύχθη τότε ὁ Σαμουήλ πολέμαρχος καὶ ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Σούλι μέχρι θανάτου.

Ἐις τὴν αἰματηρὰν καὶ φονικωτάτην ἔφοδον τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ Κακοσούλι ἀνεδείχθη ὁ Σαμουήλ ἄγγελος θανάτου. Καὶ ὅτε πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας ἐξέλιπεν, ἔθεσε τὸ σῶμά του φραγμὸν μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ὀλίγων Σουλιώτῶν. Καὶ οἱ Σουλιώται κατώρθωσαν μὲ τὴν γενναιότητα αὐτὴν τοῦ Σαμουήλ νὰ διασθοχωρήσουν καὶ νὰ διαφύγουν τὴν μάχαιραν καὶ τὰ μαρτύρια.

‘Ο Σαμουήλ, μαχόμενος πάντοτε μὲ πέντε μόνον συμπολεμιστάς του, ἐπρόφθασε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ Κούγκι, πύργον κτισμένον ἐπὶ ἀποτόμου βράχου. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀποθήκη πυρίτιδος καὶ ὅπλων. Τὸν πύργον τοῦτον, ἐντὸς τοῦ δόποιον ὑπάρχει καὶ ἐκκλησία εἰς τὸ δνομα τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, ἡ πατρὶς παρέδωκεν εἰς τὰς ιερὰς χεῖρας τοῦ Σα-

μουήλ. Καὶ ὁ μοναχὸς οὗτος εἶχεν ὄρκισθῆ ὄρκον θανάτου,
ὅτι καμμία ποτὲ ἀνθρωπίνη δύναμις δὲν θὰ τὸν ἡνάγκαζε
νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πύργον.

Περικυκλωμένος ἀπὸ παντοῦ, ὑπέμενεν ὁ Σαμουὴλ ὅσα
ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώπου ἤδυνατο νὰ ὑπομείνῃ.
Τὰ πολεμοφόδια ὠλιγόστευον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Κουρα-
σμένοι, τραυματισμένοι, δὲν εἶχον οὔτε σταγόνα ὕδατος νὰ
δροσίσουν τὰ κατάξηρα καὶ φλογισμένα τῶν χείλη. Ἡ στιγ-
μὴ τῆς ἀγωνίας εἶχε φθάσει.

Τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοῦ 1803 ὁ ἱερομόναχος Σαμουὴλ
μετὰ τῆς ἀγίας πεντάδος ἀναβαίνοντο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ
στεφανοῦνται ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου ὡς μάρτυρες, ἀποθανόντες
ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

«Βίος καὶ Ἔργα Ἀριστοτέλους Βαλαωότου»

(Διασκευὴ)

90. Ο ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

 Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν σήμερον ποίαν
ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων τότε
Ἐλλήνων τὰ πατριωτικὰ καὶ πολεμικὰ ἔσματα τοῦ Ρήγα.

Εἰς φιλέλλην διηγεῖται περὶ τούτου ἐπεισόδιον, τὸ
ὅποιον ἤκουσεν ἀπὸ "Ἐλληνα, δστις περιῆλθε τὴν Μακεδονίαν,
δλίγον χρόνον πρὸ τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως."

"Ἐφθασεν εἰς ἐν χωρίον καὶ ἐκεῖ ἐφιλοξενήθη ἀπὸ ἔνα
ἀρτοποιόν, τοῦ ὅποίου τὸ ἀρτοποιεῖον ἐχρήσιμευε καὶ ὡς
πανδοχεῖον. Βοηθὸς τοῦ ἀρτοποιοῦ ἦτο νέος τις Ἡπειρώτης,
τοῦ ὅποίου ἡ ἀθλητικὴ ἐμφάνισις παρουσίαζε νέον μὲ ἀν-
δρικὴν καὶ γενναίαν ψυχήν. Ο Ἡπειρώτης οὗτος εἰς στιγμὴν

κατάλληλον ἐπλησίασε τὸν δόδοιπόρον καὶ τὸν ἡρώτησε:

- Ήξεύρεις νὰ διαβάζης;
- Ναι, ἀπήντησεν ἔκεινος.

— Ελθὲ μαζί μου, τοῦ εἶπε τότε καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς ἀπόκεντρον καὶ σκιερὸν ἄκρον τοῦ κήπου.

Ἐκεῖ ἐκάθισαν ἐπὶ μιᾶς πέτρας καὶ ὁ νεανίας ἐξήγαγεν ἀπὸ τὸ στῆθος του μικρὸν καὶ πολὺ παλαιὸν φυλλόδιον, τὸ δποῖον ἐκρέματο ἀπὸ τὸν λαιμόν του μὲ ράτιμα.
” Ήτο τὸ πολεμικὸν ἄσμα, ὁ θιούριος τοῦ Ρήγα, καὶ ἐξήτησε νὰ τὸν ἀπαγγείλῃ εἰς αὐτὸν μεγαλοφώνως.

” Ήρχισε λοιπὸν ὁ δόδοιπόρος νὰ ἀπαγγέλλῃ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἔκεινον, τὸν δποῖον οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγειρον εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Αφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὴν ἀπαγγελίαν, ἔμεινε ἔκπληκτος ἐμπρὸς εἰς τὸ θέαμα, τὸ δποῖον παρουσίαζεν ἡ ὅψις τοῦ νέου Ηπειρώτου.

Εἶχε σηκωθῆ καὶ ἵστατο ἐνώπιόν του ὡς ἄλλος τέλειος ἀνθρωπος, ὡς ὑπεράνθρωπος. Δὲν ἦτο ὁ ἀπλοϊκὸς ὑπηρέτης τοῦ ἀρτοποιοῦ. Εἶχε μεταμορφωθῆ, εἰς εἰκόνα ἥρωος. Τὸ πρόσωπόν του ἔλαμπεν ὡς πῦρ φλέγον, οἱ δόφθαλμοὶ του ἐσπινθηροβόλουν, τὰ χείλη του ἔτρεμον, δάκρυα ἔβαπτον τὰς παρειάς του καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του καὶ τοῦ γυμνοῦ του στήθους εἶχον ὀρθωθῆ. ” Ιστατο ἀκίνητος, ὡς Αχιλλεύς.

— Πρώτην λοιπὸν φορὰν ἀκούεις τὸν θιούριον τοῦ Ρήγα; ἡρώτησεν ὁ ταξιδιώτης.

— Οχι· κάθε διαβάτην παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸν εἶπη καὶ πολλὰς φορὰς τὸν ἥκουσα.

— Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτήν;

— Ναι, πάντοτε! ἀπεκρίθη ὁ Ηπειρώτης μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ νεῦμα ἀποφασιστικόν.

I. Γεννάδιος (Κατὰ διασκευὴν)

91 ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

* 'Ο πατήρ μου — ἔλεγεν δὲ Μπαρμπαδῆμος — κατήγετο ἀπὸ χωρίον τῆς Παρνασσίδος. "Εμενεν εἰς τὴν Ἀμφισσάν καὶ ἐμπορεύετο ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην διὰ τὸν ἔξης λόγον: *

Εἰς Τούρκος ἀγᾶς, ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης, ἥγορασε πολλὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν τὰ ἐπλήρωσεν ὅμως ἀμέσως καὶ ἡρνήθη ἔπειτα νὰ πληρώσῃ. 'Ο πατήρ μου ἐπέμενε καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τούρκον δικαστήν, τὸν κατῆν. 'Αλλ' ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεώρησε τοῦτο προσβολήν. Τόσον δὲ ἔξηγριώθη, ὥστε ἡπείλησεν ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ κατάστημά του. Δὲν ἥθελε δὲ καὶ πολὺ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του. Καὶ ὁ πατήρ μου, ἀνησυχῶν ὅχι τόσον περὶ τοῦ ἔχυτοῦ του, ὃσον περὶ τῆς μητρός μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινήν. 'Επῆρε καὶ τὰ πολυτιμότερα ἐμπορεύματά του καὶ κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξείδιον. Καὶ ἀπ' ἐκεῖ, διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς συγγενοῦς του, μετὰ δύο ἡμέρων ταξίδιον, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἡμην μόλις ὀκτὼ ἔτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον.

Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχομεν πλήρη ἀσφάλειαν¹ καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου. Καὶ μὲ τὴν βοήθειάν των ἔστρωσαν ὀλίγον ἡταν² ὀλίγον αἱ ἐργασίαι τοῦ πατρός μου. 'Αλλὰ τοῦτο δὲν ἥλαττωσε τὴν διαρκῆ λύπην του, ὅτι ἀφῆκε τὴν πατρίδα του. Καὶ ἔβραζε μέσα κρυμμένον τὸ μῆσος ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μῆσος πατροπαράδοτον, τὸ ὅποῖον ἐδυνάμωνεν ἡ τελευταία αὐτὴ περίστασις. *

Εἰς τὴν Ἰθάκην δὲ πατήρ μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἔκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Ἀθανάσιον καὶ ἐμέ. Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ δὲ πατήρ μου ἤθελε νὰ γίνῃ ἵερεύς. Εμὲ ἤθελε νὰ μὲ κάμη ἔμπορον, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς γέροντος διδασκάλου, ὃπου μὲ πέντε-ἕξ ἄλλους μικροὺς ἐμανθάνομεν ἀνάγγωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἴστορίαν. Ὁ διδασκαλος αὐτὸς δὲν ἦτο πολυμαθῆς καὶ σοφός, εἶχεν δόμως πολὺν ζῆλον. Ἐκτὸς τούτου, δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξηρὰ γράμματα, ἀλλ’ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα: ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μὲ τὴν λευκὴν γενειάδα, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του, τὸν ἐνθυμοῦμαι πῶς ἐσπινθήριζον οἱ ὄφθαλμοί του, δταν μᾶς ὡμίλει διὰ τὴν πατρίδα μᾶς τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, δταν οἱ ἄλλοι ἥσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, δταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδαν νὰ πολεμῇ εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα νὰ τρέπῃ εἰς φυγὴν τὸν Περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνος, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ κατακτᾷ τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἔχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς του, δταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας: τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

—Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν. Κατήντησε ταπεινὴ δούλη τῶν Τούρκων, αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς!

‘Αλλ’ ἔξαίφνης ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλήν, ὡσὰν νὰ ἥ-

κους μακρινήν φωνήν. Ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῦχον, ώσταν νὰ διέκρινε μακρινὸν σημεῖον. Καὶ μὲ φωνὴν ζωηρὰν καὶ μὲ ὄψιν φωτισμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν προσέθετεν:

— "Οχι! ὅχι! δὲν εἶναι μακρὰν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ο σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καὶ σεῖς θὰ θερίσητε τὸν καρπόν, ὅχι μὲ δρέπανα, ἀλλὰ μὲ ξίφη. Νὰ εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχολάσητε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελε τοὺς φλογεροὺς στίχους καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζὶ τοὺς ἐπανελαμβάνομεν:

·Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες στὰ βουνά!

•Αλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ὁ πατέρος μου, ἀν καὶ δὲν ἤξευρεν ιστορίαν, μᾶς ὡμίλει δμως διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Μᾶς ὡμίλει διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγα Φεραίον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ. Καὶ ὅτι ἵσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μήτηρ μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχήν μας τὸ βράδυ νὰ προσθέτωμεν τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας!

Καὶ δὲν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αυτὰ ἐμπρός εἰς τὰς εἰκόνας, ἡσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ώσταν νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

·Απὸ τὸ 1814 ἥρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. "Ολην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ κατάστημά

μας κάτω εἰς τὴν προκυμαίαν. Καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν ἐπηγαίναμεν εἰς τὴν οἰκίαν. "Ανθρωποι πόλλοι ἥρχοντο εἰς τὸ κατάστημα. Οἱ περισσότεροι ἥρχοντο νὰ ἀγοράσουν ἐμπορεύματα, μερικοὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγώ, ἂμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἀν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ νὰ ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ. "Αν ὅμως ἥρχετο μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δυσηρεστημένος. Διότι ἥρχετο νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ χωρὶς λόγον.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἔνα πρωὶ τὸν πρῶτον - πρῶτον ἄνθρωπον, ὁ ὅποῖς εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατάστημά μας. Ἡτο μεσῆλιξ, μὲ μαύρην γενειάδα, σκεπασμένος μὲ μακρὸν χονδρὸν ἐπανωφόριον καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφόρει καλογερικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἡτο ξένος καὶ ὅτι ἥρχετο ἀπὸ ταξίδιον.

"Αμα τὸν εἶδα, εἴπα μέσα μου:

— Εδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά!

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προύπαντήσω. Αὔτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβάρὸν ὑφος:

— Ποῦ εἶναι ὁ πατήρ σου;

— Εδῶ εἶμαι ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅτι θέλετε προστάξατε.

— Καλά, παιδί μου, σὲ εὐχαριστῶ, ἀλλὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει ὁ ξένος μὲ σοβάρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ο πατήρ μου ἦτο εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ καταστήματος. Καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, τὰ ὅποια μᾶς εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. "Ετρεξα νὰ τὸν φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, ὁ ὅποῖς δὲν ἔκρινεν ἄξιον ἐμέ; ἀλλὰ ἥθελε τὸν πατέρα μου.

Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἀφησέ τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγώ καὶ τὸν εύρισκω.

Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ βάθος. Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἐν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατήρ μου τὸ ἀνεγίνωσκε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνη, ὅτι κάπως ἐταράχθη.

— Καθίσατε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω, εἶπεν εἰς τὸν ξένον.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ πίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε:

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ εἰπὲ ὅτι ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸ νοῦν σου ἐσύ στὸ κατάστημα. ☒

Τί ἔλεγον ὁπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατήρ μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἡξεύρω. Θὰ ἡσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. "Οταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἔξηλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ προσώπου του μοῦ ἐφάνη πολὺ συλλογισμένη. 'Ο ξένος ἐπέρασε πλησίον μου, ἐστάθη ἐμπρός μου καὶ μὲ ἐκοίταξε μὲ προσοχήν. "Επειτα μὲ ἐκτύπησε εἰς τὸν ὅμον καὶ εἶπε:

— Καρδιά, παλληκάρι μου!

Καὶ ἔχάθη.

'Ο τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος. 'Η ὅλη συμπεριφορὰ τοῦ ἀγνώστου μὲ ἔβαλε εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. 'Ετόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου:

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός;

'Αλλ' ἐκεῖνος μοῦ ἀπεκρίθη ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μοῦ ἔκοψε πᾶσαν ἄλλην ἐρώτησιν:

— Καλὸς πατριώτης μοῦ ἔφερε ἔνα γράμμα ἀπὸ τὸν Δεσπότην μας 'Ησαῖαν.

"Εκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν παρὰ

τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Εἰσῆλθε πάλιν μὲ τὸν ἵδιον τρόπον μίαν πρωΐαν καὶ ὁ πατέρος μου τὸν ὀδήγησεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὡραν κλεισμένοι. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθη ὀλίγον ἐμπρός μου. Μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει, ἀφότου τὸν εἶχον ἵδεῖ διὰ πρώτην φοράν. Τώρα δὲν μὲ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὄμονον μὲ ἔχαιρέτισε διὰ χειραψίας καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά:

— Δῆμο, ὅτι σοῦ εἰπῆ ὁ πατέρας σου, εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος!

Καὶ ἔχαθη πάλιν.

Τόσον μὲ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχον νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω. Τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχισμένον. Καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸν δάκτυλον ἐσπόγγισε τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς του.

Τέλος πάντων. Τὴν ἑσπέραν, ὅταν ἦτο ὡρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει:

— Κλεῖσε ἀπὸ μέσα τὴν θύραν, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ καὶ ἔλα κάθισε νὰ σοῦ εἴπω.

Αφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φώνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν:

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅτι θὰ σοῦ εἴπω εἶναι μεγάλο μυστικόν. Γνωρίζω τὴν ψυχήν σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸν ἴδιον μας εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ δρκισθῆς ὅτι θὰ τὸ κρατήσῃς. Ἄν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἀκουσε. “Ολα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ ἐπανάστασις θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἀκρου εἰς ἀκρον. Οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐκδιωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα μας νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰς τελευταίας μας ἡμέρας, ἀν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός! ‘Ο ξέ-

νος αὐτός, τὸν ὅποιον εἶδες σήμερον, εἶναι ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἴδεαν τῆς Ἐταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους πατριώτας καὶ νὰ ἔργασθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ὁ καθεὶς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἐταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λέγεις λοιπόν;

— Οταν ἥκουον αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτύπα δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατρός μου:
— Σὲ εὐχαριστῶ, πατέρα! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν κατεφίλουν δακρυσμένος καὶ τὸν ηὔχαριστουν, καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον εἴδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὅποιαν μοῦ ἐδείκνυε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ.

— Επειτα ἀνετινάχθην ἐπάνω. Μία ἴδεα ἥλθεν εἰς τὸν νοῦν μου:

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ εἰς τὸ κατάστημα;

— Οχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου δὲ Ἀθανάσιος μικρὸς καὶ φιλάσθενος. Ἐσύ θὰ πηγαίνης δι' ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Πρὸς τὸ παρὸν σιωπή! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα νὰ μὴ ἀνησυχοῦν, διότι ἀργοῦμεν. Εἶσαι μεγάλος, δὲν εἶσαι τώρα πλέον μικρός. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμο μου!

« Ό Μπαρμπαδήμος »

Γεώργιος Δροσίνης

92. Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ὑποψήφιον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ δόκιμος, ὅπως ἐλέγετο, ὀδηγεῖται ὑπὸ τοῦ κατηχητοῦ του εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ἐκεῖ ὁ κατηχητὴς ἀναγινώσκει καὶ ὁ δόκιμος ἐπαναλαμβάνει «μὲ δόλον τὸ ἀνῆκον σέβας εἰς τὴν ἱερότητα καὶ τὴν μεγαλειότητα τοῦ πράγματος» τὸν μέγαν δρόμον, τὸν ἔξῆς:

«Ορκίζομαι, ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκειοθελῶς, ὅτι θέλω εἶναι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἐταιρείαν κατὰ πάντα. Νὰ μὴ φανερώσω τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ λόγους της· μήτε νὰ σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴ τοῦ νὰ καταλάβωσιν δόλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω τι περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς Πνευματικὸν ἢ φίλον μου.

»Ορκίζομαι, ὅτι εἰς τὸ ἔξῆς δὲν θέλω ἐμβῆ εἰς καρμίαν ἄλλην Ἐταιρείαν, ὅποιαδήποτε καὶ ἀν εἶναι, μήτε εἰς κανένα δεσμὸν ὑποχρεωτικόν. Καὶ μάλιστα, ὅποιονδήποτε δεσμὸν καὶ ἀν εἶχα, καὶ τὸν πλέον ἀδιάφορον εἰς τὴν Ἐταιρείαν, θέλω τὸν νομίζει ώς οὐδέν.

»Ορκίζομαι, ὅτι θέλω τρέφει εἰς τὴν καρδίαν μου ἀδιάλλακτον μῆσος ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος μου,

τῶν δπαδῶν καὶ τῶν δμοφρόνων μὲ τούτους. Θέλω ἐνεργεῖ
κατὰ πάντα τρόπον πρὸς βλάβην των καὶ αὐτὸν τὸν παν-
τελῆ δλεθρόν των, ὅταν ἡ περίστασις τὸ συγχωρήσῃ. ~~Χ~~

»'Ορκίζομαι νὰ μὴ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαν διὰ νὰ συγ-
γνωρισθῶ μὲ κανέναν Συνάδελφον, προσέχων ἐξ ἐναντίας μὲ
τὴν μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν νὰ μὴ λανθασθῶ κατὰ τοῦτο,
γενόμενος αἴτιος ἀκολούθου τινὸς συμβάντος. ~~Χ~~

»'Ορκίζομαι νὰ συντρέχω ὅπου εὕρω τινὰ Συνάδελφον
μὲ δλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν κατάστασίν μου. Νὰ προσφέρω
εἰς αὐτὸν σέβας καὶ ύπακοήν, ἀν εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὸν
Βαθμόν, καί, ἀν ἔτυχε πρότερον ἐχθρός μου, τόσον περισ-
σότερον νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ νὰ τὸν συντρέχω, ὅσον ἡ ἐχθρὰ
μου ἥθελεν εἶναι μεγαλυτέρα. ~~Χ~~

»'Ορκίζομαι, ὅτι, καθὼς ἔγώ ἔγινα δεκτὸς εἰς τὴν 'Εται-
ρείαν, νὰ δέχωμαι παρομοίως ἄλλον 'Αδελφόν, μεταχειρίζο-
μενος πάντα τρόπον καὶ δλον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ἐωσοῦ
τὸν γνωρίσω 'Ελληνα ἀληθῆ, θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς Πα-
τρίδος, ἀνθρωπὸν ἐνάρετον καὶ ἀξιον ὅχι μόνον νὰ φυλάττῃ
τὸ Μυστικόν, ἀλλὰ νὰ κατηγήσῃ καὶ ἄλλον ὄρθοῦ φρονήματος.

»'Ορκίζομαι νὰ μὴ ὠφελῶμαι κατ' οὐδένα τρόπον ἀπὸ
τὰ χρήματα τῆς 'Εταιρείας, θεωρῶν αὐτὰ ὡς ἱερὸν πρᾶγμα
καὶ ἐνέχυρον, ἀνῆκον εἰς δλον τὸ "Εθνος μου. Νὰ προφυ-
λάττωμαι παρομοίως καὶ εἰς τὰ λαμβανόμενα καὶ στελλό-
μενα ἐσφραγισμένα Γράμματα.

»'Ορκίζομαι νὰ μὴ ἐρωτῶ ποτὲ κανένα ἐκ τῶν Φιλικῶν
μὲ περιέργειαν διὰ νὰ μάθω ποῖος τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν
'Εταιρείαν. ~~Χ~~

»'Ορκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε εἰς τὴν διαγωγήν μου,
νὰ εἴμαι ἐνάρετος. Νὰ εὐλαβῶμαι τὴν θρησκείαν μου, χω-
ρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ξένας. Νὰ δίδω πάντοτε τὸ καλὸν
παράδειγμα. Νὰ συμβουλεύω καὶ νὰ συντρέχω τὸν ἀσθενῆ,

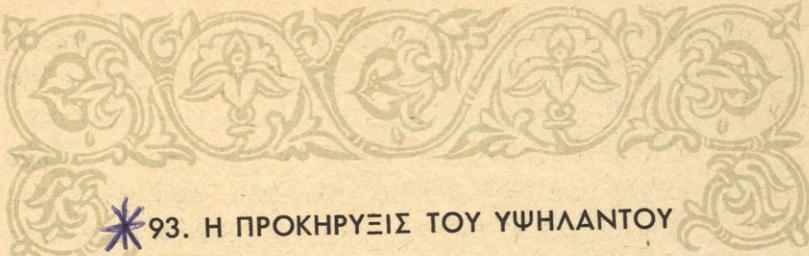
τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν ἀδύνατον. Νὰ σέβωμαι τὴν διοίκησιν,
τὰ ἔθιμα, τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς διοικητὰς τοῦ τόπου, εἰς
τὸν ὅποιον διατρίβω.

» Τέλος πάντων, ὁρκίζομαι εἰς Σέ, ὡς ἵερᾳ πλὴν τρισαθλία
Πατρίς! Ὁρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρονίους βασάνους σου.
Ὅρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα, τὰ ὅποια τόσους αἰῶνας
ἔχυσαν καὶ χύνουν τὰ ταλαιπωρα τέκνα Σου. εἰς τὰ ἴδια
μου δάκρυα, χυνόμενα κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν, καὶ εἰς
τὴν μέλλουσαν Ἐλευθερίαν τῶν ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιε-
ρώνομαι ὅλος εἰς Σέ! Εἰς τὸ ἔξῆς σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία
καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά σου εἶναι ὁ
ὄδηγὸς τῶν πράξεών μου καὶ ἡ εύτυχία σου εἶναι ἡ ἀντα-
μοιβὴ τῶν κόπων μου. Ἡ Θεία δικαιοσύνη ἀς ἔξαντλήσῃ
ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν μου ὅλους τοὺς κεραυνούς της, τὸ
ὄνομά μου νὰ εἶναι εἰς ἀποστροφὴν καὶ τὸ ὑποκείμενόν
μου ἀντικείμενον τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν
ὁμογενῶν μου, ἀν ἶσως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμὴν τὰς δυσ-
τυχίας των καὶ δὲν ἐκπλήρωσω τὸ χρέος μου. Τέλος ὁ
θάνατός μου ἀς εἶναι ἀφευκτος τιμωρία τοῦ ἀμαρτήματός
μου διὰ νὰ μὴ μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἐταιρείας μὲ τὴν
συμμετοχήν μου». X

« Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας »

Ιωάννης Φιλήμων

93. Η ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

Χλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ πολέμου.
Χλθεν ἡ ὥρα νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν.

Ο τελευταῖος τῶν Ἐλλήνων αὐτοκρατόρων Κωνσταντīνος Παλαιολόγος ὑπερεμάχησε τῷ 1453 μὲ πεποίθησιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ αὐταπάρνησιν, ἐνῷ ἔπιπτεν ἡ αὐτοκρατορία.

Μὲ τὴν αὐτὴν πίστιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ μὲ τὴν ἴδιαν αὐταπάρνησιν, ὁ πρῶτος τῶν ἐπιζώντων Ὑψηλαντῶν Ἀλέξανδρος ρίπτεται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἐληγνικῆς Ἐλευθερίας καὶ ἀπευθύνει τὴν ἔξῆς προκήρυξιν:

Μάχου ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος!

Ἡ ὥρα ἥλθεν, ὡς ἄνδρες Ἐλληνες! Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἴδιων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθερίας αὐτῶν, μᾶς προσεκάλουν εἰς μίμησιν.

Αὐτοί, καίτοι διπωσοῦν ἐλεύθεροι, προσεπάθησαν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν νὰ αὔξήσουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι’ αὐτῆς πᾶσαν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ ἀδελφοί μας καὶ φίλοι εἶναι πανταχοῦ ἔτοιμοι. Οἱ Σέρβοι, οἱ Σουλιῶται καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος διπλοφοροῦντες μᾶς περιμένουν. Ἄσ ενωθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐνθουσιασμόν! Ἡ πατρὶς μᾶς προσκαλεῖ. Ἡ Εὐρώπη, προσηλώνουσα τοὺς ὁφθαλμούς τῆς εἰς ἡμᾶς, ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκινησίαν μας. Ἄσ ἀντηχήσουν λοιπὸν ὅλα τὰ ὄρη τῆς Ἐλλάδος ἀπὸ τὸν ἥχον τῆς πολεμικῆς μας σάλπιγγος καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν τρομερὰν κλαγγὴν

τῶν ὅπλων μας. 'Η Εὐρώπη θέλει· θαυμάσει τὰς ἀνδραγαθίας μας, οἱ δὲ τύραννοι ἡμῶν, τρέμοντες καὶ ὥχροί, θέλουν φύγει ἀπ' ἐμπρός μας.

Οἱ φωτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἴδιας εὐδαιμονίας· καὶ, πλήρεις εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς τῶν προπατόρων μας εὔεργεσίας, ἐπιθυμοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. 'Ημεῖς, φαινόμενοι ἄξιοι τῆς προπατορικῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, εἴμεθα εὐέλπιδες νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ βοήθειαν. Πολλοὶ ἐκ τούτων φιλελεύθεροι θέλουν ἔλθει διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν μὲ ἡμᾶς. Κινηθῆτε, ὃ φίλοι, καὶ θέλετε ἵδεī μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ δικαία μας. Θέλετε ἵδεī καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔχθρῶν μας πολλούς, οἵτινες, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν δικαιίαν μας αἰτίαν, νὰ στρέψουν τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἔχθρον καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἡμᾶς. "Ας παρουσιαθοῦν μὲ εἰλικρινὲς φρόνημα· ἡ πατρὶς θέλει τοὺς ἐγκολπωθῆ.

"Ω ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι "Ελληνες! "Ας σχηματισθοῦν φάλαγγες ἔθνικαί· ἀς ἐμφανισθοῦν πατριωτικαὶ^{*} λεγεῶνες, καὶ θέλετε ἵδεī τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους κολοσσοὺς τοῦ δεσποτισμοῦ νὰ πέσουν ἐξ ἴδιων ἀπέναντι τῶν θριαμβευτικῶν μας σηματῶν. Εἰς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ιονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους θέλουν ἀντηχήσει· τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἐν καιρῷ εἰρήνης ἤξευραν νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ πολεμῶσι, θέλουσι σπείρει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.

Ποία "Ελληνικὴ ψυχὴ θ' ἀδιαφορήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος; Εἰς τὴν Ρώμην εἰς τοῦ Καίσαρος φίλος, σείων τὴν αἵματωμένην χλαμύδα τοῦ τυράννου, ἐγείρει τὸν λαόν. Τί θέλετε κάμει σεῖς, ὃ "Ελληνες, πρὸς τοὺς ὅποιους

ἡ πατρὶς γυμνὴ μὲν δεικνύει τὰς πληγάς της, μὲ διακεκομμένην δὲ φωνὴν ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν τέκνων τῆς;

Στρέψατε τοὺς ὀφθαλμούς σας, ὡς συμπατριῶται, καὶ ἴδετε τὴν ἐλεεινήν μας κατάστασιν!

* Ηδετε ἐδῶ τοὺς ναοὺς καταπατημένους, ἐκεῖ τὰ τέκνα μας ἀρπαζόμενα, τοὺς οἴκους μας γεγυμνωμένους, τοὺς ἀγρούς μας λεηλατημένους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλεεινὰ ἀνδράποδα. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀποτινάξωμεν τὸν ἀφόρητον τοῦτον ζυγόν, νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα, νὰ κρημνίσωμεν ἀπὸ τὰ νέφη τὴν ἡμισέληνον, διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὸ σημεῖον, δι’ οὗ πάντοτε νικῶμεν, λέγω τὸν Σταυρόν, καὶ οὕτω νὰ ἐκδικήσωμεν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὁρθόδοξον ἡμῶν πίστιν ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ τῶν βαρβάρων καταφρόνησιν.

Μεταξὺ ἡμῶν εὐγενέστερος εἶναι, ὅστις ἀνδρειοτέρως ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια τῆς πατρίδος καὶ ὡφελιμωτέρως τὴν δουλεύσῃ. Τὸ ἔθνος συναθροιζόμενον θέλει ἐκλέξει τοὺς δημογέροντάς του καὶ εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην βουλὴν θέλουσιν ὑπακούει ὅλαιι αἱ πράξεις μας. "Ἄς κινηθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐν κοινὸν φρόνημα! Οἱ πλούσιοι ἀς καταβάλωσι μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας, οἱ ιεροὶ ποιμένες ἀς ἐμψυχώσουν τὸν λαὸν μὲ τὸ ἴδιον τῶν παράδειγμα καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἀς συμβουλεύσουν τὰ ὡφέλιμα. Οἱ δὲ εἰς ξένας Αὔλας ὑπουργοῦντες στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὄμογενεῖς, ἀποδίδοντες τὰς εὐχαριστίας, εἰς ἥν ἔκαστος ὑπουργεῖ δύναμιν, ἀς ὀρμήσουν ὅλοι εἰς τὸ ἀνοιγόμενον ἥδη μέγα καὶ λαμπρὸν στάδιον καὶ ἀς συνεισφέρουν εἰς τὴν πατρίδα τὸν χρεωστούμενον φόρον· καὶ ὡς γενναῖοι ἀς ὀπλισθοῦν ὅλοι, ἀνευ ἀναβολῆς καιροῦ, μὲ τὸ ἀκαταμάχητον ὅπλον τῆς ἀνδρείας, καὶ ὑπόσχομαι ἐντὸς ὀλίγου τὴν νίκην καὶ μετ’ αὐτὴν πᾶν ἀγαθόν.

Μὲ τὴν ἔνωσιν, ὡς συμπολῖται, μὲ τὸ πρὸς τὴν ιερὰν

Θρησκείαν σέβας, μὲ τὴν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς στρατηγούς ὑποταγήν, μὲ τὴν εὔτολμίαν καὶ σταθερότητα, ἡ νίκη μας εἶναι βεβαία καὶ ἀναπόφευκτος. Αὕτη θέλει στεφανώσει μὲ δάφνας ἀειθαλεῖς τοὺς ἥρωϊκοὺς ἀγῶνας μας· αὐτὴ μὲ χαρακτῆρας ἀνεξαλείπτους θέλει χαράξει τὰ ὄνόματα ὑμῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας διὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ἡ πατρὶς θέλει ἀνταμείψει τὰ εὐπειθῆ καὶ γνήσιά της τέκνα μὲ τὰ βραβεῖα τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς, τὰ δὲ ἀπειθῆ καὶ κωφεύοντα εἰς τὴν τωρινήν της παράκλησιν θέλει ἀποκηρύξει, ὡς νόθα καὶ ἀσιανὰ σπέρματα, καὶ θέλει παραδώσει τὰ ὄνόματά των, ὡς ἄλλων προδοτῶν, εἰς τὸν ἀναθεματισμὸν καὶ κατάραν τῶν μεταγενεστέρων.

"Ἄς καλέσωμεν λοιπὸν ἐκ νέου, ὃ ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι "Ελληνες, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κλασσικὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος. "Ἄς συγκροτήσωμεν μάχην μεταξὺ τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν! "Ἄς πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων μας, οἱ ὅποιοι, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσωσι ἐλευθέρους, ἐπολέμησαν καὶ ἀπέθανον ἐκεῖ!

Τὸ αἷμα τῶν τυράννων δὲν εἶναι δεκτὸν εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Θηβαίου Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβούλου, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς τριάκοντα τυράννους, εἰς ἔκείνας τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν τριακοσίων, οἵτινές κατέκοψαν τοσάκις τοὺς ἀναριθμήτους στρατοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν, τῶν ὅποιων τοὺς βαρβαρωτέρους καὶ ἀνανδροτέρους ἀπογόνους πρόκειται εἰς ἡμᾶς σήμερον μὲ πολὺ μικρὸν κόπον νὰ ἔξαφανίσωμεν ἔξ δλοκλήρου.

Εἰς τὰ ὅπλα λοιπόν, φίλοι, ἡ πατρὶς μᾶς προσκαλεῖ!

Τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1821

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΥΗΛΑΝΤΗΣ

94. ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

❖ Δεκαέξι ἡ δεκαεπτά ἐτῶν ἦτο ὁ Ἀθανάσιος, ὅτε πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Δὲν προσῆλθε νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ νὰ διδαχθῇ παρά τινος καλογήρου τὴν Ὁκτώηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον. ❖ ‘Ο καλόγυρος αὐτὸς ἔξεπλήρωνε χρέη διδασκάλου, ὅπως συνέβαινε καθ’ ὅλην τὴν Ἐλλάδα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. ‘Τηγρέτει ὅμως ὁ Ἀθανάσιος κάποτε τὴν Μονὴν καὶ τοὺς καλογήρους καὶ ἑκάστην ἑορτὴν προσήρχετο καὶ ἔψαλλεν ἐκεῖ ἡ ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον. ❖

Μίαν φοράν ἔτυχε νὰ περιοδεύῃ τὰ μέρη ἐκεῖνα δὲ Δεσπότης Λιδωρικίου, ώς ἐλέγετο τότε δόλόκληρος ἡ σημερινὴ Δωρίς, δστις ἥκουσε τὸν Ἀθανάσιον νὰ λέγῃ τὸν Ἀπόστολον. Ὁ Δεσπότης τόσον ἐμαγεύθη ἀπὸ τὸ σεμνὸν ἥθος τοῦ νεανίου καὶ τὴν ἔξαισίαν φωνήν του, ὥστε τοῦ ἐπρότεινε νὰ τὸν χειροτονήσῃ διάκονον. Ὁ νεανίας, ὁ δποῖος μόνον τὸν τίτλον ἀναγνώστου ὠνειρεύετο, ἐδέχθη χαίρων τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου, ἔμεινεν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον.

Μετὰ καιρόν, μίαν Κυριακήν, ἔτυχε νὰ γίνεται γάμος εἰς τὴν Ἀρτοτίναν, ὅπου ἐπυροβόλουν ὅλοι, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκεδάζοντες. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἥλθε καὶ ὁ Διάκος ἀπὸ τὴν Μονὴν μὲ τὸν κοντὸν «τσάγγρον» του. Ἐκ τινος πυροβολισμοῦ συνέβη νὰ φονευθῇ ὁ υἱὸς τῆς Κουτσουγιάνναινας. Αὕτη ἦτο ἐξ Κωσταρίτσης, κώμης τῆς Δωρίδος, δύο ὥρας ἀπεχούσης τῆς Ἀρτοτίνης, ἐξ ἴσχυρᾶς οἰκογενείας. Ὁ φόνος ἀπεδόθη ὁμοφύνως παρ' ὅλων, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, εἰς τὸν Διάκονον, δστις ἥρχισε νὰ κρύπτηται εἰς τὰ πέριξ, ἐνεκα τῆς καταζητήσεως τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Δὲν ἐξεδύθη ὅμως τὰ ράσα καὶ ἐξηκολούθει τὴν διακονίαν του εἰς τὴν Μονήν.

Κατὰ τὴν 15ην Αὔγουστου ἐτελεῖτο εἰς Ἀρτοτίναν ἐπὶ Τουρκοκρατίας λαμπρὰ πανήγυρις πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας. Κατ' αὐτὴν συνέρρεον ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Δωρίδος πολυάριθμοι προσκυνηταί. Ὁ Διάκος, πληροφορηθεὶς δτι δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀποσπάσματα εἰς τὴν πόλιν, ἐφανερώθη, καὶ ἥρχισε μετ' ἄλλων νέων νὰ ρίπτῃ τὸ «λιθάρι» εἰς τὸ «ἄπλωμα» τῆς κώμης. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι εἶχον κρυφθῆ εἰς τοὺς πλησίους βάλτους. Καὶ δτε ἐνόμισαν κατάλληλον τὴν περίστασιν, ὥρμησαν πολυάριθμοι καὶ συνέλαβον τὸν Διάκονο καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ Καφέτζον, καταδιωκόμενον καὶ τοῦτον

δι' ἄλλα αἴτια. Αὐθημερὸν ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὸν Φεράτ ἐφένδην, διοικητὴν Λιδωρικίου, ὃ ὅποιος ἔρριψεν ἀμφοτέρους εἰς μικρὰν φυλακήν, τῆς ὅποιας ἀκόμη σώζονται τὰ χαλάσματα.

‘Ο Διᾶκος εὐθὺς παρετήρησεν ὅτι τὸ σανίδινον κιγκλίδωμα τοῦ μικροῦ τῶν παραθύρου εἶχε σαπίσει καὶ τὴν νύκτα ἔθραυσε διὰ τῆς χειρός του ἀθορύβως δύο σανίδας καὶ, εὔσταλὴς καθὼς ἦτο καὶ λεπτός, ἐπήδησε πρὸς τὰ ἔξω, ἀφοῦ εἰδοποίησε καὶ τὸν σύντροφόν του. ‘Ο Καφέτζος ὅμως ἦτο χονδρὸς πολὺ καὶ δυσκίνητος καὶ ἦτο εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὁπῆς. ‘Ο Διᾶκος ὅμως, σύρων αὐτὸν ἐκ τῶν ἔξω, ἥδυνήθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἀφοῦ ἔσπασε τὰ δεσμά του. ‘Ομοῦ τότε διὰ νυκτὸς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν καὶ, ἀνελθόντες εἰς τὰ ὅρη, ἔφθασαν τὸ γλυκάραχγμα εἰς τὸ «λημέρι» τοῦ ἀκουστοῦ εἰς τὴν Δωρίδα κλέφτου Τσάμ Καλογήρου.

‘Ο Τσάμ Καλόγηρος κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. ‘Ο «ταϊφᾶς» του ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑβδομήκοντα καλὰ παλληκάρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ὁ Γούλας καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος.

‘Οτε οἱ δύο φυγάδες ἔφθασαν ἐκεῖ, ἐζήτησαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν εἰς τὸν ταϊφᾶ. Καὶ τὸν μὲν Καφέτζον ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, διότι ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν τὸ ἀρρενωπὸν παράστημά του. Τὸν Διᾶκον ὅμως ἐδέχθησαν κατὰ χάριν, λέγοντες ὅτι ἦτο καλὸς διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ.

—“Αει, καλὸς εἶσαι καὶ σὺ γιὰ τ' ἀσκί, εἶπον περιφρονητικῶς.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐδόθη εἰς τὸν Διᾶκον ἀφορμὴ νὰ ἀποδεῖξῃ ὅλως τὸ ἐναντίον. Διότι εἰς τὴν Σελίσταν, κώμην τῶν Κραβάρων, ἔγινε κρατερὰ συμπλοκὴ μεταξὺ κλεφτῶν καὶ πολυαρίθμων Τούρκων. Οἱ κλέφται διεσκορπίσθησαν νικη-

θέντες ύπὸ τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ ἔχθρου καὶ ὁ κα-
πετάνιος ἐπληγώθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα καὶ ἐκινδύνευσε
νὰ αἰχμαλωτισθῇ.

‘Ο Διάκος τότε κατώρθωσε διὰ τῆς τόλμης του νὰ
λάβῃ ἐπ’ ὄμων τὸν πληγωθέντα καὶ διερχόμενος διὰ μέσου
τῶν ἔχθρῶν ξιφήρης ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ σῶος μετ’ αὐτοῦ εἰς
Γραμμὴν Ὀξείαν. Ἡ τοποθεσία αὐτὴ εἶναι ράχις ὑψηλή, κα-
τάφυτος ἀπὸ ὅξυάς, ἀπέχουσα δύο ὥρας τῆς Ἀρτοτίνης.
Ἐπ’ αὐτῆς συνηθροίσθησαν καὶ οἱ διασπαρέντες κλέφται
καὶ ἐνώπιον ὅλων ὀμοιόγησεν ὁ Τσάκι Καλόγηρος τὴν ἔξο-
χον ἀνδρείαν τοῦ Διάκου καὶ τὸν ὑπέδειξεν ἐν ὥρᾳ θανά-
του ὃς διάδοχόν του.

‘Αλλὰ μετ’ ὀλίγον οἱ κλέφται, ἀναγκασθέντες ύπὸ τῆς
ἐπιμόνου κατάδιώξεως τῶν ἔχθρικῶν ἀποσπασμάτων, διε-
μοιράσθησαν εἰς ἀποσπάσματα ἥ, ὡς ἐλέγοντο, «μπουλού-
κια». Ἐν ἀπόσπασμα ἀπετέλεσαν τότε ὁ Διάκος, ὁ Γούλας
καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος, ἐξ Ἀρτοτίνης καὶ οὗτος. Περὶ αὐτοῦ
μάλιστα λέγεται ὅτι κατὰ τὸν ἀρματωλικόν του βίον καὶ
ἔπειτα ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1872, ὅτε ἀπέθανε,
δὲν «ἐπροσκύνησε καθόλου εἰς τοὺς Τούρκους».

Κατ’ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθεν εἰς τὸν Διάκον ἡ εἰ-
δησις τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του καὶ ἐνὸς ἀδελφοῦ του,
τοῦ Ἀποστόλη. Ὁ Διάκος εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Δῆμον,
ὁ ὅποῖος ἐπωνομάσθη Μασσαβέλας, καὶ τὸν Ἀποστόλην,
καὶ δύο ἀδελφάς, τὴν Καλομοίραν καὶ τὴν Σοφίαν. Ὁ πατήρ
μετὰ τοῦ Δήμου καὶ τοῦ Ἀποστόλη εἶχον ἀσπασθῆ τὸν ποι-
μενικὸν βίον καὶ ἔτυχε νὰ εἶναι τότε μετὰ τῶν ποιμνίων
των εἰς τὰ «χειμαδιά». Μίαν πρωΐαν εἶχον ἐπισκεφθῆ
αὐτοὺς δέκα ἐκ τῶν πέριξ κλεφτῶν, εἰς τοὺς ὅποίους προσ-
έφερον τὴν καρδάραν πλήρη γάλακτος νὰ πίουν. Ἄλλα

κατ' ἔκεινην τὴν ὥραν ἔτυχε νὰ διέρχηται τὸν δρόμον ἀπό-
σπασμα ἐχθρικόν, κατὰ τοῦ δποίου ὥρμησαν οἱ ποιμενικοὶ¹
κύνες ὑλακτοῦντες. Οἱ κλέφται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οἱ
κύνες ἀφήσαντες τοὺς Τούρκους ὥρμησαν ἐναντίον αὐτῶν.
Τότε οἱ Τούρκοι ἐπλησίασαν εἰς τὴν καλύβην καὶ παρατη-
ρήσαντες τὴν καρδάραν, τὰ κοχλιάρια καὶ τὰς σειρὰς τοῦ
γάλακτος ὑπώπτευσαν καὶ συλλαβόντες τὸν γέροντα καὶ
τὸν Ἀποστόλην ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὴν Ὑπάτην.
‘Ο Δῆμος ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ τότε καὶ τοιουτοτρόπως ἐσώ-
θη. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι τὴν αὐτὴν νύκτα ἀπέθανον εἰς τὴν
φυλακὴν εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε φονευθέντες ὑπὸ²
τῶν Τούρκων. ‘Ο Διάκος, μαθὼν τὸν θάνατον αὐτῶν, ἤρχισε
νὰ ζητῇ ἐκδίκησιν, ἐπιτιθέμενος ἐναντίον πολλῶν ἀποσπασμά-
των, τὰ δποῖα διεσκόρπιζον καὶ συνέτριβον οἱ κλέφται.

‘Απ’ ἐδῶ ἀρχίζει τὸ στάδιον τοῦ Διάκου ὡς ἀληθοῦς
ἀρματωλοῦ. ‘Η ἀρχηγία ἐδόθη εἰς τὸν Σκαλτσοδῆμον, καθὼ
γεροντότερον καὶ σεβαστότερον, ὅστις ἡγήθη τοῦ πρὸς τὰς
ἐκβολὰς τοῦ Μορνοποτάμου ἀποσπάσματος. ‘Ο Γούλας καὶ ὁ
Διάκος ἔλαβον τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐπάνω ἀποσπασμάτων, τῶν
ἐφορευόντων τὰ μέρη τὰ ἀκολουθοῦντα τὸν ροῦν τοῦ Μόρνου,
ἀπὸ τῶν δύο πηγῶν του, ἀμφοτέρωθεν τῶν Βαρδουσίων.

‘Επὶ δύο - τρία ἔτη ἔζησαν ἡσυχοὶ οἱ ἀρματωλοί, ἕκαστος
εἰς τὴν περιοχήν του, ἀναγνωρίζοντες ὡς σύντροφοι τὴν
ὑπεροχὴν τοῦ Σκαλτσοδήμου καὶ σεβόμενοι αὐτὸν πάντοτε.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκέπτηται ὁ
‘Αλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων τὰ σχέδιά του ἐναντίον τῆς
Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συν-
εκάλεσεν εἰς τὴν ἔδραν του εἰς σύσκεψιν ὅλους τοὺς ὄπλαρχη-
γούς, ‘Αλβανούς καὶ Χριστιανούς. Μεταξὺ τούτων ἐκάλεσε
καὶ τὸν Σκαλτσοδῆμον, ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀρματωλι-

κίου τοῦ Λιδωρικίου. 'Αλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος ἔστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Διάκονον, ὅστις ἔμεινεν εἰς τὴν Αὔλην τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τινα χρόνον. 'Εκεῖ ἐσχετίσθη πρῶτην φορὰν τότε μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου καὶ τῶν ἄλλων ὄπλαρχηγῶν.

"Οτε ὁ Διάκος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἀρματωλίκι του, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνηται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ ἐπισκιάζηται τὸ ὄνομα τοῦ Σκαλτσοδήμου. 'Ο λαός, Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοί, ἐσέβοντο καὶ ἥγαπων αὐτόν. Οἱ πρόκριτοι τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν του χωρίων ἐπήνουν τὴν ἀμεμπτον διαγωγήν, τὸν γενναιόφρονα χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Τὰ παλληκάρια του ἦσαν ἔτοιμα νὰ θυσιασθοῦν δι' αὐτόν. 'Ο Σκαλτσοδῆμος ἐμάνθανε πάντα ταῦτα καί, παρακινούμενος ἀπὸ ραδιούργους ἔχθροὺς τοῦ Διάκου, ἤρχισε νὰ τὸν ὑποπτεύῃ ὅτι ἐμελέτα νὰ τὸν φονεύσῃ, διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. 'Η ὑποψία του αὕτη ἐφάνη κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Παναγίας, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1819, ὅτε συνηντήθησαν μέν, ἀλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος οὐδὲ ἔχαιρέτισε καν τὸν Διάκονον. Καὶ ὅτε δ· Διάκος ἐζήτησε πάρ' αὐτοῦ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχρότητός του, ὁ Σκαλτσοδῆμος τοῦ εἶπε καθαρὰ, τὰς ὅποψίας του. 'Ο Διάκος διεμαρτυρήθη ζωηρῶς, ζητῶν νὰ φέρῃ ἐμπρός του τὸν συκοφάντην νὰ δομολογήσῃ.

— Τί τὸ θές; εἶπεν ὁ Σκαλτσοδῆμος, δύο ἀτια σ' ἔνα ταβλᾶ δὲν κάνουν· ἡ ἐγώ νὰ φύγω ἡ ἐσύ.

— Φεύγω ἐγώ, καπετάνιε, εἶπεν ὁ Διάκος εὔσεβάστως.

— Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀποχαιρετίσας τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη φίλον καὶ συναγωνιστὴν του, παρηγήθη τῆς ὄπλαρχηγίας καὶ ἔψυγε μεθ' ἑνὸς μόνον συντρόφου, τοῦ Περλίγα, εἰς Λεβάδειαν. 'Εκεῖ εὗρε τὸν φίλον του Ὀδυσσέα ὄπλαρχηγὸν τῆς Λεβαδείας ἀπὸ τοῦ 1816, ὅστις τὸν ἐφιλοξένησε μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν διώρισε πρωτοπαλλήκαρόν του. |

'Ανδρέας Καρκαβίτσας (Διασκενή)

95. ΡΟΥΜΕΛΗ

Τὴν μάννα μου τὴν Ρούμελη ν' ἀγνάντευα τὸ λαχταρῶ...
Ψῆλὰ ποὺ μὲ νανούριζες, καημένο Καρπενήσι!
Τρανὰ πλατάνια ξεδιψοῦν στὶς βρύσες μὲ τὸ κρύο νερό,
Σαρακατσάνα ροβολάει καὶ πάει γιὰ νὰ γεμίσῃ. //

Μὲ κρουσταλλένια σφυριχτὰ σὲ λόγγους φεύγουν σκοτεινούς
κοτσύφια καὶ βοσκόπουλα μὲ τὰ λαμπτρὰ τὰ μάτια,
νερὰ βροντοῦνε στὸν γκρεμὸ καὶ πᾶνε πρὸς τοὺς οὐρανούς
ἴσια κι ὄρθιὰ σὰν τὴν ψυχὴ τῆς Ρούμελης τὰ ἐλάτια.

Κάμπε Ἀττικέ, μὲ πλάνεψες κι ἐγὼ γιὰ τὶς κορφὲς πονῶ
καὶ γιὰ τραχείες ἀνηφοριές σηκώνω τὸ κεφάλι...
Φυλακωμένη πέρδικα, ποὺ κλαίει γι' ἀλαργινὸ βουνό,
δέρνει ἡ ψυχὴ μου στὸ κλουβὶ τὰ νύχια τῆς κοράλλι. //

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

96. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν
τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε εἰς ζωντανός.
‘Ο ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐ-
χαιρέτισεν ὄρθιούς ὅλους.’ Εφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας.
‘Ἐχαίδευσε τὰς μαύρας κόμας των.’ Ἀπήστραψεν εἰς τοὺς

φλογερούς δόφθαλμούς των. Ἐχρύσωσε τὰς λαβάς τῶν ὅπλων των. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκόρπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα. Καὶ χάνεται ἀργά-ἀργά καὶ σβήνει, ὡσὰν νὰ θέλῃ νὰ ρίξῃ ἀκόμη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναῖους.

"Ολην τὴν ἡμέραν, ἀσιτοι καὶ ἀποτοι, ἐπάλαισκαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν ἔχθρικῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν. Κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων. Ἐχλεύασαν τὴν ὄρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης. Ἀφοῦ ἔφαγον τὴν πυρίτιδα μὲ τὴν φούκταν ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον σπυρί της ἐσώθη εἰς τὰς παλάσκας των ἀφοῦ ἔρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννη ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον γιαταγάνι ἔσπασεν εἰς τὰς χειράς των, ἔπεσαν. Ἀψυχοι ναί, ἡττημένοι ὅχι.

Καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, εὐρίσκετο ἔξηπλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους. Κρατεῖ ἀκόμη μὲ σφικτὰ δάκτυλά τὸ θραυσμένον καὶ αἴμοστάζον γιαταγάνι του.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀναβαίνει ἐν μέσῳ τοῦ καλπασμοῦ τῶν ἵππων καὶ τοῦ ἥχου τῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, ἐνῷ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὄρίζοντος τῆς δύσεως. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τῶν αἵμάτων γῆς οἱ "Αραβεῖς βαδίζουν μὲ πολὺν κόπον καὶ τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων γλιστροῦν. Ἄλλ' ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀνέλπιστον νίκην εἶναι τόση, ὡστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς αὐτοὺς εἰς τὴν ράχιν.

"Ηδη ὁ ἀρχῆγός των ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἀνέβη, καὶ ἐκεῖ ἐστάθη. Περιέφερε τὸ βλέμμα. Ἐκοίταζε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, τὸ διοῖον πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων. Παρετήρησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν.

Εἶδε τοὺς πεσόντας. Καὶ μὲ ἀνοικτὸν τὸ ὅμμα ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλούς κορμούς των καὶ τὰ εὐρέα στέρνα των, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες, συλλογίζεται.

Καὶ βλέπει πέριξ, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι ἔχαθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες. Φαίνονται ὡσὰν νὰ κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ἔξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι.

— Ποιός εἶναι ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ ὁδηγοί του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, περιβρεχόμενον ἐκ τοῦ ἴδρωτος τοῦ ἀγῶνος, μὲ κατερρακωμένα τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστε τον, πάρτε τον... πάρτε τον, πλύντε τον...
Πλύντε τὸ ταλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἐσήκωσαν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πλησίον πηγήν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Τὸν ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἴδρωτα καὶ ἀπὸ τὸν κονιορτόν. Τὸν ἔσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ σχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὅπίσω φέροντες αὐτόν.

— Στῆστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω.

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες αὐτὸν ἐκατέρωθεν, ἔπροχώρησαν πρὸς τὸ δένδρον, ποὺ τοὺς ἔδειξεν ὁ Ἰμπραήμ, τὸν ἀπέθεσαν παρὰ τὴν ρίζαν, τὸν ὑψώσαν. Καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερέωσαν, τὸν ἰσορρόπησαν, ὡσὰν ζῶντα. Ἔπειτα ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ἀπὸ τὴν ἴδιαν δύναμιν. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχιν. Ὁ θώραξ ἦτο προτεταμένος, αἱ χεῖρες κρεμάμεναι μὲ ἀναπόσπαστον τὴν λαβήν τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη ἀνοικτὰ καὶ ἡ κεφαλὴ ὑψηλά.

Τότε δὲ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον. Στέκεται καὶ προσβλέπει σιγῇ λός τὸ ἄπνουν σῶμα τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτειλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἰματόχρους, ὡσὰν νὰ εἶχε βαφῆ ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς μάχης, φιλεῖ μὲ θερμὸν φίλημα τὸν ὅρθιον νεκρόν.

“Ἐργα”

Μιχαὴλ Μητσάκης (Διασκενή)

97. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ

Ἐγνώριζον δτι τὸ Μεσολόγγιον εἶναι πόλις μικρά. “Οτι ἔκτισθη ἐπὶ πηλώδους ἐδάφους εἰς τὴν ἄκραν ἀβαθοῦς θαλασσολίμνης δτι δὲν ἔχει οὔτε πύργους, οὔτε ἐπάλξεις, οὔτε τίποτε ἀπὸ ὅσα περιμένει κανεὶς νὰ ἰδῃ εἰς ὁχυρὸν φρούριον. Καὶ ὅμως ὅμοιογῶ δτι μὲ κατέλαβεν ἔκπληξις, δταν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, διέβην τὴν ξηρὰν τάφρον καὶ εἶδον τὸν μικρὸν τοῦχον πέριξ τῆς πόλεως.

Νομίζεις, δτι βλέπεις περίφραγμα κήπου!

Τὸ τεῖχος τοῦτο ἐπεσκευάσθη καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Δὲν ἦτο τόσον στερεὸν τὸ τεῖχος, ἀπὸ τὸ ὅποιον οἱ Ἑλληνες ἀπέκρουσαν τοιαύτας ἐφόδους καὶ ἐκ τοῦ ὅποιού τοσάκις ἐξώρμησαν ἐν μέσῳ τοῦ σκότους κατὰ

τοῦ ἔχθροῦ. Πῶς! Τοῦτο εἶναι τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὅποῖον δίς ἀντέστη εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Σουλτάνου; Αὐτὰ εἶναι τὰ μεγαλώνυμα ὁχυρώματα, πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ πρὸς κυρίευσιν τῶν δποίων τοσοῦτον αἷμα ἔχύθη; +

‘Ο ἀγὼν τοῦ 1821 οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μὲ δσα εἰδομεν καὶ βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Τὰ τόσα σιδηρᾶ ἢ ὄρει-χάλκινα πυροβόλα θὰ προεκάλουν τὸν γέλωτα τῶν σημε-ρινῶν πυροβολητῶν. Οἱ μαχηταὶ ἔκεινοι ἐμάχοντο συνήθως ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἡ σπάθη δὲν ἔμενεν ἄχρηστος εἰς τὴν θήκην. Οἱ ἀντίπαλοι, προτοῦ συμπλακοῦν, ἥρεθίζοντο ἀμοι-βαίως διὰ προκλήσεων καὶ ὕβρεων, καθὼς οἱ ἥρωες τοῦ ‘Ομήρου. Τοιούτου εἴδους πολέμους καὶ πολιορκίας δυσκό-λως κανεὶς δύναται νὰ φαντασθῇ χωρὶς πύργους ὑψηλούς, πύλας σιδηρᾶς, γεφύρας κρεμαστάς, βράχους μὲ ἐπάλξεις καὶ πυροβόλα φοβερὰ εἰς τὰς θυρίδας τῶν προμαχώνων.

‘Εδῶ ὅμως ἡ παντελῆς τούτων ἔλλειψις ἀνυψώνει ἀκόμη περισσότερον τὴν δόξαν τῶν ὑπερμάχων τοῦ Μεσο-λογγίου. Βλέπει κανεὶς τὴν ταπεινὴν αὐτὴν πόλιν ἐξ ὅλο-κλήρου ἀνοχύρωτον.

“Οτε δὲ Μαυροκορδάτος ἐκλείσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὴν 27ην Ὁκτωβρίου 1822, οἱ Τοῦρκοι, κύριοι τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀχαρνανίας, κατήρχοντο πλήρεις θράσους πρὸς κατά-κτησιν τῆς ἐπιλοίπου Στερεάς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἡ ‘Ἐπανάστασις κατεστρέφετο, ἐὰν δὲν ἡμποδίζετο ἡ ὁρμή των. ‘Ο Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐνόησεν ὅτι ὁ φραγμὸς οὗτος ἦτο τὸ Μεσολόγγιον, ἀν καὶ ἦτο ἀκατάλληλον πρὸς ἀ-μυναν. ‘Απὸ παντοῦ τὸν παρεκίνουν νὰ μὴ θυσιασθῇ ματαί-ως. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερασπίσῃ πόλιν τοσοῦτον ἀσθε-νῆ ἐναντίον στρατιᾶς; ‘Αλλ’ ἔκεινος ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασίν του:

—‘Εὰν δὲν ἀντισταθῶμεν ἐδῶ, εἶπε, διέρχονται οἱ ἔχθροι

έλεύθεροι, κυριεύεται ἡ Πελοπόννησος καὶ χάνεται τὸ πᾶν.
Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω ἐδῶ.

Εὔτυχῶς δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ’ ἔδοξάσθη. *

Τριακόσιοι δύγδοήκοντα μόνον μαχηταὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης μὲ τριάκοντα πέντε Σουλιώτας του. Δέκα χιλιάδες Ἀλβανοὶ περιεκύκλωσαν τὸ Μεσολόγγιον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁμέρ πασᾶ. Ἐπρεπε, διὰ παντὸς τρόπου, νὰ κερδίσουν καιρὸν οἱ πολιορκούμενοι, μέχρις ὅτου ἔλθῃ βοήθεια, ὡς ἥλπιζον. Ἡ δλιγάριθμος φρουρὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῆ τὴν ἕφοδον τοσούτων ἔχθρῶν. Ἡτο χρεία, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ περιτειχίσματος, δεκαπλασίου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν. Ἐὰν δὲ Βρυώνης ἐγνώριζε τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἀνέβαλε βεβαίως τὴν ἕφοδον. *

Διὰ νὰ τὸν ἔξαπατήσουν οἱ πολιορκούμενοι, ἔχωναν κατὰ διαστήματα λόγχας τουφεκιῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν τειχῶν, διὰ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὑπῆρχον καὶ τακτικὰ στρατεύματα ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ ἄλλοτε ἐτουφέκιζαν διὰ μιᾶς ἀπὸ ἐν μέρος τῶν τειχῶν, καὶ, τρέχοντες δρομαῖοι πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐτουφέκιζον ὅλοις μαζὶ δευτέραν φοράν.

Εὔτυχῶς δὲ Ὁμέρ Βρυώνης, ἀπατηθείς, ἔκαμε προτάσεις περὶ παραδόσεως. Οἱ πολιορκούμενοι, διὰ νὰ κερδίσουν καιρόν, ἔως ὅτου φθάσουν αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις, ἔξηκολούθουν τὰς διαπραγματεύσεις, ἀν καὶ ἀπέρριψαν τὰς ταπεινωτικὰς προτάσεις τοῦ Ὁμέρ. Καὶ ἐφεύρισκον καθημερινῶς καὶ νέας προτάσεις. Ἡλπιζον ὅτι θὰ φανῇ ἐπὶ τέλους ἡ βοήθεια, τὴν ὁποίαν ἀνέμενον μὲ μεγάλην ἀνυπομονησίαν. Τίποτε δύμως δὲν ἐφαίνετο. Ἡ θάλασσα ἔκαλύπτετο ὑπὸ τῶν πλοίων τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

Ἐπειτα δύμως ἀπὸ ἀγωνίαν εἴκοσι τεσσάρων ἡμερῶν, εἶδον τρελλοὶ ἀπὸ χαρὰν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ προσεγγί-

ζουν. Τὰ Τουρκικὰ ἐσκορπίσθησαν, ἡ θάλασσα ἔμεινεν ἐλευθέρα καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἔδραμον πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνεύοντων ἀδελφῶν των. Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε τώρα ἴκανούς ὑπερασπιστὰς πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐχθρικῆς ἐφόδου. Αἱ διαπραγματεύσεις περὶ συμβιβασμοῦ ἔπαινσαν καὶ οἱ "Ελληνες ἐμήνυσαν πρὸς τοὺς Τούρκους λακωνικῶς:

Ἔάν θέλετε τὸ Μεσολόγγι, ἐλᾶτε νὰ τὸ πάρετε!

Ο πασᾶς, δρυγισθείς, ἥρχισε νὰ πυροβολῇ τὴν πόλιν καὶ προητοιμάζετο διὰ τὴν ἔφοδον. "Ωρισε πρὸς τοῦτο τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, διόπτε οἱ "Ελληνες, ἑορτάζοντες ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, δὲν θὰ ἥσαν ἐπὶ τῶν προμαχώνων. Καὶ ἡ ἄλωσις τότε θὰ κατωρθοῦτο εὐκολώτερον. Ο ιστορικὸς τοῦ Ἀγῶνος Σπυρίδων Τρικούπης διηγεῖται, πῶς οἱ πολιορκούμενοι εἰδοποιήθησαν περὶ τοῦ κινδύνου.

"Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, λέγει, ἐπλεε πλησίον τῆς "Ασπρῆς Ἀλυκῆς μονόξυλον, φέρον ἀπὸ τοῦ Αίτωλικοῦ εἰς Μεσολόγγι τὸν Θανάστην, γραμματέα τοῦ Μακρῆ. Ο γραμματεὺς εἶδεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀνθρωπὸν κινοῦντα μανδήλιον καὶ τὸν ἐπληγίασε:

—Ἐγώ, εἶπεν ὁ ἄγνωστος, εἴμαι Χριστιανὸς καὶ πρόθυμος νὰ πάθω διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου μου. Μὴ ἀπορήσῃς καὶ πίστευσε εἰς ὅσα θὰ ἀκούσῃς· ἂς μὲ βλέπης ὅτι συνοδεύω τοὺς ἐχθρούς τοῦ Κυρίου μου. Η γυνή μου καὶ τὰ τέκνα μου εἶναι εἰς τὴν ἔξουσίαν των, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ μὲ δικαιώσῃ ἐνώπιόν σου. Ο Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ἡθέλησε νὰ μάθω ὅσα οἱ ἐχθροὶ μελετοῦν κατὰ τοῦ λαοῦ του. Καὶ περιφέρομαι ἀπὸ πρωτας ὡς κυνηγὸς εἰς σωτηρίαν τῶν ὁμοπίστων μου. Τρέξε εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰπέ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ ριψθοῦν ἐπάνω των τὰ χαράγματα διὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς πλευρᾶς τοῦ τειχώματος.

» Ταῦτα εἶπεν ὁ ἄγνωστος ἀνθρωπος, ὥψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔγινεν ἀφαντος ».

‘Ο ἄγνωστος αὐτός, λέγει ὁ Τρικούπης, ἦτο Ἰωαννίτης, καὶ ἔργον εἶχε τὴν προμήθειαν κυνηγίου διὰ τὴν τράπεζαν τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου.

‘Ο Βρυώνης, πληροφορηθεὶς ὅτι αὐτὸς ἦτο ποὺ ἐφανέρωσε τὸ μυστικὸν εἰς τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἔγινεν αἴτιος τῆς ἡττῆς του, ἔσφαξε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του. ‘Ο δυστυχὴς κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Μεσολόγγιον, ἀλλ’ ὅτε ἔμαθε τὴν φοβερὰν τοῦ Ὁμέρου ἐκδίκησιν, ἔγινε καλόγγηρος. “Εἶησε καὶ ἀπέθανεν εἰς ταπεινὸν ἐρημητήριον, τοῦ δποίου τὰ ἑρείπια σώζονται ἀκόμη πλησίον τῆς εἰσόδου τῆς Κλεισούρας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀγρινίου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ Μεσολόγγιον ἦτο πολύχνη ἀσήμαντος καὶ τελείως ἄγνωστος ἔξω τῆς Ἑλλάδος. ‘Ολόκληρος ἡ πεδιάς, ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐσκεπάζετο ἀλλοτε ἀπὸ δάση, κυρίως ἐλαιῶν ἀγρίων, τῶν δποίων ἵχνη ὑπῆρχον ἀκόμη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως. ‘Απὸ τοῦ 1822 αἰγλὴ ἀμαράντου δόξης περιβάλλει τὸ ἔως τότε ταπεινὸν καὶ ἄγνωστον Μεσολόγγιον.

Κατὰ τὸ 1824 ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νέαν λάμψιν τὸ ὄνομα τοῦ Βύρωνος. ‘Εδῶ ἤλθεν ὁ Ἄγγλος ποιητής, ὅτε ἔλαβε τὴν γενναίαν ἀπόφασιν νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Τὴν 5ην Ἰανουαρίου ἀπεβιβάσθη εἰς Μεσολόγγιον, τὴν 18ην Ἀπριλίου ἀπέθανεν. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἦσαν διὰ τὴν θυγατέρα του καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

— Εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσα τὰ πάντα, εἶπε προτοῦ ἐκπνεύσῃ· τὸν καιρόν, τὴν περιουσίαν, τὴν ὑγείαν μου. Τώρα θυσιάζω εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ζωήν μου. Τί περισσότερον ἡδυνάμην;

Πολλὰ ἡδύνατο εἰσέτι νὰ πράξῃ, ἐὰν ἔτι. ‘Η Ἑλλὰς

ὅλη ἐστήριζε τὰς ἐλπίδας της εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸν ὅλοι προσέτρεχον διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων ἑρίδων, αἱ ὅποιαι ἐσπάρασσον τὴν Ἑλλάδα.

‘Ο πρακτικὸς νοῦς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἡ θερμὴ φαντασία του, ἡ Ἀγγλικὴ ψυχραιμία του, τὸ μεγάλο ὄνομά του, τὰ πάντα ἔφαίνοντο ὅτι ἐδικαιολόγουν τὰς ἐλπίδας, ὅσας ἡ ἔλευσίς του εἰς Ἑλλάδα ἐγέννησεν.

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀπέθανεν. Ἐκεῖ ἡ καρδία του διετηρήθη ὡς ιερὸν κειμήλιον. Ἐκεῖ τὸν ἐθρήνησε νεκρὸν ἡ Ἑλλάς. Ἐκεῖ ἐστήθη καὶ ἀνδριάς εἰς τὸ μέσον τῶν μνημείων τῶν ὑπερμάχων τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως.

Αλλὰ τὴν μεγαλυτέραν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1826 πτῶσίς του, μετὰ πολιορκίαν, ἡ ὅποια διήρκεσεν ἐπὶ ἐν ὅλοκληρον ἔτος.

« Ἀπὲ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν »

Δημητρίος Βικέλας (Διασκευή)

98. Ο ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΚΗΡΥΞΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΩΝ ΘΥΣΙΩΝ

‘Αρχαὶ Ιουνίου 1826. Τὸ Μεσολόγγιον ἔχει πέσει — εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλεύθερίας — καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ του πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, τραγικὰ θύματα τοῦ λιμοῦ, τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, ἔχουν συρρεύσει κατὰ χιλιάδας εἰς τὸ Ναύπλιον. Ζη-

τοῦν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς μόνην ἀμαιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ἀρτον ἔχει, διὰ νὰ τραφοῦν, καὶ πυρίτιδα, διὰ νὰ πολεμήσουν. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις εἶναι περίτρομος καὶ κρύπτεται. Καὶ οἱ πολῖται, περίτρομοι καὶ αὐτοί, περιμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀρπαγή.

Δοκιμάζει ἡ Κυβέρνησις νὰ φέρῃ βοήθειαν ἀπὸ τοὺς «ἀτάκτους» τοῦ "Ιτς - Καλέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν λάβει τὸν μισθὸν των καὶ εἶναι ἔξηγριωμένοι. Τὸ Ταμεῖον εἶναι κενὸν καὶ ἡ φοβερὰ κατάστασις ἔχει παραλύσει ὅλων τὰ νεῦρα. Τὸ ὄλοκαύτωμα τοῦ Μεσολογγίου ἐφάνη ἐπὶ τῆς Ἐλλάδος ὡς ἐπικήδειος λαμπάς τοῦ ἀγῶνος της. Ἡ Ρούμελη, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνός της, ἥσθιάνθη τὰς δυνάμεις της ἔξηντλημένας ἀπέναντι τοῦ ἔχθρου. Τὴν Πελοπόννησον ἐλεηλάτουν οἱ Αἰγύπτιοι τοῦ Ἰμπραήμ, χωρὶς νὰ συναντοῦν καμπίαν ἀντίστασιν. Οἱ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων. Καὶ ἐπέκειτο γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις, ἀν δὲν ἀπεστέλλετο στρατὸς νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς ἔχθρους καὶ ἐμψυχώσῃ τοὺς ραχητὰς τῆς ἐλευθερίας.

Τότε τὴν κατάστασιν σώζει ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ ὅποιος καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατόπιν ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανῆς καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ συγγραφεὺς χρησιμωτάτων διδακτικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων. Υπῆρξεν ἐπίσης καὶ ὁ δραστήριος ἰδρυτὴς σχολείων, ὀρφανοτροφείων, ἀλλων ἰδρυμάτων κοινῆς ὀφελείας καὶ αὐτῆς τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

Κατόπιν μαστικῆς συνενοήσεως μὲ τὴν Κυβέρνησιν, συγκαλεῖ εἰς τὰς 8 Ιουνίου τὸν λαὸν καὶ τοὺς πειναλέους καὶ ἀπειλητικούς στρατιώτας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου καὶ ὅμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν στεντορείαν φωνήν του:

— 'Η Πατρὶς καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. 'Απαιτεῖται βοήθεια σύντομος. Πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοὶ, οἱ δποῖοι ἔφαγαν πυρίτιδα καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας καὶ ἥδη μᾶς περιστοιχίζουν ἀργοὶ καὶ πεινῶντες, πρέπει νὰ σπεύσουν, ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι καὶ οἱ πόροι λείπουν. 'Αλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἀνδρες ἐλεύθεροι, εύρισκομεν πόρους. "Ας δώσῃ ὁ καθεὶς ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. 'Ιδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. "Ας μὲ μιμηθῇ, ὅποιος θέλει. |

Καὶ ἐνῷ ἔχειροκρότει τὸ πλῆθος, κατέθεσε τὰς μικρὰς του οίκονομίας: ὀκτὼ ἀγγλικὰς λίρας.

— 'Αλλ' ὅχι, συνέχισεν. 'Η εἰσφορὰ αὐτὴ εἶναι ἀσήμαντος. "Αλλα χρήματα δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἔχω δμως τὸν ἑαυτόν μου καὶ ἴδου, τὸν πωλῶ! Ποιός θέλει ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διδάσκαλον διὰ τὰ παιδιά του; "Ας καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα.

'Η γενναιοφροσύνη τοῦ Γενναδίου τόσον συνεκίνησε καὶ ἐνεθουσίασε μικροὺς καὶ μεγάλους, πλουσίους καὶ πτωχούς, ὥστε, κλαίοντες ὅλοι ἐσπευσαν νὰ καταθέσουν ὅ,τι εἶχον. "Άλλοι καταθέτουν χρήματα· ὁ Δημήτριος 'Ψηλάντης τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ του ὅπλα, τὰ δποῖα ἥσαν καὶ ἡ μόνη περιουσία του. Πολλοὶ τὸν μιμοῦνται. "Άλλοι καταθέτουν κοσμήματα, δὲν ὑστεροῦν δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ρακένδυτοι καὶ μέχρι πρὸ δλίγων λεπτῶν ἀπειλοῦντες γενικὴν λεηλασίαν στρατιῶται. 'Εντὸς ἐλαχίστης ὥρας συλλέγονται ἀρκετὰ διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου θὰ προσήρχοντο καὶ αἱ γυναῖκες καὶ θὰ προσέφεραν καὶ αὐταὶ τὴν συνδρομήν των. |

| Λίαν πρωτὶ ἐπερίμενεν διδάσκαλος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Ἀλλὰ ἡ λειτουργία ἐτελείωσε καὶ γυναικες, πλὴν δλίγων, δὲν εἶχον ἐμφανισθῆ, ἵσως φοβηθεῖσαι τὴν συρροήν τόσων ξένων στρατιωτῶν. Ἔξαλλος δὲ Γεννάδιος στρέφεται πρὸς τοὺς μικρούς μάθητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, οἱ ὅποιοι ἐκκλησιάζοντο ἐκεῖ, καὶ τοὺς λέγει:

— Δυστυχῆ μου παιδιά, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Γνωρίζουν, ὅτι δὲ ἔχθρος σφάζει καὶ ἔξανδρα ποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλ’ ἀδιαφοροῦν, διότι φειδωλεύονται δλίγον χρυσάφι. Ἐλλοις προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!

Καὶ τὰ παιδιὰ ἐγονάτισαν. Καὶ ἐξηκολούθησεν διδάσκαλος:

— “Ψιστε Θεέ, Σὺ δὲ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἔχοντων καταφυγήν, μὴ ἐγκαταλείψης καὶ Σὺ τὰ παιδιὰ αὐτά. Σῶσε αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀφῆκαν εἰς τὴν τύχην των. Ἐπίβλεψον ἐπ’ αὐτὰ καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὅποιαν ἐγκαταλείπουν αὐτά της τὰ τέκνα. Ας λάμψῃ καὶ πάλιν ἐπ’ αὐτῆς ἡ ἐλευθερία καὶ τὰ παιδιὰ αὐτά, πολῖται ἐλεύθεροι, ἃς τὴν ὑπηρετήσουν κάποτε μὲν πίστιν καὶ εἰλικρίνειαν! ”Η, ἂν γνωρίζῃς Σύ, δὲ Πάνσοφος, ὅτι εἶναι πεπρωμένον, ἐπειδὴ ἀνετράφησαν εἰς τὴν ἴδιοτέλειαν καὶ τὴν φιλαρχίαν, νὰ γίνουν αἴτια κακῶν εἰς τὴν πατρίδα, παράδωσέ τα καλύτερα εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα καὶ παράδωσε καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὸν ἴδω καὶ πάλιν τῆς Ἑλλάδος τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν δουλικὴν ἥμέραν!

Μόλις ἐτελείωσεν, ἀφήνει τὸ κατάπληκτον ἐκκλησίασμα

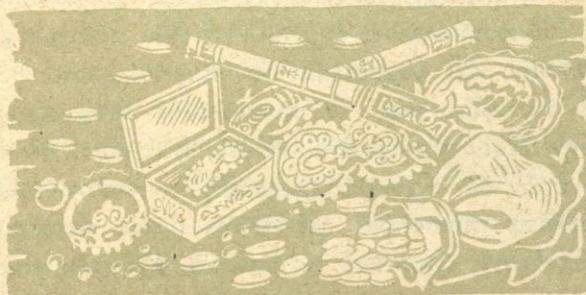
καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ αἱ συνεισφοραὶ πίπτουν βροχηδόν, περισσότεραι παρὰ χθές, καὶ αἱ γυναῖκες στέλλουν τὰ πάντα, καὶ τὰ δακτυλίδια τῶν ἀρραβώνων.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Γενναδίου ἦτο μέγα. "Εσωσε τὴν Κυβέρνησιν. Εῦρε πόρους πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν. Χάρις εἰς τὸν Γενναδίον, ὁ Μιαούλης ἐκπλέει μὲ εἴκοσι 'Υδραικὰ καὶ τέσσαρα Σπετσιώτικα πλοῖα, καὶ ἔξοπλίζεται στρατός, ὁ ὄποιος, τεθεὶς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ἐπανέφερε τὴν νίκην εἰς τὰς ταπεινωμένας τῶν 'Ελλήνων σημαίας καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὰ πικραμένα των χείλη.

Εἰς τὰς ἡμέρας ἔκεινας τοῦ ἐσχάτου κινδύνου, αἱ ὄποιαι ἀναδεικνύουν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, μὲ τὴν ἀτρόμητον παρρησίαν, ποὺ τοῦ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, κατέστη δύναμις ἐπισκιάζουσα πᾶσαν ἄλλην. Μεγάλοι ἡγήτορες, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, τὸν ὠνόμαζον «πατέρα τῆς πατρίδος», «ἄγιον ἀνθρωπον». Ἀμφότεροι τὸν συνεβούλευον νὰ λάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ τοῦ προσέφεραν καὶ τότε καὶ ἀργότερα τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Ἀλλ' ἔκεινος ἀπέρριπτε πᾶσαν προσφορὰν καὶ ἔσπευδε παντοῦ, ὅπου ἥδυναντο νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των ἡ εὐφύτα, ἡ μεστὴ εὐγλωττία, ἡ ὀργανωτικὴ ἱκανότης καὶ ἡ σωκρατικὴ ἀρετὴ του.

«Ἐλληνικὰ»

E. P. Φωτιάδης

ΤΑ ΠΥΡΠΟΛΙΚΑ

Τὰ θαυματουργά αὐτὰ πολεμικὰ ὅργανα μὲ τὰ θαρραλέα πληρώματα πολλάκις κατενίκησαν πολὺ υπερτέρους ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Τούρκων. Τὰ πυρπολικὰ λοιπὸν αὐτά, τὰ δποῖα ἀπέβησαν μία δόξα τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ναυτικοῦ, ἃς ἵδωμεν πῶς παρεσκευάζοντο.

Κατὰ τὸν πυρπολητὴν Κλωνσταντῖνον Νικόδημον, τὸ σκάφος, τὸ δποῖον ἔμελλε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πυρπολικόν, διηρεῖτο εἰς δύο πατώματα. Εἰς τὸ ἄνω, κατὰ διαστήματα, ἐτοποθετοῦντο ἀσκοὶ πλήρεις πίσσης καὶ ρητίνης καὶ ἀγγεῖα πλήρη οἰνοπνεύματος ἢ νάφθης. Καὶ εἰς τὸ κάτω ἐτοποθετοῦντο ὕλαι ἐμπρηστικαὶ καὶ ἴδιαιτέρως πυρῆτις ἐντὸς πίθων, δᾶδες, ἀχινοπόδια καὶ σφαιραὶ ἐξ εὐφλέκτων ὑλῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κάτω πατώματος ἥλείφετο διὰ νάφθης, ρητίνης, πίσσης, θείου καὶ οἰνοπνεύματος. Διὰ νὰ μεταδίδεται εὐκόλως τὸ πῦρ, ἡνοίγοντο δπαὶ μεταξὺ τῶν δύο πατωμάτων. Εἰς τὴν πρύμνην ἔμενεν ὁ πηδαλιοῦχος, προφυλασσόμενος μεταξὺ σπειρῶν σχοινίων. Οὕτος, μετὰ τὴν προσκόλλησιν τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὸ ἔχθρικὸν πλοῖον καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς εἰς τὸ κάτω πάτωμα, ἐπήδα μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς μίαν λέμβον, ἢ δποία ἐσύρετο ὑπὸ τοῦ πυρπολικοῦ, καὶ ἀπεμακρύνετο.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ τόλμημα αὐτό, τῆς προσκολλήσεως δηλαδὴ τοῦ πυρπολικοῦ, ἔχρειάζοντο δύο πράγματα: κατάληλος ἀνεμος καὶ ψυχραιμία τῶν πυρπολητῶν.

Οἱ ναυτικοί μας τὸ πυρπολικὸν ὠνόμαζον μὲ τὴν Βενετικὴν λέξιν μπουρλότο. Διότι, φαίνεται, τὸ Ναυτικὸν τῶν Ἐνετῶν θὰ εἶχε μεταχειρισθῇ τὸ ὅπλον τοῦτο.

Τοιαῦτα πυρπολικά, μὲ ἄλλην ὅμως κατασκευὴν καὶ χρησιμοποίησιν, εἶναι καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου αἰώνος μετὰ

Χριστὸν χρησιμοποιούμενα εἰς τὸν Βυζαντινὸν στόλον. Εἴ-
ναι τὰ λεγόμενα πυρφόρα πλοῖα, τὰ ὅποῖα ἔξεσφενδόνιζον
διὰ σιφωνίων τὸ ὑγρὸν πῦρ. | Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἦσαν τελειο-
ποιημένα παλαιὰ πυρπολικά, ὅμοια πρὸς τὰ πυρπολικά, τὰ
ὅποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν, ώς εἰδομεν, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνε-
ξαρτησίας ἄγῶνα. Ἡ τελειοποίησις τῶν βυζαντινῶν πυρ-
πολικῶν συνίστατο εἰς τὸ ἔξῆς: 1 οὐχι.

Τόσον τὰ παλαιότερα πυρπολικά ὅσον καὶ τὰ νεώ-
τερα ἔπειτε νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὸ
ἐχθρικὸν πλοῖον, διὰ νὰ μεταδώσουν τὸ πῦρ. | Οἱ πυρπολη-
ταὶ ὅμως τῶν βυζαντινῶν πυρφόρων πλοίων κατέβρεχον
ἀπὸ ἀποστάσεως τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον μὲ πετρέλαιον διὰ τῶν
σιφώνων. Καὶ ἔπειτα τὸ ἀνέφλεγον διὰ τοῦ ἀνημμένου
πετρελαίου, τὸ ὅποῖον ἔξεσφενδόνιζον διὰ εἰδικοῦ σιφωνίου.

Πρῶτοι ὅμως οἱ "Ἐλληνες, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου
πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, κατεσκεύασαν πυρπολικά, τὰ ὅποῖα
ἔτελειοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλε-
ξάνδρου. Τὰ τελειοποιηθέντα αὐτὰ πυρπολικά ἐχρησιμο-
ποιοῦντο καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν στόλον μέχρι τῆς ἐποχῆς
κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ Καλλίνικος ἐφεῦρε τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τότε
ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἀκόμη περισσότερον τὰ ἔτελειοποιήσεις
καὶ τὰ τελειοποιηθέντα πυρφόρα πυρπολικά διετηρήθησαν
μέχρι τῆς Ἀλώσεως, τῷ 1453. "Εκτοτε ἔξηφανίσθησαν τὰ
πυρπολικά μαζὶ μὲ τὴν διάλυσιν τοῦ χράτους καὶ συνεξη-
φανίσθη καὶ τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ
πυρός. Οἱ ξένοι ὅμως, οἱ δόποιοι δὲν ἔμαθαν ποτὲ τὸν τρό-
πον τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ. πυρός, ἔξηκολούθουν νὰ
χρησιμοποιοῦν τὰ πυρπολικά τῶν παλαιῶν. Ἐλλήνων μέ-
χρι τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, δόποτε μετέδω-
καν τὴν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν αὐτῶν καὶ εἰς ἡμᾶς. |

«'Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος»   Φαίδων Κουκουλές (Διασκευὴ)

100. ΚΑΝΑΡΗΣ

ΑΌλη ή Βουλή τῶν προεστῶν, στὸν μῶλο συναγμένη,
εἶπε πῶς ἔξω στὴν στεριὰ τοὺς Τούρκους θὰ προσμένῃ.

Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι

καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση:

— Τίποτα, ἀρχόντοι, δὲν φελᾶ, μονάχα τὸ καράβι.

Σὰν μ' ἀκουσε ἔνα ἀπ' τὰ τρανὰ καλπάκια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει:

— Ποιός εἰν' αὐτός, καὶ πῶς τόν λέν, ποὺ συμβουλεῖς μᾶς δίνει;

Νά τὰ Ψαρὰ πῶς χάθηκαν! Κι ἐγὼ φωτιὰ στὸ χέρι
πῆρα καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιδὸς τὰ μέρη,

κι εἶπα ἀπὸ κεῖ — δὲν βάσταξα — μὲ χείλια πικραμένα :

— Νά πῶς μὲ λὲν ἐμένα! ✕

« Ταμπουρᾶς καὶ κόπανος »

• Αλέξανδρος Πάλλης

101. Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Τῷ 1835 ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μετετέφθη ἀπὸ τὸ Ναύπλιον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσκέψθησαν τότε νὰ κατασκευάσουν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἄλλ' ἡ ἴδεα ἐκείνη ἐναυάγησε. Καὶ τοῦτο ἦτο ποὺλ ὄρθιόν. Εἰς τὸ μέλλον ἡ Ἀκρόπολις ἔπρεπε νὰ μένῃ ἐλευθέρα ἀπὸ τὸν θόρυβον στρατιωτικῶν φρουρῶν καὶ αὐλικῶν ὑποδοχῶν. Ἡτο τόπος, τὸν δποῖον εἶχον ἀγιάσει ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ ἑξῆς ἔπρεπε νὰ εἰσέρχεται τις εἰς αὐτήν, ὡς εἰς ιερὸν ναόν, μὲ εὐλάβειαν, διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὰ ἔργα τῶν προγόνων του. *

Τὸ ἔθνος ἥσθάνετο ὅτι πρὸς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶχε μεγάλην ὑποχρέωσιν. Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἔχρεώστει τὴν ἐλευθερίαν του μόνον εἰς τὰ λαμπρὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εύρωπης. Τὴν συμπάθειαν αὐτὴν ἔχρεώστει πάλιν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ λείψανα τῆς Ἀρχαιότητος, τὰς ἀρχαιότητας. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος εἶχον ἀρχίσει νὰ γίνωνται γνωστὰ εἰς τὴν Εύρωπην, ἀφ' ὅτου οἱ Φράγκοι εἶχαν ὑποτάξει τὴν Ἑλλάδα. Ἀργότερον, μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως, πολλοὶ περιηγηταί, "Αγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί καὶ ἄλλοι ἐπεσκέψθησαν τὰ ἀρχαῖα λείψανα, τὰ ἔθνυμασαν καὶ τὰ περιέγραψαν. Αἱ περιγραφαὶ αὐταὶ ἐνεθουσίασαν τοὺς λαοὺς τῆς Εύρωπης. Συγχρόνως ὅμως ἐλυποῦντο διὰ τὴν

έξευτελιστικήν κατάστασιν, εἰς τὴν δόποιαν εύρισκοντο οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ δόποιοι εἶχον κατασκευάσει τὰ ἀριστουργήματα. "Οταν λοιπὸν τῷ 1821 οἱ "Ελληνες ἐπανεστάτησαν, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἡνάγκασαν τὰς κυβερνήσεις των νὰ προστατεύσουν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα των.

Τοιουτοτρόπως τὰ ἄφωνα αὐτὰ ἐρείπια ἔγιναν οἱ ἴσχυρότεροι συνήγοροι τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους. Δι’ αὐτό, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, τὸ ἔθνος ἀπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ λείψανα τῶν προγόνων του ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι ἀφῆκαν τὴν Ἀκρόπολιν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Παντοῦ ἐφαίνοντο τὰ ἵχνη τῆς τουρκικῆς κατοχῆς καὶ τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου. Παντοῦ συντρίμματα καὶ ἐρείπια. Ἀμέσως ἐπειτα ἥρχισεν ὁ καθαρισμὸς αὐτῆς, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τὰ μνημεῖα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἀποκτήσουν πάλιν, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὴν ἀρχαίαν ὀραιότητά των. Ἐξηκολούθησεν ὁ καθαρισμὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ μόλις εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῶν ἡμερῶν μας ἐτελείωσεν. Αἱ μικραὶ ἀθλιαι τουρκικαὶ οἰκίαι, αἱ δόποιαι ἐκάλυπτον ὅλον τὸν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ὅικοδομημάτων τόπον, κατηδαφίσθησαν καὶ ἐσαρώθησαν. Κατηδαφίσθη ὁ προμαχών, τὸν δόποιον εἶχον κατασκευάσει οἱ Τούρκοι τῷ 1656 πρὸ τῶν Προπύλαιών. Ἀπ’ αὐτὸν ἐξήγαγον ὅλον τὸ ὑλικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης καὶ μὲ αὐτὸν τὸν ἔκτισαν πάλιν εἰς τὴν πρώτην του θέσιν. Ἐπειτα ἀφηρέθησαν ὅλαι αἱ νεώτεραι προσθῆκαι, αἱ δόποιαι παρεμόρφων τὰ Προπύλαια, τὸ Ἔρεχθειον καὶ τὸν Παρθενώνα. Ἀνέσκαψαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως πανταχοῦ μέχρι τοῦ βράχου. Καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς αὐτὰς ἀνευρέθησαν πόλλα ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα.

« Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν »

Χρῆστος Τσούντας

102. Η ΣΗΜΑΙΑ

Σύμβολον τῆς πατρίδος, τῆς γλυκείας μητρός ὅλων ἡμῶν, εἶναι ἡ σημαία. "Οπως ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἡγιασμένον σύμβολον τοῦ Χριστιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ σημαία παριστᾷ τὴν θρησκείαν τῆς πατρίδος.

'Η πατρὶς ἐνσαρκώνεται εἰς τὴν σημαίαν, διότι βλέπουν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς

πατρίδος τὴν κυριαρχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμίν της.

'Η σημαία εἶναι ἡ μακροχρόνιος ἴστορία τῆς πατρίδος μας, ἡ ὑπερήφανος εἰκὼν τῶν θριάμβων τῆς, ὁ σταυρός, ὁ ὄποῖς συμβολίζει τὰ μαρτύρια τῆς, ἡ φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἐλπὶς ὅλων μας.^{*}

"Οταν κυματίζῃ εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὄποιον ταράσσεται ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς μακρινὰς θαλάσσας, κηρύττει ὑπερήφανος, ὅτι τὸ σκάφος ἐκεῖνο εἶναι τμῆμα ἀχώριστον τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εἶναι ώραία, πολὺ ώραία ἡ σημαία μας, ὅσον ώραία εἶναι ἡ Ἑλλάς. "Εχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροβόλου Ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου, ὅπως τὴν χαιρετίζει ἡ ἔθνική μας ποίησις:

Οὐρανοχρωματισμένη
καὶ σὰν κρίνο ἀγροῦ λευκή.

Αὕτη εἶναι καὶ ἡ ναυτικὴ σημαία, τὴν ὄποιαν βλέπεις ὑπερηφάνως ὑψωμένην εἰς τὸν ἴστον τῶν ἔθνικῶν πλοίων τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ. Αὕτη, τὴν ὄποιαν βλέπεις, ὅταν ὁ

ἥλιος κρύπτεται ὅπισθεν τῶν ὀρέων, νὰ κατέρχηται βραδέως εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ναύτου. Καὶ ἐνῷ σαλπίζει ὁ σαλπιγκής, ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα τὴν χαιρετίζουν εὐλαβῶς.

Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν εἰς τοὺς προμαχῶνας, νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ σημαία, τὴν ὅποιαν ὕψωσαν ἄλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου οἱ νικηταὶ καὶ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογγίου. Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτέ, ὅτι ἔφεραν αὐτὴν καὶ ἐτίμησαν πάντοτε οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς χύνει τὴν χρυσῆν λάμψιν του ὁ Σταυρός, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἡνωμέναι καὶ ἀχώριστοι ἡ Πίστις καὶ ἡ Πατρίς.

Ἡ σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ "Εθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς της εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Πρὸς αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ὥραν τῆς μάχης. Αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὄφθαλμοί του ἐν τῷ μέσω τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὀβίδων. Τὸ ἀφθονώτερον αἷμα χύνεται πέριξ αὐτῆς καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν της. "Οταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι ποῖος πρῶτος νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. Ποῖος πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰς ὁποίας παρέλυσεν ὁ ὑπὲρ Πατρίδος θάνατος.

Αλλὰ τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς σημαίας, ἔξω, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, αἰσθάνεται ὁ "Ελλην ἵσχυρότερον.

"Οταν διέρχεται ἡ σημαία, τὴν βλέπεις ὡσὰν νὰ συναντᾶς ἀσκεπῆ Ἱερέα, ὁ ὅποιος κρατεῖ τὰ "Αχραντα μυστήρια.

«Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου»

¹Εμμανουὴλ Λυκούνδης

103. Η ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 1912

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν
ἔφθασεν ἡ πρώτη διαταγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸ Γενικὸν
Στρατηγεῖον. Ὡτὸ τετάρτη πρὸς τὴν πέμπτην Ὁκτωβρίου
1912. Ἡ Μεραρχία μας, ἡ τετάρτη, εὑρίσκετο εἰς Βλοχόν,
χωρίον, τὸ ὅπειον ἀπέχει τοῦ Τουρκικοῦ ἑδάφους περὶ τὰς
δύο καὶ πλέον ὥρας. Ἀπὸ ἐνωρὶς τίποτε δὲν ἔμαρτύρει,
ὅτι τὴν ἐπαύριον ἐπρόκειτο ν' ἀνταλλάξωμεν πυροβολισμούς
μὲ τοὺς Τούρκους στρατιώτας.

Ἐπειτα ἀπὸ μίαν ἔξαισίαν, σχεδὸν καλοκαιρινήν, ἡμέραν, ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ εἰς τὸ πορτοκαλόχρυσον θάμβος τοῦ δειλινοῦ οἱ καπνοὶ ἀπὸ τὰς καλύβας καὶ τοὺς καταυλισμούς τῶν ἀνδρῶν ἀνέβαινον ἀργά, ὡς θυσίαι δικαίων. Αἱ νεαραὶ ποιμενίδες τοῦ Βλοχοῦ, μὲ τὰ ροδαλὰ πρόσωπα
καὶ τοὺς χαμηλωμένους ὄφθαλμούς, ὡδήγησον ἀπὸ τὴν βοσκὴν ὀπίσω τὰς ἀγέλας τῶν ζώων.

Ἐν μέσῳ τῆς γαλήνης καὶ τῆς γλυκείας σιγῆς, τὴν ὁποίαν διέκοπτον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἀλόγων, ὁ νοῦς μας δὲν ἐπήγανεν εἰς ἔχθροπραξίας. Πολ-

λοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ἐκάθηντο κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν μικρῶν παλαιῶν γεφυρῶν μὲ τοὺς πόδας κρεμασμένους πρὸς τὰ φευγαλέα νερά. Ἐκεῖ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν των τὰς τρυφερὰς σκηνὰς τού ἀποχωρισμοῦ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τὸ Ναύπλιον. Αἱ σκέψεις αὐταὶ κατεῖχον ἐξ δλοκλήρου τὴν ψυχήν μας.

Εἴχομεν ἀκόμη ἐμπρός μας τὰς εἰκόνας τῶν ἐναγκαλισμῶν, τὰ δάκρυα τῶν ἀπλοϊκῶν γυναικῶν, αἱ ὅποιαι ἔξεκίνησαν ἀπὸ χωρία μακρινά, διὰ νὰ συναντήσουν τοὺς ἴδικούς των καὶ νὰ τοὺς ἰδουν ἀκόμη μίαν φοράν.

Ἐβλέπομεν ἐμπρός μας δλον αὐτὸν τὸν κόσμον νὰ φθάνῃ ταλαιπωρημένος, ἰδρωμένος, νὰ κατακλύζῃ τοὺς δρόμους τοῦ Ναυπλίου. Ἡρχετο μὲ δλα τὰ οἰκιακὰ σκεύη, χωρὶς νὰ εὑρίσκῃ τί νὰ φάγη καὶ νὰ μαγειρεύσῃ ἐκ τοῦ προχείρου. Νὰ μὴ ἔχῃ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ τὸν μεγάλον συνωστισμὸν καὶ νὰ διανυκτερεύῃ ὅρθιος εἰς τὸ ὕπαιθρον. Ἐβλεπε κανεὶς συζύγους μὲ τὰ μωρά των εἰς τὴν ἀγκάλην των, μητέρας μὲ λευκὴν κόμην καὶ κυρτωμένην ράχιν.

Τέλος ἤρχοντο εἰς τὴν ἀνάμνησίν μας αἱ σιωπηλαὶ καὶ συγκινητικαὶ σκηναὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀλόγων τῆς ἐπιτάξεως ἀπὸ τοὺς κυρίους των. Εἶδον ἐγὼ χωρικόν, ὁ ὅποῖος ἔξεκίνησεν ἀπὸ τὸ χωρίον του, τεσσάρων ὡρῶν διάστημα δρόμου, καὶ ἤλθεν ἀκριβῶς τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεως μας εἰς τοὺς στάβλους τῆς Μεραρχίας. Ἡθελε νὰ ἰδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ ἄλογόν του, ἵνα ὥραῖον ψφρῆν, τοῦ ὅποίου οἱ παχύτατοι γλουτοὶ ἐμαρτύρουν περὶ τῆς ἀγρύπνου στοργῆς τοῦ κυρίου του. Μόλις τὸν εἶδεν, ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν τὴν εὔφυεστάτην του κεφαλήν, ἔχρεμέτισε καὶ ἔσκαψεν ἀνυπόμονον τὴν γῆν μὲ τὴν ὁπλήν του. Ο χωρικὸς ἔξεκρέμασεν ἀπὸ τὸν ὕμόν του ἐν σακκίδιον γεμάτον κριθήν καὶ τοῦ ἔδωσε νὰ φάγη, ἀν καὶ τὸν διεβεβαίωσαν οἱ σταβλοφύλα-

κες, δτι πρὸ δλίγου εἶχον δώσει φαγητὸν εἰς τὰ ἄλογα.

— Παιδιά μου, ήρχισε νὰ κλαυθμηρίζῃ τότε. Νὰ τὰ ἀγαπᾶτε τὰ ζωντανά. Εἶναι τοῦ Θεοῦ.

"Εμεινε πλησίον τοῦ ζώου του μέχρι βαθείας νυκτὸς καὶ δὲν ἔφυγε παρὰ μόνον ὅταν τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι θὰ τὸ περιποιηθοῦν, ὅσον εἶναι δυνατόν.

'Ο Ψαρῆς! Μέχρι τινὸς εἰδον νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς ράχεως του τὸν ταμίαν τῆς Μεραρχίας. 'Αλλ' αἰφνῆς ἔχασα τελείως τὰ ἵχνη του. Νὰ ἀνεπαύθη διὰ παντὸς ἄρα γε τυμπανιαῖος εἰς καμμίαν Μακεδονικὴν πεδιάδα, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μαύρων ἐθνῶν, τῶν κοράκων; Νὰ ἀνεπαύθη ἄρα γε ἐκεῖ, ἀφοῦ διέβη τὰ Καμβούνια, τὸν 'Αλιάκμονα, τὸν 'Αξιόν καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὰ θολὰ νερὰ τῆς θαυμασίας λίμνης τοῦ 'Οστρόβου; "Η νὰ ἐπέζησε, διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν θερμὸν στάβλον του καὶ νὰ δεχθῇ τὰς περιποιήσεις τοῦ κυρίου του;

Μία συναυλία σαλπίγγων ἐκάλει τοὺς ἄνδρας εἰς τὸ συσσίτιον. 'Εδῶ ἀχνίζει τὸ φαγητὸν τοῦ ἱππικοῦ, πέραν οἱ πυροβοληταὶ ἐποιόρκουν τὸ ἴδικόν των. Πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης παρετάσσετο μὲ τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη του ὁ λόχος μηχανικῶν, ἐνῷ μακρὰν εἰς τὸ βάθος ἐβρόμει τὸ πεζικόν. "Η νῦξ εῦρε τὸ πεζικὸν κοιμώμενον μακαρίως.

Εἰς τὰς ἔνδεκα νεαρὸς ἀνθυπολοχαγὸς ἐκάλπαζε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Στρατηγείου. 'Αφίππευσεν, ἔδωκε τὸ ἄλογόν του εἰς τὸν ἱπποκόμον του καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κτίριον ὃπου ἐφύλοξενεῖτο τὸ 'Επιτελεῖον. Μετ' ὀλίγον ὅλα τὰ παράθυρα τῆς μικρᾶς ἀγροτικῆς ἐπαύλεως ἐπληγμύρισαν φῶς. "Εξω δύο-τρεῖς ἀγρυπνοῦντες ἐβλέπομεν εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τὰς σκιάς τῶν εἰς διαρκῆ κίνησιν ἀξιωματικῶν. "Η νυκτερινὴ αὐτὴ κίνησις εἶχε κάτι τὸ ἔξαιρετικόν. Εἰς

ὅλα τὰ δωμάτια εἰργάζοντο πυρετωδῶς. Τί νὰ συμβαίνῃ
ἄρα γε; Μήπως πρόκειται νὰ ἐκκινήσωμεν; .

Τέλος εἰς τὸν ἔξωστην ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του τὸ
κομψὸν παράστημα τοῦ Ἰλάρχου Πέτρου Μάνου.

— Λοχίας τῆς ὑπηρεσίας!... Λοχίας τῆς ὑπηρεσίας!...

— Παρών, κύριε Ἰλάρχε, ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ ὑπαξιω-
ματικοῦ, βαδίζοντος ἀπὸ τὸ ἀντίσκηνόν του. Διατάξατε!

— Νὰ ἐτοιμασθοῦν ἀμέσως οἱ ἔφιπποι ἀγγελιαφόροι.

— Μάλιστα.

Ἐχαιρέτισε καὶ ἀπεμακρύνθη τροχάδην.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐὰν οἱ φρουροὶ σᾶς ἐπέτρεπον
νὰ ἀναβῆτε εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, θὰ ἐβλέπατε πράγματα ἐν-
διαφέροντα. Εἰς τὴν πρώτην, τὴν κεντρικήν, αἴθουσαν θὰ
ἀντικρύζατε τὴν ἐπιβλητικήν, τὴν γνησίαν στρατιωτικήν,
τὴν ἡλιοκαή μορφὴν τοῦ Μεράρχου. Εἰς τὸ πρόσωπόν του
ἥσαν ζωγραφισμένα τὸ θάρρος, ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀποφα-
σιστικότης. Πρώτης τάξεως προσόντα στρατηγοῦ.

Ἐμπρός του, ἐπάνω εἰς παλαιὰν ξυλίνην τράπεζαν,
θὰ ἐβλέπατε ἀνοικτὸν τὸν χάρτην τοῦ Ἐπιτελείου, ἐπὶ τοῦ
δποίου ἥτο βυθισμένος εἰς σκέψεις. Εἰς ἄλλο δωμάτιον
θὰ ἐβλέπατε τὸν ὑπασπιστήν του, ὁ ὅποιος ὑπηγόρευεν εἰς
πέντε γραφεῖς συγχρόνως πέντε διαφορετικάς διαταγάς
πρὸς πέντε διάφορα σώματα μὲ φωνὴν χαμηλήν, διὰ νὰ μὴ
ταράξῃ τὰς σκέψεις τοῦ στρατηγοῦ.

‘Ο εἶς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀγγελιαφόροι ἔφευγον καλ-
πάζοντες πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐλάμβανον τοὺς φα-
κέλους τῶν διαταγῶν, ἔκαμνον τὸν σταυρόν των καὶ ἐβύ-
θιζον τοὺς πτερυνιστῆράς των εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ἀλόγων.
Πλησίον τῆς μάνδρας τοῦ κτιρίου ἀνεφάνη ταινία λαμπροῦ
κυανοῦ φωτός, ἡ ὅποια ἔσβηνε καὶ πάλιν ἀνέλαμπε καὶ
πάλιν ἔσβηνε. Μερικοὶ πεζοί, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν ποτα-

μόν, δπου είχον μεταβηδιά νὰ φέρουν νερόν, περιεκύλωσαν τὸ φῶς.

— Τί είναι, παιδιά; τί τρέχει;

— Ο δόπτικός τηλέγραφος, ἀπήντα μία φωνὴ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς λάμψεως.

‘Απὸ τὴν ἀπέναντι ράχιν ἐπρόβαλε μετ’ ὀλίγα λεπτὰ ἄλλο φῶς καὶ ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία μας μὲ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἶχεν ἀποκατασταθῆ.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς πρωτας ἡ πεδιάς τοῦ Βλοχοῦ ἐγέμισε περιπατοῦντα φῶτα, τὰ φαναράκια τῶν ὑπαξιωματικῶν, οἱ δόποιοι ἔσπευδον νὰ ἔξυπνήσουν τοὺς ἄνδρας, διὰ νὰ ἔτοιμασθοῦν.

— Τὰ ἐμάθατε λοιπόν, κύριε συνάδελφε;

— Τί πρᾶγμα;

— ‘Ενα τάγμα τοῦ δύρδου συντάγματος διετάχθη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἰσόδον πρὸς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος ἀπὸ τὸν σταθμὸν Ἐλευθεροχωρίου.

— Ἀλήθεια;

— Ἀλήθεια. Μάλιστα αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἵσως βαδίζει κατὰ τοῦ σταθμοῦ.

— Συνάδελφε, νὰ σὲ φιλήσω! Ζήτω τὸ Ἐθνος!

Μακρὰ σειρὰ φορτηγῶν ἀμαξῶν ἐτρόχαζε κατεσπευσμένως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Τὰ μαστίγια ἔτριζον εἰς τὸν ἀέρα, οἱ τροχοὶ ἐκρότουν δαιμονιωδῶς καὶ ἔπινγον τὰς φωνὰς καὶ τὰς διαταγὰς τῶν βαθμοφόρων. Ἡτο ἡ ἐφοδιοπομπὴ τῆς Μεραρχίας, ἡ δποία ἔφευγε διὰ τὸ χωρίον Ὁρφανά, νὰ φέρῃ ἄρτον καὶ ἄλλα φαγώσιμα.

‘Ο λόχος τοῦ μηχανικοῦ συνετάσσετο, οἱ ἴππεῖς τῆς Ἀνεξαρτήτου Ταξιαρχίας ἔσυρον τὰ ἄλογά των εἰς τὸ πότισμα, ἐνῷ οἱ συνάδελφοί των τοῦ μεραρχιακοῦ ἴππικοῦ

έσέλλων τὰ ἴδια τῶν. Ὁπρόκειτο νὰ προχωρήσουν πρῶτοι ἐξ ὅλων πρὸς ἀναγνώρισιν.

“*Ητο σκότος ἀκόμη, δταν ὁ Μάνος διέταξε:*

—*Ἐπὶ τῶν ἵππων!*

Καὶ ἐτέθη ἐπικεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του.

Εἰς λοχίας τὸν προέπεμψε φεύγοντα.

—*Στὸ καλό, κύριε Ἰλαρχε. Καλὴ ἐπιτυχία!*

Τὴν ἐπομένην, κατὰ τὰ χαράγματα, τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Μεραρχίας ἐπῆρε τὸν δρόμον πρὸς τὸ πεδίον τῶν ἐπιχειρήσεων. “Ολαι αἱ σκηναί, οἱ κατάφωτοι ἐκεῖνοι συνοικισμοὶ τῆς παρελθούσης νυκτός, εἶχον ἐξαφανισθῆ ὡς διὰ μαγείας. Αἱ νυκτεριναὶ διαταγαὶ εἶχον σαρώσει τοὺς καταυλισμούς, τὰ σώματα ἐτέθησαν ἐνωρὶς εἰς πορείαν. Καὶ εἰς τὴν πεδιάδα, ἔρημον καὶ γυμνὴν ζωῆς πλέον, ἐβασίλευεν ἀπέραντος σιγή, τὴν ὁποίαν διέκοπτον μόνον οἱ μονότονοι καὶ ἀφροὶ κωδωνισμοὶ τῶν ποιμνίων. Οἱ ποιμενόπαιδες τοῦ Βλοχοῦ ματαίως ἀνεζήτουν τὰς πυροβολαρχίας, αἱ ὁποῖαι τὴν προηγουμένην εἶχον γίνεται ἀντικείμενον ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος. Πέραν, εἰς τὸ βάθος, μόλις ἥδυνασο νὰ διακρίνης εἰς τὸ γλυκὸ πρωϊὸν λυκόφως μακρὰν φάλαγγα πεζικοῦ πορευομένην. Ὁσύρετο διὰ μέσου θάμνων καὶ λόφων καὶ ὕψωνεν ἐλαφρὰ νέφη σκόνης, δσάκις ἥρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν δημόσιον δρόμον.

“*Ητο ἐξαίσιον πρωὶ μὲ οὐρανὸν αἴθριον, ὁ ὁποῖος μᾶς ὑπέσχετο ἥλιον βασιλικόν. Εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ χωρίου αἱ γυναικες παρατεταγμέναι δεξιὰ καὶ ἀριστερά, κατὰ μῆκος τῶν φρακτῶν τῶν κήπων, μὲ τὰ κάνιστρα γεμάτα τρόφιμα, προσέφερον εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς προέπεμπτον δακρύζουσαι:*

—*Στὸ καλό, παιδιά! Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάῃ!*

Εἰς τὸ τέλος τῆς παρατάξεως εἰς γέρων μὲ χιονισμένην

γενειάδα ἐστηρίζετο εἰς τὴν ράβδον του σιωπηλὸς καὶ σκεπτικός, ὡς κάτι νὰ ἐμελέτα, κάτι νὰ ἀνεσκάλευε καὶ νὰ ἀνεζήτει εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἴφνης. 'Απεκαλύφθη, ἔσεισεν εἰς τὸν ἀέρα τὸν πανάρχαιον μαῦρον πῦλόν του καὶ ἤρχιζε νὰ κραυγάζῃ ἔξαλλος πρὸς τοὺς διαβαίνοντας ἄνδρας:

—'Εμπρός! 'Εμπρός!

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

'Εμπρός! 'Εμπρός!

« Πολεμικὲς Σελίδες »

Σπῦρος Μελᾶς

104. ΕΜΠΡΟΣ

'Εμπρός! 'Ολόρθοι, ἀτρόμητοι.

Μαυρίλα. 'Αστροπελέκι.

Νά, τὸ σπαθὶ ἐγοργόστραψε
καὶ νά, ἡ βροντὴ τουφέκι!

Στὴν Πίνδο ἀπ' τὸν Ταῦγετο
καὶ στὰ Βαλκάνια ὡς πέρα,,
μιὰ φλόγα, μιὰ φοβέρα,
καὶ ἔνας νοῦς. 'Εμπρός!

'Εμπρός! Βουνά, ψηλῶστέ μας
καί, ὡ θάλασσα, νά ἡ ὥρα!
Στοίχειωσε τὰ καράβια μας
καὶ βόγηθα νικηφόρα!

Κρήτη, ὁ Μωριᾶς, ἡ Ρούμελη,
ἐμπρός! 'Η 'Ελλάδα λάμπει!

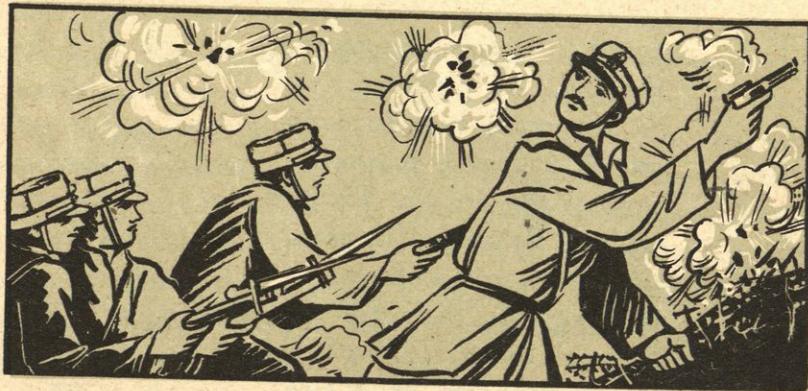
'Ηχολογοῦν, οἱ κάμποι.
Καῖνε οἱ καρδιές. 'Εμπρός!

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα! Μάτια πολλὰ τὸ λένε,
μάτια πολλὰ τὸ λένε, ὅπου γελοῦν καὶ κλαῖνε.
Τὸ λέν πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου
ποὺ τά σκιαζεν ἡ παγωνιὰ κι ἀνατριχίλα φόβου.
Τὸ λένε κτύποι καὶ βροντές, τὸ λένε κι οἱ καμπάνες,
τὸ λένε κι οἱ χαρούμενες καὶ οἱ μαυροφόρες μάννες.
Τὸ λένε καὶ Γιαννιώτισσες, που ζοῦσαν χρόνια βόγγου,
τὸ λένε κι οἱ Σουλιώτισσες στὶς ράχες τοῦ Ζαλόγγου.
Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα!

Γεώργιος Σουρῆς

106. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

‘Εκάστην 21ην ’Ιουνίου έορτάζει ὁ ‘Ελληνισμὸς μίαν
ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας μάχας τῆς ιστορίας του: Τὴν μάχην
τοῦ Κιλκίς, ἡ ὅποια ἔκρινε, τῷ 1913, τὴν τύχην τοῦ δευτέρου
Βαλκανικοῦ πολέμου. Τὰ ἀπόρθητα θεωρούμενα ὑπὸ τῆς διε-
θνοῦς στρατιωτικῆς κριτικῆς ὄχυρά — ἔργα τῆς βουλγαρικῆς

φιλοπονίας, ύπό τὴν καθοδήγησιν τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς τέχνης—έξεπορθήθησαν. Καί, παρὰ τὰς σοβαρὰς μάχας, ποὺ ἐπηκολούθησαν, ὁ ἀγώνας ἔκριθη ἐκεῖ.

’Αλλ’ αἱ θυσίαι ὑπῆρξαν μεγάλαι, μέγισται, καὶ ὁ στρατὸς ἐβάδισε μὲ πλήρη ἐπίγνωσιν πρὸς αὐτάς. Διότι ὅλοι ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ἄλλη λύσις δὲν ὑπῆρχεν.

’Απὸ τῆς 19ης ’Ιουνίου μέχρι καὶ τῆς 21ης ἐπίμονος, σφοδρὰ καὶ πολυαίμακτος διεξήθη ἡ μάχη, μάχη κυρίως ἔιφολόγχης, δικαίως ἐπικληθεῖσα γιγαντομαχία. Τὸ σάρωμα τῶν βουλγαρικῶν γραμμῶν ὑπῆρξε πλῆρες. ’Αλλὰ καὶ τὸ τίμημα, ὅπως εἴπομεν, ὑπῆρξε βαρύ· 32 ἀξιωματικοί μας νεκροὶ—εἰς συνταγματάρχης, ὁ ἥρως Ἀντώνιος Καμπάνης, δύο ἀντισυνταγματάρχαι, δύο ταγματάρχαι—καὶ 57 τραυματίαι. Στρατιῶται 749 νεκροὶ καὶ 3811 τραυματίαι.

Καὶ ὁ ’Αρχιστράτηγος Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὴν 11ην νυκτερινὴν τῆς 21ης ’Ιουνίου ἀπευθύνει τὴν διαταγήν:

“Εἰς τὸν ἀνδρεῖον στρατόν Μου, τὸν ἐπιδείξαντα τοιοῦτον ἥρωϊσμὸν κατὰ τὰς μάχας τῶν ἡμερῶν τούτων, τὸν συντρίψαντα τὸν ἔχθρὸν ὅπουδήποτε καὶ ἀν τὸν συνήντησεν, ἐφράζω τὸν θαυμασμὸν Μου καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν Μου, διότι ἥγοῦμαι αὐτῷ”.

’Εγράψαμεν προηγουμένως ὅτι ὅλοι, βαδίζοντες πρὸς τὴν μάχην, ἐγνώριζον τί τοὺς περιμένει. ’Ο Κωνσταντῖνος, σκυθρωπός, ἀναπτύσσων πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, ὀλίγον πρὸς τῆς μάχης, τὴν σημασίαν τοῦ νέου ἀγῶνος, καταλήγει:

—Πολλοὺς ἀπὸ σᾶς ἵσως σᾶς βλέπω διὰ τελευταίαν φοράν! Σκεφθῆτε, κύριοι, ὅτι θὰ γίνη ἄμιλλα θανάτου!

Καὶ οἱ ἀξιωματικοί, τὴν τραγικὴν ἐκείνην στιγμήν, σύρουν τὰ ξίφη των, τὰ ὑψώνουν πρὸς τὸ πηλήκιον, τὰ φέρουν κατόπιν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐπευφημοῦν:

—Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!

’Από τὰ πολλὰ περιστατικά, ποὺ δεικνύουν τῶν μελ-
λοθανάτων τὸ ύψηλὸν φρόνημα, μνημονεύομεν δύο:

’Ο ἀντισυνταγματάρχης Ἀντώνιος Καμάρας — ἥρως καὶ
νεκρὸς τοῦ Κιλκίς — διατάσσεται ἀπὸ τὸν Μέραρχόν του νὰ
δόδηγγήσῃ τὸ 16ον πεζικὸν τάγμα πρὸς τὸν λόφον τοῦ θανάτου.

— Μάλιστα, Μέραρχέ μου! ἀπαντᾷ. Τὸ 605 θὰ πέσῃ καὶ
καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον!

”Επεσε τὸ 605, ἔπεσε καὶ ὁ Καμάρας.

’Αλλὰ καὶ ὁ ταπεινὸς ἀνθυπολοχαγὸς δὲν ὑστέρησε τοῦ
ἀντισυνταγματάρχου. Εἴς συνταγματάρχης διατάσσει ἔφεδρον
ἀνθυπολοχαγὸν νὰ καταλάβῃ, κατὰ τὴν πρώτην σύρραξιν, ἐν
πλατὺν καὶ βαθὺ ὁχύρωμα.

— Θὰ τὸ καταλάβω, κύριε συνταγματάρχα, ἀπαντᾷ.

Καὶ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μονάδος του. Σφαῖραι καὶ
λογχισμοὶ κάμνουν κόσκινον τὸ σῶμά του. ’Αλλὰ τὸ ὁχύ-
ρωμα πίπτει. Καὶ οἱ στρατιῶται ἔξοντώνουν μέχρις ἐνὸς
τούς ὑπερασπιστάς του.

«Στρατιωτικὰ Νέα»

E. II. Φωτιάδης

107. ΕΛΛΑΔΑ...

Γῇ Ἐλληνική, τὸ χῶμά σου νὰ ὅργώνω
χαρά μου καὶ τιμή.

Σιμά σου πάντα ἐγλύκανα τὴν πίκρα καὶ τὸν πόνο
μὲ τοῦ ἴδρωτά μου τὸ γλυκὸ ψωμί.

Καὶ δουλευτής μὲ χέρι ἀδρό, γεμάτο;
σπέρνω, θερίζω ἀδιάκοπα. Τὰ φύτρα θησαυροί.

Κι ἡ εὐλογημένη κούραση, σὰν ἔρθη καὶ μὲ βρῆ,
μαζὶ καθίζουμε στὸν ἔλατο ἀπὸ κάτω,
νὰ ὀνειρευτοῦμε, κλείνοντας τὰ μάτια,
μιᾶς δόξας σου παλαιϊκῆς τὰ σκαλοπάτια.

Στέλιος Σπεράντσας

108. ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

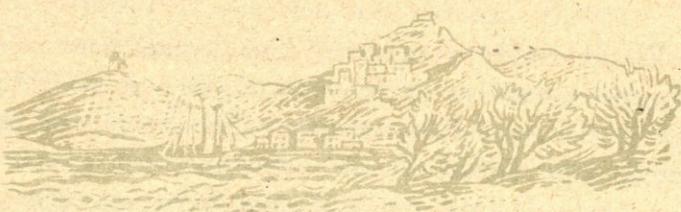
Εἰς ἐπιστολὴν πολεμιστοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς τὴν σύζυγόν του γράφονται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἔξῆς, τὰ ὅποῖα ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος εἶπε πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, τὴν παραμονὴν τῆς πολυνέκρου μάχης τοῦ Κιλκίς, ἡ ὅποια ἐδόξασε τὰ Ἐλληνικὰ ὅπλα καὶ ἔξηυτέλισε τοὺς Βουλγάρους:

— Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου οὐδεὶς "Ἐλλην ἡγεμὼν καὶ συγχρόνως στρατηγὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς κλίνης του. 'Ο ἀγών, τὸν ὅποῖον θὰ ἀναλάβωμεν αὔριον, εἴναι ὑψίστης σπουδαιότητος. Μὲ ἀλγος προβλέπω ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδω πολλοὺς ἀπὸ σᾶς. Δὲν δύναμαι νὰ σφίγξω τὴν χεῖρα ἐκάστου χωριστὰ καὶ σᾶς λέγω τοῦτο μόνον: 'Αξιωματικοί, τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν σας καὶ ἐκπληρώσατε τὸ καθῆκόν σας!

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν παριστάμενον Διάδοχον, λοχαγὸν τότε, τὸν κατόπιν ἔνδοξον Βασιλέα Γεώργιον τὸν Β', εἶπε:

— Καὶ σύ, Διάδοχε, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου σου!

109. Ο ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

“Ο Χριστός μὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους του” ήτο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς, μὲ τὴν δύοιαν συνίστα εἰς Ρόδιος εἰς ἄλλον Ρόδιον, διαμένοντα εἰς Ἀθήνας, τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Προφυλίας τῆς νήσου Ρόδου παπᾶν Ἐμμανουὴλ, ἐφημέριον τοῦ χωρίου Τριάντα.

Οἱ ερεύνες οὗτος τῷ 1912 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἑξήκοντα Ροδίων ἐθελοντῶν. Ἀλλὰ μόνον μὲ δώδεκα ἔξ αὐτῶν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν (διότι τότε ἡ Δωδεκάνησος ήτο ὑπὸ Ἰταλικὴν κατοχὴν) καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μολονότι ητο γέρων, ὁ σεβάσμιος ιερεὺς παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον καὶ ἐπέμενεν νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὸ πεδίον τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του, τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ὅπως τὴν ἔλεγε.

Πρὸς δὲ τὸν υἱόν του ἔγραφεν ἔξ Ἀθηνῶν τὰ ἑξῆς:

“Υἱέ μου, ἀναχωρῶ διὰ Θεσσαλονίκην καὶ σὲ περιμένω νὰ ἔλθης διὰ νὰ ἔκπληρωσης τὸ πρὸς τὴν γλυκεῖαν πατρίδα καθῆκόν σου. Μὲ τοιαῦτα αἰσθήματα ἀποδεικνύεται ὁ Ἑλλην ἥρως εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ δὲν ἡξεύρει ᾧλο παρὰ νὰ προχωρῇ ἐμπρός, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ μεγάλου μας Βασιλέως!...”.

110. ΚΥΠΡΙΟΝ ΑΙΜΑ

‘Ο λοχαγὸς ἦτο ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν διαγωγήν, τὴν ὅποιαν ἐπεδείκνυν οἱ ἀτρόμητοι πολεμισταί του.

— Εὗγε! Εὗγε! παιδιά, τοὺς ἐφώναζεν ἀδιακόπως μὲ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Αἴφνης παραπλεύρως του εἰς στρατιώτης σηκώνεται ὁρθίος ἀποτόμως ἀπὸ τὸ προφυλακτήριόν του.

— Τί κάνεις ἔκει, παιδί μου; φωνάζει ὁ λοχαγός. Θὰ πᾶς χαμένος.

— Οὐφ! κύριε λοχαγέ, ἀπαντᾷ ὁ ἡρωϊκὸς μαχητής, ἀπὸ χαμηλὰ μοῦ φεύγουν πολλὲς σφαῖρες ἄδικα. Ἐγὼ δὲν ἔννοωντάχαστα καμμιά.

Καὶ πυροβολεῖ.

— Κοίταξε, κύριε λοχαγέ. Τὸν ἔρριξα καὶ αὐτόν.

— Κύριε λοχαγέ... Νά, τὸν ἐπῆρα κι αὐτόν... Τὸν παίρνω καὶ ἔκεινον!

Καὶ ἔξηκολούθει πυροβολῶν μὲ ἀταραξίαν καὶ εὔστοχίαν θαυμαστὴν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἔχθρῶν.

‘Ολίγον μακρύτερα ἀκούεται μία κραυγὴ.

— ‘Αχ! Πάει καὶ ὁ Κύπριος! Τὸν ἔχάσαμεν καὶ αὐτόν!...

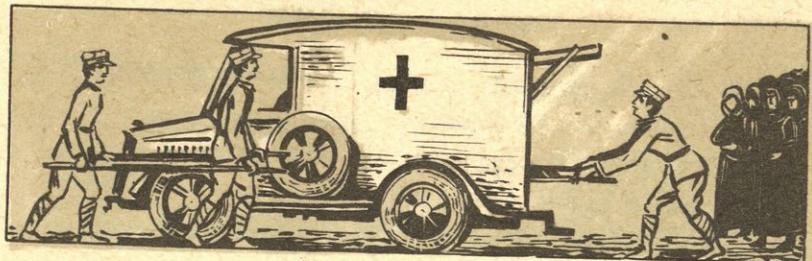
‘Ο λοχαγὸς στρέφεται πρὸς τὰ ἔκει.

Πράγματι ὁ Κύπριος ἡρως ἔκειτο κατὰ γῆς ψυχορράγῶν. ‘Η ἀγνὴ ψυχὴ τοῦ μαχομένου ὁρθίου ἡρωος ἔψυγε. Παύει νὰ ἐπικαλῆται τὴν προσοχὴν τοῦ λοχαγοῦ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς βολάς του.

‘Ητο ὁ στρατιώτης αὐτὸς ἀνὴρ κατέχων πολύτιμον θέσιν εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς Κύπρου.

‘Ητο ὁ Σωζός, ὁ ἡρωϊκὸς βουλευτὴς τῆς Κύπρου.

E. P. Φ.

111. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΚΡΑ

‘Η άμαξοστοιχία άνέλαβε τὸν μέγαν ἄθλον νὰ μᾶς μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γουμενίτσης, τελευταῖον δριον τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου.

‘Η άμαξοστοιχία αὕτη ἐδικαιολόγει κατὰ τοῦτο μόνον τὴν ὀνομασίαν τῆς, ὅτι ἔχρησιμοποιεῖ ὡς κινητήριον δύναμιν τὸν ἀτμὸν καὶ ὅτι ἐκυλίετο ἐπὶ σιδηροτροχιῶν. Κατὰ τὰ δὲλλα ἦτο μία κιβωτός, ὅπου ἄνθρωποι, κτήνη, τηλεβόλα, μυδραλλιοβόλα, πυρομαχικά, χειρουργεῖα, φορεῖα ἐσχημάτιζον ὀλόκληρον πολεμικὸν μέτωπον.

‘Ωχρὰ καὶ ἀμφίβολα ἐφαίνοντο τὰ πρῶτα ἄστρα εἰς τὸν οὐρανόν, ὅταν ἐγκατελείψαμεν τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐσπεύδομεν νὰ προλάβωμεν τὴν μάχην, ἢ ὅποια προωρίζετο νὰ στεναγμῇ μαζί τῶν εἰλικρίνων τὴν ἀδάμαστον ‘Ελλήνην Βλγγγριανήν θάσην τοῦ ήμισυ τῆς Ευρασίας. Επομένως, μηδὲν ἔτι περιμένομεν τὸν ἄνωνυμον αὐτομάτον, ὅπως τὰ τέλη τοῦ πόλεμου δύναμις τοῦ Ελλήνου γένοιτο. Ήποδομήσαμεν τὴν φυλάττη τὰ βασικά ἄρταν τοῦ πόλεμου. Πιοκνὰ καὶ μαῦρα σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν. Η ἀτμόσφαιρα ἦτο βαρεῖα, καταθλιπτική. Ο ἀήρ ἐνέκλειε τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην ὁσμήν, ἢ ὅποια προηγεῖται τῆς θυέλλης. Η βροντὴ ἀνεμειγνύετο μὲ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων.

· Η μάχη είχεν ἥδη ἀρχίσει.

· Η μικρὰ πλατεῖα τῆς Βοεμίτσης ἐστεγάζετο ὑπὸ πυκνὸν φύλλωμα πανυψήλων αἰωνοβίων δένδρων. Εἰς τὰς σκολιὰς ὁδούς της ἡ κίνησις ἦτο καταπληκτική. Τὸ χωρίον ἐχρησίμευεν ὡς ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ μετώπου. Καὶ εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο διὰ νὰ ἔξηγήσῃ τὴν κίνησιν. Ἰατροὶ ἴδιοι μας καὶ σύμμαχοι, νοσοκόμοι, ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους μὲ τὴν πάλλευκον στολὴν καὶ τὴν κυανῆν καλύπτραν. Μεταγωγικὰ αὐτοκίνητα, φορητὰ χειρουργεῖα διήρχοντο μὲ ταχύτητα κινηματογραφικῆς ταινίας. Καὶ εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἡ ἀγωνία, ὁ πυρετὸς τῆς εἰδήσεως, ἡ ἀδημονία διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης ἀπετυποῦντο καθαρῶς.

· Επὶ τέλους τὸ πρῶτον αὐτοκίνητον ἐφάνη ἐρχόμενον. Τὸ τηλεβόλον δὲν ἤκούετο πλέον παρὰ κατὰ ἀραιὰ διαλείμματα. Φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον είχε τελειώσει. "Ολοι ὅσοι εὑρισκόμεθα τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν ἐσπεύσαμεν πρὸς τὸν ὄδηγὸν τοῦ αὐτοκίνητου.

— Λοιπόν;

· Ἐκεῖνος, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄποίου διετηρεῖτο ζωντανὴ ὀλόκληρος ἡ φρίκη τῶν δραμάτων, τῶν ὄποίων πρὸ ὀλίγου ἦτο μάρτυς, ἀφῆκε μίαν μόνον λέξιν:

— Ενικήσαμεν.

Κατὰ τὸν ἵδιον τρόπον είχεν ἀπαντήσει καὶ ὁ ἀρχαῖος Μαραθωνομάχος.

· Επροχώρησεν ἔπειτα πρὸς τὸ ὄπίσθιον μέρος τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ ἥνοιξε καὶ ἀφῆκε νὰ φανῇ πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀφθαλμῶν μας ἐν μικρὸν μέρος τοῦ φόρου, μὲ τὸν ὄποῖον εἴχομεν κερδίσει τὴν νίκην. Πέγτε πτώματα ἀξιωματικῶν ἐκειντο πλησίον ἀλλήλων. Ἡ κραυγὴ τοῦ θριάμβου, μὲ τὴν ὄποίαν ἤμεθα ἔτοιμοι νὰ χαιρετίσωμεν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα, ἔμεινεν εἰς τὸ μέσον τοῦ λάρυγγός μας.

Μετά μίαν ὥραν διὰ τοῦ ἴδιου ἐκείνου αὐτοκινήτου ἔφθασα εἰς τὸ Μαῦρον. Δένδρον, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος. Μόλις ἔφθασα, ἢ θύελλα εὑρίσκετο εἰς τὸ κορύφωμα τῆς μανίας της καὶ ἡ μάχη εἶχε τελειώσει. Μόλις πρὸ δὲ ὀλίγου ἡ μεραρχία Κρητῶν εἶχε καταλάβει καὶ τὸ τελευταῖον ἔχθρικὸν ὄχύρωμα. Ὁ ἔχθρος εἶχε συντριβῆ καὶ κατεδιώκετο πλέον ἀπὸ τὰ ἀραιὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ νῦν διῆλθε μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμὸν τῶν ἔχθρικῶν θέσεων.

Τὴν ἐπομένην, κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ἡδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ ἀκριβῶς διατί ἦτο ἀδύνατον νὰ νικηθῶμεν. Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλῖται, οἱ ὅποιοι ἔφερον περισσότερα τοῦ ἑνὸς τραύματα, ἐξηπλωμένοι εἰς τὰς κλίνας των, ἔλεγον μεταξύ των τὰς ἐντυπώσεις των ἐκ τῆς μάχης. Συνεζήτουν περὶ τῆς μάχης ως περὶ συνήθους καθημερινοῦ στρατιωτικοῦ γυμνασίου. Καμμία ὑπερηφάνεια. Μὲ φωνήν, τὴν ὅποιαν ἐκράτει. ὁ πόνος, διηγοῦντο ἀπλᾶ καὶ ταπεινὰ πῶς εἶχον ἔξορμήσει χθὲς ἀπὸ τὰς θέσεις των. Πολὺ πρὸς τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας εἶχον ὑπερπηδήσει, σειράς ὀλοκλήρους συρματοπλεγμάτων. Εἶχον περιφρονήσει τὰ πυρὰ τοῦ ἔχθροῦ. Εἶχον προχωρήσει σκορπίζοντες διὰ τῶν χειροβομβίδων τὸν θάνατον. Εἰς μίαν στιγμὴν εἶχον λησμονήσει ὅλα τὰ σοφὰ διδάγματα τῶν ἀρχηγῶν των καὶ εἶχον ἀναθέσει εἰς τὴν λόγγην τὴν νίκην.

Τὰ ὅρη καὶ οἱ λόφοι εἶχον ἀλλάξει σχῆμα μὲ τὴν θύελλαν τῶν ὀβίδων. Ἡ γῆ εἶχεν ἀνασκαφῆ. Καὶ ὁ "Ελλην ὀπλίτης, ὁ ἀφανῆς καὶ ἔνδοξος οὗτος ἥρως, εἶχε περάσει διὰ μέσου τῆς κολάσεως τοῦ πυρὸς ἀπάθης καὶ ἀτάραχος, ως εἰς ἡμέραν παρατάξεως... Εἶχε νικήσει τοὺς Βουλγάρους.

Οι εὔζωνοι ήσαν πάντοτε ή ιδιαιτέρα συμπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸν εὔζωνον ὑπάρχει πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν ἡ ἀριστοκρατικὴ φύσις τοῦ Ρουμετίλιώτου. Τὸ χακί, τὸ φέσι, ὁ ντουλαμᾶς ἀποτελοῦν τὴν ἔξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ἀπὸ μέσα ὁ ἄνθρωπος ἔμεινεν ὁ Ἰδιος, λεπτός, ὁξύς, ταχύς, γενναῖος, ὁρμητικός, ἀκούραστος, ἀκατάβλητος, ὑπερήφανος, αἰσιόδοξος.

Λεπτὸς εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸν νοῦν. "Οπως εἶναι συνηθισμένος ἀπὸ τὴν πτωχὴν καὶ ἰσχνὴν φουστανέλλαν νὰ φέρῃ μίαν «γυροβολιὰ» καὶ νὰ ἔνρισκηται εἰς τὴν θέσιν του, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ πνεῦμα του, ὁξὺ καὶ εὔστροφον, γυρίζει παντοῦ καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ πάντα εἰς μεγάλην ἀκτῖνα πέριξ. "Οσοι τὸν διδάσκουν νὰ γίνη ἀπὸ βοσκὸς στρατιώτης δὲν παρεπονέθησαν ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀντιληψίν του. 'Ο μηχανισμὸς τοῦ ὅπλου δὲν ἔχει μυστήρια διὰ τὸν εὔζωνον. 'Απὸ τὴν δευτέραν ἡμέραν, ποὺ θὰ κρατήσῃ τὸ ὅπλον εἰς χεῖράς του, τὸ γνωρίζει.

Καὶ ταχύς. 'Η γῆ φεύγει κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του. Τὰ βουνὰ τὰ ἀπότομα δὲν εἰδον ὁρμητικωτέρους ἀπὸ τοὺς εὔζώνους. Δὲν ἀναβαίνουν αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι. 'Αναρριχῶνται καὶ τυλίγονται καὶ προχωροῦν, πάντοτε προχωροῦν.

Καὶ εἶναι γενναῖοι. Δὲν τοὺς ἐφόβισαν οὔτε τὰ ταχυβόλα. Εἰς τὸ Σαραντάπορον, τῷ 1912, οἱ Τούρκοι εἶχον παρατάξει κορμοὺς ἐλαίας βαμμένους μέλανας, διὰ νὰ παραστήσουν κανόνια. Οἱ εὔζωνοι ἀνεκάλυψαν τὸν δόλον, καὶ, ἀφήσαντες τὰ ἔυλινα κανόνια ἥσυχα, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀληθινῶν. Καὶ ἐνῷ ἐκεῖνα ἔχυνον ἀπὸ τὰ στόματά των τὸν θάνατον, οἱ εὔζωνοι συρόμενοι τὰ ἐπλησίασαν καὶ ἔχυθησαν

εἰς τοὺς πυροβολητὰς καὶ τοὺς συνέλαβον. Οἱ ἀνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἔδειλίασαν οὐδὲ στιγμήν.

— Παιδιά, εἶπεν εἰς ἀξιωματικὸς εἰς τινᾶ μάχην, θὰ ἀφήσωμεν αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους νὰ μᾶς σκοτίζουν μὲ τὶς τουφεκιές των;

— Νὰ τοὺς συλλάβωμεν, εἶπον οἱ εὔζωνοι.

Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον εἶχε γίνει. Οἱ Βούλγαροι κατεδικάσθησαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμήν. Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας αὐτοὶ ἐσκορπίζοντο εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐνῷ οἱ εὔζωνοι, ὄρθιοι καὶ ἀλαλάζοντες ἐπὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ὁχυροῦ, ἔρριπτον τὰ σκουφάκια εἰς τὸν ἀέρα.

‘Η ὁρμή των θὰ ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ ἡρωϊκὰς σελίδας. ‘Οπως τοὺς Ἀραβικοὺς ἵππους, καὶ αὐτοὺς τὸ δύσκολον εἶναι νὰ τοὺς νικήσῃ κανείς. Τὸ ἀκατόρθωτον εἶναι νὰ τοὺς κρατήσῃ. ‘Η στασιμότης τοὺς θανατώνει.

— Θὰ μείνετε ἐδῶ καὶ θὰ κρατήσετε αὐτὴν τὴν θέσιν, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς εἰς μίαν συμπλοκήν.

Οἱ εὔζωνοι ἔμειναν καὶ ἐκράτησαν τὴν θέσιν, ἀλλ’ ὅταν ὁ ἀξιωματικὸς ἐπέυτρεψε τοὺς εὔρε* παραπονουμένους.

— Ἐδῶ θὰ καθώμαστε; ἐμουρμούρισε κάποιος ἀπὸ ὅλους παραπονούμενος.

Εύτυχῶς τὴν ἴδιαν στιγμὴν εἰς ἀγγελιαφόρος ἔφερε τὴν διαταγὴν ταχείας προελάσεως. Οἱ εὔζωνοι ἔχυθησαν ἀκράτητοι..

— Τοὺς ἔχασα ἀπὸ ἐμπρός μου, μοῦ εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς ὑπερήφανος διὰ τοὺς στρατιώτας αὐτούς. ‘Αν δὲν ἤκουα τὸν ἀλαλαγμόν των, θὰ ἐνόμιζα ὅτι μία ὁμοβροντία τοὺς ἔρριψε κάτω ὅλους νεκρούς!

Τί εἶναι δὲ ἡ ἀντοχή των! Χαλύβδινοι ἀνθρωποι κρύπτονται εἰς τὴν φουστανέλλαν καὶ ὁ στρατηγός, ὁ ὄποιος τοὺς κινεῖ, δὲν ἔχει νὰ ὑπολογίσῃ διὰ κόπους καὶ στερήσεις.

Μὲ δλίγην κουραμάνων ἡ χωρὶς αὐτήν, μὲ νερὸν τῆς πηγῆς ἡ καὶ χωρὶς αὐτό, ὑπὸ τὸν ἥλιον ἡ τὴν βροχήν, προχωροῦν, ἀγρυπνοῦν, φρουροῦν, πολεμοῦν, χωρὶς εἰς τὰ στεγνὰ χαρακτηριστικά, εἰς τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει οὔτε ἔχνος λίπους, νὰ ζωγραφηθῇ ἡ ἐλαχίστη κόπωσις.

Μέσα εἰς τὸ σκότος βλέπουν ὅπως καὶ τὴν ἡμέραν· καὶ ποτὲ ὁ στρατὸς δὲν εἶναι τόσον ἡσυχος, ὅσον ὅταν αἱ προφυλακαὶ του εἶναι εὔζωνοι· ἔστω καὶ ἂν οἱ εὔζωνοι αὐτοὶ ἐβάδισαν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐπολέμησαν τὴν ἐσπέραν καὶ πρόκειται νὰ πολεμήσουν πάλιν τὸ πρωῒ.

‘Η ὑπερηφάνειά των δὲν εἶναι παράλογος. Τοὺς ἡγάπησε πολὺ ὁ Ἐλληνικὸς λαὸς καὶ αὐτὴ ἡ προτίμησις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς πτερά. Μὲ περιφρόνησιν βλέπουν τὸν ἔχθρον.

‘Υπάρχουν εὔζωνικὰ τραγούδια, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ εὔζώνου. Μὲ δύο στίχους ἔζωγράφησαν οἱ ἴδιοι τὴν εἰκόνα των:

Φουστανέλλα, φοῦντα, φέσι
καὶ δακτυλιδένια μέση.

Εἰς τὰ σύνορα, ὅσον ἐφύλαξσον σκοποί, εἰς δλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς, ἐγνώρισαν καλὰ τοὺς ἀντιπάλους των. Καὶ ἔμαθον νὰ τοὺς περιφρονοῦν καὶ νὰ τοὺς βλέπουν ἀπὸ κάποιον ὕψος.

Εἰς ἄσμα ὁ εὔζωνος προκαλεῖ τὸν ἔχθρὸν νὰ ἔλθῃ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὰ φανερά, δύποτε θὰ ἴδῃ ὁ ἔχθρος:

πῶς πολεμάει ὁ εὔζωνος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

Κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ παλαιοῦ κλέφτου ἐκληρονόμησεν ὁ σημερινὸς εὔζωνος. “Οπως ἔκεινος, καὶ αὐτὸς εἶναι προκλητικός, δὲν ἀνέχεται προσβολάς, πληρώνει ἀμέσως.

‘Η πολιτικὴ τὸν στενοχωρεῖ τρομερά. Δὲν εἶναι δυνατὸν κάτω ἀπὸ τὸ φεσάκι του νὰ χωρέσῃ ἡ σκέψις ὅτι ἀνεμένομεν τόσον καιρὸν τοὺς ἔχθρούς μας.

— Αύτοὶ ἥτανε! εἶπε μὲ περιφρόνησιν λοχίας τῶν εὐζώνων, δεικνύων τοὺς ἔχθρους φεύγοντας μετὰ τὴν μάχην τῆς Δεσκάτης (1912).

Καὶ αὐτὸ τὸ «αύτοὶ ἥτανε!» ἐσήμαινε:

— Καμαρῶστέ, τους αὐτοὶ ἥτανε, ποὺ δὲν μᾶς ἀφήναν τόσα χρόνια νὰ τοὺς φᾶμε!

Διότι ὁ εὔζωνος ἔκει ἐπάνω, ποὺ ζῆ, μακρὰν τοῦ κόσμου, εἰς τοὺς ἑρημικούς σταθμούς, δπού δὲν φθάνει ἡ ἐφημερίς, εύρισκει πολὺ φυσικὸν πᾶσα διαφορὰ μεταξύ ἐθνῶν νὰ λύηται μὲ τὸ ξίφος. Ο δυνατώτερος θὰ ὠφεληθῇ. Καὶ ὁ δυνατώτερος εἶναι αὐτὸς καὶ ὅχι ὁ ἔχθρος τῶν Ἑλλήνων.

Ποία εἶναι ἡ ἐντύπωσις τῶν ἔχθρῶν ἀπὸ τοὺς εὐζώνους;

Σεϊτὰν ἀσκέρι — διαβολικὸν στρατὸν — τοὺς ὀνόμαζον οἱ ἄλλοτε ἔχθροί μας, οἱ Τούρκοι. Κάτι τὸ σατανικὸν ἐφαντάζοντο οἱ ἀνθρώποι ἔκεινοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς. Καθὼς ἀγεμίζει ἡ φουστανέλλα των εἰς τὸ τρέξιμον, δίδει τὴν ἴδεαν λευκῶν φανταστικῶν πτερῶν.

Οπως γνωρίζουν οἱ εὔζωνοι τοὺς ἔχθρους ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν συνόρων, γνωρίζουν καὶ οἱ Τούρκοι τοὺς εὐζώνους. Οσάκις ἄλλο σῶμα ἔτυχε νὰ φρουρῇ τὰ σύνορα καὶ συνέβη κάποια παρεξήγησις, ἡ λογικὴ ἐπεκράτησε περισσότερον εἰς τὴν Ἐλληνικὴν γραμμὴν. "Οταν ἀπέναντι τῶν Τούρκων ἦσαν εὔζωνοι, ἡ λογικὴ ἔμεινε κατὰ μέρος καὶ ὁ ἔχθρος ἐπλήρωσεν ἀκριβά τὴν παραμικροτέραν παρεκτροπήν. Δι' ἔνα εὔζωνον, δόποιος, πηγαίνων νὰ πάρῃ νερόν, ἐπυροβολήθη, τὸν Μάιον τοῦ 1912, τρεῖς ἔχθροι ἔξηπλωθησαν νεκροί, πρὶν προφθάσῃ ὁ ἀξιωματικὸς νὰ κρατήσῃ τοὺς εὐζώνους του.

Ἡ ἐμφάνισις πυκνῆς πρωτοπορίας εὐζώνων εἰς τὴν

μάχην ἀφαιρεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ θάρρους τῶν ἔχθρῶν. Εἰς οἰανδήποτε θέσιν καὶ ἂν εὐρίσκωνται αὐτοί, δὲν θεωροῦν ἔαυτοὺς ἀσφαλεῖς, ὅταν βλέπουν εὐζώνους ἐρχομένους ἐναντίον των.

Οἱ ἔχθροι εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ εὐζώνος τρέφει ἀσπονδὸν τὸ ἑθνικὸν μῆσος μέσα του. Τὸ ἔνδυμα δὲν κάμνει βέβαια τὸν καλόγηρον. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ἔξωτερικὴν τοῦ φορέματος. Καὶ μέσα εἰς τὴν δόμοιομορφίαν τῆς στολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἔχωρίζει ἡ φουστανέλλα, ἡ ὁποία ἐπολέμησεν εἰς τὸν ἄγωνα τοῦ 21. Οἱ ἔχθροι εἶχον εἰς τὸ αἷμά των κληρονομικὸν τὸ φόβον τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων φουστανελλάδων, οἱ δοποῖοι πρῶτοι ἐταπείνωσαν τὸν Σουλτάνον, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἔκυπτεν ἐντρομος ἐνώπιόν του.

Γεώργιος Τσοκόπουλος (Διασκευὴ)

113. ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Γιὰ τὴν ἔνδοξην Πατρίδα, γιὰ τὴν Πίστι, γιὰ τὸ Γένος, τὸ κορμί μας, τὴν καρδιά μας, τὴν ψυχή μας, τὴν ζωή! "Ολοι ἀδέλφια εἴμαστε τώρα καὶ κανεὶς δὲν εἶναι ξένος, δόλους τώρα μᾶς ἔνώνει ἔνας πόθος, μιὰ πνοή.

"Ολοι ἀδέλφια εἴμαστε τώρα καὶ ἡ μεγάλη μας Μητέρα μὲ τὰ μάτια δακρυσμένα, μὲ λυμένα τὰ μαλλιά, λαμπροφόρα σὰν τὸν "Ηλιο καὶ γοργὴ σὰν τὸν ἀγέρα, μᾶς καλεῖ καὶ μᾶς συνάζει στὴν θερμή της ἀγκαλιά.

Ιωάννης Πολέμης

ΤΙΝΔΟΣ

T

ῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἀτσαλένια κορμιά,
τοῦ πολέμου περνῶντας τὴν φρίκη,
τῆς καρδιᾶς μας τὴν φλόγα τὴν ἐφέραμε μιὰ
ώς ἔκει πού μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

M

ἐ τὴν λόγχη χαράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνὰ
τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —
νὰ τὸ πάρρη ὡς τὰ πέρατα ὁ θρῦλος ξανά,
στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κάμη τραγούδι.

P

ροσταγή στὴν φυλή μας, σὰν νόμος βαρειά,
τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσουμε θᾶμα.
Νά 'ναι αἰώνια σὲ τούτη τὴν γῆ ἡ Λευθεριά,
κάποιας μοίρας δρίζει τὸ τάμα.

M

άννα 'Ελλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἥγει,
μέσ' ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κόχη,
στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζῃ γεμάτο ψυχὴ
τὸ τρανό, πού ξεστόμισες, «'Οχι».

Στέλιος Σπεράντσας

115. ΟΙ ΝΕΟΙ ΛΕΩΝΙΔΑΙ

Παραμονή τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1951. Ψῦχος ἵσχυρὸν διεπέρα μέχρις ὀνύχων τοὺς ἥρωϊκοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ ὄψιμου 381, τὸ ὅποῖον πρὸ μᾶς ἡμέρας εἶχον καταλάβει οἱ γενναῖοι "Ἐλληνες μαχηταὶ κατὰ μίαν θυελλώδη ἐπίθεσίν των.

Αἱ ὀλίγαι καλύβαι τοῦ Κινάν ἦσαν σκεπασμέναι ἀπὸ τὸ σκότος· ἀπόλυτος σιγὴ ἐπεκράτει, ποὺ ἔκαμνε τοὺς στρατιώτας νὰ μετροῦν τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας των.

— Λεβέντες, τί γίνεται; ψιθυρίζει ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικός. Κάτι μοῦ λέει πώς σήμερα θὰ τὸ γλεντήσωμε πάλι.

Τὸ ὄψιμα ἦτο ζωτικῆς σημασίας διὰ τὸν ἔχθρὸν καὶ ἀσφαλῶς θὰ κατέβαλλε προσπαθείας διὰ νὰ τὸ ἐπανακτήσῃ.

Μακριναὶ ὅμοβροντίαι διακόπτουν τὴν ἡσυχίαν, ποὺ ἔξαπλοῦται παντοῦ. Πλησιάζει ἡ τετάρτη πρωΐνη καὶ οἱ στρατιῶται τρίβουν τὰς χειράς των. Εἶχον σηκωθῆ ἐνωρίς, ὅπως πάντοτε, ὅταν ἐν πανδαιμόνιον ἀπὸ ριπὰς πολυβόλου καὶ φωνὰς ἀναμείκτους μὲ περιέργους κρότους μεταβάλλει τὰ πάντα. Οἱ λυσσῶντες Κινέζοι ὄρμοιν μὲ ἀγρίας κραυγὰς εἰς τὸ ὄψιμα 381.

‘Ο ἀξιωματικὸς δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ. ‘Η φωνὴ του ἀκούεται βροντερὰ μέσα εἰς τοὺς κρότους τῆς μάχης:

— Απάνω τους, λεβέντες! Πρέπει νὰ τοὺς δείξωμε τί θὰ πῇ “Ἐλλην!

‘Η ἡμέρα ρίπτει τὸ πρῶτον τῆς φῶς καὶ ἡ μάχη γίνεται περισσότερον σκληρά. Οἱ Κινέζοι ἀτελείωτοι ὄρμοιν κατὰ κύματα. Φθάνουν εἰς τὰς θέσεις τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν, οἱ ὅποιοι, ως νέοι Λεωνίδαι, κλείουν τὸν δρόμον εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας.

Μὲ ὑπεράνθρωπον ἥρωϊσμὸν ὁ γενναῖος ἀνθυπολοχα-

γὸς παλαίει κατὰ τῶν Κινέζων, οἱ ὁποῖοι εἶχον θέσει τὸν πόδα εἰς τὸ ὕψωμα. Πέριξ οἱ γενναῖοι στρατιῶται του ἀναμετροῦνται σῶμα πρὸς σῶμα, ἀμιλλώμενοι εἰς ἥρωϊσμὸν μὲ τὸν διμοιρίτην των.

Εἶναι πλέον μεσημβρία καὶ ὁ ἄνισος ἀγὼν συνεχίζεται. Οἱ πολυάριθμοι ἔχθροι δὲν πτοοῦν τὸν ἐπίμονον "Ἐλληνα ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς δὲν ἔννοεῖ νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τοὺς βαρβάρους.

"Ο ἀγὼν συνεχίζεται ἐπὶ πτωμάτων μέχρι τοῦ ἀπογεύματος. 'Ο ἥλιος, κουρασμένος, κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του. 'Η ἡμέρα φεύγει, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ ὁ ἥρωϊκὸς ἀξιωματικός. Τὸ ὕψωμα μένει εἰς τοὺς "Ἐλληνας μὲ πολλοὺς νεκροὺς Κινέζους, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι ὑποχωροῦν ἀτάκτως καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους "Ἐλληνας στρατιώτας.

'Η νῦξ σκεπάζει πάλιν τὸ 381 καὶ ἡσυχία ἀπλώνεται παντοῦ. Μόνον οἱ γενναῖοι τοῦ 'Ἐλληνικοῦ τάγματος θρηνοῦν τὸν ἥρωϊκὸν διμοιρίτην των, νεκρὸν ἐμπρός των. Εἶναι ὁ ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Ἀπόστολος Σταθιᾶς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ πρῶτος πεσὼν "Ἐλλην ἀξιωματικὸς εἰς τὴν μακρινὴν Κορέαν, φωτεινὸν παράδειγμα ἥρωϊσμοῦ. 'Εδόξασε διὰ μίαν ἀκόμα φορὰν τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς 'Ἐλλάδος καὶ ἔχάρισε τὴν νίκην εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐλευθέρων λαῶν.

Ἐφημερὶς « Στρατιωτικὰ Νέα »

Φ. Λιβιτσιᾶνος (Διασκενή)

116. ΤΟ ΥΨΩΜΑ ΝΤΙΚ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΡΕΑΝ

Μία ἐκπλήκτικὴ ἡσυχία ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μεταξὺ τῶν τομέων τῶν ὑψωμάτων Ντίκ καὶ Χάρρου. Διὰ τοὺς ἐμπείρους στρατιωτικούς ἦσαν φανερὰ τὰ σημεῖα. Κάπιοις ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους συνεκέντρωνε δυνάμεις διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ αἰφνιδιαστικῶς τὴν ὥραν, ποὺ θὰ ἔκρινε κατάλληλον.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ὑπηρεσίαι πληροφοριῶν δὲν ἔμειναν, φυσικά, ἀπράκτοι. Ἀναγνωριστικὰ ἀεροπλάνα ἥρχισαν νὰ ἔξερευνοῦν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὴν ἐχθρικὴν περιοχὴν. Καὶ ἐλάμβανον ἀεροφωτογραφίας, παρὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων. Αἱ ὑπηρεσίαι κατασκοπίας συνέλεξαν καὶ αὐταὶ τὰς πληροφορίας τῶν ἀπὸ πατριώτας Κορεάτας, οἵ ὅποιοι εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῶν κομμουνιστικῶν γραμμῶν. "Ολα αὐτὰ ἐμελετήθησαν καὶ κατόπιν προσεκτικῆς κριτικῆς ἵδου τὸ συμπέρασμα:

Πέντε ὀλόκληρα κινεζικὰ συντάγματα, δυνάμεως 16 ἔως 18 χιλιαδῶν ἀνδρῶν, εἶχον συγκεντρωθῆ διὰ νὰ προσβάλον μίαν περιοχήν, τὴν ὅποιαν ὑπερήσπιζον μόνον δύο τάγματα. Τὸν ἀριστερὸν τομέα τῆς περιοχῆς, εἰς τὸν ὅποιον περιελαμβάνετο καὶ τὸ ὑψωμα Ντίκ, κατεῖχε τὸ Ἑλληνικὸν τάγμα. Τὸν δεξιὸν τομέα μὲ τὸ ὑψωμα Χάρρου κατεῖχεν ἀμερικανικὸν τάγμα τοῦ 15ου Συντάγματος.

Καὶ ἐτίθετο τὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημα εἰς τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιωτικούς: Ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ὑψώματα θὰ ἐπεχείρει νὰ καταλάβῃ ὁ ἐχθρός; Τὸ Ντίκ ἢ τὸ Χάρρου; Καὶ τὰ δύο παρεῖχον σημαντικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὰ καταλάβῃ.

Τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Κινέζοι ἀνεζήτησαν τὸ ἀδυνατώτερον σημεῖον.

‘Ο λοχαγὸς Τζαϊδᾶς, διοικητὴς τοῦ 1ου λόχου, ὁ ὅποῖος κατεῖχε τὸ κέντρον τῆς Ἐλληνικῆς παρατάξεως, συνέστησεν ἴδιαιτέρως ἐκείνας τὰς ἡμέρας νὰ αὐξήσουν περισσότερον τὰ μέτρα ἀσφαλείας. Οἱ ὑπολοχαγοὶ Ἀλεβίζος, Μπουζῆς καὶ Χρυσὸς παρηκολούθουν ἀγρύπνως τὰς θέσεις τῆς μάχης. Ἐνῷ ὁ ὑποδιοικητὴς Καφφάτος ἀνέλαβε νὰ παρακολουθῇ καὶ συμπληρώνῃ τὰς ἐνεργείας των.

Οἱ Κινέζοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Ντίκ. Ἐξέλεξαν· τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ντίκ, τὴν ὅποιαν ἔθεωρουν ὡς τὴν περισσότερον εὔπρόσβλητον καὶ κατάλληλον δι’ αἰφνιδιασμόν. Ὅπισθεν τῶν δλιγαρίθμων προφυλακῶν ἡκολούθουν αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ ἔχθροῦ, ἀποτελούμεναι ἀπὸ τρία τάγματα. Ἀκριβῶς ὅμως εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον ὁ ὑπολοχαγὸς Μπουζῆς εἶχε τοποθετήσει δύο φυλάκια εἰς ἀπόστασιν 70 μέτρων τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἰς τὸ πρῶτον εύρισκοντο οἱ στρατιῶται Μπάτζογλου, Θεοδώρου καὶ Ζαβαλιάρης. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἦσαν οἱ στρατιῶται Μπρικόρης, Κορομηλᾶς καὶ Τζελάκης.

Πρῶτος ἀντελήφθη τοὺς Κινέζους ὁ Μπάτζογλου. Εἰδοποίησε τοὺς συντρόφους του καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀφήσῃ τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιχνευτὰς νὰ τὸν πλησιάσουν εἰς τὰ δέκα μέτρα. Καὶ τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἐξαπέστειλε δύο σφαίρας. Ἡ πρώτη εὗρε τὸν ἕνα Κινέζον εἰς τὴν κοιλίαν. Ὁ ἄλλος, ὅταν εἶδε τὸν σύντροφόν του νὰ πίπτῃ, ἐστρεψε ἀποτόμως διὰ νὰ φύγῃ. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸν εὗρεν ἡ δευτέρα σφαῖρα τοῦ Μπάτζογλου καὶ τὸν ἐφόνευσε. Σχεδὸν ἀμέσως ἥρχισε νὰ βάλῃ ὁ Θεοδώρου μὲ τὸ πολυβόλον του καὶ ὁ Ζαβαλιάρης μὲ τὸ αὐτόματον. Ἡ κολούθησαν καὶ τὰ πυρὰ τοῦ δευτέρου φυλακίου. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ πρώτη ὅμας τοῦ ἔχθροῦ διεσκορπίσθη κακὴ κακῶς.

Οι Κινέζοι ὅμως ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ προχωρήσουν ὁπασδήποτε, ἀφοῦ μάλιστα ἥσαν ὑπέρτεροι ἀριθμητικῶς. Κατέλαβον λοιπὸν θέσεις καὶ ἥρχισαν νὰ ρίπτουν χειροβομβίδας καὶ νὰ ἀπαντοῦν μὲριάς αὐτομάτων ὄπλων. "Ἐνας μάλιστα ἐρυθρὸς ἐπλησίασε συρόμενος τὴν θέσιν τοῦ Μπάτζογλου καὶ ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Συνέβη τότε ἐν ἀπὸ τὰ σπανιώτερα πολεμικὰ περιστατικά. Καθὼς ὁ Μπάτζογλου ἐκάθητο μέσα εἰς ἐν χωματένιον κοίλωμα, βάθους 50 ἑκατοστῶν, ἡ χειροβομβίδης ἔπεσεν ἀκριβῶς ἀνάμεσα εἰς τὰ σκέλη του. Χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ψυχραιμίαν του, τὴν ἥρπασεν ἀστραπιαίως καὶ τὴν ἔστειλε ὀπίσω. Ἡ χειροβομβίδης ἔξερράγη ἄνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Κιτρίνου, ὁ ὅποιος ἐπλήρωσεν οὕτω ἀκριβὰ τὸ θράσος του.

"Ἐνῷ συνεχίζετο ἡ μάχη, αἱ μεγάλαι κινεζικαὶ δυνάμεις, αἱ ὅποιαι ἡκολούθουν τὰς προφυλακάς, προσεπάθησαν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὰ ἐμπρός. Σκοπός των ἦτο νὰ συντρίψουν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἔξ γενναίων. Ἡ κίνησις αὕτη συνωδεύθη μὲ τρομακτικὴν βροχὴν βλημάτων ὅλμων. Ἐστρέφετο δὲ ὅχι μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν φυλακίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸν τομέα τοῦ 1ου λόχου. Ὁ σκοπός των ἦτο φανερός: νὰ ἐμποδίσουν πᾶσαν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων. Συνέβη ὅμως ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον: Οἱ ὅλμοι τοῦ λόχου καὶ τοῦ τάγματος ἐσχημάτισαν πύρινον τεῖχος, τὸ ὅποιον αἱ κινεζικαὶ δυνάμεις ἤτο ἀδύνατον νὰ ὑπερβοῦν. Ἀντιθέτως, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας ἥδυνήθη νὰ σπεύσῃ μὲ 20 στρατιώτας καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ φυλάκια.

Μόλις ἔφθασαν αἱ ἐνισχύσεις, οἱ "Ελληνες ἐπετέθησαν μὲ τὴν σειράν των. Οἱ Κινέζοι ἥρχισαν τότε νὰ ἔξασθενοῦν καὶ νὰ χάνουν τὸ θάρρος, των πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας. Τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν μαχητῶν μας, συνέλεξαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς τραυματίας των,

δσους ἡδυνήθησαν, καὶ ἐτράπησαν εἰς ἀτακτον φυγήν.

Κάποτε ἐκόπασεν ἡ μάχη καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας, κατὰ διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ Τζαϊδᾶ, ἐξηρεύνησε μὲ προφανῆ κίνδυνον τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὡτο κατεσπαρμένον ἀπὸ Κινέζους νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ ἀπὸ ἄπειρον πολεμικὸν ὑλικόν.

Θὰ ἐνθυμῇσθε ἀσφαλῶς τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιχνευτάς, οἱ ὅποιοι ἐκτυπήθησαν ἐξ ἀποστάσεως 10 μέτρων. Μόλις ἐπῆγαν οἱ στρατιῶται μας νὰ τοὺς παραλάβουν, ὁ τραυματισμένος εἰς τὴν κοιλίαν τοὺς ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Ὡτο δύμας ἐξηντλημένος ἀπὸ τὴν αἰμορραγίαν καὶ ἡ χειροβομβίς του δὲν ὑπερέβη τὸ ἐν μέτρον. Ὁ ἀνόητος μὲ τὴν πρᾶξίν του αὐτὴν εὔρεν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν περίθαλψιν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων.

Ἄφοῦ οἱ Κινέζοι ἀντελήφθησαν ὅτι ᾧτο ἀδύνατος ἡ κατάληψις τοῦ Ντίκ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν των, ἐπετέθησαν τὴν ἐπομένην μὲ δλας τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τοῦ Χάρρου. Τέσσαρας λυσσώδεις ἐπιθέσεις ἐνήργησαν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ τρεῖς φοράς κατέλαβον τὴν κορυφήν, ἀλλὰ ἴσαριθμοι ἀμερικανικαὶ ἀντεπιθέσεις τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἀποχωρήσουν.

"Οταν ἐξημέρωσεν, ἡ Ἀστερόεσσα — ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία — ἐξηκολούθει νὰ κυματίζῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ-ὑψώματος. Ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐστελλε τοὺς χαιρετισμούς της εἰς τὴν Ἐλληνικὴν σημαίαν, ἡ ὅποια ἐκυμάτιζεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ντίκ.

Ἐφημερὶς « Στρατιωτικὰ Νέα »

Φ. Θωμόπονλος (Διασκευὴ)

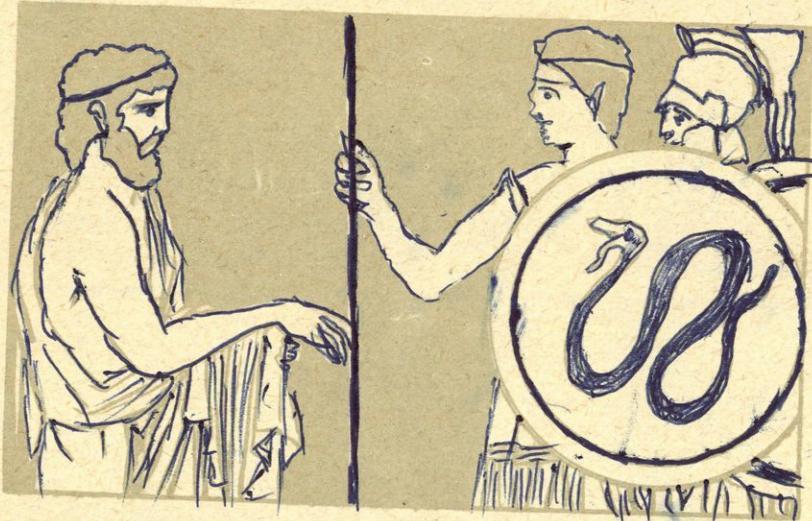

117. ΠΑΤΡΙΔΑ

- Ξένε, που μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου ποιός εἶν' ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις;
- Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸν πάντα χαρὲς καὶ γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια.
Κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴν μέρα,
βροντοχτυπάει τὸ τύμπανο καὶ κελαχηδεῖ ἡ φλογέρα.
- Στὴν μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρι
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸν χορτάρι.
Στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρνουνε τὴν ἄνοιξι γοργὰ τὰ χελιδόνια. *
- Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καὶ κλαίεις ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφροὺς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα του τὴν χρυσοστεφανώνει.
- Τὴν μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν ἡ σκλαβιὰ πλακώσῃ,
τὴν δόξαζ' ἡ παλληκαριά, τὴν φώτιζεν ἡ γῆσι.
- Καὶ τώρ' ἀπὸ τὴν μαύρη γῆ, τὴν γῆ τὴν ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευτεριά, σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη!
- Φτάνει!... Τὴν χώρα, που μοῦ λέσ, τὴν γνώρισα, τὴν εἶδα!
Τὴν μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα! *

Γεώργιος Δροσίνης

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

118. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ· ΚΑΙ Ο ΞΕΝΟΦΩΝ

(*) Ο ἐνάρετος Σωκράτης ἔλεγεν δέ τι τὸ πολυτιμότερον καὶ χρησιμότερον ἐκ τῶν πραγμάτων, δσα δύναται νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι δὲ εἰλικρινῆς καὶ πιστὸς φίλος. Πόλλακις δὲ παρεκίνει τοὺς μαθητάς του νὰ προσπαθοῦν μὲ τὴν ἀρετὴν των καὶ τὰς καλάς των πράξεις νὰ ἀποκτήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸν πολύτιμον αὐτὸν θησαυρόν.

Ο Σωκράτης ἦτο εῖς ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ δποῖοι δὲν ἐδίδασκον μόνον, ἀλλὰ ἐπραττον καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ διὰ τοὺς δποῖους δὲ Χριστὸς εἶπεν: «Ἐκεῖνος, δὲ οἱ δποῖοι θὰ διδάξῃ καὶ θὰ ἐκτελέσῃ δσα διδάσκει, αὐτὸς θὰ δνομασθῇ μέγας». **(#)**

Ο Σωκράτης ἐπεσφράγιζε πάντοτε τὴν διδασκαλίαν του μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ τὰ ἔργα του. Δι' αὐτὸς καὶ

τὴν διδασκαλίαν του περὶ φιλίας ἀπέδειξε διὰ τῆς διαγωγῆς του. Διότι μὲ τὸν ἥρεμον καὶ εὐγενῆ χαρακτῆρά του καὶ μὲ τὰς ὡφελίμους συμβουλάς του κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολλοὺς φίλους.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων συνεδέθη διὰ φιλίας καὶ μὲ τὸν νέον Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ τὸν κάμη χρήσιμον εἰς τὴν πατρίδα. Διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου, τῆς φιλίας, προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς πολυτελείας, τῆς ὑπερηφανείας, τῆς δοξομανίας καὶ τῆς ἀσταθείας, τὰ ὅποια δυστυχῶς ἔχαρακτήριζον τὸν βίον τοῦ εὐφυοῦς καὶ ζωηροῦ τούτου νέου τῶν Ἀθηνῶν.

“Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξεστράτευσαν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Μακεδονίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν καὶ ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ φίλου του Ἀλκιβιάδου.

Κατὰ τὴν μάχην καὶ οἱ δύο ἡνδραγάθησαν, ἀλλ’ ὁ Ἀλκιβιάδης τραυματισθεὶς ἔπεσεν. Οἱ ἔχθροὶ θὰ τὸν ἤχμαλώτιζον ἢ θὰ τὸν ἐφόνευον, ἀν δ Σωκράτης δὲν διεκινδύνευε τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ σώσῃ τὸν φίλον του.

Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὕποίαν οἱ Στρατηγοὶ θὰ ἔδιδον τὰ βραβεῖα τῆς ἀνδρείας εἰς τὸν ἀριστεύσαντα κατὰ τὴν μάχην, πρῶτος ὁ Σωκράτης ὡμίλησεν ὑπὲρ τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἀλκιβιάδου, διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὸν νέον τοῦτον τὰ βραβεῖα, ὁ στέφανος καὶ ἡ πανοπλία, ἐνῷ ταῦτα ἀνῆκον κυρίως εἰς τὸν Σωκράτην. Οὔτος δμως ἔπειθύμει μὲ τὴν βράβευσιν αὐτὴν νὰ αὐξήσῃ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Ἀλκιβιάδου διὰ τὰ καλὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔργα. ‘Ως ἀληθὴς φίλος, ἔθεώρει ὅτι ἡ εὐτυχία τῶν φίλων αὐτοῦ εἶναι καὶ ίδική του εὐτυχία.

‘Αλλὰ καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν του Ξενοφῶντα τὰ ἴδια γενναῖα καὶ φιλικὰ αἰσθήματα ἔδειξεν ὁ Σωκράτης.

Εἰς μίαν παρὰ τὸ Δήλιον, πόλιν τῆς Βοιωτίας, μάχην

μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἔλαβε μέρος ὁ Σωκράτης
μὲ τὸν φίλον του Ξενοφῶντα.

"Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυ-
γὴν, ὁ Ξενοφῶν ἔπεσεν ἀπὸ τὸν ἵππον του καὶ ἐκινδύνευ-
σε νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἢ νὰ φονευθῇ. Ἄλλ' ὁ Σωκράτης, ἂν
καὶ πεζός, δρυμᾷ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν κινδυνεύοντα φίλον του.
Τὸν ἀρπάζει ἐπάνω εἰς τοὺς ὄμους του καὶ, τρέχων δρο-
μαίως, τὸν σώζει καὶ τὸν φέρει μακράν τῶν ἐχθρῶν. ☘

(Κατὰ διασκευὴν)

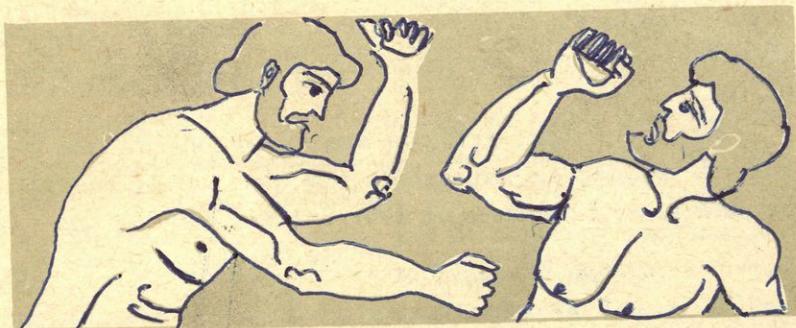
119. Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΩΚΙΩΝ

"Ο Μέγας Ἀλέξανδρος ἐξ ὅλων τῶν Ἀθηναίων ἐτίμα
κατ' ἔξοχὴν τὸν στρατηγὸν Φωκίωνα. "Οταν ἔγραφε πρὸς
αὐτὸν, προσέθετεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς του τὴν λέ-
ξιν «χαῖρε», πρᾶγμα τὸ δόπιον εἰς οὐδένα ἄλλον ἔκαμνε.

Θέλων κάποτε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ δείξῃ πόσον πολὺ¹
τιμᾷ τὸν Φωκίωνα, ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον ἐκατὸν
τάλαντα, δηλ. εἴκοσι τέσσαρας περίπου χιλιάδας Ἀγγιλικὰς
χρυσᾶς λίρας. Καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν ἀκόμη ὅτι τοῦ χα-
ρίζει καὶ μίαν πόλιν, διὰ νὰ εἰσπράττῃ τὰ εἰσοδήματά της. ☘

‘Ο Φωκίων ὄμως, ἀν καὶ ἥτο πάμπτωχος, οὔτε τὰ χρήματα οὔτε τὴν πόλιν ἐδέχθη. Προετίμησε νὰ ζῆ πτωχικά, χωρὶς καμμίαν ὑποχρέωσιν, παρὰ νὰ ζῆ πλούσιος καὶ νὰ εἶναι εἰς ἄλλον ὑποχρεωμένος. Ἐπειδὴ ὄμως ἥτο καὶ εὐγενῆς ἀνθρωπος καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι τὸν περιφρονεῖ, τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῇ μὲν ὁπίσω τὰ δῶρά του αὐτά, νὰ τοῦ προσφέρῃ δὲ ἄλλο δῶρον, τὸ ὅποιον θὰ ἥτο εἰς αὐτὸν περισσότερον εὐχάριστον: νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρους τέσσαρας φίλους του, τοὺς ὅποιους ὁ Ἀλέξανδρος ἔκρατει εἰς τὰς φυλακάς. ‘Ο Ἀλέξανδρος ἀφῆκεν ἀμέσως αὐτοὺς ἐλευθέρους. Ἔκτοτε ἐτίμα τὸν Φωκίωνα πολὺ περισσότερον.

(Κατὰ διασκευὴν)

120. Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ

‘Η νῆσος Ρόδος ἐφημίζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι ἀπέστελλεν εἰς τοὺς ἀγῶνας ρωμαλεωτάτους πυγμάχους. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτέρει καὶ αὐτὴν τὴν ἔνδοξον διὰ τοὺς ἀγωνιστάς της νῆσον Αἴγιναν.

Ἐκ τῆς νῆσου Ρόδου εἶναι καὶ ἡ περίφημος εὐγενῆς οἰκογένεια τῶν Διαγοριδῶν.

‘Ο Διαγόρας, ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς πολλοὺς ἀγῶνας ὡς πυγμάχος, ηύτυχησε νὰ ἔδῃ καὶ τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς ἐγγόνους του νὰ νικοῦν εἰς τὰ Ὀλύμπια.

Λέγεται δέ, ὅτι ἀπέθανε κατὰ τρόπον πολὺ εὔτυχη. Εἶχον νικήσει εἰς τὴν Ὀλύμπιαν οἱ δύο υἱοί του, ὁ Ἀγησίλαος καὶ ὁ Δημάγητος. Τοὺς ἐστεφάνωσαν οἱ Ἑλλανοδῖκαι καὶ τοὺς ἔχειροκρότει τὸ πλῆθος.

Τότε οὗτοι πλησιάζουν τὸν γέροντα πατέρα των, ὁ ὅποιος παρευρίσκετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ θέτουν ἐπὶ τῆς λευκῆς κεφαλῆς του τοὺς στεφάνους, τοὺς ὅποιους εἶχον λάβει. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐσήκωσαν εἰς τοὺς ὄμους των, τὸν περιέφερον θριαμβευτικῶς καὶ ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν πέριξ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός.

Τότε εἰς στρατιώτης, βλέπων τὴν μεγάλην αὐτὴν εὐτυχίαν, ἐφώναξε: «'Απόθανε πλέον, ὃ Διαγόρα! Ἀρκετὴ εἶναι ἡ εὔτυχία σου. Δὲν θὰ ἀναβῆῃς ἀθάνατος εἰς τὸν οὐρανόν!».

Καὶ ὁ Διαγόρας ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του ἐντὸς τοῦ σταδίου εἰς τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν του, φιλούμενος ὑπ’ αὐτῶν καὶ ραινόμενος μὲν ἀνθη ὑπὸ τοῦ πλήθους.

·Αντώνιος Κεραμόπουλος (Διασκευή)

Ἡ συναναστροφή μου εἶναι μὲ τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου, ὁ δποῖος, παρὰ τὰ ἄλλα προτερήματά του, καυχᾶται καὶ ὅτι εἰς ὅλην τὴν νῆσον δὲν εὑρίσκεται ἄλλος πλὴν αὐτοῦ ἴερεὺς νὰ ἀναγινώσκῃ ταχύτερον τὸ Ψαλτήριον.

Ἐις τὸν ὄρθρον τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ συνέβη νὰ πταρνισθῇ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τόσον δυνατά, ὥστε νὰ σβήσῃ τὴν λαμπάδα.

“Οταν τὴν ἡνακψαν, συλλογιζόμενος πόσον καιρὸν ἔχασε, προετίμησε νὰ πηδήσῃ ψαλμὸν ὀδόκληρον, τὸν μακρύτερον, παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ἐντροπὴν νὰ παρατείνῃ τὸν χρόνον τῆς ἀναγινώσεως ὑπὲρ τὸ σύνηθες. +

Δὲν ἡξεύρω, ἐὰν διὰ τὴν ταχυτάτην ταύτην ἀνάγνωσιν ἢ διὰ τὴν ψυχικὴν ἡμῶν τῶν Χίων κλίσιν εἰς τὰ σκωπτικὰ παρωνύμια, ὁ ἐφημέριος ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς Χίου Παπατρέχας. Καὶ τὸ παρωνύμιον ἥρεσε τόσον εἰς τὸν παρονομαζόμενον, ὥστε δὲν σὲ ἀκούει πλέον, ἐὰν τὸν ὄνομάσης μὲ τὸ κύριόν του ὄνομα.

Καυχᾶται πρὸς τούτοις καὶ δι’ ἔξήκοντα τέσσαρα ταξίδια καὶ φαντάζεται ἕαυτὸν ὡς ἄλλον Ὁδυσσέα, ἀπὸ τὸν δποῖον κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει: ὅτι τὰ ἔκαμεν εἰς τὰ ἔξήκοντα τέσσαρα χωρία τῆς νῆσου, χωρὶς κίνδυνον κανένα τῆς θαλάσσης.

Διὰ νὰ σοῦ δώσω, φίλε, μικρὸν παράδειγμα τῆς πολυπειρίας, τὴν ὅποιαν ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ ταξίδια αὗτά, ἀναφέρω τὸ ἔξῆς περιστατικόν:

Ἐπέρασεν ἀπ’ ἐδῶ πρὸ μηνῶν “Αγγλος περιηγητής. Εἶχε μαζί του καὶ δύο μικρὰ τέκνα του. Μόλις ἤκουσεν ὁ Παπατρέχας νὰ συνομιλοῦν μὲ τὸν πατέρα των, μὲ ἡρώτησεν ἐκστατικός:

- Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦν;
- Τὴν Ἀγγλικήν, τοῦ ἀπεκρίθην.

Καὶ ἡ ἔκστασίς του ἔγινεν ἀπολίθωσις. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ πῶς τόσον νεαρὰ παιδία ἦτο δυνατὸν νὰ ὅμιλοῦν γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον.

Δὲν ἦξεύρω πλέον ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἐπρεπε νὰ ὅμιλοῦν τῶν "Ἀγγλῶν τὰ τέκνα!"

Εἶμαι βέβαιος ὅτι γελᾶς τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπατρέχα. Ἀλλὰ τί θὰ ἔκαμνες, ἐὰν ἦσο παρὸν καὶ ἤκουες ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ λόγια αὐτά:

— Τὰ διαβολόπουλα, τόσον μικρὰ νὰ ὅμιλοῦν Ἀγγλικά! Γέλα, φίλε, ὅσον θέλεις, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ καταφρονήσῃς διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπατρέχαν.

Ναί! σεβάσμιος πράγματι εἶναι. Μ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἀπλότητα, δὲν δύνασαι νὰ φάντασθῆς πόσον εἶναι φιλάνθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ιερεύς. Πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἡθικὴν τοῦ μικροῦ του ποιμνίου. Μὲ πόίαν διάθεσιν ψυχῆς παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὔτυχοῦν, νὰ ἔχουν πρόνοιαν διὰ τοὺς δυστυχοῦντας.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδείαν δὲν ἔλαβε. Δὲν εἶναι καρπὸς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κανένα κόπον δὲν δοκιμάζει εἰς τὴν ψυχήν του. Λυπεῖται πολλάκις διὰ τὴν στέρησιν παιδείας. Καὶ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ γονεῖς του εἰς αὐτόν, ἔστειλε τὸν υἱόν του εἰς τὴν πόλιν νὰ μάθῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Εἶναι ἀνεκδιήγητος ἡ χαρά του ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ "Ομηρος ἐπεσκέφθη τὸ χωρίον του. Καὶ μὲ ἡρώτησεν, ἀν ὁ "Ομηρος ἦτο Χριστιανός.

— Ἀδύνατον ἦτο, τοῦ εἶπα, διότι ἔζη ἐνακόσια σχεδὸν ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

Πολλάς τοιαύτας ἀπορίας μοῦ ὑποβάλλει καθ' ἔκάστην
ὁ σεβάσμιος φίλος μου. ~~Χ~~ 228

* Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶναι τόσον ὀλίγοι, ὥστε ἡ πολὺ μικρά των ἐκκλησία δύναται νὰ περιλάβῃ τριπλασίους. Ἐν τούτοις μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προύχοντας, οἱ πλουσιώτεροι, ἐπεθύμησαν νὰ εὐρύνουν τὸ οἰκοδόμημα. Ἔκαμαν γνωστὴν τὴν γνώμην των εἰς τὸν ἐφημέριον, ὁ ὄποιος τοὺς συνεβούλευσε νὰ συγκεντρώσουν πρῶτον τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἐπειτα ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου.

"Οταν ἔμαθεν ὅτι συγκεντρώθησαν τὰ χρήματα, ὁ σεβάσμιος οὗτος Ἱερεύς, μίαν τῶν Κυριακῶν, μὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, τοὺς εἶπε:

* Τέκνα μου, ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ εἰς πέτρας καὶ εἰς ξύλα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν Χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλησίας τὸ μέγεθος βλέπετε, ὅτι δὲν εἴμεθα ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμίσωμεν. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἡξεύρουν μήτε νὰ ἀναγινώσκουν. Πρᾶγμα ἀσυγκρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν θὰ ἐπράττομεν, ἀν ἐτοκίζομεν τὰ συγκεντρωθέντα χρήματα, διὰ νὰ πληρώνηται ἀπὸ τοὺς τόκους ἐτησίως διδάσκαλος γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως. Καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζηται εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἡ πτωχεία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀργίας. Καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶμεν καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειδος ὅτι μόνον ἡμεῖς εἰς ὅλην τὴν νῆσον εἴμεθα ψωμοζῆται. ~~Χ~~

Τί λέγεις εἰς τοῦτο, φίλε;

'Αφήνω ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἱερέως τούτου δείγματα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἐν ἀκόμη, τὸ ὄποιον δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀποσιωπήσω.

"Ηκουσεν ὅτι Ἱερεύς τις, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, περιήρχετο τὴν νῆσον ζητῶν νὰ γίνη κάπου ἐφημέριος. Τί κάμνει ὁ καλός σου Παπατρέχας; Τρέχει πρὸς

αύτὸν καὶ τοῦ προτείνει νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἴδικήν του ἐφημερίαν.

Μόλις ἔμαθον οἱ ταλαιπωροὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο δυστύχημα, ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναικεῖς μὲ δάκρυα παρακαλοῦντές με νὰ τὸν ἐμποδίσω.

Σὲ ἀφήνω, φίλε, νὰ στοχασθῆς πόσην ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἱερέως. Καὶ μάλιστα ὅταν, ἐρωτήσας αὐτόν, διατί ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐφημερίαν, ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν:

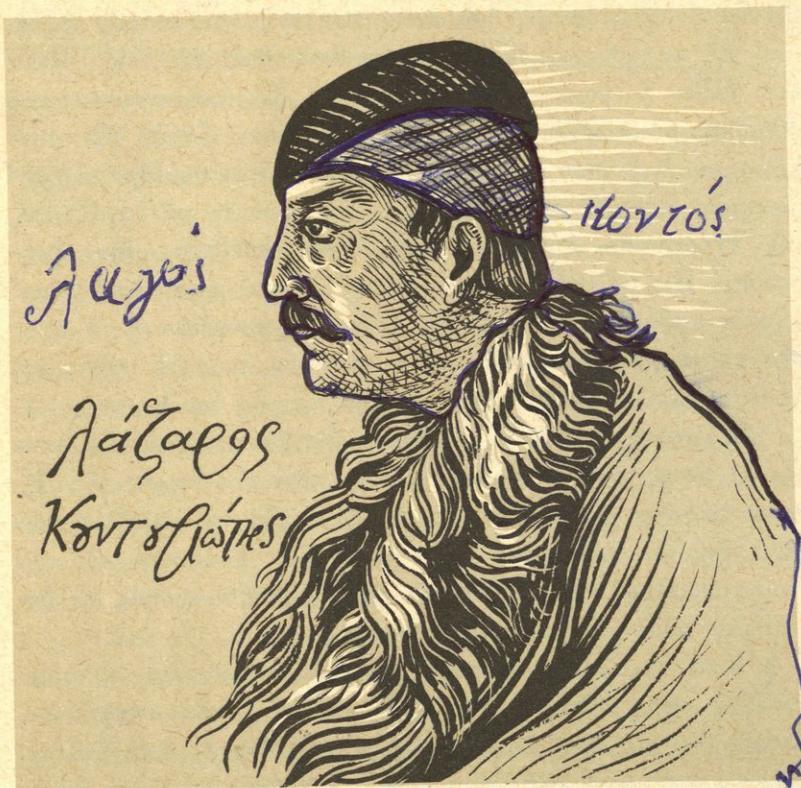
—Ἐγώ, τέκνον, εἶμαι ἀγράμματος. Αὐτός, τὸν ὁποῖον ἐπιθυμῶ νᾶ βάλω εἰς τὴν θέσιν μου ἐφημέριον, εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι καταλληλότερος ἐμοῦ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν.

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχον νὰ ἀποκριθῶ;

“Ἐκλαυσα καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τοὺς συμπατριώτας μου καὶ ἀνεμένομεν μὲ λύπην τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου ἱερέως. Καὶ θὰ τὸν ἐστερούμεθα, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δεν ἐπρόφθανον νὰ προσλάβουν τὸν λόγιον ἵερέα ὡς ἐφημέριον καὶ νὰ ἀφήσουν εἰς ἡμᾶς τὸν ἴδικόν μας.

Τοιουτοτρόπως εἶναι, φίλε, ὅπως σου τὸν περιγράφω, ὁ ἀπλούστατος καὶ φιλάνθρωπος ἐφημέριός μας. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δέκα πέντε, ὅπου κατοικῶ τὸ χωρίον, καὶ κανὲν ἀκόμη πάθος κυριεῦον τὴν καλήν του ψυχὴν ἄλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἀμετρὸν χρῆσιν τοῦ ταμβάκου. Άλλα ἥλαττώθη καὶ τοῦτο πολύ, ἀφότου ἔμαθεν ὅτι ὁ “Ομηρος δὲν ἐγνώριζε τὴν σκόνην ταύτην. X

Αδαμάντιος Κοραῆς

122. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΥΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ο Λάζαρος Κουντούριώτης ἐγεννήθη τῷ 1796 ἐν "Υδρᾳ, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Μόλις 14 ἔτῶν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν τοῦ πατρός του ἐν "Υδρᾳ; ἐπειδὴ οὗτος διέμενεν ἐν Γενούῃ τῆς Ἰταλίας.

Ο Κουντούριώτης ἦτο ἀνὴρ θεοσεβής, πρᾶος, ὀλιγόλογος καὶ σοβαρός. Ἡγάπα τὴν ἀλήθειαν, οὐδέποτε δ'

έξετίμα τὸν ψεύστην, ὅσα ἄλλα προτερήματα καὶ ἀν εἶχεν.

Ο πατὴρ τοῦ Λαζάρου ἀπέθανε δολοφονηθείς. Μετὰ ἐτη ἥλθεν ὁ φονεὺς εἰς Ὑδραν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἔζητησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ Λαζάρου, ὅστις τὸν συνεχώρησε. Καὶ ὅταν ὁ φονεὺς ἐδυστύχησε, τὸν συνέδραμε χρηματικῶς ὅταν, ἔνεκα ἀσθενείας, δὲν ἤδūνατο νὰ ἐργάζηται, τῷ ἔχορήγησε σύνταξιν· καὶ ὅταν ἀπέθανε, τὸν ἐκήδευσεν ἵδιᾳ δαπάνῃ. "Ἐν μόνον εἶχεν ἀπαιτήσει παρ' αὐτοῦ: μηδέποτε νὰ τὸν ἴδῃ. Οὕτω δὲ συνεβίβασε τὸ πρὸς τὴν χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν καθῆκον πρὸς τὸ σέβας, τὸ διοῖον ὕφειλεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρός του. \

Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ φήμη τῆς ἐντιμότητος αὐτοῦ, ὥστε ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, περὶ τῆς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ κειμήλια τῶν μοναστηρίων, σώζοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὸν Κουντουριώτην τὰ παρέδωκαν πρὸς φύλαξιν, χωρὶς νὰ θελήσωσιν οὐδὲ ἀπόδειξιν νὰ λάβωσι.. \

Καθ' ὑπερβολὴν ἐτίμων τὸν Κουντουριώτην οἱ συμπολῖταί του. "Οτε ὁ κύρ Λάζαρος, ως τὸν ἀπεκάλουν, κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγοράν, πάντες πλοίαρχοι καὶ ναῦται, ἐσηκώνοντο μετὰ σεβασμοῦ ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ ἐσιώπων, ἔως ὅτου ἀπομακρυνθῇ. \

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἶχε σταλῆ στρατὸς πολὺς εἰς Ὑδραν. Ἄλλ' ἡμέραν τινὰ οἱ στρατιῶται ἥλθον εἰς φοβερὰν λογομαχίαν πρὸς τοὺς Ὑδραίους. Οἱ στρατιῶται ὠχυρώθησαν. Οἱ Ὑδραῖοι ἔλαβον τὰ δπλα καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα εἶχον ἔτοιμα τὰ πυροβόλα. Ο κύρ Λάζαρος καταβαίνει ἀπὸ τῆς οἰκίας του μόνος καὶ ἔρχεται πρὸς τὸ ἔξηγριωμένον πλῆθος. Ως τὸν εἶδον νὰ ἔρχεται οἱ κραυγάζοντες ἐσιώπησαν καὶ τὸ πλῆθος ἔχωρίσθη εἰς δύο, διὰ νὰ διέλθῃ. \ Ο μέγας προεστὼς ὡμίλησε πρὸς τ' ἀντίπαλα

μέρη καὶ εὐθύς οἱ τραχεῖς ἔκεινοι δρεινοὶ καὶ οἱ ναῦται,
οἱ ἔτοιμοι πρὸ μικροῦ ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἔδωκαν τὰς χεῖ-
ρας καὶ ἡσπάσθησαν ἀλλήλους δακρύοντες.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε πέσει. Ἡ Πελοπόννησος, πλὴν
ὅλιγων φρουρίων, ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ἰμβραχίμ. Καὶ
διεδίδετο ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος θ' ἀποβιβάσῃ στρατὸν
πολυάριθμον εἰς "Υδραν. Τρόμος κατέλαβε πάντας. Ὁ λαὸς
συνῆλθε νὰ σκεφθῇ περὶ φυγῆς, προσεκλήθη δὲ καὶ ὁ Κουν-
τουριώτης. Τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ πρῶτος τὴν γνώμην
του, ἀλλ' αὐτὸς ἐκάθητο σιωπῶν. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις
ἀπεφασίσθη νὰ φύγωσι. Τότε λαβὼν τὸν λόγον εἶπε:

— Κατευόδιον, ἀδελφοί! Εὔχομαι νὰ εύτυχήσετε εἰς τὰ
ξένα καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κό-
σμον. Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ συγγενεῖς μου, οἱ πλοί-
αρχοί μου καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν πλοιάρχων μου θὰ μεί-
νωμεν εἰς τὴν "Υδραν μας.

"Ολοι μὲ μίαν φωνὴν ἀνεβόησαν:

— "Οταν μείνης σύ, κανεὶς δὲν φεύγει.

Καὶ πράγματι οὐδεὶς ἔφυγε. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

Εἰς τὸν Ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας Ἀγῶνα ὁ Κουντου-
ριώτης ἀφιέρωσε τὴν μεγάλην ἐκ τριῶν ἐκατομμυρίων
χρυσῶν δραχμῶν περιουσίαν του, ἔξοπλίζων πλοῖα καὶ
χορηγῶν τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους.

Ο ἐπιφανῆς οὗτος ἀνὴρ οὐδέποτε ἥθελησε νὰ λάβῃ
ὑπούργημα, οὐδὲ ἀπεδήμησέ ποτε ἐκ τῆς "Υδρας. Ἐν "Υδρᾳ
ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Κα-
ποδίστριας· ἐν "Υδρᾳ τρὶς ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ πρῶτος τῆς
Ἑλλάδος βασιλεὺς "Οθων, δστις καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ
τοῦ Μεγαλοσταύρου· ἐν "Υδρᾳ δὲ καὶ ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον
τοῦ 1852.

E. A. Σήμος (Κατὰ διασκευὴν)

123. ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

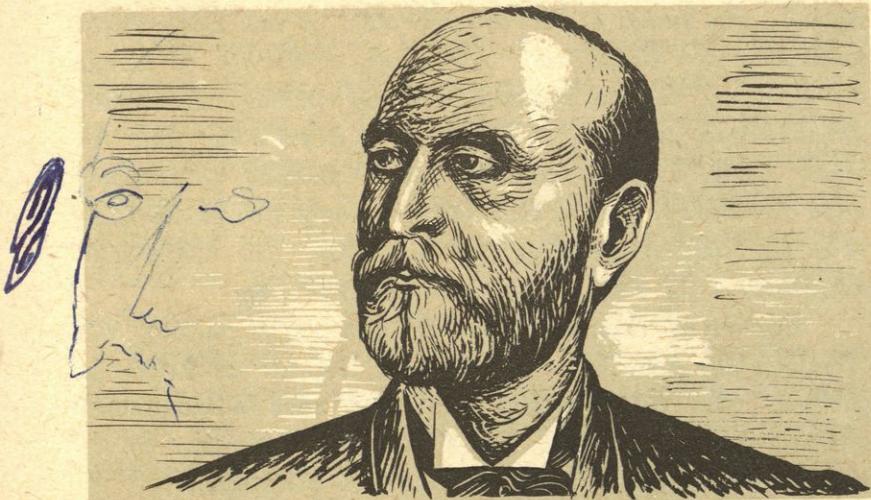
Χ 'Ο Ἀνδρέας Συγγρός κατήγετο ἐκ τῆς Χίου. Ἡτο γένος
ιατροῦ.

'Ο πατήρ του τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεψε διὰ νὰ
τὸν σπουδάσῃ καὶ νὰ τὸν κάμη ἐπιστήμονα. Ἀλλ' ὁ μικρὸς
Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ Γυμνασίου Σύρου, ἔχασκεν
ἐπὶ ὥρας ἐμπρὸς εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιβῶν. Καὶ
ἔφλεγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνη ἔμπορος. Ἐχρειάσθησαν
χίλια βάσανα, μέσα καὶ παρακλήσεις, διὰ νὰ πεισθῇ ὁ πα-
τήρ του νὰ ἀλλάξῃ ἀπόφασιν. Καὶ ἅμα ἐτελείωσε τὸ Γυμνά-
σιον, τὸν ἔστειλε «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινού-
πολιν, διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἐμπορικόν. Χ

'Ο Ἀνδρέας ἦτο μόλις δεκαεξαετής, ὅταν μετέβη εἰς
τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἐμπορικόν, εἰς τὸ ὅποιον ὑπη-
ρέτει, ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων Ἑλληνι-
κῶν ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχε τε-
λειώσει, ως εἴπομεν, τὸ Γυμνάσιον. Ἡξευρεν ἀρκετὰ Γαλ-
λικά, δλίγα Ἰταλικά καὶ Ἀγγλικά. Εἶχε σπουδάσει κατὰ
τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λο-
γιστικῆς. Καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσεν ἐντὸς
ἕξ μηνῶν νὰ μάθῃ καὶ τὰ Τουρκικά, τὰ ὅποια τοῦ ἐχρειάζοντο
διὰ τὴν ἐργασίαν του. Μετὰ ἐν ἓτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἑτῶν,
ὁ ἀπλοῦς μαθητεύομενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς
καταστιχάριος εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ του, που
ἔλεγετο Δαμιανός. Εἴκοσιν ἑτῶν εἶχεν ἥδη σχηματίσει τὴν
ἀρχὴν τῆς περιουσίας του ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ
μικρὰς ἐμπορικὰς πράξεις, τὰς ὅποιας εἶχε τὴν ἀδειαν νὰ
κάμη διὰ λογαριασμὸν του. Εἶχε τότε ἔως 40.000 φράγκα
ἰδικά του. Εἴκοσι δύο ἑτῶν ἔγινε συνέταιρος τῆς μεγάλης
ἑταιρείας. 'Ο Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει καὶ αὐτὸς ἦτο τώρα

πλέον ὁ διευθυντής. Εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των, ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο ἥδη μεγαλέμπορος.

Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζηται μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς κλῖμαξ, τῆς ὅποιας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἐκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὠπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίαν. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε

πρὸς τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφήν.

Ο Ἀνδρέας Συγγρός ὡς σύμβολον τῆς ζωῆς του εἶχε νὰ κάμη πάντοτε τὸ καλόν. Τὰς πολυαρίθμους δὲ εὔεργεσίας του συνέχισεν ὁ μέγας εὐεργέτης καὶ μετὰ θάνατον, διὰ τῆς διαθήκης του, ἡ ὅποια δικαιίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εὐποιιάς». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλουσίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσον λατρευτὸν καὶ εὐλογητόν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ. **†**

Τρηγόριος Ξενόπουλος (Διασκευή)

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

124. Ο ΗΡΩΔΗΣ Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

‘Ο ‘Ηρώδης ἐφημίζετο ώς ἀπόγονος ἐνδόξων προγόνων, ὃ δὲ οἰκός του ἔγινεν ὀνομαστὸς ἀφ’ ὅτου ὁ πατήρ του, ὁ ’Ιούλιος ’Αττικός, ἀνέυρε κατὰ τύχην ἀμέτρητον θησαυρὸν εἰς μίαν οἰκίαν του. Μετὰ τὸν γάμον δὲ αὐτοῦ ηὔξησεν ἀκόμη περισσότερον τὴν περιουσίαν του διὰ τῆς μεγάλης προικός, τὴν ὅποιαν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Εύηργετησε πολυειδῶς τὸν δῆμον τῶν ’Αθηναίων, ἀποθανὼν δὲ ἀφῆκε διὰ διαθήκης εἰς ἓνα ἔκαστον τῶν συμπολιτῶν του ἐτήσιον κληροδότημα μιᾶς μνᾶς. ‘Η μνᾶ εἶχεν ἔκατὸν δραχμὰς ’Αττικάς. Ὡστε, ἀν ὑπολογίσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς 6.000, τὸ ποσὸν ποὺ θὰ ἐπληρώνετο εἰς τοὺς συμπολίτας του κατ’ ἔτος ήτο ὑπέρογκον, ἀνερχόμενον εἰς 600.000 ’Αττικῶν δραχμῶν.

Ἐφρόντισεν ἴδιαιτέρως, διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ του ‘Ηρώδου καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκάλεσε μὲ μεγάλους μισθίους τοὺς ἐνδοξοτάτους ἀπὸ τοὺς τότε διδασκάλους, ρήτορας καὶ φιλοσόφους. Καὶ ὁ μαθητὴς πράγματι ἔγινεν εἰς ἐκ τῶν περιφημοτέρων ρητόρων καὶ φιλοσόφων.

Ἐνῷ ἀκόμη ἔζη ὁ πατήρ του, ὁ ‘Ηρώδης, εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ’Ἀδριανοῦ διοικητὴς τῶν ἐλευθέρων πόλεων τῆς ’Ασίας. Βλέπων δὲ ὅτι ἡ πόλις τῆς Τρωάδος ἐστερεῖτο ὕδατος, ἔζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἔξακόσια τάλαντα διὰ τὴν κατασκευὴν νέου ὑδραγωγείου. ’Αλλὰ τὸ ἔργον, διὰ νὰ συμπληρωθῇ, ἔχρειάζετο ἄλλα ἔκατὸν τάλαντα, οἱ δὲ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς ’Ασίας δὲν ἥθελησαν νὰ συμπληρώσουν τὸ ποσὸν τοῦτο, λέγοντες ὅτι εἶναι ἄδικον νὰ δαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα

πεντακοσίων πόλεων εἰς τὰς κρήνας μιᾶς καὶ μόνης πόλεως.
Καὶ τότε ὁ γενναῖος πατὴρ τοῦ Ἡρώδου ἔχορήγησεν ἐξ
ἰδίων τὸ ἐπὶ πλέον τῆς δαπάνης

‘Ο ‘Ἡρώδης μετὰ ταῦτα ἔλαβε καὶ τὸ ἀξιώμα τοῦ ὑπά-
του, κατὰ τὸ ἔτος 143, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου
τοῦ Εὐσεβοῦς. Διότι, καθὼς οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες
ἐλάμβανον τὰ μέγιστα πολλάκις ἀξιώματα τῶν Ἀθηνῶν,
οὕτω συνέβαινε καὶ ‘Ἐλληνες, ιδίως Ἀθηναῖοι, νὰ διορί-
ζωνται ὑπατοι τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας.

· ‘Αλλὰ τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ζωῆς του ὁ Ἡρώδης
παρέμεινεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις,
τὰς ὄποιας εἶχεν εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ιδίως
εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὄποιον κατέστησεν
ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώδου, εἶναι τὰ πολυάριθμα οἰ-
κοδομήματα καὶ ἄλλα κτίρια, μὲ τὰ ὄποια ἐκόσμησε τὰς
Ἀθήνας καὶ ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν κατα-
σκευὴν τῶν ὄποιων ἔξωδευσεν ἀμύθητα ποσά.

Κατεσκεύασεν ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν τὸ λαμπρὸν ἐκ
λίθου Πεντελησίου στάδιον, πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ, ἐπὶ τῶν
ἐρειπίων τοῦ ὄποιου ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργιος
Ἀβέρωφ ἔκτισε τὸ σημερινὸν στάδιον τῷ 1896, ἐπ’ εὐκαιρίᾳ
τῶν Ολυμπιακῶν Ἀγώνων. ⁷ Ήτο μήκους ἔξακοσίων ποδῶν
καὶ ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον τὸν δῆμον τῶν Ἀθη-
ναίων. Οἱ συμπολίται του Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὸ ἔργον
καὶ παρετήρησαν ὅτι ὅρθως πράγματι ἐπωνομάσθη Πανα-
θηναϊκόν.

‘Ο ‘Ἡρώδης ἐσκέπτετο ὅτι τὸ νὰ ἔξοδεύῃ τὰ χρή-
ματά του εἰς κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὄποια ἐκόσμουν τὰς
πόλεις καὶ ἔτρεφον τοὺς ἔργαζομένους, ἥτο προτιμότερον ἀπὸ
τοῦ νὰ τρέψῃ τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας του.

‘Ο ‘Ἡρώδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου

του Ρηγίλλης θέατρον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη καθ' ὀλοκληρίαν ἀπὸ κέδρον, δμοιον τοῦ ὁποίου δυσκόλως ἥδυνατο νὰ εὐ-ρεθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐκτὸς τούτου ἔκτισεν Ὁδεῖον, κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ὀνομαζόμενον Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐκτισεν ἐπίσης θέατρον εἰς τὴν Κόρινθον, ἔχορήγησε πλούσια ἀνα-θήματα καὶ κοσμήματα εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ κατεσκεύασε λούτρα εἰς τὰς Θερμοπύλας.

‘Η Ἰταλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εύβοια, ἡ Βοι-ωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔτυχον παρ' αὐτοῦ πολλῶν εὐεργεσι-ῶν. Αἱ δὲ Ἑλληνίδες πόλεις ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξε-δήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐ-πιγραφάς καὶ τὸν ἀπεκάλεσαν προστάτην καὶ εὐεργέτην.

‘Ο Ἡρώδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἔτῶν, εἰς τὸν Μαραθῶνα, καὶ ἐκηδεύθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ὑπὸ αὐτοῦ ἴδρυθὲν Παναθηναϊκὸν στάδιον. *

K. Παπάρρηγόπουλος (Διασκευὴ)

X 125. ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Τὸ ἄρθρον 60 τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος προστατεύει τὰς ἀρχαιότητας, διατάσσει: «“Ολαὶ αἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀρ-χαιότητες, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται κτῆμα ἔθνικὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει».»

Εἶναι λοιπὸν καθῆκον ἔξαιρετικὸν ὅλων ἡμῶν νὰ προ-φυλάσσωμεν καὶ προστατεύωμεν τὰς ἀρχαιότητας, αἱ ὁ-ποῖαι εἶναι σωζόμενα κειμήλια τοῦ βίου τῶν προγόνων μας. Διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν ὁ εὐγενέστατος λαὸς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐδώρησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον καθοδηγεῖ σήμερον τὸν κόσμον. *

Κειμήλια τῶν προγόνων μας εἶναι οἱ ἡρειπωμένοι

ναοί των, τὰ ἀγάλματα, οἱ τάφοι, οἱ ἐνεπίγραφοι λίθοι, τὰ ἀγγεῖα, τὰ ἀντικείμενα τὰ δποῖα στολίζουν τοὺς τάφους των, καὶ πᾶν ἐν γένει ἔργον τέχνης. Πάντα ταῦτα ἔξηλθον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν προγόνων μας. Καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς "Ἐλληνας ἵερά, προσφιλῆ καὶ πολύτιμα. Εἶναι ἵερὰ ὡς μία οἰκογενειακὴ εἰκών, τὴν δποίαν ἔχομεν ἀπὸ γενεῶν παρὰ τῶν πατέρων μας.

Θὰ τὴν παρεδίδετε ποτὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνην εἰς ξένον; Θὰ ἐδέχεσθε νὰ τὴν ἐμπορευθῆτε καὶ νὰ τὴν πωλήσετε ποτὲ τὴν εἰκόνα αὐτήν; "Οχι βέβαια! Ἡ εἰκὼν αὕτη θὰ μένῃ πάντοτε ἵερὸν κειμήλιον τῆς οἰκογενείας. Ὁποιονδήποτε τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἐν τὴν κατέχῃ, ἀνήκει εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Διότι μὲ τὴν εἰκόνα αὐτὴν μετεδόθη εἰς ἡμᾶς ὡς κληρονομία ἡ εὐλογία τῶν γενεῶν τῶν προπατόρων μας.

Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ κειμήλια τῶν προγόνων μας. Δι' αὐτῶν μετεβίβασαν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς δόξης των καὶ τὴν εὐλογίαν των. Διότι τὸ ἀθάνατον πνεῦμα των ἔχάρισεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους των καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ μᾶς χαρίζῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν προστασίαν του. Δι' αὐτῶν μᾶς ἀφῆκαν ὡς κληρονομίαν δύναμιν, ἡ δποία εἶναι ἀνωτέρα τῶν ὅπλων μας καὶ τῶν βραχιόνων μας.

Τὴν βοήθειαν, τὴν δποίαν προσέφερον οἱ φιλελληνικοὶ λαοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πατέρων μας, εἰς τὴν μνήμην τῶν προγόνων μας τὴν προσέφερον. Εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ ἀγώνος τῶν πατέρων μας, τῆς Ἐρεσοῦ, τῆς Σάμου, τῶν Πατρῶν, τοῦ Ναυπλίου, ἔξυμνει ἡ παγκόσμιος ποίησις τὴν Σαλαμίνα καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀμπλιανῆς, τῆς Γραβιᾶς, τῶν Δερβενακίων ἐνεθυμέετο τὰς μάχας τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι ἐμάχοντο καὶ αὐτοί, ἀ-

ρατοι, εις την πρώτην γραμμήν, εις τὰς τάξεις τῶν πατέρων μας, διότι προέβαλλον ὑπὲρ αὐτῶν λάμπουσαν ἀσπίδα τὴν δόξαν των.

Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὸν βίον τῶν προγόνων μας, πρέπει νὰ εἶναι δὶ' ἡμᾶς ἱερὸν καὶ ἄγιον, ὅπως τὰ ἱερὰ σκεύη εἰς τοὺς ναούς. Τὰ εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ "Εθνους ἀρχαῖα κειμήλια ἀνήκουν ἐξ Ἰσου εἰς ὅλους τοὺς "Ελληνας. Δύναται λοιπὸν κανεὶς νὰ φαντασθῇ ἱερώτερον καθῆκον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοπατρίας ἀπὸ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἀρχαῖα κειμήλια; Δὲν πρέπει δλοι οἱ πολῖται νὰ ἀγρυπνοῦν ἐπ' αὐτῶν;

"Ο τυμβωρύχος, ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὅποιος ἀνασκάπτει κρυφίως ἀρχαίους τάφους καὶ σχίζει τὰ στέρνα τῆς γῆς διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ κλέψῃ ἀρχαῖα κειμήλια, ὅμοιάζει μὲ τὸν ἱερόσυλον, ὁ ὅποιος θραύει τὴν θύραν τοῦ ναοῦ διὰ νὰ κλέψῃ τὰ ἱερὰ σκεύη. "Ο πωλῶν κρυφίως εἰς ξένους ἀρχαῖα κειμήλια ἀνευ τῆς ἀδείας τοῦ Κράτους, ὁ ἀρχαιοκάπηλος, ὅπως λέγεται, εἶναι ἐξ Ἰσου ἔνοχος. "Οσοι καταστρέφουν ἢ ρυπαίνουν τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα τῆς προγονικῆς δόξης εἶναι ἐξ Ἰσου ἔνοχοι. "Ομοιάζουν πρὸς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τυράννους τῶν χρόνων τῆς δουλείας, οἱ ὅποιοι εἰσήρχοντο εἰς τοὺς ναούς μας, ὕβριζον τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, ἐρρύπανον τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ ἐξώρυσσον τοὺς ὁφθαλμούς τῶν ἀγίων.

"Ολοι αὗτοι εἶναι ἔχθροι τοῦ "Εθνους. Οἱ πολῖται, εἰς τοὺς ὅποιους, ὡς μέλη τοῦ "Εθνους, ἀνήκουν αἱ ἀρχαιότητες, ἀγρυπνοὶ φύλακες τούτων, ὁφείλουν νὰ καταγγέλλουν εἰς τὰς ἀρχὰς τοὺς ἔχθρους τούτους τοῦ "Εθνους διὰ τὰς πράξεις των, ὡς τὰ βαρύτερα κατὰ τῆς Πατρίδος ἐγκλήματα

'Εμμανονήλ Λυκούδης (Κατά διασκευὴν)

* Ο μέγας οὗτος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς τῆς ἀρχαιότητος ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακούσας τῆς Σικελίας κατὰ τὸ 287 π.Χ. Κατήγετο ἀπὸ πλουσίων καὶ βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ ἦτο συγγενῆς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος. Νέος μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔμεινε πολὺν χρόνον καὶ ἐκεῖ συγεπλήρωσε τὰς μαθηματικὰς γνώσεις του. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συγγενοῦς του Ἰέρωνος.

Ο Ἰέρων ἐτίμα τὸν Ἀρχιμήδην καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα βίου ἀνέτου. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἦτο ἡ μόνη ἀπόλαυσις τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Ἀνακαλύψεις ἔξοχοι ἐδόξασαν τὸ ὄνομά του. *

Εἶχε κατασκευάσει πλῆθος ὁργάνων. Μὲ τὴν βοήθειαν μοχλῶν καὶ τροχαλιῶν ηὔξανε καταπληκτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κινητηρίου δυνάμεως. Καὶ δι' αὐτῶν διὰ μετρίας ἐνεργείας ἐνίκα ὑπερμεγέθεις ἀντιστάσεις.

Ο Ἀρχιμήδης εἶπε κάποτε εἰς τὸν Ἰέρωνα ὅτι μὲ ἀσήμαντον σχεδὸν δύναμιν ἥδυνατο νὰ σηκώσῃ φορτίον βάρους, ὃσον ἤθελε φαντασθῆ μεγάλου. « Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γὰν κινήσω », ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰέρωνα. Δηλαδὴ « δός μου τόπον νὰ σταθῶ καὶ θὰ κινήσω τὴν γῆν ». Ἐκεῖνος ἐζήτησε τότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιμήδην νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του μὲ ἐν πείραμα. Τὸν ἐκάλεσε νὰ κινήσῃ μέγιστον βάρος διὰ μικρᾶς δυνάμεως. Ο Ἀρχιμήδης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἴδου πῶς:

Ο Ἰέρων διετήρει εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν πλοῖα βάρους πολλῶν τόννων. Ο μαθηματικὸς ἐξέλεξεν ἔξι αὐτῶν τὸ βαρύτερον καὶ τὸ ἔσυρεν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ μὲ πολὺν κόπον καὶ μὲ τὴν βοήθειαν πολλῶν χειρῶν. Κατόπιν

διέταξε νὰ θέσουν εἰς αὐτὸ τὸ φορτίον καὶ τόσους ἄνδρας, ὅσους ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ. Τότε, ἀφοῦ ἐκάθισεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πλοίου τούτου, ἔσυρε διὰ μόνης τῆς χειρὸς ἥσυχως τὸ ἄκρον τῆς μηχανῆς μὲ πολλὰς τροχαλίας. Καὶ ἔφερε τὸ πλοῖον πρὸς τὸ μέρος του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν δὲν εἶχε καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ σοφοῦ μηχανικοῦ.

Εἰς τὸν Ἀρχιμήδην ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρχῆς, καθ' ἓν «πᾶν σῶμα βυθιζόμενον εἰς ὑγρὸν χάνει τόσον βάρος, ὃσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὅποιον ἐκτοπίζει».

Τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἔκαμεν ὡς ἔξῆς:

‘Ο Ιέρων εἶχε παραδώσει εἰς χρυσοχόον ποσότητα χρυσοῦ διὰ νὰ τοῦ κατεσκευάσῃ ἔνα στέφανον. ‘Ο χρυσοχόος ἀφήρεσε μέρος τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ ἀργυρὸν ἵσου βάρους. Οὕτω κατεσκεύασε στέφανον, ὃ ὅποιος δὲν ἦτο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ ἦτο μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. ‘Ο Ιέρων ὑπώπτευσε τὴν ἀπάτην. Δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ χαλάσῃ τὸν στέφανον, διότι ἦτο ἀριστούργημα τέχνης. Προέτεινε λοιπὸν εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ μαθηματικοὺς νὰ λύσουν τὸ ἔξῆς πρόβλημα: «Χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε ὁ στέφανος, νὰ εὑρεθῇ ἂν εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ καθαρὸν χρυσὸν ἢ εἶναι μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Καὶ ἀν εἶναι μεῖγμα, νὰ εὑρεθῇ ἡ ποσότης τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου».

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο παίγνιον διὰ τὸν Ἀρχιμήδην. Ἐζύγισε τὸν στέφανον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. Παρετήρησεν δὲ τὸ ἔχανεν ἀπὸ τὸ βάρος του μέρος, τὸ ὅποιον ἀντεστοίχει δχι εἰς καθαρὸν χρυσόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ποὺ ἀνεμείχθησαν. Διότι τὰ μέταλλα αὐτά, ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρός, ἔχουν διάφορον βάρος εἰς ἵσον ὅγκον.

Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εὗρεν ὁ Ἀρχιμήδης, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὸ λουτρόν. Καὶ ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὴν λύσιν αὐτῆν, ὃστε ἔξηλθε γυμνὸς ἀπὸ τὸ λουτρὸν καὶ ἔτρεχεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Συρακουσῶν φωνάζων: «Εὕρηκα! Εὕρηκα!».

‘Ο Ἀρχιμήδης ἐφονεύθη τῷ 212 π. Χ. ὑπὸ Ρωμαίου στρατιώτου. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐκυρίευσαν αἰφνιδίως τὰς Συρακούσας καὶ διέταξαν γενικὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων. ‘Ο Ἀρχιμήδης ἐκάθητο εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν καὶ παρετήρει τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ τοὺς κύκλους, τοὺς ὅποιους εἶχε χαράξει ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅτε ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ὥρμησεν ἐναντίον του. ‘Ο Ἀρχιμήδης τόσον ἦτο προστριωμένος εἰς τὰ σχέδιά του, ὃστε ἐφώναξε: «Μή μου τοὺς κύκλους τάρασσε!». ‘Ο στρατιώτης ὤψωσε τὸ ξίφος καὶ τὸν ἐφόνευσε, παρὰ τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ, ὅπως μὴ φονευθῇ ὁ Ἀρχιμήδης. *

(Κατὰ διασκενὴν.)

1963

1964

Ε'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

127. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (Ο.Η.Ε.)

ΦΕπί ἔξ ἔτη περίπου αἰματοκυλίετο ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὸν τελευταῖον δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον. Ἀνυπολόγιστοι εἶναι αἱ ζημίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ δι' ὅλα τὰ Κράτη, ὅσα ἔλαβον μέρος εἰς αὐτόν.

Πόλεις καὶ χωρία μὲ τὰς οἰκίας, τὰ μεγάλα δημόσια οἰκοδομήματα, τοὺς ναούς, τὰ διδακτήρια, τὰ ἐργοστάσια μετεβλήθησαν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν εἰς σωρούς ἐρειπίων. Ἀτμομηχαναί, ἐπιβατηγὰ καὶ φορτηγὰ σιδηροδρομικὰ βαγόνια κατεστράφησαν ἢ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Σιδηροδρομικαὶ γέφυραι ἀνετινάχθησαν. Δρόμοι ἀνεσκάφησαν. Λιμένες κατεχώσθησαν μὲ πλοῖα βυθισμένα ἐντὸς αὐτῶν. Βουνὰ καὶ λόφοι ἀπεγυμνωθῆσαν ἀπὸ τὸ πράσινον. Τὰ ζῶα, τὰ δόποια βοηθοῦν τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὰς ἐργασίας του ἢ χρησιμεύονταν ὡς τροφὴ του, σιγὰ - σιγὰ ἡφανίσθησαν.

Ἐκατομμύρια εἶναι οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἐφονεύθησαν εἰς τὰς μάχας ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς κακουχίας, τὸ ψυχὸς, τὴν πενναν, τὰς στερήσεις. Πολλοὶ ἡκρωτηριάσθησαν καὶ ἔμειναν ἀνάπτηροι, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἐργασθοῦν.

Ἄλλ' ἔκτὸς τῶν ὄλικῶν, ἡ ἀνθρωπότης εἶχε καὶ μεγάλας ἡθικὰς ζημίας. Ἐμειώθη ἡ ἀξία, τὴν δόποιαν ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχαλαρώθη ὁ σεβασμὸς τοῦ πολίτου πρὸς τὸν νόμον, ὁ σεβασμὸς τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους. Ἐκλονίσθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας. Ἐκλονίσθη ἡ ἐντιμότης, ἡ φιλαλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλία. Εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἐνεφώλευσε τὸ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη, τὸ μῖσος καὶ ἡ δίψα τῆς καταστροφῆς.

‘Η φρίκη τοῦ πολέμου μὲ τὰς μεγάλας καὶ ἀνυπολογίστους ζημιάς καὶ καταστροφάς συνεκίνησε ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς.

Διὰ τοῦτο, ἀντιπρόσωποι 51 'Εθνῶν συνῆλθον, κατ' ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεών των, κατὰ τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1945 εἰς τὸν 'Αγιον Φραγκίσκον τῆς 'Αμερικῆς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἔνωθοῦν αἱ δυνάμεις τῶν 'Εθνῶν τούτων, διὰ νὰ δημιουργηθῇ μία Παγκόσμιος 'Οργάνωσις, μὲ σκοπὸν νὰ ἔξασφαλισθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου.

Πρὸς τοῦτο ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τὸν Καταστατικὸν Χάρτην, ὃστις ἐρρύθμισε τὸν 'Οργανισμὸν τῶν 'Ηνωμένων 'Εθνῶν (O. H. E.). Κατὰ δὲ τὸν 'Οκτώβριον τοῦ 1945 ὁ O. H. E. ἐκαμεν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν του. Συνῆλθον δηλαδὴ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν 'Ηνωμένων 'Εθνῶν εἰς συνέλευσιν καὶ ἤρχισαν νὰ συζητοῦν πῶς θὰ λυθοῦν τὰ διεθνῆ ζητήματα μὲ εἰρηνικὰ μέσα.

Ίδού τί ἐκήρυξαν τὰ 'Ηνωμένα "Εθνη εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὴν κοινήν των συμφωνίαν, τὴν ὄποιαν ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι των:

‘Ημεῖς οἱ λαοὶ τῶν 'Ηνωμένων 'Εθνῶν ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπιδιώξωμεν μὲ κοινάς προσπαθείας τὰ ἔξης:

— Νὰ διαφυλάξωμεν τὰς μελλούσας γενεᾶς ἀπὸ τὴν κατάραν τοῦ πολέμου, ὁ ὄποιος δύο φοράς ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς ἐπροξένησεν ἀνεκδιήγητον δυστυχίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

— Νὰ βοηθήσωμεν νὰ διατηρηθῇ ἡ Δικαιοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις μας, τὰς ὄποιας ἀναλαμβάνομεν μὲ διεθνεῖς συμβάσεις.

— Νὰ προαγάγωμεν τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ νὰ δημιουργήσωμεν καλυτέρους ὅρους ζωῆς μὲ μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ εἰμεθα ἀποφασισμένοι:

- Νὰ ἐπιδείξωμεν ἀνοχὴν καὶ νὰ ζήσωμεν δόμοῦ ἐν εἰρήνῃ ὡς καλοὶ γείτονες.
- Νὰ ἐνώσωμεν τὰς δυνάμεις μας διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν διεθνῆ εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν.
- Νὰ ἀποφύγωμεν πολέμους καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιήσωμεν ἔνοπλον δύναμιν παρὰ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κοινοῦ συμφέροντος.

‘Η ΐδρυσις τοῦ Ο. Η. Ε. καὶ αἱ ἀρχαὶ, τὰς δόπιας ἐκήρυξε, μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Ἀμφικτιονιῶν, αἱ δόπιαι ἐπεδίωξαν νὰ ἐξασφαλίσουν διὰ τῆς ἐνώσεως γειτονικῶν πόλεων τὰ κοινά των συμφέροντα. Μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀκόμη τὴν ἀπόπειραν τοῦ Περικλέους νὰ συγκροτήσῃ Πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συζητηθῇ πῶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν.

Τὰ 51 Ἐθνη, τὰ ὅποια ὑπέγραψαν εἰς “Ἄγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς τὴν κοινὴν συμφωνίαν καὶ ἐπεκύρωσαν αὐτήν, εἶναι τὰ ἑξῆς:

- υ Αἴγυπτος
- ει Αἰθιοπία
- η Ἀϊτή
- υ Αργεντινή
- ει Αύστραλία
- ει Βέλγιον
- η Βενεζουέλα
- η Βολιβία
- ει Βραζιλία
- η Γαλλία
- η Γιουγκοσλαβία

- 12) Γουατεμάλα
- 13) Δανία
- 14) Δομινικανή Δημοκρατία
- 15) Ελλάς
- 16) Ενωσις Ρωσικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν
- 17) Ην. Πολιτεῖαι Β. Ἀμερικῆς
- 18) Ινδίαι
- 19) Ιράκ
- 20) Ιράν
- 21) Ισημερινὸς

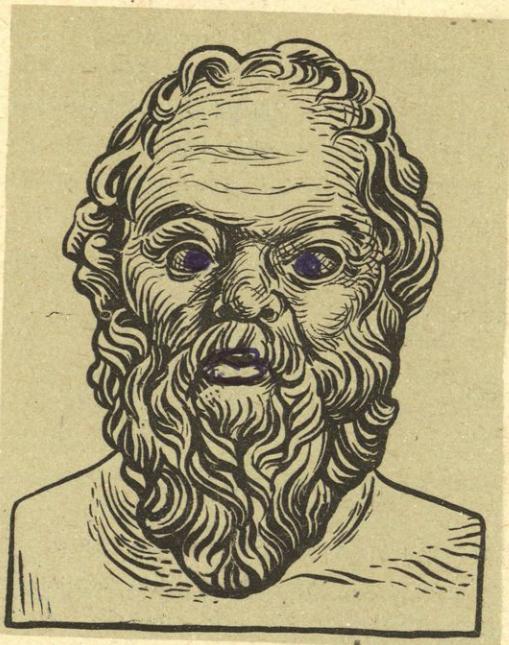
22)	Καναδᾶς	34) Ολλανδία
23)	Κίνα	35) Ούκρανία
24)	Κολομβία	36) Ούραγουάη
25)	Κόστα - Ρίκα	40) Παναμᾶς
26)	Κούβα	41) Παραγουάη
27)	Λευκορωσία	42) Περού
28)	Λίβανος	43) Πολωνία
29)	Λιβερία	44) Σαλβαντόρ
30)	Λουξεμβούργον	45) Σαουδική Αραβία
31)	Μεγάλη Βρεταννία	46) Συρία
32)	Μεξικόν	47) Γουρκία
33)	Νέα Ζηλανδία	48) Γερμανοβακία
34)	Νικαράγουα	49) Φιλιππίναι
35)	Νορβηγία	50) Χιλή
36)	Νοτιοαφρικανική "Ενωσις	51) Χονδούρα.

Η Ελλάς είναι έκ τῶν ἰδρυτικῶν μελών τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἐδράζει κατ' ἔτος τὴν 24ην Ὁκτωβρίου ὡς ἡμέραν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα γίνονται διμιλίαι ὑπὸ τῶν διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητὰς διὰ τοὺς σκοπούς, τοὺς ὄποιους ἔχει ὁ Ο.Η.Ε., πῶς δηλονότι θὰ ἔξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ εύτυχήσῃ ἡ ἀνθρωπότης.

Θεόδωρος Παρασκευόπουλος

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

128. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

‘Ο σοφώτατος Σωκράτης ίδου τί ἔλεγε διὰ τὴν γεωργίαν:

Καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ πλούσιοι δύνανται νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ὅχι μόνον φέρει πλοῦτον, ἀλλ’ εἶναι συγχρόνως εὐχάριστος καὶ διασκεδαστική. Μᾶς συνηθίζει νὰ ὑπομένωμεν καὶ τοὺς κόπους καὶ τὸ ψῦχος καὶ τὴν θερμότητα, νὰ σηκωνώμεθα πρωὶ καὶ νὰ περιπατῶμεν πολύ. Τοιουτοτρόπως ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ μᾶς καθιστᾷ ύγιεῖς, εὔρώστους καὶ ἴκανοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος. Τὰ ψυχρὰ ὕδατα τῆς ἔξοχῆς, οἱ σύνδενδροι

καὶ σκιεροὶ τόποι καὶ ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀήρ ὅχι μόνον
ὑγείαν ἀλλὰ καὶ τέρψιν προξενοῦν εἰς τοὺς γεωργούς. Εἴ-
ναι δὲ ἀδύνατον ἐλεύθερος ἄνθρωπος νὰ εὔρῃ ὡφελιμωτέραν
καὶ τερπνοτέραν ἀσχολίαν.

Ἡ γεωργία διδάσκει τὴν ἀγάπην τῆς ἔργασίας καὶ
τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ μὲν κόποι τοῦ ἐπιμελοῦς
γεωργοῦ πλουσίως ἀνταμείβονται, ἡ δὲ ὀκνηρία τοῦ ἀμε-
λοῦς τιμωρεῖται μὲ τὴν δυστυχίαν του. Διδάσκει ἡμᾶς
καὶ τὰ καλὰ τῆς ἑνώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμοιβαίας
βοηθείας. Δικαίως δὲ ἐπωνομάσθη μήτηρ καὶ ὅλων τῶν
ἄλλων τεχνῶν. Διότι, ὅταν ἡ γεωργία ἐνὸς τόπου ἀκμάζῃ,
ἀκμάζουν καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι. "Οπου ἡ γεωργία παρα-
μελεῖται, ἐκεῖ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν.

129. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

"Οταν δὲ ἄνθρωπος ἥτο ἀγριος καὶ ἀπολίτιστος, τότε δὲ, τι
πρᾶγμα εἶχεν ἀνάγκην διὰ νὰ συντηρηθῇ καὶ νὰ ζήσῃ τὸ
ἔλαμβανεν ἀπὸ τὴν φύσιν. Μὲ τὸ δέρμα τοῦ ζώου, τὸ δ-
ποῖον φονεύει, καλύπτει τὴν γυμνότητά του. Ἡ δὲ σάρξ τοῦ
φονευομένου ζώου χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὴν πρωτίστην τρο-
φήν του. Τὸ πλησίον δάσος δίδει εἰς αὐτὸν ξύλα διὰ νὰ
στήσῃ τὴν καλύβην του, πυκνὸν φύλλωμα διὰ νὰ τὴν στε-
γάσῃ, καὶ πλῆθος ἀγρίων καρπῶν διὰ νὰ ποιείλῃ τὸ ἄχαρι
γεῦμά του.

"Αμα ὅμως δὲ ἄνθρωπος ἡμερωθῇ καὶ μορφωθῇ, δη-
λαδὴ πολιτισθῇ, μεταβάλλει τὴν ζωήν του.

Δὲν τοῦ εἶναι ἀρκετὰ τὰ πρῶτα αὐτὰ· φυσικὰ ἐφόδια,
τὰ πρωτογενῆ, οὔτε ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλῆν καὶ ἀκατέργαστον
τροφήν του. Ζητεῖ νὰ εύρῃ ἀσυλὸν ἀσφαλέστερον, ἐνδύματα
καλύτερα, φαγητὰ ὀρεκτικώτερα καὶ περισσότερον εύκολο-

χώνευτα. Ἀν καὶ αἱ νέαι αὔται ἀνάγκαι του δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλαι, βλέπει ὅμως ὅτι μερικὰ πράγματα δὲν ἥμπορεῖ νὰ τὰ προμηθευθῆ μόνος του. Καὶ ζητεῖ τότε τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῶν δμοίων του.

Ἄλλα δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Ἀφοῦ δὲ ἄνθρωπος ἔθερά πεύσει τὰς πρώτας ἀνάγκας του, ἄλλαι ἀνάγκαι παρουσιάζονται εἰς αὐτόν. Ὁ ἄγριος ἐνεδύετο τὸ δέρμα τῆς ἑλάφου ἢ τῆς ἀρκτου.¹ Ὁ πολιτισμέγος ὅμως ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτὴν διὰ τοῦ μαλλίνου ὑφάσματος, δηλαδὴ διὰ τοῦ ἔριου τῶν ζώων, τὸ ὅποιον γνέθει καὶ ὑφαίνει.

Βραδύτερον εἰς τὸ μοναδικὸν αὐτὸν ἐνδυμα προσθέτει καὶ ἄλλα. Χρειάζεται εἰς αὐτὸν χιτών, ὑποκάμισον ἐκ λίνου ἢ βάμβακος, μάλλινον ἢ μετάξινον, περιπόδιον, ὑποδήματα ἐκ δέρματος κατεσκευασμένα, περισκελίς, πῦλος ἀδιάβροχος καὶ χίλια ἄλλα πράγματα.

Δὲν δύναται πλέον νὰ διαμείνῃ ἐντὸς τρώγλης ἢ καλύβης. Ἡ κατοικία του θὰ εἶναι ἀπὸ ξύλα καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίθους ἢ ὁπτοπλίνθους, θὰ ἔχῃ πολλὰ διαμερίσματα ἢ χωριστὰ δωμάτια. Θὰ εἶναι κτισμένη, διὰ μεγαλυτέρων ἀσφάλειαν, ἐπὶ στερεῶν θεμελίων, ἢ, διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ὑγιεινή, τὴν κτίζει ὑπεράνω θολωτοῦ ὑπογείου.

Ἡ κλίνη του ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξηρὰ φύλλα δένδρων. Τώρα ἔχει στρωμάτας, σινδόνας, προσκεφάλαια, κλινοσκεπάσματα καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη.

Ο ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν εἶναι πλέον ἴκανὸς νὰ κατασκευάσῃ μόνος του ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τῶν ὅποιων ἔχει ἀνάγκην. Κατασκευάζει μερικὰ ἐξ αὐτῶν, τὰ ὑπόλοιπα ὅμως τὰ ζητεῖ ἀπὸ φίλους του καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονάς του. Καὶ ὅσα τοῦ περισσεύουν καὶ εἶναι ἄχρηστα εἰς αὐτὸν ἀνταλλάσσει μὲ ὅσα περισσεύουν εἰς ἄλλους.

Ο Πέτρος καλλιεργεῖ τὴν ἄμπελόν του καὶ παράγει

οῖνον. Ὁ Παῦλος καλλιεργεῖ τὸν ἀγρόν του καὶ παράγει σῖτον. Ὁ Παῦλος δίδει εἰς τὸν Πέτρον τρία κιλὰ σίτου καὶ λαμβάνει εἰς ἀνταλλαγὴν ἔξι κιλὰ οἶνου.

Ἡ ἀμοιβαία αὐτὴ δόσις λέγεται ἀνταλλαγή, δηλαδὴ μία πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας μεταβιβάζει τις ἀπ' εὐθείας ἐν προϊὸν ἀντὶ ἄλλου προϊόντος τῆς ἴδιας ἀξίας. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ προμηθεύσῃ καὶ εἰς τοὺς δύο ἑκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀνάγκην. Ἔκαστος λαμβάνει τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τοῦ λείπει, καὶ δίδει ἑκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοῦ περισσεύει. Ἐνεργεῖ μίαν καλὴν πρᾶξιν διὰ τὸν ἔαυτόν του. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτὴ εἶναι ὡφέλιμος καὶ διὰ τοὺς δύο.

Ἄλλὰ καὶ αὕτη, ὅσον προχωρεῖ ὁ χρόνος, δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὸν πολιτισμένον ἀνθρωπὸν. Διότι, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἀνθρωπὸς ὅ,τι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον, πρέπει νὰ εὔρῃ αὐτὸ ἔτοιμον καὶ ἀμέσως νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτόν. Τοῦτο ὅμως συνήθως δὲν συμβαίνει. Εἴμαι ἀμπελουργὸς καὶ διὰ τὸν τρυγητὸν ἔχω τὴν ἀνάγκην π.χ. ἐνὸς κάδου. Διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσω, προσφέρω εἰς τοὺς γείτονάς μου δέκα βαρέλια οἴνου, τὰ ὁποῖα πολλοὶ θὰ τὰ ἥθελον. Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔχει τοιοῦτον κάδον. Ἐδῶ ἡ ἀνταλλαγὴ εἶναι ἀδύνατος, διότι ἐλλείπει τὸ ἀνταλλάξιμον ἀντικείμενον.

Ἄλλη ἀδυναμία. Ἐγὼ ἀνατρέφω βοῦς, σεῖς ἀνατρέφετε πρόβατα. Εἰς βοῦς ἴδικός μου ἀξίζει δικτὸν πρόβατα ἴδικά σας. Ἐάν ἔχω ἀνάγκην δικτὸν προβάτων, σᾶς προσφέρω ἔνα βοῦν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιτυγχάνεται εύκολως. Ἀλλ' ἐάν μοῦ χρειάζεται ἔν καὶ μόνον πρόβατον, δὲν ἡμπορῶ νὰ σᾶς προσφέρω τὸ ἔν διγδονον τοῦ βούς μου. Ἐδῶ πάλιν ἡ ἀνταλλαγὴ εἶναι ἀδύνατος, διότι δὲν ὑπάρχει ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ.

Εἰς βοῦς ἀξίζει δικτὸν πρόβατα. Ὁ κάτοχος τοῦ βούς δὲν δύναται, χωρὶς θυσίαν μεγάλην, νὰ ἀνταλλάξῃ τὸν ἴδικόν

του βοῦν μὲν ἐν πρόβατον ξένον. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ ἐν πρόβατον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Μεταξὺ ὅμως τοῦ βοὸς καὶ τοῦ προβάτου δύναται νὰ εἶναι ἐν κοινὸν μέτρον.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοιοῦτον μέτρον, ἔπρεπε νὰ εὔρεθῃ. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐπενόησαν τὸ νόμισμα, τὸ ὃποῖον εἶναι ἐν μέτρον τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν δι’ ὅλους.

Μὲ τὸν χρυσὸν ἢ μὲ τὸν ἄργυρον, μέταλλα πολύτιμα, διότι εἶναι σπάνια, κατεσκεύασαν μικρὰ στρογγυλὰ τεμάχια. Εἶχον διαφορετικὸν μέγεθος, διαφορετικὸν βάρος καὶ διαφορετικὴν ἀξίαν, π.χ. ἐνὸς φράγκου, δύο, πέντε, δέκα, εἴκοσι φράγκων καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ τὰ μετάλλινα αὐτὰ νομίσματα χρησιμεύουν ως μέτρον μεταξὺ διαφόρων ἐμπορευμάτων. Εἰς βοῦς π.χ. ἀξίζει 200 τοιαῦτα μονόφραγκα, ἐν πρόβατον ἀξίζει 25. Ὁ Πέτρος δὲν ἡμπορεῖ ν’ ἀνταλλάξῃ ἀπ’ εὐθείας τὸν βοῦν αὐτοῦ μὲν ἐν πρόβατον τοῦ Παύλου. Ἄλλὰ τί κάμνει; Λαμβάνει 25 νομίσματα τοῦ ἐνὸς φράγκου, δίδει αὐτὰ εἰς τὸν Παῦλον καὶ λαμβάνει παρ’ αὐτοῦ τὸ πρόβατον, τὸ ὃποῖον ἐζήτει. Ὁ Παῦλος ἐπώλησε τὸ πρόβατόν του, ὁ δὲ Πέτρος τὸ ἡγόρασεν. Ἡ ἀγοραπωλησία ἦ, ἀπλούστερον, ἡ πώλησις ἀντικατέστησε τὴν ἀνταλλαγῆν. Ἰδού ἡ πρώτη πρόδοση.

Εἶμαι ἀμπελουργὸς καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐνὸς δοχείου. Πωλῶν λιανικῶς οἶνον, ἔχω ἀνάγκην φιαλῶν καὶ πωμάτων. Θέλω νὰ προμηθευθῶ ταῦτα διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ προσφέρω οἶνον. Οὐδεὶς ὅμως τῶν γνωρίμων μου ἔχει φιάλας ἢ πώματα. Τί νὰ κάμω; "Ἄλλοι ἄνθρωποι τότε, λιανοπῶλαι, θέτουν εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ἀντικείμενα, τὰ δποῖα ζητῶ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰς πτωχὰ μέρη, δπου δὲν ὑπάρχουν δδοί, εἶναι γυρολόγοι καὶ μεταφέρουν παντὸς εἰδούς ἐμπορεύματα μικροῦ βάρους καὶ ὅγκου. Ταξιδεύουν ἀπὸ τόπου εἰς τό-

πον καὶ πηγαίνουν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, προκαλοῦντες τὸν ἀγοραστήν.

"Ολαι αὐταὶ αἱ πράξεις τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν εἶναι τὸ λεγόμενον ἐμπόριον καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ λέγονται ἔμποροι. "Οταν ὅμως τὰ διάφορα προϊόντα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μεταφέρωνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τότε εἰς τὰς προωδευμένας πόλεις καὶ χώρας συγκεντρώνονται τὰ ἐμπορεύματα εἰς ἐμπορικὰ καταστήματα, εἰς ἀποθήκας ἢ εἰς ὑπόστεγα. Καὶ ἐκεῖ περιμένουν τοὺς πελάτας, τοὺς ἀγοραστάς, νὰ προσέλθουν καὶ ἀγοράσουν ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἔμποροι αὐτοί, ἀναλόγως τῶν μεγάλων ἢ μικροτέρων ἐργασιῶν των, λέγονται μεγαλέμποροι, μικρέμποροι ἢ μεταπράται.

'Εξ ὅσων ἐμάθομεν περὶ τοῦ ἐμπορίου βλέπομεν ὅτι τὸ ἐμπόριον ἐγεννήθη μαζὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐμπόριον δὲν ὑπῆρχεν.

« Τὸ Ἐμπόριον »

Σπυρίδων Λοβέρδος (Διασκευὴ)

‘Η ναυτιλία, δηλαδή ή κατά θάλασσαν συγκοινωνία, ήτο γνωστή ἀπό τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Κατ’ ἀρχὰς ή ναυτιλία περιωρίζετο εἰς τὴν διὰ μικρῶν πλοίων συγκοινωνίαν, τὴν ἀκτοπλοΐαν, καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, διότι ή κατασκευὴ καταλήγλων πλοίων ήτο ἀτελής.

Βαθμηδὸν ὅμως ἐναυπηγήθησαν μεγαλύτερα πλοῖα, μὲ τὰ ὅποια οἱ ἀνθρώποι ἡδύναντο νὰ ἐπιχειροῦν μεγαλύτερα ταξίδια. Τὰ ταξίδια αὐτὰ δὲν εἶχον μόνον ἐμπορικούς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πολεμικούς σκοπούς.

Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν διεκρίθησαν ὡς τολμηροὶ ναῦται οἱ Φοίνικες, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ “Ἐλληνες. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ βραδύτερον ἀκόμη εἶχον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν θάλασσαν ή Βενετία καὶ ή Γένουα, μὲ τὸ μέγα ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν ναυτικόν των.

Σπουδαίαν πρόοδον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐπέφερεν ή εὔρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος. ‘Η πυξίς εἶναι ἐν ἔργαλεῖον, τὸ ὅποιον δεικνύει τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Δι’ αὐτοῦ οἱ ναυτικοὶ εύρισκουν ἀσφαλῶς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὅποιαν ὁφείλουν νὰ ἀκολουθήσουν κατὰ τὸν πλοῦν.

Τὸ κύριον μέρος τῆς ναυτικῆς πυξίδος εἶναι ή μαγνητικὴ βελόνη. Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ καθέτου ἄξονος καὶ δύναται νὰ κινῆται ἐλευθέρως. Καὶ ἔχει τὴν ἴδιότητα νὰ λαμβάνῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε τὸ ἐν ἀκρον αὐτῆς νὰ διευθύνεται πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ ἄλλο πρὸς νότον. Τοποθετεῖται ἐπὶ κυκλικοῦ πίνακος, τοῦ ὅποιου ή περιφέρεια διαιρεῖται εἰς 32 ἵσα μέρη, ἐπὶ τῶν ὅποιων σημειοῦνται τὰ 32 σημεῖα τοῦ

δρίζοντος. Διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ὁ ναυτικὸς γνωρίζει ἀκριβῶς εἰς ποῖον μέρος τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους εὑρίσκεται ὁ βορρᾶς καὶ πρὸς ποῖον ὁ νότος. Γνωρίζει ἀκόμη καὶ πάντα τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Τὸ χρησιμώτατον αὐτὸν ναυτικὸν ἐργαλεῖον εἰσήγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἰταλὸς Φλάβιος Γιόγιας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος μ. Χ.

Ἐπίσης συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς ναυτιλίας ἡ ἔφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, τῆς ὄποιας πρῶτος ἔφευρέτης εἶναι ὁ ἀρχαῖος "Ελλην μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς" Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεύς. Πρὸ τῆς πρώτης εἰκοσαετίας τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος, τὰ πλοῖα ἦσαν μόνον ἴστιοφόρα. Καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ ταξιδεύσουν παρὰ ὅτε ἔπνεεν ἄνεμος καὶ μάλιστα εύνοϊκός.

Διὰ τοῦτο τὰ ἴστιοφόρα πλοῖα χρειάζονται πολλάκις πολλάς ἡμέρας δι' ἀπόστασιν, τὴν ὄποιαν τὰ ἀτμόπλοια δύνανται εἰς ὀλίγας μόνον ὥρας νὰ διαπλεύσουν.

Οἱ κίνδυνοι τῆς θαλάσσης εἶναι μεγαλύτεροι κατὰ τὴν νύκτα. "Ενεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος σκότους, ὁ πλοίαρχος δὲν βλέπει νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τὸ πλοῖον. Τὸ κακὸν ἐμετριάσθη κατὰ πολὺ διὰ τῶν φάρων, οἱ ὄποιοι ἀνηγέρθησαν κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς παραλίας καὶ ἰδίως εἰς θέσεις ἐπικινδύνους. Οὕτως οἱ θαλασσοπόροι ὁδηγοῦνται κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας καὶ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Μεταξὺ τῶν κρατῶν, τῶν ὄποιων ἡ ναυτιλία ἔκαμε μεγάλας προόδους, κατατάσσεται καὶ ἡ Ἑλλάς. Τὰ ἐμπορικά μας πλοῖα διαγωνίζονται εἰς πολλοὺς λιμένας μὲ τὰ πλοῖα τῶν μεγάλων κρατῶν. Καὶ οἱ διεσπαρμένοι "Ελληνες εἰς ὅλην τὴν γῆν βλέπουν μὲ ἀπερίγραπτον χαράν τὴν ὡραίαν μας κυανόλευκον σημαίαν ἐπὶ τῶν ἐρχομένων πλοίων.

(Κατὰ διασκευὴν)

131. ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ΩΡΑ ΣΟΥ ΚΑΛΗ!

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα κι ἐβουρκωθῆκαν τὰ βουνά!
Εἶναι βουβά τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινά,
κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.
Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Εἶναι φωτιὰ τὰ σπλάγχνα μου καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά!
Σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρί, ποὺ στέκει ἀντίκρυ στὸν χιονιά
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.
Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Βουτζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴν βοή!
Λιποθυμᾶ ἡ καρδούλα μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή,
στὸ ὑστερονό σου τὸ φιλί.
Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

« Ἀτθίδες Αὔρα! »

Γεώργιος Βιζηνηδός

132. Η BIOTEXNIA KAI Η OIKOTEXNIA

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν προϊόντων τῆς φύσεως, διὰ νὰ γίνουν χρησιμώτερα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, πρέπει νὰ μεταβληθοῦν διὰ τῆς τέχνης τοῦ ἀνθρώπου.

‘Η βιοτεχνία τώρα περιλαμβάνει ὅλας ἐκείνας τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὰ προϊόντα τῆς φύσεως εἰς χρήσιμα διὰ τὸν βίον ἀντικείμενα. Καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτὴ δὲν γίνεται διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως μεγάλων μηχανῶν, ἀλλ’ ἀπλῶς διὰ τῆς προσωπικῆς ἔργασίας τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἔργατον.

Τοιαῦται τέχναι λόγου γάριν εἶναι ἡ ὑποδηματοποιία, ἡ φανοποιία, ἡ ραπτική, ἡ ξυλουργική, ἡ ἀγγειοπλαστική καὶ ἄλλαι.

‘Η βιοτεχνία διαφέρει ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν. ‘Η βιομηχανία παράγει μεγάλας ποσότητας βιομηχανικῶν προϊόντων διὰ μηχανῶν καὶ μηχανικῶν κινητηρίων δυνάμεων. ‘Η βιοτεχνία παράγει μικρὰς σχετικῶς ποσότητας πραγμάτων διὰ τῶν χειρῶν τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν

χειροκινήτων ἔργατον.

Οἰκοτεχνία εἶναι ἡ βιοτεχνία, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ ιδίως ἀπὸ τὰς γυναικας. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ιδίως εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἶναι

συνηθέστατον, νὰ ἔργάζωνται κατ' οἶκον αἱ γυναικεῖς, χωρὶς
νὰ παραμελοῦν τὰς οἰκιακάς των ἔργασίας. Διὰ τῆς ἔργασίας
των κατασκευάζουν διάφορα πράγματα πρὸς πώλησιν· ὑφαί-
νουν βαμβάκινα ἢ μεταξωτὰ ὑφάσματα ἢ μαλλίνους τάπητας,
κεντοῦν, πλέκουν καλάθια, ράπτουν, τρέφουν ἐπίσης μετα-
ξοσιώληκας, συντηροῦν ὄρνιθῶνας ἢ μελισσῶνας καὶ ἐκ-
τελοῦν ἔργασίας καταλλήλους διὰ τὴν γυναικείαν φύσιν.

Ἄλλα καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐπίσης πολλαὶ οἰκογένειαι
συντηροῦνται διὰ τῆς ἔργασίας τῶν οἰκοδεσποινῶν καὶ τῶν
θυγατέρων των· ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ραπτικήν, τὴν ζωγρα-
φικήν ἢ τὰ κεντήματα.

Πολλάκις οἰκογένειαι ὄρφαναι συντηροῦνται ἐκ τῆς
γυναικείας καὶ μόνον ἔργασίας.

Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία, μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ
τὴν βιομηχανίαν, ἀποτελοῦν σπουδαίας παραγωγικάς δυ-
νάμεις εἰς ἔκαστον κράτος.

(Κατὰ διασκευὴν)

133. Η ΜΕΤΑΞΑ

Πατρὶς τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης εἶναι ἡ Βόρειος Κίνα. Εἰς τὴν ἀπέραντον αὐτὴν χώραν ἡ ἄγρια λευκὴ μορέα, τῆς ὁποίας τὰ φύλλα ἀγαπᾶ κυρίως τὸ μεταξοφόρον αὐτὸν ἔντομον, εἶναι γνωστή ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων.

‘Ο μεταξοσκώληξ κατασκευάζει μικρὰ βομβύκια, τὰ λεγόμενα κουκούλια, τὰ ὅποια συνέλεγον οἱ Κινέζοι ὡς οὐράνιον δῶρον καὶ ἔκλωθον ἀπ’ αὐτὰ τὴν μέταξαν.

‘Η τελειοτέρα ὅμως κατασκευὴ τῆς μετάξης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἀποδίδεται εἰς τὴν κόρην ἑνὸς αὐτοκράτορος Κινέζου, ὁ ὅποιος ἔζησε κατὰ τὸ 2697 π. Χ. ‘Η ἐφεύρεσις αὐτὴ ἔφερε μεγάλα πλούτη εἰς τὴν χώραν τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ὅπως λέγεται ἡ Κίνα. ‘Ο λαὸς μάλιστα ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἀπεθέωσε τὴν βασιλόπαιδα αὐτήν, ἡ ὁποία λατρεύεται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῆς Κίνας. Οἱ ναοὶ αὐτοί, περιβαλλόμενοι ἀπὸ δάση μορεῶν, εἶναι κυρίως σχολεῖα μεταξουργίας διὰ τὸν λαόν.

‘Η παραγωγὴ τῆς μετάξης διεδόθη ἔπειτα εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἡ βιομηχανία τῆς προώδευσε τόσον πολύ, ὥστε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουλιανοῦ νὰ ὀνομάζωνται οἱ μεταξοσκώληκες Περσικοὶ σῆρες.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ μέταξα ἦτο ἄγνωστος καὶ ἐνομίζετο ὅτι ἤσαν τὰ βομβύκια, καθὼς ὁ βάμβαξ, προϊὸν φυτοῦ. ‘Αλλοι δὲ ἐνόμιζον τὴν μέταξαν ὡς τὴν κλωστὴν τῆς ἀράχνης.

Περισσότερον γνωστή ἔγινεν ἡ μέταξα διὰ τοῦ Μ.
Αλεξάνδρου, ὅστις, ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Ἰνδικήν, ἐνε-
δύετο μὲ τὰς πολυτελεῖς στολὰς τῶν Μήδων Βασιλέων.
Ἄργοτερον διεδόθη ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεταξωτῶν (τῶν
σηρικῶν, ὅπως ὠνομάζοντο) ὑφασμάτων ἀκόμη περισσό-
τερον, ἀλλὰ ἡ ἀξία τῶν ὑφασμάτων τούτων ἦτο πολὺ
μεγάλη. Εἶχε τὴν ἀξίαν χρυσοῦ καὶ δι' αὐτὸν ἡ ἔξαπλωσίς
της ἦτο περιωρισμένη. Εἰς τὴν Ρώμην μόνον αἱ γυναικεῖς
τῆς ἀνωτάτης ἀριστοκρατίας ἥδυναντο νὰ φοροῦν μεταξί-
νας ἐσθῆτας. "Οταν δὲ ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται ἐνδύματα ἀπὸ
καθαρὰν μέταξαν, ἡ σπατάλη ἐκείνη τῆς πολυτελείας ἔξη-
γειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ματαίως προσεπάθησαν
σοφοὶ ἡγεμόνες νὰ σταματήσουν τὸ ρεῦμα τοῦτο τῆς πολυ-
τελείας. Καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χρυσόστομος
καὶ ὁ Βασίλειος, ἔξηγέρθησαν ἐναντίον τῆς μεγάλης πολυ-
τελείας τῶν μεταξωτῶν καὶ ἐπιχρύσων ὑφασμάτων. Ἀργό-
τερον, κατὰ τὸν ἔβδομον αἰῶνα, ὁ ἰδρυτὴς τῆς νέας θρησκείας,
ὁ Μωάμεθ, ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν χρῆσιν τῶν με-
ταξωτῶν ἐσθήτων, μὲ ποινὴν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Παραδείσου.

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς συμβουλὰς τῶν ἀγίων Πατέρων
καὶ τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν ἄλλων, ἡ μέταξα διεδίδετο πάντοτε.
"Οσον δὲ ηὔξανεν ἡ πώλησις τῆς μετάξης, τόσον περισ-
σότερον ἐπλούτει τὸ Περσικὸν ἐμπόριον, τὸ διόπιον εἶχε τὸ
μονοπώλιον τῆς μετάξης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐξ
αἰτίας τῶν πολέμων πρὸς τοὺς Πέρσας, ἡ τιμὴ τῆς μετά-
ξης ὑψώθη τόσον, ὥστε καὶ οἱ πλουσιώτεροι ἐδυσκολεύοντο
νὰ προμηθευθοῦν μεταξωτὰ ὑφάσματα. Διότι οἱ Πέρσαι
κατέλαβον τότε τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς μετά-
ξης καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν.

Οἱ Βυζαντινοὶ τότε ἐσκέφθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν

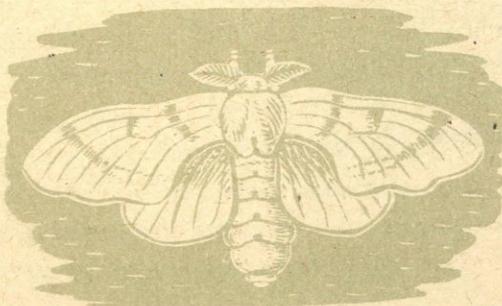
βιομηχανίαν τῆς μετάξης καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ μεταξο-
σκώληκος, ὁ ὄποιος θὰ προσέφερε μεγάλους πόρους εἰς τὸ
κράτος. Εἶχον φθάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ
εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴν δύο μοναχοί, οἱ ὄποιοι
διηγοῦντο τὰ θαυμάσια τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ ὑπέσχοντο
νὰ φέρουν μεταξόσπορον. Τοὺς μοναχούς τούτους, μὲ τὴν
συμβουλὴν τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, ἀπέστειλεν ὁ Ἰου-
στινιανός, κατὰ τὸ 555 μ.Χ., εἰς τὴν Σηρικήν, δηλαδὴ
τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Τοὺς ἀντήμειψε πλουσίως καὶ ὑπε-
σχέθη εἰς αὐτοὺς μεγάλας δωρεάς, ἐὰν ἔφερον εἰς τὸ Βυ-
ζάντιον τὸν μεταξόσπορον.

Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν Ἰνδικήν, ὅταν ἔφθασαν, ἐπροχώρησαν
κρυφίως εἰς τὴν χώραν τῶν Σηρῶν. Ἐκεῖ ἔμαθον πῶς πα-
ράγεται καὶ ὑφαίνεται ἡ θαυμασία αὐτὴ κλωστὴ τῆς μετά-
ξης. Ἔπειτα ἔκρυψαν εἰς τὸν νάρθηκα (δηλαδὴ εἰς τὸ
κούφιο μέρος) τῶν ράβδων των ὠάρια μεταξοσκώληκων καὶ
τὰ ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκεῖ ἔξεθρεψαν τοὺς σκώληκας
μὲ φύλλα μορέας καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἀνατροφήν των καὶ τὴν
παραγωγὴν μετάξης.

Ἀπὸ τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἰδρυσε βιομηχανικὰ ἔργαστή-
ρια μετάξης καὶ πολὺ γρήγορα τὸ πολύτιμον αὐτὸν νῆμα ἔγινε
μονοπώλιον τοῦ κράτους καὶ ἐπωλεῖτο εἰς μεγάλας τιμάς.

«Μέταξα»

Γ. Κυριακός (Διασκευὴ)

Ξημερώνει. Αύγη δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτό της πουλὶ^{λέσ} καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴν φιλόπονη ζωή.

Πρὸν ἀχνίσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετε ὅλοι στὴν δουλειά.

Τώρα ἔκειθε οἱ φροντίδες
ἀς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυκτερίδες,
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθῃ στὴν καρδιά,
πέστε ἀζήλευτα: «Εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά!».

Σηκωθῆτε· ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἀφθονο καρπό,
ἀν ὁ κόπος τὴν ποτίζῃ
μ' ἔναν ἴδρωτα συχνό.

Γεράσιμος Μαρκορᾶς

Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

135. ΜΑΪΟΣ

“Ηλθεν ὁ Μάιος.

Μεγάλη ἑορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κῆπον. “Ανθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἄνθη εἰς τὴν χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἀρμονικῶς μὲ τὰ ἀρώματα. Αἱ κατακόκκιναι παπαροῦνται ἀδελφώνονται μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρὺ ἀρωματῶν κρίνων μὲ τὴν λεπτήν εὐώδιαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωΐην δρόσος στολίζει τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ τοὺς ὅποίους παίζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται τοῦ ἥλιου ἀκτῖνες.

Εἰς τὴν καθαράν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνά, βορβοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. ‘Η συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληρώνει τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἑορτάσιμον, ἀντὶ τῶν ἀφώγων ἀνθέων, τὰ ὅποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασμόν. Ψάλλουν τὰ πτηνά τὸν ὕμνον τοῦ Ματίου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἄνθη, ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐώδιαν των, ὡς διὰ νὰ ἀκούσουν ἔκεινα τὸ ἄσμά των.

Καὶ λέγουν τὰ ἄνθη πρὸς τὰ πτηνά:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἴσθε εὔτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν σας. ‘Ημεῖς εὐω-

διάζομεν καὶ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφρά-
σωμεν ὅτι αἰσθανόμεθα μὲν ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἄνθη:

— Ἡ εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. Ἡμεῖς προσευχόμεθα μὲν ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ σεῖς εἰσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκ-
πέμπεται πρὸς τὸν οὐρανόν, μαζὶ μὲ τὴν προσευχήν, ἡ εὐω-
δία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Καὶ τὸ ἀγρόν παιδίον, τὸ ὅποιον ἔρχεται τὴν πρωΐην ἐκείνην ὥραν διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Μαΐου, ἀκοθει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει:

— Ναί, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, ὃπου δοξάζεται καὶ ὑμεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν. Ἔορτάζει ἡ Φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἀναπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (Διασκενή)

136. Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
ποὺ ὥραιότερη ἡ φύση ξυπνάει
καὶ τὴν κάμνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀκτῖνες, νερά.

Ἄνυν καὶ ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄνδρες, γυναῖκες καὶ γέροι.

Ἄσπροεντύματα, γέλοια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.

Ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴν νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά.

Διονύσιος Σολωμός

137. ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Τὸ δάσος, ποὺ λαχτάριζες
ῶσπου νὰ τὸ περάσης,
τώρα νὰ τὸ ξεχάσης,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιὰν αὔγινὴ τὸ κούρσεψαν
ἀνίδρωτοι λοτόμοι,
κι ἐκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Τὸ σιγαλὸ τραγούδισμα
ποὺ σ' ἔσερνε, διαβάτη,
σὲ μαγικὸ παλάτι,
δίχως ἐλπίδα αὐγῆς,

τὸ πήρανε, γιὰ κοίταξε,
στερνὴν ἀνατριχίλα,
τὰ πεθαμένα φύλλα,
ποὺ ἀπόμειναν στὴ γῆς.

Γενῆκαν νεκροκρέβατα
τ' ἄγριά του δένδρα τώρα
καὶ θὰ τὰ βρῆς στὴν χώρα,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ΔΙ ΧΕΛΙΔΩΝ ΕΣ

Τὰ πρωΐνα κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ὡς συναυλία των μὲ εὐφραίνει τὴν αὔγήν, ὅταν ἔξυπνῶν καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ δποίου οἱ κλάδοι τώρα ἥρχισαν νὰ πρασινίζουν. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωΐνόν των ὕμνον οἱ πτερωτοὶ φάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ πέριξ ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς, καὶ ἀναζωογονεῖται ὁ κισσός, ὁ δποῖος καλύπτει ἔως ἐπάνω τοὺς τοίχους, καὶ τὸ νωπὸν πράσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκόνων ἀνοίξεως αὐτή, ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρός μου τὸ πρώι, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. "Αν ἡμην ζωγράφος, θὰ ἔζωγράφιζον αὐτὸ τὸ δένδρον, δπως τὸ ἔβλεπον πρὸ δλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένθιμον, ἰσχνὸν ὡς σκελετός, ποὺ ἔξέτεινε τοὺς τεφρούς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συννεφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα. Καὶ πάλιν θὰ τὸ ἔζωγράφιζον δπως τὸ βλέπω τώρα θαλερόν, πράσινον, ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἄνοιξιν.

Ναί, ἡ ἄνοιξις ἤλθεν! Ὁ Πλούτων ἀφῆκε πάλιν τὴν Περσεφόνην νὰ ἀναβῇ ἀπὸ τὸν "Ἄδην εἰς τὴν ἡγῆν διὰ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα της Δήμητρα καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη καὶ τὴν χαράν. Ἡ ἄνοιξις ἤλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

"Ηλθεν ἡ ἄνοιξις καὶ, δπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα της ἔσυραν αἱ χελιδόνες. "Ω, τ' ἀγαπημένα, τὰ λα-

Θαυμαστή γραμμή

τρευτά πτηνά, οι πρόδρομοι, οι προάγγελοι τῶν ὥραίων ἡμερῶν! Τὰς εἰδάτε; Τὰς εἰδάτε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτῆσιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχή μας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν, πιστῶν φίλων, αἱ ὄποιαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὥραία ἐποχή!

Ναί, διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! Ἔρχεται μαζὶ μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου. Διότι, κατὰ προτίμησιν, στήνει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς πόλεις, παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι κατ' ἔξοχὴν φιλόπονος, φιλόστορογος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται πανταχοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός, δὲν μᾶς τέρπει ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἀσματός της εἶναι καὶ εὔεργέτις, διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὄποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

Ἐπειτα, χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὄποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετᾶ χαμηλά, προμηνύει βροχήν, ὅταν πετᾶ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Ὑποθέτω ὅτι δὲν ὑπάρχουν ὁχειρότερα παιδία εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὄποια καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν κατ' αὐτῶν τὴν δύναμιν τῆς σαΐτας των ἡ

πετροβολοῦν τὰς φωλεάς των ἡ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζουν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα ψυχῆς ἀπαραδειγμάτιστον. Διότι πληγώνουν ἡ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ ἀπλῆν εὐχαρίστησιν, — ποίαν ἀγρίαν εὐχαρίστησιν! — πτηνὰ δὲ ὅχι μόνον ἀβλαβῆ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εὔεργετικά

Γρηγόριος Ξενόπονδος (Διασκενή)

Καλῶς μᾶς ἥλθες, ἀκακο πουλὶ χαριτωμένο,
καλῶς μᾶς ἥλθες, τοῦ Μαρτιοῦ πρωτόλουσο
λουλούδι!

Μὲ πόση, νά' ξερες, κρυφὴ λαχτάρα περιμένω
ν' ἀκούσω μέσ' στὰ σύννεφα τὸ πρῶτό σου
τραγούδι!

Τόσο συνήθισα ὁ φτωχὸς νὰ βλέπω κάθε μέρα
χαρὲς κι ἐλπίδες νὰ πέτοῦν, νὰ πνίγωνται στὸ

ρέμμα
τοῦ χρόνου τ' ἀνυπότακτου, ποὺ ἀκόμ' ἀκόμα
ψέμμα

μοῦ φαίνετ' ὅτι σὲ θωρῶ νὰ σχίζης τὸν αἰθέρα
μὲ τὰ σπαθᾶτά σου πτερά... Γλυκό μου χελιδόνι,
μᾶς ἔφερες καλοκαιριά..."Οφιμο θά' ληθη χιόνι;

«Βίος καὶ Ἔργα»

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

α. Ἡ βασίλισσα Ο λαὸς ὀνομάζει τὴν βασίλισσαν Μάνναν, διότι πράγματι εἶναι ἡ μήτηρ ὀλοκλήρου τοῦ μελισσίου καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀναπτύξεώς του.

Ἡ βασίλισσα γνωρίζεται ἀπὸ τὰς ἄλλας μελίσσας, διότι ἔχει μικρότερον τὸ σῶμα καὶ κοντὰ τὰ πτερά καὶ ὅλον τὸ ὅπισω μέρος τῆς κοιλίας μένει ἀσκέπαστον. Εἶναι περισσότερον κιτρινωπὴ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας καὶ εἰς τὸν ἥλιον φαίνεται ώσπερ χρυσωμένη. Εἳναν οὖν διὰ πρωτηνούς φοράν βασίλισσαν, ἡμιπορεῖ νὰ τὴν νομίσῃ μικρὰν σφῆκα, διότι ἔχει πολλὴν ὄμοιότητα. Αἱ κινήσεις τῆς βασιλίσσης εἶναι βραδεῖαι καὶ σοβαραί, ώσπερ νὰ ἔννοῃ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀρχόντισσα τῆς κυψέλης. Εἳναν ὅμως τύχη ἀνάγκη, τότε γίνεται ἔξαφνα πολὺ ζωηρὴ καὶ εὔκινητος.

Ολαι αἱ ἄλλαι μέλισσαι τῆς κυψέλης ἀγαποῦν καὶ σέβονται τὴν βασίλισσαν. Τρέχει κάθε μία νὰ παραμερίσῃ, διὰ νὰ τῆς ἀφήσῃ τόπον εἰς τὰς κηρήθρας, νὰ τὴν χαιδεύσῃ μὲ τὰ κέρατά της καὶ νὰ τῆς προσφέρῃ τροφήν.

Χωρὶς βασίλισσαν τὸ μελίσσιον δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ σκορπίζεται καὶ χάνεται. Αἱ μέλισσαι ἔννοοῦν τοῦτο καί, ἀμα χάσουν τὴν ἀγαπημένην μητέρα των, φανερώνουν μὲ διαφόρους τρόπους τὴν λύπην καὶ ταραχὴν

καὶ τὴν ἀπελπισίαν των. Γυρίζουν ἐπάνω - κάτω, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ τὴν ζητοῦν παντοῦ μὲ παραπονετικὸν βόϊσμα τῶν πτερῶν. Αἱ φωναί των αὐταὶ γνωρίζονται τόσον εὔκολα καὶ διαφέρουν ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς τῶν μελισσῶν, ὅσον διαφέρει θρῆνος παιδίου ἀρρώστου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χαρωπὰ τραγούδια.

‘Η βασίλισσα ἔχει κέντρον καὶ μάλιστα μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἐργάτιδα καὶ φαρμακερόν. - Εἶναι λοξὸν καὶ ὅχι τόσον δυνατόν, ὥστε νὰ τρυπᾷ καὶ σκληρὰ ἀντικείμενα. ’Εὰν εἰπῇ κανεὶς τοῦτο εἰς ἀπλοῦκὸν μελισσοτρόφον, θὰ τὸν κάμη νὰ γελάσῃ, διότι πιστεύει ὅτι ἡ βασίλισσα δὲν ἔχει κέντρον. Τὴν πεποίθησιν δὲ αὐτὴν ἐσχημάτισε δικαίως, ἀφοῦ ἐγγίζει μὲ τὰς χεῖράς του, ὁσάκις τύχη ἀνάγκη, τὰς βασιλίσσας τῶν μελισσῶν, χωρὶς νὰ κεντρισθῇ. Τὸ κέντρον αὐτὸ δὲν ἡξεύρει ἢ δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ὅπλον, παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ κτυπήσῃ ἄλλην βασίλισσαν.

Μέσα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κυψέλην δύο βασίλισσαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσουν. Καὶ ἂμα τύχη νὰ συναντηθοῦν, δρμοῦν ἢ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ ἀρχίζει ἀγών φοβερός. Καὶ τελειώνει ὁ ἀγών αὐτὸς μὲ τὸν θάνατον τῆς δλιγώτερον δυνατῆς ἢ τῆς δλιγώτερον πονηρᾶς βασιλίσσης.

Εἰς τὰς μονομαχίας αὐτὰς συμβαίνει κάτι πολὺ περίεργον. Αἱ δύο βασίλισσαι ἀρπάζονται μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, σφίγγονται στῆθος μὲ στῆθος καὶ προσπαθοῦν ἢ μία νὰ κεντρίσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας. ’Αλλὰ μόλις παρουσιάσουν τὰ φαρμακερὰ κέντρα, ἀφήνονται καὶ ἀπομακρύνονται πρὸς τὰ ὅπισω, δρμοῦν ἔπειτα καὶ συμπλέχονται. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἔως νὰ εὕρῃ ἢ μία κατάλληλον στιγμήν, ὅταν ἢ ἀντίπαλος εἶναι ἀπροφύλακτος. Καὶ τότε δρμῷ αἰφνιδίως, τὴν κτυπᾷ μὲ τὸ κέντρον καὶ τὴν θανατώνει.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ μία ἀπὸ τὰς βασιλίσσας θὰ ζήσῃ καὶ τὸ μελίσσιον δὲν μένει ὄρφανόν. Ἐνῷ, ἀν ἐκτυπῶντο καὶ αἱ δύο κατὰ τὴν ὥραν τῆς συμπλοκῆς, θὰ ἔμενε τὸ μελίσσιον χωρὶς βασίλισσαν καὶ θὰ ἔχανετο. "Ο, τι λοιπὸν γίνεται δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλὰ ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα, τὰ ὅποια φανερώνουν τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως διὰ τὴν διατήρησιν τῶν πλασμάτων της.

β. Ἡ ἐργάτις

‘Ο πληθυσμὸς τῆς κυψέλης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας. Ἐν καλὸν μελίσσιον δύναται νὰ περιέχῃ ἔως ἑκατὸν χιλιάδας ἐργαζομένας μελίσσας. Αὐταὶ ἔχουν ὅλας τὰς φροντίδας τοῦ συνοικισμοῦ. Ἡ ζωὴ των εἶναι διαρκῆς ἐργασία. Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, ὅτε ἔξερχονται τέλειαι μέλισσαι ἀπὸ τὸ κελλίον, ἔως τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὅτε ἀποθνήσκουν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν, ἐργάζονται.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ζοῦν περισσότερον ἀπὸ ἕξ ἢ ἑπτά μῆνας, μερικαὶ μάλιστα οὔτε δύο μῆνας. "Αλλαὶ τρώγονται ἀπὸ τὰ πτηνά, ἐνῷ μαζεύουν τὸ νέκταρ ἐπάνω εἰς τὰ ἄνθη. "Αλλαὶ θανατώνονται ἀπὸ κακοκαιρίας καὶ βροχάς, πρὸν προφθάσουν νὰ φέρουν τὸ φορτίον των εἰς τὴν κυψέλην. "Ολίγαι προφθάνουν νὰ γηράσουν, ὅσαι γεννῶνται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ μένουν τὸν χειμῶνα κλεισμέναι εἰς τὰς κατοικίας των. Καὶ αὐταὶ, μὲ πτερὰ σχισμένα, μὲ σῶμα μαδημένον, ἐργάζονται ὅσον ἡμποροῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κυψέλης, μέχρι τῆς ὥρας τοῦ θανάτου, ὁ ὅποιος ἔρχεται αἰφνιδίως, χωρὶς ἀσθενείας καὶ βάσανα.

‘Ἡ ἐργάτις τὰς πρώτας δεκαπέντε ἡμέρας τῆς νεότητός της καθαρίζει τὰ κελλία καὶ τρέφει τοὺς ἀνηλίκους ἀδελφούς της. "Επειτα ἀρχίζει νὰ κατασκευάζῃ κηρίον ἀπὸ τὸ μέλι, τὸ ὅποιον τρώγει ἔτοιμον ἀπὸ τὰς κηρήθρας. "Αμα ἀρχίσῃ

νὰ ἔξέρχηται ἀπὸ τὴν κυψέλην, τὰς πρώτας ἡμέρας φέρει νερόν, ἔπειτα γῦριν καὶ ἐπὶ τέλους μέλι.

Ἐὰν καμμία ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας γεννηθῇ ἀνίκανος δὲ ἐργασίαν, ἀμέσως θανατώνεται ἀπὸ τὰς ἀδελφάς της. Ἐπίσης καταδικάζεται εἰς θάνατον ἀπὸ πεῖναν, ἐὰν παύσῃ νὰ ἐργάζηται, διότι ἔπαθε κάποιαν σωματικὴν βλάβην. Τότε αἱ ἄλλαι μέλισσαι μὲ σπαρτιατικὴν αὐστηρότητα τὴν σύρουν καὶ τὴν ρίπτουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλην. Τὸ βασίλειον τῶν μελισσῶν δὲν ἔννοεῖ νὰ τρέφῃ πολίτας ἀέργους καὶ ἀχρήστους.

Ἐὰν τύχῃ νὰ συλληφθῇ μία μέλισσα ἀπὸ κανὲν ἔντομον ἢ εύρεθῇ εἰς κίνδυνον, τότε ὅλαι αἱ ἄλλαι μέλισσαι, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν μήπως πάθουν καὶ αὐταί, τρέχουν νὰ τὴν σώσουν.

Αἱ ἐργάτιδες μέλισσαι ἔχουν ὅπλον δυνατὸν τὸ φαρμακερὸν κέντρον. Δὲν τὸ μεταχειρίζονται ὅμως διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν χωρὶς λόγον, παρὰ μόνον διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ζωὴν των καὶ νὰ προφυλάξουν τὴν κατοικίαν των.

Κάποτε πειραταί, καταδιωκόμενοι ἀπὸ μέγα Τουρκικὸν πλοῖον, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὸ κυριεύσουν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μελισσῶν. Ἐπλησίασαν τὸ τουρκικὸν σκάφος καὶ ἀπὸ τὸ ὄψος τοῦ ἴστοῦ ἔρριψαν μέσα εἰς αὐτὸ τὰς πηγίνας κυψέλας, τὰς ὅποιας εἶχον εἰς τὸ πλοιάριόν των. Αἱ κυψέλαι ἔσπασαν καὶ αἱ μέλισσαι ἐσκορπίσθησαν καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ πληρώματος. Οἱ Τούρκοι τόσον ἔχαλίσθησαν ἀπὸ τὰ κεντρίσματα χιλιάδων μελισσῶν, ὥστε ἔτρεχον καὶ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ βάθη τοῦ πλοίου. Ἔνῳδε οἱ πειραταί, προφυλαγμένοι μὲ προσωπίδας, ὥρμησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ πλοῖον, χωρὶς νὰ εὕρουν καμμίαν ἀντίστασιν.

γ. Ο κηφήν

X Κηφῆνες είναι αἱ νωθραὶ καὶ ἄκεντροι μέλισσαι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κυψέλης, καμμίαν ἄλλην χρησιμότητα δὲν ἔχουν. Μένουν σχεδὸν διαρκῶς κλεισμέναι καὶ τρέφονται μὲν μέλι. Οἱ κηφῆνες είναι περισσότερον μεγαλόσωμοι καὶ χονδροὶ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας, ποὺ ὅσον ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἄνθη, χωρὶς κανὲν παράπονον ἔξακολουθοῦν νὰ φέρουν τροφήν, ἀμαρτίας ἀρχίσῃ νὰ δλιγοστεύῃ ἢ συγκομιδὴ τοῦ μέλιτος, ἢ ὑπομονή των παύει. X

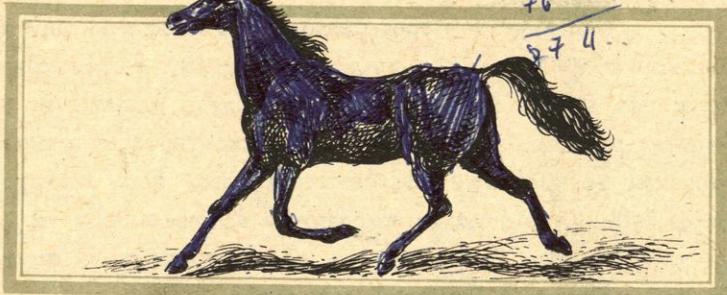
Τότε αἱ ἐργάτιδες ἀνησυχοῦνται μήπως οἱ πολυφάγοι κηφῆνες ἔξοδεύσουν τὸ ἀποθηκευμένον μέλι καὶ χαθῆ ἀπὸ πεῖναν τὸ μελίσσιον κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος. Ἀρχίζουν λοιπὸν τὴν καταδίωξιν τῶν κηφήνων. Τοὺς ἔως χθὲς ἀγαπητοὺς ἀδελφούς, τοὺς δποίους ἔθρεψαν μὲν τὸ προϊὸν τόσων κόπων καὶ τόσων φροντίδων, τώρα τοὺς συλλαμβάνουν χωρὶς εὐσπλαγχνίαν καὶ τοὺς σύρουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλην. Τώρα τροφὴ δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον διὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ τοὺς χρησίμους διὰ τὴν διατήρησιν τῆς κυψέλης. Ἡ καταστροφὴ τῶν κηφήνων είναι ἀπαραίτητος. "Αν αὐτοὶ πλεονάσουν καὶ ἀν τὸ μέλι ἔξοδευθῇ πρὶν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς νέας συγκομιδῆς, τότε δλόκληρον τὸ μελίσσιον θὰ χαθῆ τὸν χειμῶνα.

'Ο κηφήν είναι διόλου διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν ἐργάτιδα. 'Η ἐργάτις είναι φιλόπονος καὶ ἐργατική, ἐκεῖνος είναι νωθρὸς καὶ ἀεργός. Δι' αὐτὸ τὸ ὄνομα «κηφήν» εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τὸ ὄνομα «κηφηναρειό» σημαίνει τὸν ἀεργόν καὶ ὀκνηρὸν ἄνθρωπον. Τὸν ἄχρηστον εἰς τὴν κοινωνίαν, ὁ δποίος ζῆ ἀπὸ τοὺς ξένους κόπους καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων. X

«Αἱ Μέλισσαι»

Γεώργιος Δροσίνης (Διασκευὴ)

38
 27
 114
 + 6
 120

141. Ο ΙΠΠΟΣ

XΟ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ 18ος περιηγεῖτο εἰς μίαν ἐπαρχίαν τῆς Γαλλίας συνοδευόμενος ἀπὸ Ἰλην ἵππεων λογχοφόρων. Καθ' ὅδὸν ἡ συνοδεία συνήντησε τὸν μυλωθρὸν (μυλωνᾶν), ὃ ὅποιος ὥδηγει ἄλογον φορτωμένον μὲ δύο σάκκους ἀλεύρου. Ἐξαίφνης τὸ ἄλογον ἀγριεύει, ρίπτει κατὰ γῆς τὸ φορτίον του καὶ ἀφήνει τὸν μυλωθρὸν εἰς τὴν μέσην τοῦ δρόμου. Τρέχει τότε δρομαῖον εἰς τὴν Ἰλην τοῦ ἵππικοῦ καὶ τοποθετεῖται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἵππων. Μὲ δυσκολίαν ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν Ἰλην. Ἀνεκαλύφθη ἔπειτα ὅτι ἦτο ἀρχαῖος ἵππος τοῦ στρατοῦ, καὶ, ἀφοῦ ἐγήρασεν, ἐπωλήθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἤγοράσθη ἀπὸ τὸν μυλωθρόν. Ἡ θέα τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως ἐζωντάνευσε τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις του. +

Ο ἵππος ἀγαπᾷ τὴν βοήν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ταραχὴν τῶν μαχῶν. Σύντροφος πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τοὺς κινδύνους του καὶ εἰς τοὺς εἱρηνικοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰς ἵπποδρομίας καὶ εἰς τὰ κυνήγια. Υπακούει πάντοτε εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀναβάτου του καὶ εἰς τὴν θέλησίν του, εἴτε διὰ νὰ ἀδιαφορήσῃ εἰς τὸν κινδυνὸν εἴτε διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν ὁρμήν του.

‘Ο ἵππος εἶναι δχι μόνον τὸ χρησιμώτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὥραιότερον ἀπὸ δλα τὰ τετράποδα. ‘Η ἀναλογία τῶν μελῶν του, ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς του, ἡ χάρις τῶν κινήσεών του, ἡ ζωηρότης τοῦ βλέμματός του, ἡ χαίτη του, ἡ οὐρά του, δλα αὐτὰ δεικνύουν τὴν εὐγένειαν τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ ζῷου.

· ‘Ο ἵππος ἀρέσκεται εἰς τὰ κοσμήματα καὶ γίνεται κομψότερος καὶ δυνατώτερος, ὅταν τὸν στολίζουν μὲ φάλαρα πολυτελῆ, μὲ ἐφίππια χρυσοκέντητα, μὲ πτερὰ καὶ μὲ κώδωνας. Οἱ ἀγωγιᾶται τῆς Ἰσπανίας, ὅταν θέλουν νὰ τιμωρήσουν κανένα ἄλογον διὰ τὴν ἀταξίαν του, τοῦ ἀφαιροῦν τὰ κοσμήματά του ἢ τὸ ἀναγκάζουν νὰ μένῃ ὅπισσα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἄλογα τῆς συνοδείας. Φαίνεται τότε τὸ ζῷον ὅτι συναισθάνεται τὴν ταπείνωσιν.

Τὰ ὕτα του ἔκφραζουν αὐτὰ καὶ μόνον τὴν κατάστασίν του. “Οσον τὰ κρατεῖ δρθια, ὅταν βαδίζῃ ἀγερώχως, τόσον τὰ χαμηλώνει ὅταν τὸ ἀναγκάζουν νὰ ὑπομείνῃ κόπους ἀναξίους του. ”Οταν στενοχωρῆται ἢ θυμώνη, τότε τὰ κινεῖ τὸ ἐν ἐμπρὸς καὶ τὸ ἄλλο ὅπίσσω.

Εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ρωσίας, ὅπου τὰ ἄλογα, πρὸν ἔξημερωθοῦν, ζοῦν ἐλεύθερα, περιφέρονται εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκείνας ἐκτάσεις εἰς ἀγέλας τριακοσίων, τετρακοσίων ἢ καὶ πεντακοσίων ζῷων.

“Οταν ἡ γῆ εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ χιόνας, σκάπτουν τὴν χιόνα μὲ ἔνα τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, διὰ νὰ εὔρουν τὸ χόρτον μὲ τὸ ὅπιον τρέφονται. Ἐκάστη ἀγέλη ἔχει τὸν ἀρχηγόν της. ‘Ο ἵππος ὀδηγεῖ τὴν ἀγέλην καὶ αὕτη στρέφεται ὀλόκληρος ἢ βαδίζει, τρέχει ἢ στέκει κατὰ τὰς ὁδηγίας του. Αὐτὸς ὀρίζει τὰς κινήσεις της, ὅταν λύκοι προσβάλλουν τὴν ἀγέλην. Εἶναι πάντοτε εἰς κίνησιν καὶ πάντοτε εἰς προσοχήν. ‘Επιθεωρεῖ τὴν ἀγέλην καὶ, ἀν

κανεὶς ἵππος ἔξέλθῃ ἀπὸ τὰς τάξεις του ἢ μείνῃ ὅπιστος, τρέχει πρὸς αὐτόν, τὸν κτυπᾷ καὶ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν θέσιν του. "Οταν μετὰ τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη γηράσῃ ὁ ἀρχηγός, ἄλλος ἵππος τῆς ἀγέλης νεώτερος καὶ δυνατώτερος ἔξερχεται ἀπὸ τὰς τάξεις καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ. "Αν τὸν νικήσῃ, λαμβάνει τὴν θέσιν του. Καὶ ἡ ἀγέλη τὸν ἀναγγωρίζει τότε ὡς ἀρχηγόν της, ἀντὶ τοῦ νικηθέντος καὶ ἐκθρονισθέντος.

Εἰς τὴν Φιλλανδίαν, τὸν Μάιον, ἀφοῦ λειώσουν αἱ χιόνες, τὰ ἄλογα ἀφήνονται ἐλεύθερα καὶ πηγαίνουν μόνα των εἰς τὰ δάση. Ἐκεῖ σχηματίζουν ἀγέλας χωριστάς, αἱ δοποῖαι οὔτε διαλύονται οὔτε ἀναμειγνύονται μὲν ἄλλας. Ἐκάστη ἀγέλη ἐκλέγει διὰ τὴν βοσκήν της ἐν μέρος τοῦ δάσους, ὅπου μένει χωρίς νὰ καταπατῇ τὴν ξένην περιοχήν.

Γνωστὸν εἶναι πόσον ὁ ἵππος ἀφοσιώνεται εἰς τὸν κύριόν του ἢ τὸν ἵπποκόμον του. Γνωστὸν ἐπίσης εἶναι πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀναβάτου, ὅταν τὸν γνωρίζῃ καὶ τὸν ἀγαπᾷ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσίαν, εἴς στρατιώτης ἐπλανήθη ἐν μέσω καιταιγίδος χιόνων, καί, πεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον, ἔσπασε τὸν πόδα του. Μόνος ἐκεῖ, μὴ δυνάμενος νὰ κινηθῇ, ἔξηπλωμένος κατὰ γῆς, ἀνέμενεν ὁ δυστυχῆς τὸν θάνατον. "Ο ἵππος του τὸν ἔσωσε. Ἐνόησεν ὅτι ὁ ἵππεύς του δὲν ἤδυνατο νὰ ἀνυψωθῇ μέχρις αὐτοῦ· ἐγόνατισε λοιπὸν καὶ ἔξηπλώθη δόσον χαμηλὰ ἤδυνήθη, διὰ νὰ εὔκολύνῃ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν πληγωμένον στρατιώτην. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσεν ἐκεῖνος μὲν πολὺν κόπον νὰ καθίσῃ εἰς τὸ ἐφίππιον, ὁ ἵππος ἐσηκώθη μὲν μεγάλην προσοχὴν καὶ ἐπανέλαβε τὸν δρόμον του. Καὶ ἔφερε τὸν ἀναβάτην του εἰς τὸ σύνταγμα, ὅπου ἐφρόντισαν διὰ τὴν πληγήν του. X

(Κατὰ διασκευὴν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

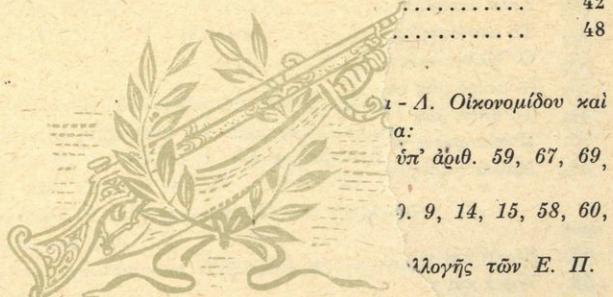

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη φάχι
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
πού χαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Διονύσιος Σολωμός

35
39
42
48

ι - Α. Οἰκονομίδον καὶ
α.:
ἐπ' ἀριθ. 59, 67, 69,
9, 14, 15, 58, 60,
ιλογῆς τῶν Ε. Π.

Κυρρανηνος θαρσουνινές
αρρεγορηαις οδήι μελέ

νὰ κινηθῇ, ἐ
τὸν θάνατον.
πεύς του δὲν
τισε λοιπὸν καὶ
εὔκολύνῃ τὴν ὁ
Ἄφοῦ δὲ κατώ
εἰς τὸ ἐφίππιον
καὶ ἐπανέλαβε
εἰς τὸ σύνταγμα

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

"Υμνος εις τὴν Σημαίαν (ποίημα) Σ. Δάφνη	Σελίς 7
--	------------

A'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ἀνάστασις, Α. Καρκαβίτσα	9
2. Χριστός Ἀνέστη (ποίημα) Ι. Πολέμη	12
3. Χρονιάρες μέρες (ποίημα) Γ. Δροσίνη	13
4. Ὁ Πατριάρχης, Γ. Τερτσέτη	14
5. Ὁ Θεός προστατεύει τὴν Ἑλλάδα, Σ. Τρικούπη	16
6. Τὸ τάμα τοῦ Κολοκοτρώνη, Γ. Τερτσέτη	18
7. Ὁ Παπᾶ - Ἀρσένης, Ν. Σπηλιάδη - Γιάννη Βλαχογιάννη	19
8. Ὁ ἀληθινὸς κληρικός, Ν. Μακρῆ	21
9. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα) Γ. Δροσίνη	22
10. Ὁ παπᾶς τοῦ Σταρτσόβου, Η. Οικονομοπούλου	23
11. Μίλι χριστιανική πρᾶξις	24
12. Ἡ εὐσέβεια τοῦ στρατοῦ μας	25
13. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ (ποίημα) Α. Φωτιάδη	26
14. Τὸ ἱερὸ κειμήλιο, Σ. Δάφνη	27
15. Ἄι - Δημήτρης (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	32

B'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

16. Ζῆ δ Βασιλιάς Ἀλέξανδρος; (ποίημα) Γ. Δροσίνη	33
17. Γραικός, Γεντίσαρος καὶ Βενετσιάνος, Δ. Καμπούρογλου	35
18. Ὁ ἔξωμότης, Ε. Π. Φωτιάδου	39
19. Οἱ Ψαριανοὶ στὴν Ἐπανάστασι (διασκευὴ)	42
20. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα) Ι. Πολέμη	48

* Ἐκ τῶν συμβαθευθεσῶν συλλογῶν τῶν Γ. Μέγα - Λ. Οἰκονομίδον καὶ τοῦ Θ. Παρασκενοπούλου ἐλήφθησαν τὰ ἔξης ἀναγνώσματα:

1) Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Μέγα - Λ. Οἰκονομίδον τὰ ὑπ' ἀριθ. 59, 67, 69, 70, 86, 88, 95, 107, 114, 122 καὶ 142.

2) Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Παρασκενοπούλου τὰ ὑπ' ἀριθ. 9, 14, 15, 58, 60, 66, 68, 105, 117, 127 καὶ 131.

"Ἄπαντα τὰ λοιπὰ ἀναγνώσματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν Ε. Π. Φωτιάδον - Η. Μηριάτη.

	Σελίς
21. 'Η Σουλιωτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	50
22. 'Η καταστροφή τοῦ Σουλίου (ποίημα δημώδες)	52
23. Χήρα Σουλιώτισσα, Γιάννη Βλαχογιάννη	53
24. 'Η Δέσποινα (ποίημα δημώδες)	55
25. Εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, Χ. Σταυροπούλου	56
26. 'Η τιμιότης τοῦ Κανάρη (διασκευή)	59
27. 'Η καταστροφή τοῦ Δράμαλη (ποίημα δημώδες)	62
28. 'Ο Κολοκοτρώνης, Σ. Μελᾶ	63
29. Οἱ Κολοκοτρωναῖοι (ποίημα δημώδες)	69
30. 'Η ἄλωσις τῆς Τριπολίτεσσς (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	70
31. Κολοκοτρώνης καὶ Καποδίστριας, Ν. Σπηλιάδη	71
32. 'Η φούντα τοῦ σπαθιοῦ, Γ. Τερτσέτη	72
33. Σύνορο πλατύτερα (διασκευή)	72
34. 'Ο γιατρὸς τοῦ Καρβίσκανη, Ρ. Γκόλφη	73
35. Στὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς, Γιάννη Βλαχογιάννη	77
36. Σὰν ἀρχαῖοι "Ελληνες, Δ. Δημητρακάκη	78
37. 'Ο Παπαφλέσσας, Φ. Φωτάκου	79
38. Πῶς ἐσώθηκεν δι Παρθενῶν	80
39. "Αγια λιθόρια, Δ. Ρώμα	81
40. 'Ο Σολωμὸς καὶ τὸ Μεσολόγγι, Σ. Ραφτάνη	82
41. Μεσολόγγι (ποίημα δημώδες)	83
42. Στὴν μάχη τοῦ Σαρανταπόρου, Ν. Σπανδωνῆ	84
43. 'Ο Διάδοχος καὶ ὁ στρατιώτης, Ν. Σπανδωνῆ	85
44. 'Η συμπεριφορὰ τῶν στρατιωτῶν μας, Ν. Σπανδωνῆ	86
45. Σκαρφαλωμένοι στὸ Μπιζάνι, Ν. Σπανδωνῆ	88
46. Δίψα νίκης, Η. Οίκονομοπούλου	90
47. «Στὴν Σόφια», Η. Οίκονομοπούλου	91
48. 'Επιστολὴ μαχητοῦ τοῦ πολέμου τοῦ 1913, Η. Οίκονομοπούλου	96
49. Τὸ "Ἐπος 1940 - 41, 'Αχ. Κύρου	97

G'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΒΙΟΝ

50. Στὸν καινούργιο χρόνο (ἀκροστιχίς)	100
51. Τὸ ναυτόπουλο, Α. Κουρτίδη	101
52. 'Ο "Ελλην ναύτης (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	103
53. Τὸ μικρὸ μας περιβόλι, Γ. Δροσίνη	105
54. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	107
55. 'Η σύντροφος τοῦ ναυάρχου Δέσποινα Κανάρη, Ε. Π. Φωτιάδου	108
56. Μάννα (ποίημα) Γ. Μαρκορᾶ	110

A'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

57. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα) Ι. Πολέμη	112
58. Ροδιά καὶ πεῦκος, Γιάννη Βλαχογιάννη	113

	Σελίς
59. Τί θέλω (ποίημα) Γ. Δροσίνη	115
60. Ἀμερικανοὶ φύλληνες, Δ. Βαγενᾶ - E. Δημητρακοπούλου	116
61. Παφοιμία, Ν. Πολίτου	120
62. Δημάδη αἰνίγματα	122

*E'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΖΩΗΝ*

63. Ὁ τρύγος, Η. Βουτιερίδη	123
64. Ὁ τρύγος (ποίημα) Α. Χριστοπούλου	129
65. Οἱ τέσσερες ἐποχὲς τοῦ χρόνου (ποίημα) Γ. Μαρκορᾶ	130
66. Στὴ Ρόδο, Κ. Ούρανη	134
67. Ἡ Δῆλος, Π. Νιρβάνα	137
68. Τὰ Γρεβενά, Δ. Κοντογιάννη	141
69. Τὸ Ἀργυρόκαστρο, Γ. Α. Μέγα	145
70. Ἡ Κέρκυρα, Ν. Πετμεζᾶ - Λαύρα	147
71. Ἀπὸ τὸν γῦρο τῆς Πελοποννήσου, Ν. Μαρτίνη	150
72. Οἱ παλιόπετρες, Ε. Π. Φωτιάδου	155
73. Ἡ πέρδικα, Σ. Γρανίτσα	157
74. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Ι. Πολέμη	160

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

A'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

75. Πατρῖς καὶ Θρησκεία, Δ. Π. Τυπάλδου Φορέστη	163
76. Οἱ τρεῖς ιεράρχαι, Ε. Π. Φωτιάδου	164
77. Δέησις πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος, Φ. Σκούφου	169
78. Ἡ τελευταία λειτουργία, Σ. Ζαμπελίου	172
79. Τὸ Μπαλουκλὶ (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	177
80. Ἄγια Σοφία, Ε. Π. Φωτιάδου	179
81. Ἡ Παναγία τῆς Τήνου, Α. Μωραΐτιδου	182
82. Εὐθύμιος Βλαχέβας (διασκευὴ)	188
83. Ὁ νεομάρτυς Ἅγιος Δημήτριος, Χρυσόστόμου Παπαδοπούλου	189
84. Ὁ κλῆρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Δ. Μπαλάνου	192
85. Τὸ χρυσοῦν μετάλιον τῆς Ἀκαδημίας, Γ. Βοβολίη	195
86. Ἡ δόξα τῆς Ἐλλάδος (ποίημα) Λ. Μαβίλη	197

B'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

87. Τὰ Παναθήναια, Χ. Τσούντα	198
88. Παρελθόν καὶ Μέλλον (ποίημα) Α. Προβελεγγίου	201
89. Ὁ Σαμουήλ, Α. Βαλαωρίτου	202

	Σελίς
90. 'Ο Θούριος τοῦ Ρήγα, Ι. Γενναδίου	203
91. Κατά τὰς παραμονάς τῆς ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	205
92. 'Ο δρκος τῶν Φιλικῶν, Ι. Φιλήμονος	212
93. 'Η προκήρυξις τοῦ 'Υψηλάντου	215
94. Τὰ ἔτη τῆς νεότητος τοῦ 'Αθανασίου Διάκου, Α. Καρκαβίτσα	219
95. Ρούμελη (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	225
96. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	225
97. Μεσολόγγιον, Δ. Βικέλα	228
98. 'Ο Γενναδίος κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τῶν θυσιῶν, Ε. Π. Φωτιάδου	233
99. Τὰ πυρπολικά, Φ. Κουκουλέ	238
100. Κανάρης (ποίημα) Α. Πάλλη	240
101. 'Η Ακρόπολης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, Χ. Τσούντα	241
102. 'Η Σημαῖα, Ε. Λυκούδη	243
103. 'Η κήρυξις τοῦ πολέμου τοῦ 1912, Σ. Μελάξ ΙΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ	245
104. 'Εμπρόδες (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	251
105. Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα) Γ. Σουρῆ	252
106. 'Η θυσία τοῦ Κιλκίς, Ε. Π. Φωτιάδου	252
107. 'Ἐλλάδα - 'Ελλάδα (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	254
108. Λόγοι τοῦ Κωνσταντίνου	255
109. 'Ο Δωδεκανήσιος ἐθελοντής	256
110. Κυπριακὸν αἷμα (διασκευὴ)	257
111. 'Η μάχη τοῦ Σκρᾶ, Γ. Βραχηγοῦ	258
112. Οἱ εἵζωνοι, Γ. Τσοκοπούλου	261
113. Στὰ σύνοφα (ποίημα) Ι. Πολέμη	265
114. Πίνδος (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	266
115. Οἱ νέοι Λεωνίδαι, Φ. Λιβιτσιάνου	267
116. Τὸ ὄψωμα Ντίκις εἰς τὴν Κορέαν, Ε. Θωμοπούλου	269
117. Πατρίδα (ποίημα) Γ. Δροσίνη	273

Γ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

118. 'Ο Σωκράτης, δ 'Αλκιβιάδης καὶ δ Ξενοφῶν (διασκευὴ)	274
119. 'Ο Μ. 'Αλέξανδρος καὶ δ Φωκίων (διασκευὴ)	276
120. 'Ο Θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Α. Κεραμοπούλου	277
121. 'Ο Παπατρέχας, Α. Κοφαῆ	279
122. Λάζαρος Κουντουριώτης, Ε. Σίμου	283
123. 'Ανδρέας Συγγρός, Γρ. Ξενοπούλου	286

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

124. 'Ηρώδης δ 'Αττικός, Κ. Παπαρρηγοπούλου	288
125. Αἱ ἀρχαιότητες, Ε. Λυκούδη	290
126. 'Ο 'Αρχιμήδης (διασκευὴ)	293

Ε' ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

127. 'Οργανισμός 'Ηνωμένων 'Εθνών (Ο.Η.Ε.), Θ. Παρασκευοπούλου	296
--	-----

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

128. 'Ο Σωκράτης ύπερ τῆς γεωργίας (διασκευή)	300
129. Τὸ ἐμπόριον, Σ. Λοβέρδου	301
130. Ναυτιλία (διασκευή)	306
131. Παιδὶ μου, ὅρα σου καλὴ (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	308
132. 'Η βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία (διασκευή)	309
133. 'Η μέταξα, Γ. Κυριακοῦ	311
134. 'Η ἔργασία (ποίημα) Γ. Μαρκοφᾶ	314

Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

135. Μάριος, Γρ. Ξενοπούλου	315
136. 'Η πρώτη Ματίου (ποίημα) Δ. Σόλωμοῦ	316
137. Τὸ δάσος (ποίημα) Μ. Μαλακάση	317
138. Άι χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	318
139. Τὸ χελιδόνι (ποίημα) Α. Βαλαωρίτου	320
140. Άι μέλισσαι, Γ. Δροσίνη	321
141. 'Ο Ἰππος (διασκευή)	326
142. 'Η δόξα τῶν Ψαρῶν	329
ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	331

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ Α.Γ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΟΥ

*Επιμελητής έκδόσεως ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΥΔΗΣ (ἀπόφ. Δ.Σ. ΟΕΣΒ 790/3-3-61)

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

‘Αντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψύτυπον. Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Αρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

11 Δευτέρᾳ

12 Σφίζω

13 Σεζάριζω

14 Πέμψων

15 Τιαρεύειν

16 Λεβαδεῖο

17 Αυριανή

18 Διυργός

19 Σφίζω

20 Σεζάριζω

21 Πέμψων

22 Αρθροποιεύειν

23 Λεβαδεῖο

24

25

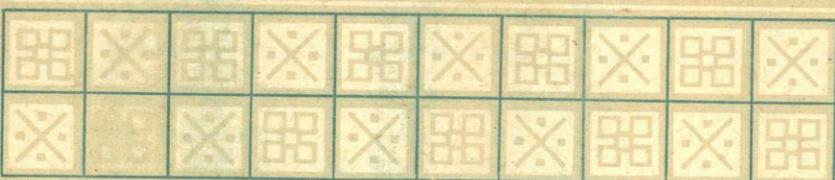
024000027995

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ', 1961 (IV) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 150.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1029/7-3-61

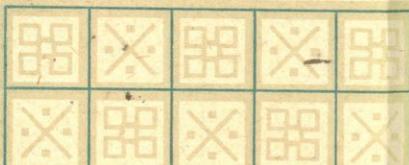
Έκτυπωσις - βιβλιοδεσία : «Γραφικαὶ Τέχναι» Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α.Ε.

Κώνσας Θαυματούντος

Κώνσας Θαυματούντος

19	20	
20	21	
21	22	μορι
22	23	ροστική
23	24	αστερία
24	25	

024000027995

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ', 1961 (IV) — ΑΝΤΙΓΓΙΠΑ 150.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 10

Έκτυπωσις - βιβλιοδεσία : «Γραφικά Τέχναι» Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΛΗΣ &

1052 1/2

498
388

30

144
152
152
8X4813
12

1
2
3
4